IVSTI LIPSI
AD LIBROS HISTORIARVM NOTÆ.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
CIϽ. IϽ. C.
Cum Priuilegÿs Cæſareo ac Regio.

AD LECTOREM.

De diuiſione, deque ordine Librorum Taciti.

ANTE rem, ſed non abs re, monendus mihi bone Lector es, ſeiunctos diſparatoſque à me hos Hiſtoriarum libros ab Annalium, cauſſâ non vnâ. Primùm Tacitus ita ſuaſit, ſiue iuſſit: Initium, inquit, mihi operis Ser. Galba. & ſtatim: Opus aggredior plenum variis caſibus. Quæ verba, quis ille tam aliud agens in legendo, qui noui operis eſſe non ſentiat, non iuncti aut continuati? Adde quòd ſeriò præfatur, apparat, conciliat, formam futuri operis ponit. quæ omnia in veſtibulis librorum recepta tantùm, ſatis liquet. Sed & Tertullianus in libello de Spectaculis præit ad hanc diſtinctionem clarè: Cornelius, inquit, Tacitus in quinto Hiſtoriarum ſuarũ bellum Iudaicum exorſus. Rectè ad noſtrum diſcrimen & verè: ad vulgi, vaniſſimè. quo is liber ſit vigeſimusprimus. Denique etiam titulus me induxit. Si enim priores illi Annales inſigniti, vt * docui, à Tacito ipſo: aliud nobis opus quærẽdum cui, Hiſtoriæ, index. Nam hoc certè titulo libros etiam noſter ſcripſit. Inde apud Vopiſcum, Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptor Tacitus. Inde illud Plinij, Auguror, nec me fallit augurium, Hiſtorias tuas immortales futuras. At illud Hiſtoriarum opus, iſtud. cui inſeri etiam Plinius ambitioſè nec importunè cupiebat, quia perduxerat id ad Plinij æuum. Sed & liber ille bonus fidúſque Vaticanus non temerè hîc vacillat. Incipit, inquit, liber XVII. ſecundùm quoſdam. Quidam illi errant. & ſeduxit eos temporum rerumq́ue coniunctio, vt vno filo illis de Nerone adtexta cenſerent iſta de Galbâ. Adeò autem in re contrà eſt, vt ſciam Tacitum hos Hiſtoriarum libros diu ſcripſiſſe ante Annales illos. Ipſi id accredo lib. XI. Ann. Vtriuſque, inquit, principis rationes prætermitto, ſatis narratas libris quibus res geſtas Domitiani compoſui. Nam Domitiani res, vel Præfatio iſta te docebit, tractaſſe eum his libris. ad quos fruſtrà & ridiculè me mittit, ſi nondum ſcripti editique. Quin conſilium hoc illi in vniuerſâ hiſtoriâ: vt eam ordiretur à rebus æuo ſuo coniunctioribus, & paullatim abiret ad ſuperiora. Ne id quidem celat ipſe III. Annali, vbi de Iuliâ Auguſti filiâ: Sed aliorum exitus, ſimul

* Ad lib. 1 Annal.

cetera illius ætatis memorabo, ſi effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. *Itaque ſcripſit primò à Galbá ad Traianum, & Hiſtorias appellauit. inde ab Tiberio ad Galbam, & Annales indigitauit. ſcripturus eodem titulo fortaſſe & tractu res Triumuirorum & Auguſti. Fata inuiderunt. Hæc ratio mihi ante oculos, cùm Editione primá Hiſtorias Annalibus anteposui: non ætatis ſeriem ſecutus, ſed ſcriptionis tempus. Mutaui. non quia peccarim, ſed quia non mens mihi contentionis funem cũ vulgo ducere ſuper re leui. Denique quia rerum magis ordinata ita ſeries. Moneo poſtremum. ſtilum ipſum, argumentum & cauſſam eſſe poſſe vtriuſque operis ſeparandi. Sanè in iſtis Hiſtoriarum libris ſcribendi genus totum floridius, diffuſius, & velut canali fluens pleniore. in illis Annalium ſiccius, contractius. adeò vt illic plurium annorum res vno libro; hic vix vnius anni comprenſæ pluribus libris. Siue ætas id fecit, ſiue potius iudiciũ curaque ſcribendi.*

DE MATERIE OLIM HORVM LIBRORVM.

COMPLEXVS erat Tacitus his libris res domi foriſq; geſtas, à Seruij Galbæ principatu ad initium Neruæ. Docet ipſe anteloquio operis: *Quòd ſi vita ſuppeditet, Principatum Diui Neruæ & imperiũ Traiani vberiorem ſecurioremque materiam ſenectuti ſepoſui.* Scripſit ergo hîc & deſcripſit Principes ſex, Galbam, Othonem, Vitellium, Veſpaſianum, Titum, Domitianum. Sub quibus multæ magnæq; res in vrbe, in prouinciis: quarum capita libat ipſe totâ hac Pręfatione. Ita clarum grande hoc Hiſtoriarũ opus fuiſſe, &, ſi coniecturæ res ſit, fuſum in libros non minus viginti. Certè cùm id ſpatium à Galbâ ad Neruam annorum vnius & viginti ſit; his autem libris narratæ res dumtaxat vnius paullò plus anni: non vana diuinatio ſit de numero tam amplo. Ita vides, Lector, quæ & quanta bonarum rerum iactura: &, ſcio, mecum ingemiſcis. Vbi Tacitus deſierat, conſilium ordiri Ammiano fuit: qui veſtigia eius legit, ſed pede non tam fauſto. Ipſe de ſe Ammianus: *Hæc vt miles quondam & Græcus, à principatu Cæſaris Neruæ exorſus, ad vſque Valentis interitum, pro virium explicaui menſurâ.*

IVSTI LIPSI AD LIBRVM PRIMVM HISTORIARVM NOTAE.

1. SERV. Galba iterùm T. Vinius COSS.] *Vulgò appellant T. Iunium. At mihi religio non fuit ſequi ſcripturam antiqui marmoris eruti ad radices montis Cœlij:*

SER. GALBA. II. T. VINIO. COSS.

à quo præſertim ſtaret Plutarchus, qui ferè hunc hominem Τίτον Οὐίνιον, aut Οὐινίον appellat. Simile incidunt in Suetonij Aug. cap. XXVII. *vbi* T. Iunius Philopœmen *ſcribitur, qui ex Dione eſt* Vinius. *etſi Appiani ſcriptura firmat vulgatam. Sane Iunia gens nobilior, quàm vt in hunc hominem conueniat: cuius pater dumtaxat ex familia Prætoriâ, vt Tacitus infra refert.*

Vinia gens. Suetonij correctio.

2. Dec. & xx. prioris æui annos.] *Exactè ſi putas,* XXII. *reperies.*

3. Dignitatem noſtram à Veſpaſiano incohatam.] *Quomodo? quià ne Procurator ſub illo Belgicæ? E* Plinio id ſuſpicere: ſed ſuſpicere tantum. imo verius id cœperit de huius patre. Intellego ergo dignitatem eius incohatam à Veſpaſiano, quod ab eo Quæſtor, Senatorq́; factus.*

*Lib. vii. Tacitus à Veſpaſiano Sen. fact.

4. A Tito auctam] *Aedilitate, aut Tribunatu.*

5. A Domitiano longiùs prouectam.] *Quo Principe & Quindecemuir & Prætor fuiſſe, ipſe teſtatur* XI. *Annal.*

6. Diui Neruæ.] *Ait, Diui. Cœpit ergo ſcribere eo mortuo & ſacrato.* Scripſit poſt Neruam.

7. Opus aggredior plenum variis caſibus.] *Parum firma aut germana lectio. Nam Vatic. ille opt.* opus aggredior opibus caſibus, *præfert & ſ præ adnotatum* opimum. *Et in Romano antiquitus excuſo, item legas,* opimum caſibus. *Conſciam ſ[illegible],* opulens caſibus. *quæ vox paullò à vulgo ſeductior, exſcriptores ſeduxit.* Tentatus Tacitus.

8. Quattuor Principes ferro interempti.] *Ne erres cum vulgo, neu Viſonem inter iſtos cenſeas. Intellegit enim Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum. Nam & ad huius exitum Hiſtoriam perduxit. Piſo autem, dumtaxat Cæſar, non Princeps.* Aliter acceptus Tacitus.

9. Tria bella ciuilia.] *Quæ? Othonis in Vitellium: huius in Flauianos; & L. Antonij in Domitianum. de quo Sueton. & Dio.*

10. Perdomita Britannia, & ſtatim miſsâ cohorte in Sarmatarum ac Sueuorum gentes nobilitatus cladibus mutuis Dacus.] *In vitio aperto & confuſione locus. Quid enim illud, miſsâ cohorte? Itane vnius cohortis res fuerit, in Sarmatas ac Sueuos bellum? Nugæ. Denique quis hic ſermonis contextus aut cohæſio, miſsâ cohorte in Sueuos, Dacum cladibus inuolutum? qui populi ſane diuerſi. Omninò rectè correximus pridem:* perdomita Britannia, & ſtatim* amiſſa. coortæ Sarmatarum ac Sueuorum gentes. nobilitatus clad. mutuis Dacus: *nec exiguo ad hiſtoriam momento. Diſcimus ſcilicet perdomitam Britanniam (quod Domitiani imperio accidit, eamque laudem Agricolæ ſocero ſuo noſter tribuit, in eius vita:* Britanniæ ſitum non in comparationem curæ ingeniique referam, ſed quia tum primùm perdomita eſt*) & mox ignauiâ aut diſſidio Principum in parte amiſſam. Certe Spartianus auctor, ſub principia imperij Hadriani,* teneri Britanniam ſub Romanâ ditione non potuiſſe. *Addit amplius, penetraſſe eumdem Principem in Britanniam, nec tamen totam reciperaſſe, ſed per octo-*

In eodem vitium. *vel amiſſa, ſtatim. Britannia domita. Amiſſa. Recepta.

gintaquinque millia paſſuum murum duxiſſe qui Barbaros Romanosque diuideret. *Cuius muri mentio etiam Dioni in vita Commodi:* τῶν, *inquit,* ἐν τῇ νήσῳ ἐθνῶν (*de Britannia loquitur*) ὑπερβάντων τὸ τεῖχος τὸ διορίζον αὐτούς τε καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα. *Alius ab iſto murus, ſiue vallum potius, quod Seuerus Imperator duxit per millia paſſuum* XXXV. *vt Eutropius ait, ſiue,* XXXII. *vt Victor. De quo vallo diffuse & diſerte Beda, lib.* I. *cap.* V. *Aliquid etiam Witichindus Saxonicorum lib.* I. *At fons totius huius corruptionis (varie enim interpolatus locus) a verbo* coörtæ *ortus: quod plerumque libri ſcripti in medio adſpirant.* cohortæ, cohoriri. *Hinc turbella.*

Qui Sueui apud Tacitum.

Vicini Sarmatis.

11. Sarmatarum ac Sueuorum gentes.] *De Sarmatis, etiam apud alios leges: de Sueuis, vix puto. Cattos ſaltem nominant, in Domitiani quidem rebus. Sed tu ſcito, hos Sueuos, non illos eſſe qui in ipsâ Germaniâ, & qui vulgò noti: ſed qui trans Iſtrum, aſſiti Sarmatis. Illi, inquam, ipſi, quibus Vannius a Druſo rex datus, quique inter Mariſum & Cuſum fluuios locati. Itaque militia plerumque ſociati cum illis. Libro* XII. *Annal.* Ipſi Vannio manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazygibus erat. *Etiam nunc bello hoc in Domitianum. Dionis fragmenta preclare (& abſque iis hærebamus)* Ἐν τῇ Μυσίᾳ Λύγιοι Σουήβοις τισὶ πολεμωθέντες, πρεσβεύσαντες ἔπεμψαν, αἰτοῦντες συμμαχίαν παρὰ Δομιτιανοῦ, καὶ ἔλαβον. Ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τούτῳ οἱ Σούηβοι προσπαρέλαβον Ἰάζυγας, καὶ παρεσκευάζοντο ὡς καὶ μετ' αὐτῶν τὸν Ἴστρον διαβησόμενοι: In Myſiâ Lygij cum Sueuis belligerantes, Legatos miſerunt auxiliũ à Domitiano rogantes; & impetrauerunt. Quod ægrè ferẽtes Sueui, Iazygas aſſumpsêre, & apparabant ſe tanquam Iſtrum vnà cum iis tranſituri.

Dio Illuſtr.

Bellum in Dacos.

12. Nobilitatus cladibus mutuis Dacus.] *Epitomarij de hoc bello Dacico, multa; & poeta Statius:*

Das Cattis Daciſque fidem.

Iterum: Hæc eſt quæ victis parcentia fœdera Cattis,
Quæque ſuum Dacis donat clementia montem.

Cur montem diſerte nominat? ſicut in eadem iſtâ re:

Tu ciuile nefas, tu tardum in fœdera montem
Longo Marte domas.

Occultior intellectus in Statio.

Quiáne montana Dacia, & tales ibi munitiones? Apparet è Fragm. Dionis, in rebus Traiani: ὁ δὲ Λεγιανὸς ὄρη τε ἐντετειχισμένα εἷλε, καὶ ἐν αὐτοῖς τά τε ὅπλα, καὶ μηχανήματα, καὶ τὰ αἰχμάλωτα. *Suſpicari etiam poſſis, in re occultius aliquid deſignari.* ὄρεος *enim & vnum montem duntaxat appellitat. Aſpectum igitur à poetâ, ad ridendam & miri ſtuporis ſuperſtitionem Dacorum: quibus Sacerdos in monte quopiam Deus habebatur, & mons ipſe Sacer. Strabo lib.* VII. παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὁ ἱερεύς, ὠνομάζετο θεός. καὶ τὸ ὄρος ὑπελήφθη ἱερόν, καὶ προσαγορεύουσιν οὕτως: Apud Getas Sacerdos, Deus dicitur; & mons, Sacer exiſtimatur, atque ita appellatur. *At enim de Getis hoc Strabo. ita. ſed tu diſce, Getarum populum Dacos eſſe, ex Dione lib.* LI. *& Strabone ipſo ſtatim. Etiam Appianus notat* Getas vltra Danubium, à Romanis Dacos appellari. *Addo etiam Cappadocibus montem pro Deo fuiſſe. Tyrius Maximus:* ὄρος Καππαδόκαις καὶ θεός, καὶ ὅρκος καὶ ἄγαλμα.

Dacorum fatua religio.

Daci Romanis qui ſint.

Getæ Græcis.

Nero Parthis gratus.

13. Mota Parthorum arma, falſi Neronis ludibrio.] *Dat & accipit lucem Suetonius, in extremo Nerone.* Denique cùm poſt XX. annos, adoleſcente me, exſtitiſſet quidam conditionis incertæ, qui ſe Neronem eſſe diceret: tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus & vix redditus ſit. *Poſt viginti annos, inquit, à morte Neronis. ergo in* XIV. *conſulatu Domitiani, hic motus.*

Clades à Veſuuio.

14. Hauſtæ aut obrutæ vrbes. Fæcundiſſima Campaniæ ora & vrbs incendiis vaſtata.] *Veriùs diſtinxeris,* Hauſtæ aut obr. vrbes fæcundiſſimâ Campaniæ orâ. & vrbs inc. vaſtata. *Id enim ſignificat, in Campania hauſtas aut obrutas vrbes prodigioſâ illâ eiectione Veſuuij montis, quæ ſub Tito. Quâ duo oppida cum parte multa obruta, Herculanum & Pompeij. quin ille ipſe Naturæ magnus myſtes Plinius, periit eodem caſu. Statius de hac re eleganter:*

Mira fides. credetne virûm ventura propago

Cùm

Cùm ſegetes iterum, cùm iam hæc deſerta virebunt,
Infrà vrbes populoſque premi?

*Tangit & * Plutarchus in iis quæ Theſpeſio reuelata, vbi Βέσβιον ὄρος appellat: quod male interpres Lesbium montem vertit. At quod in Tacito de incendiis* [illegible] *, de Capitolio exuſto ſub Vitellio, & de igne triduano, qui ſub Tito. Dionem vide.*

* Libello ὅτι [illegible]

15. Pollutæ cærimoniæ.] *Veſtalium nempe inceſtis, quæ protraxit Domitianus pariter & puniit. Præter hiſtoricos, Papinius alluſit: qui proſpectantem Domitianum facit,*

——an tacitâ vigilet face Trōicus ignis,
Atque exploratas iam laudet Veſta miniſtras.

Domitianus Veſtales examinans.

16. Atrociùs in vrbe ſæuitum.] *Recte. Imago enim ſæuitiæ cædiumq; multa in inſulis & prouinciis, maior in ipſâ vrbe. Egregius tamen & acutus quidam inuenis mauult,* in vrbe ſeruitum.

17. Odio & terrore corrupti in dominos ſerui.] *Odio proprio, terrore a Domitiano. Nam ille vulgò vſus delationibus & opera ſeruorum. Plinius Panegyrico, hoc tangens.* Non enim iam ſerui, Principis noſtri amici, ſed nos ſumus: nec pater patriæ alienis ſe mancipiis cariorem quàm ciuibus ſuis credit. Omnes accuſatore domeſtico liberaſti, vnoque ſalutis publicæ ſigno, illud, vt ſic dicam, Seruile bellum ſuſtuliſti.

Serui in dominos auditi.

18. Non eſſe curæ deis ſecuritatem noſtram, eſſe vltionem.] *Impium, impium, tuum dictum, Tacite: etſi non imprudens. Nam humano ingenio ſi rem libras: cùm tot clades, tot triſtia, tam rara in bonos præmia: quid niſi aduigilare deos tantum cenſeas in pœnas? Atqui nos ſcimus aliter: nec rem metimur ex iis modo quæ ſunt, ſed quæ futura. Qui vindicem tantùm deum ſtatuit, tollit ex deo quod eſt dei, imò quod deus: vim beneficam, ſalutarem, & adiuuantem. Itaque homo ſile: & tecum alter ille tenebrio, qui, clamat:*

Felix Roma quidem, ciueſque habitura ſuperbos,
Si libertatis ſuperis tam cura placeret,
Quàm vindicta placet.

A quo, fallor, aut tu ſumpſiſti.

Taciti callidum, ſed impium dictum

Adſimile Lucani. Lib. IV.

19. Vt non modò caſus euentuſque rerum, qui plerumque fortuiti ſunt, ſed etiam ratio cauſſæque noſcantur.] *Vlcus est, niſi fallor, etſi tectum. Si enim caſus euentuſque rerum fortuiti, quomodo remittis me ad cauſſas? aut cur vbique tam multus tu, tam ſerius in iis explicandis? Cenſeo immiſſa negatione ſcribendum,* qui plerumque haud fortuiti ſunt: *ad rem & ad verum certe, ſi non ad Taciti mentem.*

Ambigua lectio.

20. Pars populi integra & magnis domibus annexa.] *Intende, & mecum reſcribes:* pars p. integra, & magnis domibus annexi clientes libertique damnatorum. *Integram partem populi appellat, ſinceram & laſciuiâ temporum non corruptam.*

21. Odio flagitiorum onerabant.] *Siue, vt libri ſcripti,* oneratum. *Vox quidem ea retinenda eſt, male a Beato expulſa.*

22. Cingonio Varrone.] *Ita ſcribamus. Iubet Vaticanus, qui non aliter nominat: & Plutarchus, cui eſt Κιγγώνιος Βάῤῥων. Sed & in Taciti vulgatis etiā libris ita perſcriptum, Annali* XIII. cenſuerat Cingonius Varro conſul deſignatus. *Eſt autē hic ipſe.*

Cingonius.

23. Petronio Turpiliano.] *Qui conſul fuit anno vrbis* DCCCXV. *Plutarchum ſperno, ſiue librarium, in quo* Τεγτουλλιανὸς *dicitur.*

24. Quam è claſſe Nero conſcripſerat.] *Iam olim legiones* Claſſicæ, *ſi Nummis fides in quibus video:* ANT. AVG. III. VIR. R. P. C. *& parte altera* LEG. XVII. CLASSICÆ.

25. Multi ad hoc & innumeri.] *Vitium qui* [illegible] *& ſermonis ineptiæ, imò ſordes. Quid enim illud eſt,* multi & innumeri? *Adſtrictio noſtro ſcriptori factum erat, credo, alterum. Ferretus emendabat,* milites ad hoc innumeri. *Ego verò* [illegible] *ex Farneſianis veſtigiis* multi ad hoc numeri. *Ad hoc, Salluſtianum eſt. & valet, Etiam, Præterea. At numeros hic capio cohortes, manus, vexilla. Crebrum id verbi ſub æuum Taciti, eo ſenſu.*

Numeri militares.

Plinius

Plinius lib. x. epiſtolar. de Tironibus: nondum diſtributi in numeros erant. *Vlpianus:* exercitum non vnam cohortem neque alam dicimus, ſed numeros multos militum. *Idem:* ſiquis militum ex alio numero tralatus ſit in alium. *Suetonius Veſpaſ. cap. vi.* & tunc quidem compreſſa res eſt, reuocatis ad officium numeris parumper. *Claudianus:*

Regnorum tractat numeros, cuneoſque recenſet.

*Lib. I. Eccleſ. hiſtor. cap. VIII. vbi tamen malè ſcriptum, ἀριθμὰ. *Nec cohortes ſolum in hoc nomen, ſed paullatim venere etiam ipſæ legiones. Ac credo hoc * Sozomeno ſcribenti:* τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ νῦν ἀριθμοὺς καλοῦσιν: Romanorum legiones, quas nunc vocant Numeros. *Ac Capitolinum ita accipio in Macrino.* Timuit autem & collegam, ne ipſe imperare cuperet, quòd ſi vel vnius numeri conſenſus accederet; neque ipſe recuſaret, & omnes cupidiſſimè id facerent. *quin noſter ipſe Tacitus hac voce iterum vſus, in Agricolâ:* Quamquam tranſacta æſtas, ſparſi per prouinciam numeri. *Hæc quidem proba & certa. ſed idexiſta liuido correctorum, ignara quieſcere etiam in certis. Itaque reſcribit quidam,* multi ad hoc innumeri. *id eſt, inquit, qui in numeros legioneſque nondum relati. Acumen! quod fateor ſuperfuiſſe illi iuueni, magis quam iudicium: niſi quod ætas tamen id correxiſſet & direxiſſet.*

Reiectus prurius quorúdam. *At tantum abeſt, vt de tironibus aut collectitio milite hic Tacitus: vt contra, veteranos intellegat & electos ſub vexillis. Itaque magis diſtincte paullò poſt,* Illyrici exercitus electos *nominat, &* Germanica vexilla. *Omitto quòd notionem eam vocis nobis ingerit ſine exemplo.*

26. Haud dubiè turbantem.] *Vocem eieci, quæ aberat rectè ab optimo libro. & paſſim ita Turbandi verbo vſi priſci.*

27. Galliæ obligatæ recenti dono Romanæ ciuitatis.] *Quomodò recentis? & nonne iampridem Galli iſti comati id adepti a Claudio? clarum id e Taciti lib. XI. Sed expedio. Olim quidem ius ciuium adepti, non tamen promiſcue, ſed proceres tantum. Cautè ibi & circumſpectè Tacitus:* primores Galliæ, *inquit,* quæ Comata appellatur. *idque mihi notes. Sed nunc ecce a Galbâ diffuſum id ius in Gallos omnes, qui pro Vindice ſtetiſſent.*

Nodus explicatus.

Galli quoſ. ſolo plenè ciues. *Plutarchus apertiſſimè:* Ἐπεὶ δὲ τοῦτο καὶ τὰ μετρίως πραττόμενα διαβολὴν εἶχεν, ὡς τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας Οὐίνδικι συνεπαραμένους. ἐδόκουν γὰρ οὐ φιλανθρωπίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ᾽ ὠνούμενοι παρὰ Οὐινίου τυγχάνειν ἀνέσεώς τε δασμῶν, καὶ πολιτείας: Inde & media eius facta reprehenſioné habuère. ſicut de Gallis, qui Vindici adhęſerant. Viſi enim illi nō Principis benignitate, ſed pretio emiſſe à Vinnio remiſſioné tributorum, & ciuitatem.

28. Soliciti & irati, ſuperbiâ recētis victoriæ, & metu tamquam alias partes fouiſſent.] *Haud temerè mutem. aptior tamen membrorum connexus & reſponſio ſi legas,* ſoliciti & elati. *Metu nempe ſoliciti, victoriâ elati.*

29. Id ſatis videbatur.] *Dictum videtur, quaſi milites, titulos & imagines tantùm Vitellij ſpectarint, & paternæ ei virtutes proceſſerint pro ſuis. Alias non male fortaſſe,* ſatis: *vt miſſionem hanc Vitellij cæleſti conſilio adſignet, quæ ad imperium ſcilicet via.*

30. Mox attritis opibus.] *Etiámne monebo? Grammaticū & leue eſt. tamen in fido illo Vatic. ſcriptum,* atteritis. *Et ſanè crebrò ita veteres. vt Tibullus in eodem hoc verbo:*

Atteritum.

Aut operi inſuetas atteruiſſe manus.

Vt Accediſſe, *pro Acceſſiſſe,* Conſiſtiſſe *pro Conſtitiſſe, in Pandectis: &* Hauritum *pro Hauſtum in Apuleio. Et notaui plura talia, quæ vix promam quin rideant aut irrideant magiſtelli noſtri.*

31. In ſecretum Aſiæ repoſitus.] *In Lyciam, vt opinor, ſpecie Legationis. Colligo e Plinij lib. XII. cap. I.* Licinius Mucianus ter Conſul, & nuper prouinciæ eius *(Lyciæ)* legatus.

32. Suo loco memorabimus.] *Malè anteà,* memorauimus. *Nam hæc quidem narrat initio libri II. infrà.*

33. Aegyptum, iam inde à D. Auguſto, equites Rom. obtinent.] *Suprà II. Annal.* Nam Auguſtus, inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi Sęnatoribus aut equitibus illuſtribus Romanis, ſepoſuit Ægyptum.

Arrianus

Arrianus id conſilij exemplíq́, ab Alexandro Magno eſſe cẽſet. qui(vt lib.III. notat) in plures præfectos Ægyptum diſtribuit, miratus & naturam regionis & munimenta, neque tutum ſibi exiſtimans vnius imperio totam Ægyptum credi. *Ac deinde addit:* Et Romani mihi videntur ab Alexandro docti cuſtodire Ægyptum, nec quemquam Senatorij ordinis eò mittere, ſed aliquem ex equeſtri. *Cautio igitur ab Alexandro eſſe potuit: non tamen imitatio. quia ille in plures, iſti vni permiſerunt; ſed infirmo.*

34. Tiberius Alexander.] *Ego hunc illum puto, qui in caſtris & gratia Corbulonis, libro* XIV. Die pactâ, Tiberius Alexander, illuſtris eques Romanus, miniſter bello datus, & Viuianus Annius gener Corbulonis, in caſtra Teridaris venêre. *Qui & Iudeæ Procurator, apud Ioſephum libro* XX. *cap.* III. *Pater eius, item Tib. Alexander, qui Alabarches Alexandriæ, & frater Philonis Iudæi, cuius nunc ſcripta habemus.* Tib. Alexander.

35. Africa ac legiones in eâ.] *Plures igitur legiones tunc in Africâ? Vix opinor. Adi, ſi lubet, quæ ſcripſi initio libro* IV. *Annalium. Vna ſanè ordinaria legio in Africâ, neque aliter infrà numerat aut nominat, hoc ipſo anno:* legio in Africâ auxiliaque tutandis imperii finibus. *Iuuare aliquid hanc lectionem videatur libro* II. *locus:* In Africâ legio cohorteſque delectæ à Clodio Macro, mox à Galbâ dimiſſæ. *quaſi nouam legionem illi veteri adiunxerit Macer, atque ita ſub initia Galbæ fuerint duæ. Vanè. quia cohortes dumtaxat delectas à Macro intellegit, non legionem ipſam. Igitur inclino vt hic reſcribam*, Africa ac legio in eâ. Legiones in Africa, quot? Videri nunc vnam fuiſſe.

36. Duæ Mauretaniæ.] *Tingitana, & Cæſareenſis. Hanc diuiſionem Plinius acceptam fert Cæſari Caligulæ, lib.* V. *cap.* I. Principio terrarum, *inquit*, Mauretaniæ appellantur, vſque ad C. Cæſarem Germanici F. regna: ſæuitiâ eius in duas diuiſa prouincias. *At Dio palàm aduerſus, Claudio attribuit, lib.* LX. Πεϱαχθέντων δὲ τούτων, ὁ Κλαύδιος διχῆ τοὺς Μαύρους τοὺς ὑπηκόους ἔνειμεν, ἔς τε τὰ περὶ Τίγγιν καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν, ἀφ' ὧνπερ καὶ ὀνομάζονται· καὶ δύο ἄρχουσιν ἱππεῦσι προσέταξε. His actis, Claudius Mauros dupliciter diuiſit, in eos qui ad Tingim, & qui ad Cæſaream, vnde & nomina habent: & duobus equitibus præpoſitis eos permiſit. Mauritania à quo diuiſa. Dio à Plinio diſcrepat.

37. Inchoauêre annum ſibi vltimum, reip. propè ſupremum.] *Eleganter dictum. Solicitant tamen. & nónne, inquiunt, idem eſt Vltimum ac Supremum? Fateor. geminanda tamen vox fuit ob ſententiam diſparem. Non enim certè reip. vltimus annus. Alioqui dicere percommodè potuiſſet*, ſibi & reip. ſupremum. *Non ergo audio adoleſcentem eruditum, qui per litteras me monuit videri legend.* reip. propè primum. *quia tantum non vetus, inquit, reſp. & libertas incœpêre à Galbâ. Logi alogi.* Explicatus Tacitus.

38. Ruptâ ſacramenti reuerentiâ.] *Ita mei libri, & ſententia exigit. Rhenanus dum Budenſis codicis corruptam ſcripturam vt τιμίων ἱερὰ obſeruat, nodum in ſcirpo quærit.*

39. Multi occultâ ſpe.] *Libri mei ſcripti*, ſtultâ ſpe. *vti & in Couarruuiæ. Placet tamen magis vulgata.*

40. Ambitionis rumoribus.] *Verum non negaueris*, ambitioſis.

41. In T. Vinij odium diuerterant.] *Parùm cohærens lectio aut ſententia. A priſcis editionibus abeſt vox* diuerterant. *Et tollam ſanè ego arbiter, legamq́:* hunc vel illum ambitioſis rumoribus deſtinabant, etiam in T. Vinij odium. qui indies, &c. *Multi, inquit, ſucceſſorem deſtinabant ex ſuâ ſpe, quidam ex odio Vinij. Non diſſimile illud Taciti de Piſone:* Iuuenis recenti fauore, & infenſus T. Vinio: ſeu quia erãt, ſeu quia irati ita volebãt. *Quod ſi retinendum tamen id verbi ſit, mutem & diducam*, Etiam in T. Vinij odium diuerſi ierant. Correctus Tacitus.

42. Eodem actu inuiſior erat.] *Quid eſt illud, Actu inuiſum eſſe? Ineptiæ, & ſermo parum non dicam lautus, ſed Latinus. Scribebam ſublatâ eâ voce*, eâdem inuiſior erat. *genus ſermonis notum vel ex vno Plauto. Sed magis placet Iac. Lectij eruditi viri coniectura*, eodem auctu. Actu improba vox.

43. Icelo Galbæ liberto.] *Nequiſſimi huius ſeruuli nomen variè ſcriptum. Alibi* Hycellus, *alibi* Icellus, *Vaticanus ſemper* Icelus: *quem ſequor. Plutarchum in eâ voce emaculo, in Galbâ:* Καὶ ἧκεν ἐπὶ τούτοις Ἴκελος ἀπελεύθερος ἑβδομαῖος. *Vulgò*, ἴκελος *ſcriptum:* Icelus libertus.

 & ver-

& verterunt homines docti, Siculus quidam. *At Icelum hunc feſtinatum nuntium fuiſſe, doceat eos Suetonius Galb. capite* XXII.

Suetonius explicatus.

44. Quem anulis donatum.] *De hoc eodẽ Suetonius*: Icelus paullo antè anulis aureis donatus, & Marciani cognomine ornatus, & iam ſummæ equeſtris gradus candidatus. *Viri docti interpretantur Summam equeſtris gradus, Præfecturam prætorij: haud improbè. Tamen ego magis intellegam de Procuratione, quæ propria equeſtris ordinis dignitas. An libertum promotum iri cenſeam ad Prætorij præfecturam, idque ſub Galbâ? numquam.*

45. Octauiam vxorem amoliretur.] *Iiſdem in hanc rem verbis vſus eſt libro* XIV. *Annal. & ſic mei libri. Couarruuiæ tamen codex & Budenſis*, Octauia vxor amoueretur. *Quod rectum æquè.*

46. In prouinciam Luſitaniam ſpecie legationis ſepoſuit.] *Totidem verbis Suetonius*: Sepoſitus eſt per cauſſam legationis in Luſitaniam. *Sed opera eſt videre diuiſionem Hiſpaniæ & Præfecturas, quoniam ſæpè hic intercurrit. Diuiſa ea ab Auguſto in duas prouincias, Citeriorem & Vlteriorem. Citerior, Tarraconenſis etiam dicta: cui Galba præfuit, cui nunc Cluuius Rufus. Vlterior diuiſa in duas prouincias, Bæticam & Luſitaniam. Bætica populi fuit, & in eam miſſus Proconſul. Noſter lib.* IV. Vibius Serenus vlterioris Hiſpaniæ Proconſul. *non quia tota Hiſpania vlterior (cautè legas) Proconſulem habuerit, ſed quia eius pars melior Bætica. Itaque confundebam ſcribendo ſiue loquẽdo. Plinius lib.* III. Prima Hiſpania terrarum eſt, Vlterior appellata, eadem Bætica. *Non tamen etiam regendo. Nam duæ Cæſaris fuerunt, ſola Bætica populi. Strabo diſtinctè, libro* III. Νυνὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν μὲν ἀποδειχθεισῶν τῷ δήμῳ τε καὶ τῇ συγκλήτῳ, τῶν δὲ τῷ ἡγεμόνι τῶν ῥωμαίων, ἡ μὲν Βαιτικὴ πρόσκειται τῷ δήμῳ, καὶ πέμπεται στρατηγὸς ἐπ᾽ αὐτὴν, ἔχων ταμίαν τε καὶ πρεσβευτήν. ἡ δὲ λοιπὴ, καίσαρός ἐστι. πέμπονται δ᾽ ἀπ᾽ αὐτοῦ δύο πρεσβευταὶ, στρατηγικός τε καὶ ὑπατικός. Nunc quidem, prouinciis aliis attributis populo & Senatui, aliis Principi, Bætica populo relicta eſt, & mittitur in eam Proconſul qui habet Quæſtorem & Legatum. reliqua autem Hiſpania Cæſaris eſt. & mittuntur in eam duo Legati, Prætorius & Conſularis. *Addit deinde, Prætorium Luſitaniæ præfuiſſe, cum vnico Legato: Conſularem reliquæ, cum tribus Legatis tribúſque legionibus. Conſentit & Dio libro* LIII. *qui diſertè* Bæticam populo adſignat, Luſitaniam & Tarraconenſem Cæſari. *Quid igitur Appiano in mentem venit ſcribere, De bello Hiſpanienſi, extremo?* Ab eo tempore *(quo Cantabri ab Auguſto victi)* Romani Iberiam, quæ hodie Hiſpania dicitur, in tres partes diuidere cœpiſſe mihi videntur, in quarum duas annuos magiſtratus Senatus mittit, in tertiam verò Præſidem Imperator. *Quæ à falſo nunquam excuſem, niſi quid mutauit eius æuo. Strabo etiam libro vltimo, duas Hiſpanias recenſere inter eas quæ Populi ſunt, videtur. ſed videtur: eáque res interpretem decepit. qui etiam* τὴν ἐκτὸς Ἰβηρίαν, *id eſt* Vlteriorem *ſiue* Exteriorem *Hiſpaniam, turpiter* Interiorem *conuertit. Vellem monuiſſe erudiriſſimum Cauſabonum, cuius ad Strabonem probas ſanè Notas iam nunc vidi.*

Hiſpaniæ diuiſio. Citerior. Vlterior.

Taciti dictio reſtricta.

Bætica populi.

Reliqua Cæſaris.

Appianus contradicit.

Vanè.

Strabo malè verſus.

47. Ducennio Gemino Præfecto vrbis.] *Ille eſt, de quo libro* XV. *legis*: Exin Nero tres conſulares L. Piſonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paulinum vectigalibus præpoſuit.

Piſonis pater.

48. Piſo M. Craſſo & Scriboniâ genitus.] *Puto illo M. Craſſo Frugi, qui conſul fuit cum C. Lecanio Baſſo*, DCCCXVI. *ſub Nerone. qui ipſe è Calpurniis Frugi, in Licinıam gentem adoptione tranſiit, vt ex cognomine apparet: ſicut hic noſter iterum è Liciniis ad Calpurnios iuit. Quod autem de Scriboniâ addit: ex eo vides perperam in Plutarchi Galbâ legi*, κράσσου καὶ κεστίωνος ἔγγονος: *& ex noſtro corrigendum.*

Plutarchus reſcribendus.

49. Et iudicij mei documentum ſint.] *Sententiam antè inuolutam, filo & fide Vaticani codicis aptè euolui. Hoc dicit. Neque ego ambitione aut malis artibus imperium quæſiui. & quòd e* [illegible] *ſucceſſorem eli*[illegible]*num, poſthabiti non ſolùm mei amici ſed & tui.*

50. Eſt

50. Eſt tibi frater pari nobilitate.] *De quo libro* IV. *Hiſtoriarum: Ferebatur* Antonius Scribonianum Craſſum, egregiis maioribus, & fraternâ imagine fulgentem, ad capeſſendam remp. hortatus.

51. Secundæ res acrioribus ſtimulis animum explorant. quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.] *Xenophon pariter:* δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. *Et ſententia ſimilis, Diodoro Siculo expreſſa, lib.* XIX. διόπερ ἔνιοι προσοικότες ὑπολαμβάνουσι δυσχερέστερον ὑπάρχειν συμφορὰς ἐνεγκεῖν ἐπιδεξίως, ἢ τὰς ἀμεγέθεις εὐημερίας ἐμφρόνως. αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν φόβον τοῦ μέλλοντος φυλακὴν ἐπαναγκάζουσιν ἐπιμελεῖσθαι, αἱ δὲ διὰ τὸ προηγούμενον εὐτύχημα, προτρέπονται καταφρονεῖν πάντων. *Et Catoni illi Priſco:* Aduerſæ res ſe domant, & docent quid opus ſit facto: ſecundæ res lætitiâ tranſuorſum trudere ſolent à rectè intellegendo atque conſulendo. Felicitas ægrè coneoquitur.

52. Sed alij per obſequium imminuent.] *Ita diſertè Vatic. & Venetus: nec quidquam pote (non me quidem arbitro) lectione hac melius. Rhenanus tamen turbat, inutat, & exemplaria vt haberent fecit,* alij licet per obſequium annuant.

53. Aut ego cum vnâ Legione.] *Vnâ tantum? Atqui antea tres, in illâ parte Hiſpaniæ. &* τρία τάγματα, tres legiones *(ita vertere interpres debuit, non cohortes) collocat ſub Auguſto Strabo. Etiam ſub Tiberio noſter, initio libri* IV. *Annal.* Hiſpaniæ, *inquit*, recens perdomitæ tribus habebantur. *Sed uſipſis verbis adſignificat id mutatum, & imminutas legiones, animis eius gentis tempore imminutis & fractis. Itaque in Tarraconenſi, cui Galba præfuit, vna tunc legio. Suetonius in Galbâ, cap.* X. *oſtendit exercitum fuiſſe* legionis vnius, alarum duarum, trium cohortium. Quot Legiones in Hiſpaniâ.

54. Vtiliſſimus quidem ac breuiſſimus.] *Siue, vt Rhenano, & Mauro viſum è Budenſi*, vtiliſſimus idem.

55. More D. Auguſti & exemplo militari.] *Traiectio facta vocum videtur: quam odoratus Aemilius Ferretus, legitq;*, Exemplo D. Auguſti & more militari: *me quidem vtrâque manu adſentiente.*

56. Piſo proficiſceretur maiore prætextu.] *Quid illud,* maiore? *Suſpectum mihi hic verbum.*

57. Bis & vicies mille ſeſtertium.] *Verius fortaſſe,* bis & vicies millies. *quæ ſumma ſanè grandiuſcula, ſed digna effuſionibus eius monſtri.* Erunt quinquaginta quinque milliones, *vt loquamur ritu & compendio noſtro. Quid nimium pro opibus Romanis?* Summa effuſionum veterepoſita.

58. Exactioni XXX. equites præpoſiti.] *In Suetonio eſt,* quinquaginta. *nec liquet mihi de veritate.*

59. Antonius Naſo.] *Farneſiano eſt,* Aurelius.

60. Othonem exſtimulabant luxuria etiam Principi oneroſa, inopia vix priuato toleranda] *Veræ hæ mutationum cauſſæ. & prudenter Ariſtoteles eas ingerit Polit.* V. γίνονται δὲ μεταβολαὶ, καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς. καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι, καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοὶ, ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον. Fiunt mutationes cùm per luxum ſua prodigunt. Tales enim innouare omnia ſtudent; & aut ſibi Tyrannidem aut alteri parare. *O veriloquium, quod vtinam Principes imbibant, & corruptiſſimis hodie moribus aduertant!* Cauſſæ conuerſionum in rep.

61. Ceteráſque regnorum libidines.] *Gloſſam praefert: ac fortaſſe germanius,* ceteraque regnorum auido talium. *Paullo antè etiam malim coniunctim legi,* adultera matrimonia.

62. Per ſpeciem conuiuij.] *Sportularum titulo erogatio ea facta, niſi fallor.*

63. Proculo ſpeculatori.] *Vbique hoc militiæ nomen & munus ita ſcribo, & Spiculatores expello. Libri omnes ſcripti ſuadent: etiam lapides, vt ille Romæ:* Speculatores.

P. AEL. MVCIANO
SPEC. LEG. II.
ADIVT.

Alius iuxta Aemiliam:

L. CASVRIO. L. F.
CLV. SPECVLATORI.

Item: SCHOLA. SPECVLATORVM. LEGIONVM. I. ET. II. ADIVTRICVM. PIARVM. FIDELIVM. *In Nummis item M. Antonij* CHORTIS. SPECVLATORVM. *Sed & in Marci Euangelio:* ὁ βασιλεὺς ἀποστείλας σπεκουλάτορα. *& in Suetonij Calig.* caliga ſpeculatoria, *ſcriptum. Sed verine hi ſpeculatores ſiue exploratores? Vix opiner, & exempla refutat. Potius cenſeam fuiſſe inter cuſtodes corporis imperatorij certum genus, qui velut in ſpeculâ eius ſalutis. Vnde nomen. Certe Suidas clarè,* Σπεκουλάτωρ, τὸ δορυφόρον *interpretatur:*

Qui fuerint.

& hic in Tacito atque in Suetonio reperias inter ſatellites Principales. Arma ijs

Lanceas geſtabant.

Clypeus & Lancea. ex Ioſepho Iudaïc. ἁλώσ. lib. III. cap. VI. φέρουσι δὲ οἱ μὲν περὶ τὸν στρατηγὸν ἐπίλεκτοι πεζοὶ, λόγχην καὶ ἀσπίδα. *& cap. VIII.* μεθ' οὓς αὐτὸς Οὐεσπασιανὸς ἐξήλαυνε, τούς τε ἐπιλέκτους τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων, καὶ τοὺς λογχοφόρους ἔχων. *Nam capiam ibi ſane* λογχοφόρους *ſiue Lancearios, hos Speculatores. Suetonius hortatur in Claudio:* Neque conuiuia inire eſt auſus, niſi vt ſpeculatores cum lanceis circumſtarent. *Et in Galba:* Deſcendentem Galbam ſpeculator impulſu turbæ lanceâ propè vulnerauit. *Hi ſunt quos ſequens ætas Scultatores dixiſſe videtur, quaſi Auſcultatores. quod vere notatū cenſeo à Cuiacio lib. VI. Obſeru. cap. XXXIII. quem de alio etiam munere Speculatorum adi & audi.*

Teſſerarij.

64. Teſſerarium ſpeculatorum.] *Ita ſcriptum meis libris. Cur ſpernam? Teſſerarios enim ſuos cohortibus ſpeculatorū fuiſſe, credam non vanè. Si quis tamen iunctim malit,* teſſerarium ſpeculatorem, *haud pugnem. In Gloſſario priſco:* Γραμματεὺς: ſcriba, teſſerarius. *In Lapide, Romæ:* AVR. SATVRNINO. EQ. COH. VII. PR. S. VERISSIMI. QVI. MILITAVIT. IN. EQ. SECVNDA. ITALICA. TESSERARIVS. ANN. VI. *Plutarchus in hac ipsâ narratione:* ἐν δὲ τούτοις Οὐετούριος καὶ Βάρβιος, ὁ μὲν ὀπτίων, ὁ δὲ τεσσεράριος. οὕτω γὰρ καλοῦνται, οἱ διαγγέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελοῦντες.

Optiones.

65. Optionem eorumdem.] *Conſtituta lectio pridem ab eximio Cuiacio, loco quem iam dixi. niſi quod,* eorumdem, *ſcripſi, non,* eôdem, *fide Vaticani libri. Optiones Romana militia vetus dixit, qui à dignioribus & cum gradu militibus adoptati. vicem eorum ſubibant. Poſterior ætas, niſi fallor, diuerſo paullum ſenſu, qui velut cuſtodes quidam, arbitri, & inſpectores. Plutarchus* διοπτῆρας *vertit: & in legum libris, Optio fabricæ, ſimili ſenſu: in Ambroſio, Optio carceris ſcriptum. videntur in quâque centuriâ hi fuiſſe, ex lapide qui in Piceno:*

C. LVCILIVS. C. F. VEL. VINDEX
MIL. COH. VI. PRÆT. VIX. ANN. XXX.
MILITAVIT. ANNIS. XII. PRINCIPALIS
BENEFICIARIVS. TRIBVNI
DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA.

Alibi vtrumque iunctum legas, & Teſſerarium & Optionem: vt in illo marmore,

EQVITI. COH. EIVSDEM.
TESSERARIO. OPTIONI.

Malè autem hactenus in Tacito hic, Othonem, *lectum, contra meliores libros, itémque Cuiacij monita & Turnebi.*

66. Primores militum per beneficia Nymphidij, vt ſuſpectos.] *Id eſt, qui promoti eſſent per Nymphidium, eos incitare & irritare, vt Galbæ ſuſpectos. quia Nymphidium inuiſum ipſe ſuſtulerat. Commune autem, vt beneficiarij benefactori ſuo adhæreant. atque ita de Seiano Præfecto item Prætorij, ſuprà lib. IIII.* Simul Centuriones ac Tribunos, ipſe diligere: *& quod ſequitur, beneficij ſui facere.*

67. Poſtero Iduum die.] *Hiſpanus liber,* dierum. *Ego vtrumque additi.ium puto, &* poſtero Iduum, *ſcribo.*

Miliarium in foro.

68. Miliarium aureū.] *Columna ex eo metallo, vt Plutarchus hic in Galbâ deſcribit,* ad quam viæ omnes ex Italiâ deſinebant. Fecit Auguſtus, cùm Curator viarum eſſet,

eſſet, Dio lib. LIV. & ſtatuit in capite Romani fori. Plin. lib. III. Victor iuxta Vicum Iugarium collocat; & rectè. Ædes Opis & Saturni in vico iugario. Miliarium aureum.

69. Sub ædem Saturni.] Regius codex, in ædem Saturni. Vnde Rhenanus eluit, in Saturni. Falsò vtrque. Suetonius conuincit: vt ſe in foro, inquit, ſub æde Saturni ad milliarium aureum opperirentur.

Ædes Saturni.

70. Vt turbidis rebus euenit, timore magis & nonnullo adhuc conſilio parat ſigna.] Locus totus non mihi inter infirmos. Vacillat etiam Budenſis ſcriptio, rebus euectior ire magis & nullo adhuc conſilio. Fortaſſe leg. euenit, irâ magis, & nonnulli ad hoc conſilio: pars ingens, quod poſteà cred. &c.

Suſpectus locus.

71. Miſſus Celſus Marius ad electos Illyrici exercitus.] Credo ideò, quia notus iis, & in Illyrico militauerat. Tacitus libro XV. Et legio decimaquinta, ducente Mario Celſo, è Pannoniâ adiecta eſt. Videtur igitur Legatus fuiſſe eius legionis.

Celſus, Legatus legionis in Pannoniâ.

72. Vipſanij in porticu tendentes.] Nam miles extra ordinem in vrbe, agere plerumque ſolitus in porticibus aut templis. Noſter lib. II. infrà: Sed miles in porticibus aut delubris. Ipſi prætoriani in Palatij porticibus excubabant. Vult Iſidorus lib. IX. Excubitores, quòd excubias agunt. Sunt enim ex numero militum, & in porticibus excubant propter regalem cuſtodiam.

Miles olim in porticibus.

73. Irruenti turbæ neque ætate neque corpore ſiſtens.] Rhenanus Budenſem ſcripturam ſecutus legit, irruente turbâ, neque corpore ſiſtens. Hoc ſenſu, vt dicat propter irruentem turbam & quia corpore non poſſet ſiſtere ſiue inſiſtere, ſellâ leuatum. Mei tamen libri ſcripta ea voces, quas tollit: legamq; potius. irruenti turbæ neque æ. n. corpore reſiſtens. hac mente: Galbam & ætate & corpore inualidum, non ſuſtinuiſſe effusè irruentem & gratulantem turbam.

74. Suggeſtu, in quo paullò antè aurea Galbæ ſtatua fuerat.] Apparet ita tunc receptum in caſtris. Libro XV. Annal. Medio tribunal ſedem curulem, & ſedes effigiem Neronis ſuſtinebat.

75. Obultronij Sabini.] Coniecturâ ductus ſic reſtitui, cùm in libris eſſet, ab vltroniis Albini. Suſpicor autem eum eſſe, de quo Tacitus Annali XIII. Heluidius Priſcus aduerſus Obultronium Sabinum ærarij Quæſtorem proprias cõtentiones exercuit.

76. Et Cornelij Marcelli.] Libri ſcripti ita appellant, hominem alia mihi ignotum. Paullò pòſt Vettij Chilonis lego, cum Rhenano.

77. Vatinij & Elij & alij parauerunt.] Vulgatis libris erat, & Egij. qui mihi quidem inter potentiores libertos irrepertus. At Elium inuenio (Dioni ſcribitur Ἥλιος) qui magnus apud Neronem; quique abeunte eo in Græciam cantillatum, præfectus manſit vrbi Romæ. Eſt is ipſe, de quo Tacitus libro XIII. P. Celer eques Romanus & Elius libertus, rei familiari Principis in Aſiâ impoſiti. Quod ſequitur, & alij: videndũ ne ſuperfluat, natumq; ſit ex hæſitantiâ librarij, & adfinitate vocis prioris.

Elius Neronis.

78. Nec vna cohors togata defendit nunc Galbam.] Quare Togata? & ſatiſne ea vox ſana? ſana. Appellat enim ita velut eleuans & infirmans, quia moris vt illa cohors quæ more militiæ excubabat, idipſum faceret ſine armis, gladiis tantum lanceiſq; contenta. Itaque & togis induti erant, non ſagis. Modeſtiæ cauſâ inſtitutum id videtur: & ne Mars palàm habitare videretur in ſuâ vrbe. Huc ſpectat quod infrà legis, apertum in caſtris armamentarium fuiſſe, rapta arma. quorum ſcilicet armorum non iis vulgò ius aut vſus, niſi Tribunis aut Præfecto permittẽte. Ideo in Martiali de Fuſco, Præfecto Prætorij:

Excubitores ſine armis. Gladiati tantùm.

Ille ſacri lateris cuſtos Martiſque togati:
Credita cui ſummi caſtra fuêre Ducis.

Vocat ecce togati Martis cuſtodem ab hoc habitu: atque adeò in ipſâ Italiâ totâ milites togatos eſſe voluit M. Antoninus, de quo Capitolinus: Per Brundiſium veniens in Italiam, togam & ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe iuſſit. nec vmquam ſagati fuerunt ſub eo milites. Hæc tamen de ipſis Prætoriis cohortibus tantùm accipio, quæ è ciuibus: de Batauis Germaniſq; cuſtodibus ſcimus aliter fuiſſe.

Milites togati.

79. Centurio is Prætoriæ cohortis ad Galbæ cuſtodiam à Piſone additus.] *Alter concepta lectio in Farneſij codice:* Centurio is prætoriæ ac Galbæ cuſtodiæ à Piſone additus. *Quæ vtraque tamen parum mihi certa. Quid enim? à Piſone cuſtos hic Galbæ appoſitus? Quomodo potuit aut debuit? cùm Galbæ ſanè, vt Principi, legitimi ſui cuſtodes & ſtipatores fuerint. Denique vnde ea auctoritas Piſoni? Tacitum etiam ipſum lege: videbis clarè Sempronium hunc non Galbæ tutorem ſed Piſonis fuiſſe, cui quamuis vulnerato effugium etiam præbuit. Igitur inclinabam vt legerem:* Centurio is Prætorij, à Galbâ cuſtodiæ Piſonis additus. *vt in illo motu rerum, Galba de Piſone anxius addiderit ei cuſtodem centurionem. Hoc probabile. ſuſtinet me tamen à pleno adſenſu Dio & Plutarchus: qui ita narrant, vt Sempronius Galbam defenderit, non Piſonem. Si eos ſequimur: tum mentem verborum Taciti faciam, vt hic Sempronius venerit in cohortes Prætorias promotusq́ue, ſit beneficio Piſonis. atque ita additus inſertusq́ue, cuſtodiæ. Vix tamen eſt, vt Taciti narratio cum Græcis iis nõ pugnet. Certè nec Suetonius opem quemquã tuliſſe Galbæ refert.*

Narratiuncula infida.

Facta verior.

80. Vagare gaudio cœperat.] *Repertum in opt. Vatic. non ſpreui: quoniam paſſim veteres ita locutos ſciebam. Vox autem apta, ad habitum explicandum mentis gaudio diffuſæ & velut natantis.*

Vago.

81. Quíve verè, quíve falsò.] *Franc. Modius me monet in Rom. codice legi,* qui verè qui falsò. *Quod idem etiam ſcriptus Couarruuiæ liber habebat.*

82. Interfici iuſſit, tradito Principibus more, munimentum ad præſens in poſterum vltionem.] *Medicinam huic loco facere volui: & hoc tantum. Nunc felicius: & reſcribo,* traditâ, *& mox,* vltione, *caſu auferendi. Ni facimus, nemo à Grammaticorum ferulâ liberauerit Cornelium. Hic ordo, hic ſenſus. Iuſſit occidi non honore Galbæ, ſed quia more tradita hac in poſterum vltio Principibus, ad præſens munimentum. Ita lucida & vera ſententia. Oedipus apud Sophoclem egregiè eam expreſſit; qui Laij cædem vlciſci vult, vt ſuam vitam firmet, & in illo ſuum negotium agat. Loquitur ita:*

Tacitus correctus.

Reges regũ mortem vlciſcuntur.

> Ὑπὲρ γὰρ οὐχὶ τῶν ἀπωτέρω φίλων,
> Ἀλλ' αὐτὸς αὑτοῦ τοῦτ' ἀποσκεδῶ μύσος.
> Ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών, τάχ' ἂν
> Κἄμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι.
> Κείνῳ προσαρκῶν οὖν, ἐμαυτὸν ὠφελῶ.

Etiam apud Senecam legi: Regi tuenda maximè regum eſt ſalus.

83. Vacationes præſtari centurionibus ſolitæ.] *De his militarium operum vacationibus Iuſtinus capiendus fuit libro* XXXVII. Hieme deinde imminente, non in conuiuio, ſed in campo, non in vacationibus, ſed in exercitationibus, nec inter ſodales, ſed inter æquales, aut equo aut curſu aut viribus contendebat. *Nec acutiſſimum Palmerium audire amicus meus debuit Vocationes ſubſtituentem, & inuitationes interpretantem. Imò verò has militares Vacationes intellegit, & rectè proprieq́ue, Exercitationibus opponit. Tacitus lib. 1. Annal.* Vacationes munerum *appellat. & iiſdem verbis Quinctilianus pro Milite:* Tranſeo oblatam nolenti munerum vacationem, & blandiùs quàm militiæ diſciplina poſtulat, adulatum militi Tribunum: imperatas aſperrimas expeditiones, vt remitterẽtur. *Talem vacationem & Liuius intellexit lib.* VII. *de cohortibus Hernicorum:* Immunes quoq; operum militarium erant, vt in vnum pugnæ laborem reſeruati plus quàm pro virili parte adnitendum ſcirent.

Vacationes militum.

84. Tributum annuum pendebat. Pars manipulis.] *Libris veteribus vox inſeritur,* pendebat quarta pars. *Nunquid,* pendebat quartam? *vt velit in hoc tributum quartam ſtipendij partem erogatam? An legimus,* pendebat. Quorum pars?

Diuinatiuncula.

85. Piſonem Verania vxor.] *Plutarchum hinc emendemus in eâdem iſtâ re:* τὴν δὲ τοῦ Πείσωνος [κεφαλὴν] ἡ γυνὴ ἔλαβεν ἡ κρανία δεηθεῖσα. *& ſcribamus,* οὐηρανία δεηθεῖσα: *vt interpretes aliquando nubeculâ iſtâ liberentur. Nam Verania eſt, quæ precibus caput mariti abſtulit. De hac Plinius lib.* II. *epiſtolâ vltimâ:* Verania Piſonis grauiter iacebat, Piſonis dico illius quem Galba adoptauit.

Plutarchus correctus.

86. Ma-

86. Magnum Claudius, Craſſum Nero interfecerat.] *Atqui Seneca in Menippeâ, etiam Craſſum videtur adſerere a Claudio interfectum.* Occidit, *inquit*, in vnâ domo Craſſum, Magnum, Scriboniam, Aſſarionem, nobiles tamen: Craſſum verò tam fatuum, vt regnare poſſet.

87. Craſſum Nero.] *Accuſante Regulo. Huc enim illa Plinij faciunt, lib.* I. *epiſt.* V. Quid tibi cum mortuis? numquid ego aut Craſſo aut Camerino moleſtus ſum? quos ille *(Regulus)* ſub Nerone accuſauerat. Plinius explicatus.

88. Maternus auus è proſcriptis.] *Ego cenſuiſſem, Paternum. Nam reperio in Dione T. Vinium proſcriptum a Triumviris, & mirâ fide atque aſtu ab vxore Tanuſiâ ſeruatum. lib.* XLVII. *Fieri autem poteſt, vt huius aui etſi materni nomen ſumpſerit, teſtamento an adoptione.* T. Vinij auus proſcriptus.

89. Cuius vxor malâ cupidine viſendi ſitum caſtrorum.] *Hiſtoriola hæc apud Dionem, in rebus Caij.* Καλυίσιος δὲ Σαβῖνος ἔν τε τοῖς πρώτοις τῆς βουλῆς ὤν, καὶ τότε ἐκ τῆς ἐν τῇ Παννονίᾳ ἀρχῆς ἀφιγμένος, ἥ τε γυνὴ αὐτοῦ Κορνηλία κατηγορηθέντες (καὶ γὰρ ἐκείνη ὡς φύλακάς τε ἐφοδεύουσα, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀσκοῦντας ἰδοῦσα αἰτίαν ἔσχεν) οὐχ ὑπέμειναν τὴν κρίσιν, ἀλλ᾽ ἑαυτοὺς προανάλωσαν. Caluiſius autem Sabinus inter Senatorum primos, & recens à Præfecturâ Pannoniæ, vnáque vxor eius Cornelia accuſati (crimini huic dabatur Vigilias circumiuiſſe, & milites exercentes inſpectaſſe) non exſpectatâ ſententiâ ſeipſos interfecerunt. Petulantia fœminæ.

90. Eâdem laſciuiâ tentaſſet.] *Regius codex*, temperaſſet. *ex quo Rhenanus*, temeraſſet.

91. In ipſis principiis ſtuprum auſa.] *Plutarchus expreſſit*, καὶ διαφθείρας ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἃ πριγκίπια Ῥωμαῖοι καλοῦσι. *Principia autem ſacra, quia in iis aquilæ & ſigna, id eſt, dij militares. Sententiam ex eâdem re Quinctilianus petiit, pro Milite:* Sed neque hoc Mars parens, nec ſigna militaria aquilæque victrices ſinant, vt tuâ quoque ſententiâ quiſquam vir & Romanus & miles, nimium pudicus ſit, apud quem ante Principia agendum eſt. *Hæc Principia Statius, etſi in re Græcâ, circumſcribit lib.* X. Principia castrorum sancta.

Ventum ad concilij penetrale, domumque verendam
Signorum.

92. Metus temporum obtentui.] *A Rhenano eſt. libri ſcripti*, obtinuit: *quod verius hîc puto.*

93. Velut ad perdendum imperium.] *Ita libri flagitant, ita ſententia. Beatus tamen, Nos, inquit*, ad partiendum, *emendauimus.*

94. Suis ciuibus vrbem.] *Præfero quod in ſcriptis*, ſuis exercitibus.

95. Expeditionem & aciem, præmia quàm ſtipendia malebat.] *Non temerè mutem, & elicio ſententiam etiam ex hac ſcripturâ. Tamen haud paullò clarior Antitheſis videatur ſi legas*, expeditionem quàm otium.

96. Ad vſum & ad decus ſupererant.] *Id eſt, arma, equi, iis ſuppetebant, non ad neceſſitatem modò ſed & ornatū. Tale eſt quod iiſdem infrà tribuit*, baltheos & faleras inſigniaque armorum argēto decora. *Tamen libri quidam* dedecus: *ex quibus alij ſcribendum*, ad abuſum & ad dedecus, *cenſuerunt. vt mea mens eſt, procul à Taciti mente, &* Firmata lectio Taciti.

Quantum Hypanis Veneto diſſidet Eridano.

97. Hoc enim nomen faſtidito Vindice indiderant.] *Ita ſolita plebs, mutare per faſtidium & innouare hæc contumeliæ nomina. At Dionyſio Gothofredo Ic. legendum videbatur*, fatis dato Vindice.

98. Legati legionum Alienus Cæcina & Fabius Valens.] *Mihi, imò libris debetur verum hoc Cæcinæ nomen. Nam illi conſtanter* Alienum *ſcribunt. Etiam in Dionis Epitomâ ſemper*, ἀλιῆνος. *Romanum verò id nomen: & nummi exſtant*, C. CÆSAR. IMP. COS. ITER. ALLIENVS. PROCOS. *Nominat & quendam Alienum Cicero Diuinatione in Verrem. Vulgatis tamen Taciti libris hîc A. Cæcina dicitur: & Faſtis, quos eruditi viri concinnarunt*, A. Licinius. *Vnde eruerint, miror.* Aliena gens.

99. Mox

99. Mox compertum publicam pecuniam auertiſſe.] Non item malè, comperto.

Cæſar correctus.

100. Dextras hoſpitij inſigne.] Fidei etiam & pacis. Cæſaris locus eſt, quem correctione libens huc traxerim, libro VII. De bello Gall. Ædui viſi ab latere noſtris aperto. ij ſimilitudine armorum vehementer noſtros perterruerunt. ac tametſi dextris humeris exertis animaduertebantur, quod inſigne pacatis eſſe conſueuerat; tamen idipſum ſui fallendi cauſsâ milites ab hoſtibus factum exiſtimabant. De humeris, & quomodo exerti ij potuerint, nec capio nec legi. Gloſſema ſubolet, & inſitio nō proba: legamq́;, dextris exertis. voce Humerorum eiectâ, niſi ſi ea aliter conformanda. Dextras quidem attolli, etiam nunc pacis ac ſocij aduentus ſignum habetur.

In Cæſare coniectura.

ADD. In Cæſaris loco libenter nunc legerim, dextris nudis exertis. Liuius ſuadet libro XXVIII. qui ſcribit opidanos quoſdam deditionem & amicitiam ſignificantes, egreſſos: dextras nudas oſtentantes. Lacedæmonij etiam apud Thucydidem libro IV. circumuenti ab Athenienſibus, τὰς χεῖρας ἀνέσειραν. manus quatiebant, ſignum pacis & deditionis. In Frontino quidem lego, Humeros etiam exertā militibus, ſed lōgè alio ſenſu. libro II. Stratag. cap. I. Cùm Sertorianos milites animaduertiſſet magno impetu inſtinctos, depoſcentes pugnam, humeroſque exercentes (lego, exerentes) & lanceas vibrantes. Itaque hoc magis in Cæſariana correctione noſtrâ firmamur.

Sublatæ manus pacatum ſignū.

Humeros exeri, quo ſine ſcriptū.

101. Inſitâ mortalibus naturâ properè ſequi, quæ piget inchoare.] Melius, inſito. Vidi qui ſequentia perverteret, non tam properè. Verè peruerteret. Nam Taciti gnome, arcana, vt ſolet, verſata eſt: & plebs ita facta, vt rebus arduis nemo facilè ducem ſe præbeat, comitem quiuis. Facit huc illud III. Hiſtor. Dum quæritur locus tempuſque: quodq́ue in tali re difficillimum eſt, prima vox.

Vulgus ſequitur magis quàm ducit.

102. Cunctanter. Mox conſenſu, ac.] Melius diſtingue: Cunctanter, mox conſenſu. Ac ner.

103. Duodeuiceſimæ legionis.] Couarruuiæ ſcriptus codex, duoetuiceſimæ. aperte. ſicut & ſuprà. Quarta ac duoetuiceſima legiones. Probamus. Sæpe erratum etiam infrà. Rectè tamen integreq́; ſcriptum lib. III. ſextadecimanos duoetuiceſimanoſque læuum cornu compleſſe.

104. Occupari nutantem fortunam.] Rectè. eſt qui malit, inuitantem.

105. Secutæ ingenti certamine.] Hiſpanus liber, ingenti agmine.

106. Vt quiſque corpore, opibus, ingenio validus.] Cur hîc de ingenio? aut quis eius vſus? Si inſpicis, aliena & parum apta hic ea vox.

107. Sæuitiam militum ſæpius approbat, pari ſimulatione vinclorum fruſtratur.] Manifeſtum mendum. quo enim illud, pari, referetur? Tu vel meo periculo lege, partim. Sæuitiæ militum, inquit, ſæpe indulget, & ad pœnam ius pleroſq́; largitur: quoſdam ſimulatione vinclorum ſubtrahit. Priſca lectio ſuffragatur huic correctioni, quæ præfert, Parum. ex quo, pari, emendaſſe fatetur Rhenanus. Partim autem, ſolitarium ſæpe poni nec geminari ſemper, notius eſt quàm vt oſtendam.

Tacitus reſtitutus.

108. Prout inclinaſſent, grande momentum, ſociæ aut aduerſæ.] Iuſtini illud ſimile eſt: Ingens momentum futurus, vtri parti acceſſiſſet.

109. Conuiciis proturbantibus.] Priſcæ editiones, proturbatus. quem ſequor.

Peninæ Alpes.

110. Peninis iugis.] Ita ſcribendum vbique, auctore Liuio. qui negat eas Alpes ſic dici quòd Annibal Pœnus ea tranſmiſerit, ſed a iugo excelſi montis quod Penum incolæ dicūt. Fidem ei nota etiam noſtra lingua hodie facit, qui excelſa omnia & in acutum faſtigiata Pennas vocamus ſiue Pinnas.

111. Cum aquilâ quintæ legionis.] Vatic. habet, aquilex quintæ. è quo legend. eſſe, aquilâ xquintæ, facile coniectu.

112. Legio vna, prima & viceſima.] Diſtinctione locum iuui. Nec tamen nunc abnuo quin gloſſema. inm hic ſit, ſcribendumq́;, legio vnaetuiceſima.

113. Non

113. Non quidem in bello, ſed pro pace tendebantur.] *Locus obſcurus, imo corruptus. non illuſtro, non emendo.*

114. Cohortes octodecim Lugduni ſolitis ibi hibernis relinqui placuit.) *At tot cohortes mihi relinqui non placet. Cur enim, cùm vndique miles conquiratur, & eo ad aciem opus. in vno eoq; amico oppido, impoſita tot cohortes? Sed ait etiam vetera & ſolita tot cohortibus hiberna fuiſſe. quod falſum. Vnica enim duntaxat tum olim Lugduni cohors: e Taciti* III. *Annali:* Andegauos Acilius Auiola, excitâ cohorte, quæ Lugduni præſidium agitabat, coërcuit. *manuſcriptos igitur meos audio, & hic* cohortem decimamoctauam, *repono. Vox etiam,* Lugduni, *ſuperuacua videtur, & velut interpretamentum inſerta.*

Lugduni præſidiariæ cohortes.

115. Cuncta illic externa & hoſtilia, ſe Coloniam Romanam.] *Quid ergo? non etiam Vienna inter Romanas colonias? Verò prudens. Vel Claudio Imperatori credamus in Oratione quam pro Gallis habuit:* Ornatiſſima ecce valentiſſimaque colonia Viennenſium, quam longo iam tempore Senatores huic Curiæ confert! *Sed & noſter ſtatim, de eadem:* Tum vetuſtas dignitaſque coloniæ valuit. *Equidem haud ſatu hac concilio. Niſi ſi Viennenſes priſci, id eſt, Allobroges ſiue Galli, donati colonico iure, etſi militibus aut Romanis ciuibus non deducti: Lugdunum autem contrà, magnam partem Romanis familiis ſtetit. Nam & hic externos immixtos, Dio ſuadet libro* XLVI.

Vienna Colonia.
Abnuere tamen Tacitus videtur.

116. Addidit Valens tricenos ſingulis militibus ſeſtertios.] *Liber Hiſpanus,* trecenos. *quod verius. Nam prius illud non congiarium ſit, ſed beminarium: vt quidam iocabatur.*

117. Feſtinatio vndeuiceſimæ legionis.] *Vt ſuprà narrauit, Cæcina vnicam legionem habuit, eamq;* XXI^am. *Quis igitur hæreat, quin hic ſcribend.* vnaetvieceſimæ?

118. In montem Vocetium.] *Quidam libri,* Vocetum. *And. Schotus noſter,* Vogeſum, *reponebat. Quem fateor non quidem in Heluetiis eſſe, ſed nec longè ab iis. Certe Vocetij non alibi mentio.*

Vogeſus mons.

119. In alpe Graiâ ipſe paullùm cunctatus.] *Malè huic loco eſſe iurem apud omnes Cenſores. Pugnat hiſtoria, pugnant libri. De hiſtoriâ, quid certius quam Cæcinam non Graio monte ſed Penino in Italiam veniſſe? Tacitus ſuprà:* Cæcina propiore tranſitu Peninis iugis degredi iuſſus. *& paullò infrà:* Penino ſubſignanum militem itinere & graue legionum agmen traduxit. *Atqui diuerſi & diſiti hi tranſitus. Iam libri longè abeunt ab hoc ſcripto. Farneſianus,* in alpe triariâ, *ſicut & Hiſpanus: Budenſis,* triannâ: *optimus Vatic.* cum alpe tarinâ. *qui, fateor, facem alluxit ad veram lectionem. Scribo:* cum alâ Taurina. *Hæc eſt illa, quæ adiuncta legioni Italicæ fuerat, cuiúſque ſuprà mentio. quam præmiſſam à Cæcinâ ad firmanda municipia aliquot Italiæ, euincunt ſequentia verba.* Sed metu ne amitteret prædictas cohortes alaſque. *Cùm enim in Italiâ vnica ala Vitelliana fuerit, Silana: fruſtrà ibi alas nominet, niſi præmiſſam ponimus & iſtam.*

Graiæ Alpes.
Hic falſæ.
Ala Taurina reponenda.

120. Petronium vrbis procuratorem.] *Cuius vrbis? imò totius Norici procurator erat, non vnius alicuius oppidi. Vertranius Maurus Ictus emendat,* vrbis Præfectum, *ſiue,* Prætorem. *Haud rectè. quæ enim eius partes in Norico? Ego verò aut oblitâ eâ voce ſcripſerim,* Petronium procuratorem, *aut mutatâ,* Petronium ibi procuratorem. *Vetus quidem lectio* vrbi *habet: quod deprauatum facilè ex* vbi *vel* ibi.

Diuinatio.

121. In cetera victoriæ præmia acceſſuros.] *Couarruuiæ liber & priſcæ editiones,* ceſſuros.

122. Hibernis adhuc niuibus traduxit.] *Iidem libri,* Hibernis adhuc Alpibus. *quod interpretor Salluſtiano verbo, alpibus adhuc hiemantibus. Poeta etiam vetus eo ſenſu Hibernas alpes dixit:* Iuppiter hibernas canâ niue conſpuit Alpes.

123. Nec Otho quaſi ignoſceret, ſed ne hoſtis.] *Frons aliqua ſententiæ appareat, ſed ſi excutias, vana & falſa. Cenſeo emendandum:* ſed nec hoſtis metu, reconciliationi ſe adhiberet. *Duo videlicet, cùm Celſum ſibi iungeret, Otho cauit. Ne audi ignoſcere videretur, vt in vero magnoq; crimine: aut ne hoſtis, id eſt, Vitellij metu, adſciſcere*

Tacitus correctus.

ſibi virum nobilem & fortem. Itaque nec obnoxium habere eum voluit, nec ſuſpenſum: ſed ſtatim aſſumpſit inter intimos amicos. Plutarchus comitatem hanc ita narrat: κελεύσας Μάρκον Κέλσον ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν, ἠσπάσατό τε καὶ διελέχθη φιλανθρώπως. καὶ παρεκάλεσε τῆς αἰτίας ἐπιλαθέσθαι μᾶλλον, ἢ τῆς ἀφέσεως μνημονεύειν. Iubens Marium Celſum ad ſe adduci, amplexus eſt virum, & benignè allocutus monuit vt cauſſæ magis obliuiſceretur, quã veniæ meminiſſet. *Hæc talia acumina fruſtra multis verbis approbem iis qui non tales.*

124. Militibus eamdem virtutem admirantibus, cui iraſcebantur.] *Eſt vera & notabilis gnome. atque eadem in Liuij libro* v. *de Camillo:* Sed ſeueritate imperij victi, eamdem virtutem & oderant, & mirabantur.

125. Priuatam gratiam præparat: vnde nulla innocentiæ cura ſed vitæ impunitatis.] *Non mutant libri, niſi quòd,* vices impunitatis, *habent. Totum locum lego:* priuatam gratiam præparatum it: nullâ innocentiæ curâ, ſed vice ſuæ impunitatis. *Palmerij etiam coniectura haud improba.* priuatam gratiam præparat vndevnde: nulla, &c. *Vndevnde Latinus valet* ὁπόθενοῦν. *Quod autem ad ſententiam, pulchra eſt & vſu ſæpius probata. Ita Dio notat, cum Menas præfectus Sex. Pompeij in mari,* Helenum cepiſſet, libertum Cæſari admodum carum, ſtatim ſine precio remiſſum. qui beneficium hoc multo antè apud Cæſarem deponebat, & perfugium ſibi, ſi res ita ferret, apud eum præparans.

Correctio.

126. Apud Sinueſſanas aquas.] *Malè vulgò,* Sueſſanas. *Libri ſcripti docent, & Plutarchus in hac ipsa re:* ἔπεμψε δ' ἐπ' αὐτὸν ὁ Ὄθων εἰς τοὺς περὶ Σινόεσσαν ἀγρούς. *Aquæ autem eæ inter ſalubres habitæ. Plinius:* In eâdem Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem fœminarum & inſaniam virorum abolere creduntur. *Et quia ad vitia muliebria: ideo in Martiali,*

Sinueſſanæ aquæ.

Diceret hiſtericam ſe forſitan altera mœcha
In Sinueſſano velle ſedere ſinu.

Sed & Claudius apud Tacitum libro XII. refouendis viribus mollitie cæli & ſalubritate aquarum, Sinueſſam pergit.

127. Galuia Criſpinilla, magiſtra libidinum Neronis.] Caluia *verius:* an *etiã,* miniſtra? *nec tamen illud dãno. Ceterum hæc Caluia, à veſte Sporo fuit, & eius Cuſtos. Breuiarium Dionis, in Nerone:* χωρὶς δὲ, ὅτι πολύκλειτος καὶ καλουΐα κρισπινίλλα ἦγον, ἔφερον, ἐσύλων πάνθ' ὅσα ἐνεδέχετο, ὁ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ, αὕτη δὲ μετὰ τοῦ Νέρωνος καὶ μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου. τήν τε γὰρ φυλακὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς περὶ ἐσθῆτα, καίπερ γυνὴ καὶ ἐπιφανὴς οὖσα, ἐπετέτακτο, καὶ δι' αὐτῆς πάντες ἀπεδύοντο. Seorſum autem, & Polycletus & Caluia Criſpinilla omnia obuia agebant, ferebant, ſpoliabant. Ille in vrbe, hæc autem cum Nerone & cum Sabinâ (ita Sporum nominabant:) cuius cuſtodia ei concredita fuerat, & ſimul veſtis Procuratio: quamquam mulier eſſet, & quidem nobilis. Quo prætexto, omnes ab eâ exuebantur. *Vides ex eâ notâ, quid fœminæ Caluia hæc fuerit, & cur populo exoſa.*

Caluia Criſpinilla.

128. Tantò antè traditum Vitellio imperium.] *Maiora verba quàm pro re. Nam interuallum ſanè, inter Vitellij Othoniſque imperium, exiguum. Iurarunt enim Germanici exercitus in Vitellij nomen Kalendis Ianuariis: at poſtridie Idus Galba caſus, & Princeps factus Otho. Ita pauci dies interfuerunt, & aut mihi tum aut Taciti adſertio non vſquequaque cauta.*

Incauta ſcriptio.

129. Et ſtetit domus vtraque ſub Othone.] *Tu verò interpunge:* ſtetit domus vtraque. ſub Othone incertum an metu:

130. Omneſque verſæ in Orientem prouinciæ.] *Credo germanum eſſe. aliquot tamen libri,* omneſque verſus Orientem.

131. Partem ſe reip. fecerat.] *Interpretor. miſcuerat ſe, velut & ipſe inter curatores eius & adminiſtros. Ita ſuprà, hoc libro:* Non Senatus & eques modò, quîs aliqua pars & cura reip.

132. Lingonibus vniuerſis ciuitatem Romanam.] *Latet hic omnino mendum.*

nendum. Primùm enim qui locus Lingonibus (Galliæ ij ſunt) inter Hiſpaniæ populos eſſe poteſt? Adde, quòd Lingones iſtiipſi, primi & præcipui in Othonem hoſtes. Hi, qui Vitellium Lingones falſi. *fouère, hi, qui milites turbidis colloquiis ad bellum impulère, hi, qui etiamnunc Othonis partes oppugnant viris, armis, equis. Vnde igitur iis præmium? Clare aliena & falſa ea vox, & cenſeam Hiſpaniæ aliquam gentem reponendam: Luſonas, an Illurconas? an tale aliquod nomen,* Alia gens quærenda. *quod parum vicinum adhuc reperit corrupta vox.* Nec ſcire fas eſt omnia, *ait Lyricus. tu cogitabis.*

133. Hiſpalienſibus & Emeritenſibus familiarum adiectiones.] *Ita ſolent Romani coloniarum infrequentiæ ſubuenire, noua familiarum aliquot adiectione. Liuius lib.* LXIV. Poſtulantibus à Senatu Aquilienſium Legatis, vt colonorum numerum augeret, mille & quingentæ familiæ ex S. C. ſcriptæ. Familiæ adiectæ colonis.

134. Othoni quibuſdam diebus.] *Quibus diebus? & cur hoc ita ἀορίστως? Fortaſſe,* Quinquatruum diebus: *quod ſcriptum initialibus modò litteris fuit.*

135. Cognoſcendi pudore.] *Malim*, agnoſcendi.

136. Ibi ſæuitiâ, hîc miſeriâ vulnerum abſumpti.] *Mutilus locus, & præſto legend. eſſe,* Ibi ſæuitiâ hiemis, hîc miſeriâ vulnerum.

137. Septimamdecimam cohortem coloniâ Hoſtienſi.] *Scito eam illic perpetuam ſtationem habuiſſe, ex decreto Claudij. Suetonius in Claud. cap.* XXV. Puteolis & Hoſtiæ ſingulas cohortes, ad arcendos incendiorum caſus, collocauit. Cohors Hoſtiæ.

138. Seueriſſimum centurionum.] *Vatic.* ſeueriſſimos. *& Plutarchus ἑκατοντάρχας δύο. interfectos ſcribit. Noſter tamen etiam infrà de vno tantùm:* Vnus alterve perditus ac temulentus, centurionis ac tribuni ſanguine manus imbuet? *Itaque* Seueriſſimus, nomen viri. *placeat magis hic legi, &* Seueriſſimum centurionem, *vt proprium nomen expreſſerit. interfecti. aut certè in altero Taciti loco,* centurionum ac tribuni, *ſcribendum erit.*

139. Vt multa per centuriones tribunoſque tantùm iuberi expediat.] *Liber Hiſpanus,* vt multa centuriones tribunoſque, *omiſſâ voculâ. Veriſſime. Nam ea Othonis mens eſt, vt velit quædam imperia centurionibus tantum tribuniſque indicari, non in milites ſpargi.*

140. Si Vitellio & ſatellitibus eius.] *Hæc ipſa mouendi ratio ab hoſtium affectu & voto, vſurpata decenter Homero, Iliad.* α. Quiddam Homericum.

> * Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες,
> Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ,
> Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιϊν.

* Certe videbit Priamus, Priamique proles. Atque alij Troes gaudebunt gaudio magno. Hoc inter vos ſi certamina turpia noſcēt.

Et cur non ab illo vberi eloquentiæ & ſapientiæ fonte ſit hic riuus?

141. Et fortiſſimus in ipſo diſcrimine exercitus eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus.] *Veriſſima gnomè. quæ veteri Græcorum dicto firmatur apud Euſtathium:* Θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐν [illegible] κακός. Confidens ante rem, plerumque ignauus. *Ariſtoteles etiam aptè, in Nicomachiis, lib.* III. καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων, ἐν αὐτοῖς δ' ἀφίστανται. οἱ δ' ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δ' ἡσύχιοι. *id eſt:* Temerarij quidem, prompti & volentes ſunt ante pericula periclitari; ſed in ipſis, deficiunt: at fortes, in rebus, & factis acres, antè quietiſſimi. *Quem locum nihil abſurdum Tacitum adſpexiſſe & expreſſiſſe. Sed & Homerus Græcos ſemper quietos & tacitos facit ante pugnam: Iliad.* γ. Modeſtia Fortitudinis comes.

> Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί

Iliad. δ.

> —— οἱ δ' ἄλλοι ἀκὴν ἴσαν (οὐδέ κε φαίης
> Τόσσον λαὸν ἕπεσθ' ἔχοντ' ἐν στήθεσιν αὐδήν)
> Σιγῇ δειδιότες σημάντορας.

142. Non hercle illi quos cùm maximè Vitellius in nos ciet.] *Locum ab aliis fœdè interpolatum è Vaticano reſtitui, religiosè ſeruatâ eius ſcripturâ: niſi quòd* Audeant *feci, ex* Audiant. *Ne Germani quidem, inquit, illi barbari, quos nunc Vitellius in*

nos concitat, audeant ad pœnam ampliſsimum ordinem depoſcere: nedum vos Romana ſuboles. non etiam ſpreuerim ſcribere cum Hiſpano cod. quìs cum maximè. *id eſt, quìs comitatus maximè Vitellius in uos mouet.*

143. Muta iſta & inania intercidere ac reparari promiſcuè poſſunt.] *Budenſis codex,* promiſcua ſunt. *quod, Helleniſmo quodã, retineri poſſ: adſentior Rhenano.*

144. Non tamen quies vrbi redierat.] *Lectionem hanc & diſtinctionem à libris priſcis non potui quin anteferrem vulgatæ, aut coniecturis aliorum parùm firmis.*

Milites ſpeculatorum loco. — 145. Militibus ſparſis per domos, occulto habitu.] *Turbarunt me verba, quæ iam capio. Significat enim milites in plebeiâ aut pagatâ veſte, ſine gladiis, domos peruſtraſſe, ſermones excepiſſe aduerſus Principem aut ſtatum præſentem. Arrianus eum morem mihi ſuggerit, Diſſertation. Epicteti libro* IV. *cap. vlt.* οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ προπετεῖς λαμβάνονται. παρακεκάθικέ σοι στρατιώτης ἐν σχήματι ἰδιωτικῷ, καὶ ἀρξάμενος κακῶς λέγειν τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ ὥσπερ ἐνέχυρον παρ᾽ αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως τὸ αὐτὸν τῆς λοιδορίας κατῆρχθαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς. εἶτα δεθεὶς ἀπάγῃ. *id eſt:* Hoc modo Romæ circumueniuntur à militibus iſti procliuis linguæ & effuſi. Adſedit miles tibi quiſpiam, habitu priuati. is malè loqui de Cæſare incipit: tu tanquam pignus fidei id arripiens quod cœpit prior, ipſe quoque effutis quidquid ſentis. Deinde vinctus,

Frumentarij. abduceris. *Et hoc ſiue præſertim milites, qui Frumentarij dicti. De quo aliâs.*

146. Atque eadem dicenti nota adulatio.] *E Vatic. ita reſtituimus, voce vnâ additâ, & alterâ mutatâ. Difficilis, inquit, in Senatu rerũ omnium modus. Taceres? ſilentium pro contumaciâ eſſet. Diceres liberè & cenſeres? inuiſa libertas. Ad gratiam loquerêre? non faceres fidem: quia priuatus nuper Otho, peritus harum artium, & iiſdem adulationibus exercitus.*

Vulgus religioſum & credulum in metu. 147. In pace obſeruata, quæ nunc tantùm in metu audiuntur.] *Quippe hoc ingenium vulgi, tunc conuerti ad religiones, & monſtra obſeruare aut fingere. Claudianus appoſitè, De bello Getico:*

Vtque eſt ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique Timor: nunc ſomnia vulgò
Narrari, tunc monſtra deûm, monituſque ſiniſtri.

Propiuſque ad Tacitum:

Et ſi quod fortaſſe Quies neglexerat omen,
Addit cura nouis.

148. Cum præſenti exitio, etiam futuri pauor, ſubitâ inundatione

Tiberis non niſi præſagio inundat. Tiberis.] *Is enim vt ait Plinius,* vates quodammodo intellegitur ac monitor, auctu ſemper religioſus.

149. Reliquos cæſorum ad pontem Miluium in numerum legionis compoſuerat.] *Hiſpanus codex,* numero: *Romana editio,* numeros. *quod rectum hic eſt: intellegendiq; numeri militares, de quibus iam prædixi.*

150. Vires & robur exercitus.] *A coniecturâ noſtrâ eſt. libri enim omnes,* è prætorianis viris, vt robur exercitus. *parum aptè.*

151. Ad obſeruandam honeſtiorum fidem inuitatus] *Vox,* Inuitatus, *ſuſpecta. quidam libri,* Imitatus. *Faërnus,* initio datus.

152. Marius Celſus, Annius Gallus rectores deſtinati.] *Liber Couarruuiæ,* rectores conſtituti. *Vtrumque ſpurium: & ſententia ſine eo conſtat.*

153. Tantum pacis aduerſa pertimuere.] *Fallor, aut hoc rectum: etſi à mente tantùm noſtrâ, ſine libris. Nam illi omnes voce auctiores,* aduerſa reip. pertimuêre. *quam nos tamen ſupereſſe cenſemus, imò ſententiam perdere.*

Ancilia condita. 154. Religionem nondum conditorũ ancilium.] *Mitto te ad ea quæ ſcripſi olim lib.* V. *Antiq. Lection. cap.* XVI. *Quibus adtexi velim Ouidij locum libro* III. *Faſtorum.*

Arma mouent pugnam: pugna eſt aliena maritis.
Condita cùm fuerint, aptius omen erit.

quibus

quibus verſibus vult Poëta ne coniugium quidem dextro pede adiri, cùm mota ſunt ancilia ſed Ij dies ſacri
cum condita. Feſtus autem oſtendit etiam alios aliquot dies fuiſſe, quibus Romani tenuerunt & feriati.
ſe ab armis: Præliares dies, *inquit*, quibus fas eſt hoſtem bello laceſſere. erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas erat id facere.

155. Sed ex libidine ſeruitij, vt in familiis.] *Verius clariúſque diſtinxeris*, ſeruitij. Vt in familiis, *&c.*

IVSTI LIPSI AD LIBRVM II. HISTOR. NOTÆ.

1. QVOD variè ortum, lætum reip. aut atrox.] *Non ſuſpicabar de mendo, abſque Vaticano fuiſſet. cuius lectio diuerſa coëgit me acriùs paullò intueri. Nam in eo,* vari aborte, *ſcriptum. Et hercules vulgata* Diuinatio in Tacito.
inepta & exſenſa. quid enim eſt, variè ortum eſſe imperium Veſpaſiani? Imo vnus & certus illius ortus. Scribo ex veſtigiis illis priſcis, quod varia ſorte. *Atque ita eſt. imperium Veſpaſianorum, felix reip. & infelix, itemq́; ipſis Principibus fuit.*

2. Incolumi adhuc Galbâ miſſus à patre.] *Quâ de re ita Hegeſippus* IIII. Sententiam noui Principis *(Galbæ)* de bello Iudaïco ſciſcitari Veſpaſiano conſilium fuit. miſitque Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit, comperto quòd Galba occiſus: Agrippa Romam contendit.

3. Conditorem templi regem Aëriam.] *Libri ſcripti aut* Verianum *hunc nominant, aut* Venerianum. *Pro vulgatâ lectione tamen Tacitus ipſe in Annalibus eſt,*
lib. III. Exin Cypri tribus delubris, quorum vetuſtiſſimum Paphiæ Veneri, Aërias Aërias certè.
auctor, pòſt filius eius Amathus, &c. *Aegyptum ipſam olim Aëriam dictam fuiſſe, Iſidoro alibi traditum eſt & Agellio. Alciatus hic mauult,* Vranium. *De Cinarâ autem, quod ſequitur, Homerus, Plutarchus, Athenæus, Arnobius, aliiq́; meminere.*

4. Continuus orbis latiore initio.] *Tyrius Maximus:* Venus à Paphiis colitur, cuius ſimulacrum nulli rei magis aſſimile, quàm albæ pyramidi.

5. Ingens rerum fiducia acceſſit.] *Subdolum gloſſema. & credam Tacitum ſcripſiſſe,* ingens rerum acceſſit.

6. Profligauerat bellum Iudaicum Veſpaſianus.] *Paullò aliter Profli-* Profligare.
gandi verbo vſus, quàm placuit Agellio lib. XV. *Noctium. qui in totâ eâ re vereor vt caliget.* Agellij aſ-
Ni ita eſt; barbarè etiam locutus ſit Auguſtus in Ancyrano lapide: CEPTA. PROFLIGA- ſertio ſub-
TAQVE, OPERA, A. PATRE. MEO. PERFECI. *quod exemplum rigidè & ex dia-* uta.
metro cum Agellij notâ pugnat.

7. Mucianus.] *Ita vbique præpotentis huius hominis nomen ſcripſi. Græci ſuadent,* Mucianus.
qui Μουκιανὸν *appellant: & lapides, in quibus* C. *media, non* T. *ſemper ſculptum. vt in illo Romæ:* L. ANNIO FABIANO. M. NONIO. MVCIANO. COS. *Multa etiam huius*
mentio in Plinio, qui Licinium ei nomen addit, & titulum ferè ter conſulis, lib. XII. Lici- Quid viri
nius Mucianus ter cos. & nuper Lyciæ prouinciæ legatus. *Libro* XXXII. *de oſtrea-* fuerit.
rum præſtantiâ: Dicemus, *inquit*, alienâ linguâ, quæque peritiſſima huius Cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Muciani verba quæ ſubiiciam. *Et ſæpe aliâs: oſtenditq́; doctum & amœni ingenij fuiſſe, ſed mollem, fractum, & alterum velut Mæcenatem.*

8. Et inexpertus belli labor.] *Redundare vox,* labor, *videtur, & inculcata huc è priore verſu. Legam,* & inexpertis belli. *Ita ſuprà:* pacis artibus, belli inexpertus.

Quot legiones in Ægypto? Tres à Cæsare. 9. Inde continua Aegyptus, duæque legiones.] *Paullò aliter hoc olim. Nam C. Caſar, Aegypto deuicta, tres in eâ legiones reliquit. Auctor Sueton. in Iul. cap.* LXXVI. *Auguſtus eum numerum retinuit, imò & Tiberius: ſub quo Strabo ſane vixit, & hæc ſcripſit lib.* XVII. Ἔστι δὲ (*in Aegypto*) τρία τάγματα, ὧν τὸ ἓν κατὰ τὴν πόλιν ἵδρυται, τ' ἄλλα δ' ἐν τῇ χώρᾳ. Sunt tres Legiones: quarum vna in vrbe agit, reliquæ in ipsâ regione. *Sed*

Tiberius vnam detraxit. *Tiberius tamen non in longum. Anno enim Imperij eius nono, Tacitus clare duas ſaltem legiones Aegypto adtribuit: vti & hic. Libro* IV. Cetera Africæ per duas legiones, parique numero Ægyptus. *Obſerua ergo obiter, paullò certius de Strabonis ſcriptione, quam*

Strabonis ſcriptio, in quod tépus. *vides eam deſiiſſe ante nunc nonum Tiberiani imperij annum. Addò, Egeſippum etiam de duabus hic legionibus aſſentiri Tacito, libro* IV. Eſſe etiam illic duos ordines militarium virorum, quos ſibi adiungere Veſpaſianus properauit.

10. Seclusum tutumque ipſum mare.] *Vatic. & Romana editio,* ſecundum tutumque. *quod approbo.*

11. Cùm in victores victoſque numquam ſolida fides coaleſceret.] *Rodolphus & priſca item editio,* cũ victoribus victos numquam ſolidâ fide coaleſcere, *& placet magis.*

12. Veſpaſianus Mucianuſque nuper, ceteri olim mixtis conſiliis.]

Corruptus locus. *Locus ſubobſcuræ ſententiæ, imò incertæ. Rodolphus legiſſe dicitur,* nuper Titi operâ mixtis conſiliis. *ſententiâ nihil aberrante; vereor tamen vt propriâ quadam lectione, non à libris. An ceteros intelligimus, amicos & familiares Veſpaſiani? qui iamdiucum eo ſpem conceperant imperij, & de eo locuti erant? Diu ſanè ſpem conceptam, idque ob omina multa & clara, Suetonius Veſpaſ. cap.* V.

13. Scithinum inſulam detruſus.] *Farneſ.* Cynthum. *Vatic.* Scithinum. *Vera*

Cythnus inſula. *lectio,* Cythnum. *quæ inſula iuxta Atticam ſub Eubœa. Plinio nominatur lib.* IV. *& Ptolemæo dicitur* Κύθνος. *Philoni etiam in Flaccum ſic dicitur, & iuxta Ceam collocatur. In Zonarâ non rectè ſcriptum, hunc falſum Neronem in traiectu Cydni amnis interfectum: decepitque eum adfinitas hæc vocum.*

Veterani è Prætorio. 14. Veterani è prætorio.] *Superſſ: videantur hæ voces. Præmiſit enim iam nunc de prætoriis omnibus cohortibus: qui igitur iſti ampliùs è prætorio? Sed non ſuperſunt. Diſtinguit enim à cohortibus, Veteranos. rectè. quia exauctoratos intellegit, & qui poſt ſedecim ſtipendia habebantur ſub vexillo, nõ aliter quàm legionarij, de quibus ſcripſi ſatis ad* 1. *Annal. Atqui hi nec in legionibus vltrà cenſebantur, nec illi in cohortibus.*

15. Quibus tentandis, aggrediendæque prouinciæ.] *Farneſiana hæc ſcriptura eſt: quam veriſſimam cenſeo. Duplex enim mandatum Othoniani duces habuerunt; tentandarum Alpium, & Prouinciæ inuadendæ, quæ ad Vitellium defecerat. Suprà libro* 1. Narbonenſem Galliam aggredi ſtatuit, claſſe validâ & partibus fidâ. *Infrà:* imminere prouinciæ Narbonenſi in verba Vitellij adactæ claſſem Othonis, trepidi nuntij attulêre. *Vulgata lectio valdè turbat:* quibus tentandis aggrediendiſque, prouinciæ Narbonenſi, &c. *tamquam tres hi duces Prouinciæ impoſiti. & mage maiores tenebras offundit etiam Muretus.*

16. Non Italia adiri nec loca ſedeſque patriæ.] *Nihil ego hic niſi germanum video. Sudant tamen in mutando Rhenanus pariter & Vertranius.*

Albintemelium. 17. Municipium Albium Intemelium.] *Ita quidem è Strabone ſcripſeris libro* IV. τῶν δ' ἐν Λιγύων, *inquit,* τῶν μὲν ὄντων Ἰγγαύνων, τῶν δ' Ἰντεμελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, τὴν μὲν ὀνομάζεσθαι Ἄλβιον Ἰντεμέλιον, οἷον Ἄλπιον, τὴν δὲ ἐπιτετμημένως μᾶλλον, Ἀλβίγγαυνον, *id eſt:* Cùm duplices ſint Ligures, Intemelij & Ingauni; iure eorum ad mare coloniæ, altera Albium Intemelium dicta, quaſi Alpium, altera paullò contractiùs, Albingaunum. *Nec aliter in Plinio. Quin tamen etiam conciſè Albintemelium dicta fuerit, haud pertinaciter eo negatum.*

18. Nec vllis deinde tortoribus.] *Regius codex,* temporibus. *ex quo Rhenanus,* terroribus.

19. Spurinnæ.] *Veſtricius eſt Spurinna, egregius dux, & qui ad Taciti medium æuum vixit. Plinij Secundi de eo epiſtola capienda eſt, lib. II.* Heri à Senatu Veſtricio principe auctore, Spurinnæ triumphalis ſtatua decreta eſt. *quem locum tamen emacula:* Veſtricio Spurinnæ, Principe auctore, triũphalis ſtatua decreta. *Male enim trãſlata verba.* Veſtricius Spurinna.

20. Tum vetuſtiſſimus quiſque caſtigare credulitatem ſuam.] *Vulgata ante lectio,* tunc mœſtiſſimus quiſque. *ex quo Rhenanus illud* vetuſtiſſimus *extudit: ego malim* modeſtiſſimus.

21. Inſito mortalibus naturâ, recentem aliorum felicitatem ægris oculis introſpicere [illegible] *noſtris annis: nec ne ciuit Aemilius Probus,* [illegible] vitium, *inquit* magnis liberiſq; ciuitatibus, [illegible] detrahant, quos emergere videant [illegible] opulentum intueantur fortunam. Inuidum naturâ vulgus.

22. [illegible] Cæcina fama & pudore.] *Lego,* fame. *Duplex enim cauſſa abſceſſus,* Fames & pudor [illegible].

23. Bedriaci.] *Vicus paruus, ſed duabus Romanis cladibus inſignis, nec indignior cuius verũ nomẽ nouimus quam Cannæ aut Philippi. Vulgo* Bebriacũ *appellant. atq; ita Iuuenalis libri,* Bedriacum.

Bebrjaci in campoſpolinm adfectare PalatI.

At ſincerus ille Vatic. Bedriacum, *ſemper. quomodo & in Clariſſ. Sambuci ſcripto codice exſtare cognoui, cùm ſtrictim cũ Vienna vid ſſem. In vetuſtis Suetonij libris,* Betriacũ, *dicitur: ſicut & in Plutarcho,* [illegible] *Iuuenalis interpres quam nugatur, qui vicum hunc Campaniæ facit! in Sat. III.* Othonem, *inquit,* bello ciuili Vitellius vicit apud Bebriacum Campaniæ. *Atqui noſter clare.* Inter Cremonam Veronamque ſitus eſt is vicus. *& ipſe ſcholiaſtes mox fatetur. Corrupta ea verba igitur, & ſcripſit:* apud Bedriaci campum. *Manifeſto enim alluſit Iuuenalis ſui verſum,* Bedriaci campo ſpolium affectare Palati. *Quod autem adtexitur* Horum bellum Cornelius ſcripſit & Pompeius Planta, qui ait Bebriacum vicum eſſe à Cremonâ viceſimo lapide. *Sane Cornelium hunc noſtrum intellegit: Pompeius iſte quis ſit, nondum reppeti.* Scholiaſtes correctus. Tacitum is nominat.

24. Locus Caſtorum vocatur.] *Recte, non* caſtrorum. *Suetonius eumpſe locum,* ad Caſtoris *dixit: Oroſius lib. VII.* circa locum quem Caſtores vocant.

25. Dextrâ fronte, prima legio inceſſit.] *Quæ hic frons dextra? haud ſatis capio, & reſcribo:* Aggerem vix tres prætoriæ cohortes obtinuêre dextrâ. A fronte, prima legio inceſſit.

26. A lateribus cohortes legionum.] *Nihil ambigimus quin Tacitus ſcripſerit,* à lateribus cohortes, legio aduerſâ fronte. *Ita ſuperior aciei diſpoſitio poſtulat: & ad circumueniendum hoſtes, inuaſionem tripertitam eſſe oportuit.*

27. Silentio, patientiâ, poſtremò precibus.] *Malim,* ſilentio, pœnitentiâ.

28. Paucos incuſauit.] *Lego,* paucis. *ad breuitatem enim orationis refertur, non ad eos qui peccarant. & ferè omnes in hac culpâ, nec excerpi pauci potuere.*

29. Fœdum & maculoſum.] *Valet in omne animi vitium & labem Maculoſi vox: tamen vereor vt hic proprie in ignauiam ac timorem. Ex antithesi quæ ſequitur, ſuſpicatus: & magis ex hoc Ammiani loco, libro* XXX. Arguebat hic idem Princeps (*Valentinianus*) timidos ſæpiùs, Maculoſos tales appellans & ſordidos. Maculoſi noua ſignificatio.

30. Suetonius Paullinus dignum famâ ſuâ ratus.] *Et hic & alibi effuſè laudat hunc Suetonium,* vetuſtiſſimum conſularium, *vt infra vocat, & non vnâ militiâ clarum. Præfuit Britanniæ, vt habes Annali* XIV. *& in Agricolâ: ſed & in Africâ bellum geſſit, e Plinio lib.* V. Suetonius, *inquit,* Paullinus quem conſulem vidimus, primus Romanorum ducum tranſgreſſus Atlantem, *&c. Vbi autem mens ſiue iudicium fuit viro magno & celebri, qui in Variis ſuis nuper hunc Suetonium, patrem fecit Suetonij noſtri Tranquilli? Ita enim locum eum corrigit, Suetonij Othone:* Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiædecimæ legionis tribunus anguſticlauius. *Et liber, inquit, qui tineas & cariem ſenſerat, habet,* Linus. *Omninò autem legendum* Paulinus. Suetonius Paullinus. Mureti ſeges hoc viro [illegible].

Teſtem

" *Teſtem in eam rem laudabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen neque virtutem tacitam*
" *eſſe ſiuit. eius enim ſæpe & in Annalibus & in Agricolæ vitâ honorificam mentionem facit.*
" *Hæc ille. Quid dicam? Non inſector te vir elegantiſſime. ſed benâ fide hæc ſcribis? Erras nimis.*
" *Suetonius iste Lenis, Tribunus fuit: noſter belli dux. Ille anguſticlauius, id eſt nondum Senator ſed inter equites: iste, Conſularis. nec tenue vſquam [illegible] confeſſionis eius, quam facis. Hoc mihi in tranſcurſu monitum, non vt carpam (Fidem teſtor:) ſed vt claro [illegible] exemplo doceam quàm fallax hæc Critica, & ignoſcendum [illegible] in proclinis iſtâ [illegible].*

Tumere, & tumor retrò.

31. Quoniam Galliæ tumeant, & deſerer[illegible] *Tumere autem eleganti metaphorâ dicuntur, q[illegible] in Epiſtolis ad Atticum.*

32. Paucis diebus quartam decimam [illegible] *quà a verbis quà ab interpunctis mendoſa.*

Egeſippus emendatus.

33. Brixellum concederet.] *Ita factum, ibiq; ſe occidit. Hinc mend[illegible] quæ in Egeſippo (ſcriptore mihi quidem haud ſpernendo) libro IV. cap. XXI.* Cùm Otho comperiſſet Valenti ac Cæcinæ, Vitellij comitibus, victoriam ceſſiſſe, Brixiæ poſitus, voluntariâ morte eripuit ſe ludibrio. *Facito* Brixelli.

34. Iuſſa ducum interpretari, quàm exſequi mallet.] *Id eſt, inquirere in cauſſas iuſſionis, & explorare ac ponderare, quàm ſimplici obedientiâ patrare. Tale in Agricola:* Adeò vt plerique, viſo aſpectoque Agricolâ, quærerent famam, pauci interpretarentur. *Significat, multos ex ſpecie tantùm externâ iudicaſſe, paucos inquiſiſſe aut exploraſſe.*

35. Promoueri ad quartũ à Bedriaco caſtra placuit.] *E Plutarcho ſcriberes,* ad ſextum. *Nã ille quinquaginta ſtadia numerat. Sed & paullo pòſt vbi noſter* XVI. *millaria numerat, Græci eiuſdem computatione* XII. *ſaltem efficiuntur. Nihil tamen ego mutem.*

Plutarchi & Taciti multa ſimillima.

36. Adeò imperitè.] *Totum hunc locum verbatim Plutarchus expreſſit, vt pleraque alia: etſi haud multum ætate noſtro inferior.*

37. Confluentes Padi & Adduæ fluminum.] *In Vatic. locus hic in liturâ, ſic tamen vt apertè eſſet eruere ſcriptum antiquitus,* Padi & Agele: *alienâ deinde manu factum,* Adduæ. *Sed Agela ignotum mihi flumen, & cenſeam vulgatam eſſe veram.*

Addua flumius.

De Adduâ, Plinius lib. II. Strabo III. itemq; Sidonius: Vidimus vluoſum Lambrum, cæruleum Adduam, velocem Atheſim, pigrum Mincium.

Numida alio intellecta.

38. Aderat citus equo Numida.] *Quis hic Numida? num inter auxilia Othonis ea gens? minime, ſed inter obſequia. Ne fugiat enim te latens hic ex antiquo mos: quo receptũ, vt viris lautioribus ditioribuſq; Afri aut Numidæ equites eſſent, ad iter. Præcurrebant illi, & agmen ducebant heri ſequentis. Seneca epiſt.* LXXXVIII. O quàm cuperem Catoni nunc occurrere aliquem ex his troſſulis in viâ diuitibus, curſores & Numidas & multum ante ſe pulueris agentem! *Idem expreſſiùs epiſt.* CXXIV. Omnes ſic iam peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen curſorum antecedat. *Martialis.*

Mos Romanus in antecurſoribus.

Cùm cathedralitios portet tibi rheda miniſtros,
Et Libys in longo puluere ſudet eques.

Quidem & Imperatoribus.

De tali igitur hic capies: quãdo & Principibus illis in vſu. Ex Martiali, in aduentũ Domitiani:

Quando eques & picti tunicâ Nilotide Mauri
Ibitis? & populi vox erit vna, Venit?

Nec Suetonium aliter interpretemur (viderat ſagaciſſimus Turnebus) in Nerone cap. XXX. Iter feciſſe traditur phaleratâ cum Mazacum turbâ atq; curſorum. *Nam Mazaces, Afri.*

Homeri locus ſimilis.

39. Otho rem in diſcrimen mitti iubebat, æger morâ & ſpei impatiens.] *Talis in Homeri [illegible] Hectoris [illegible] affectus:*

[illegible]
[illegible]

Et

Et Polybij veriſsima gnome: βαρύτατος δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τοῦ μέλλοντος γίνεται χρόνος: Grauiſſima omnibus hominibus futuri temporis expectatio.

40. Accurrentium, clamantium.] *Farneſ. & priſca editiones*, accurrentium, volantium; *Vatic.* vomantium. *vt omnino aliud hic verbi fuerit, mihi adhuc irreperti. Nam quod Palmerium*, bouinantium, *audio ſcribere: non placet.*

41. Corporibus & vmbonibus niti.] *Vocem*, niti, *ex Farneſ. & Vatic. addidi: & verò abeſſe ſine ſententia incommodo non poteſt.*

42. Cui cognomen Rapaci.] *Non abs re arbitror, quoniam cognomina legionum ſæpe Tacitus commemorat, veterem à me lapidem proponi, in quo ea ordine deſculpta. Conſpicitur autem Romæ in Capitolio, formâ columellæ:*

NOMINA. LEG. Tabula & numerus legionum.

II. AVGuſta.	II. ADIVTrix.	IIII. SCHYTHica.
VI. VICTRIX.	IIII. FLAVia.	XVI. FLAVia.
XX. VICTRIX.	VII. CLAVDia.	VI. FERRATenſis.
VIII. AVGuſta.	I. ITALica.	X. FRETEnſis.
XXII. PRIMigenia.	V. MACEDOnica.	III. CYRENEnſis.
I. MINERuia.	XI. CLAVDia.	II. TRAIANA.
XXX. VLPia.	XIII. GEMina.	III. AVGuſta.
I. ADIVTrix.	XII. FVLMinatrix.	VII. GEMina.
X. GEMina.	XV. APOLLinea.	II. ITALICa.
XIIII. GEMina.	III. GALLICana.	III. PARTHica.
I. PARTHica.	II. PARTHica.	

Velim Dionis recenſum legionum, qui eſt libro LV. *cum hoc lapide conferri. à quo adiuti interpretes, paullò felicius ſanè eum vertiſſent.*

43. Stratis vnaetuiceſimanorũ principiis.] *Aliquot libri*, principibus, *placet.*

44. Suetonius Paullinus & Licinius Proclus caſtra vitauêre.] *Farneſ.* caſtra petiuêre. *falsò. Nam Plutarchus apertè:* τῶν δὲ στρατηγῶν οὔτε Πρόκλος οὔτε Παυλῖνος συνεπιλαβεῖν ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἐξέκλιναν φοβούμενοι τοὺς στρατιώτας.

45. Apud duces Vitellianos dubitatum.] *Imo verò*, non dubitatum. *idque res & Plutarchus ſuadere videntur.*

46. Plotio Firmo, is prætorij præfectus.] *Duo Præfecti prætorio ſub Othone, Licinius Proculus & Plotius Firmus. Tacitus lib.* 1. Prætorij Præfectos ſibiipſi legêre, Plotium Firmum è manipularibus quondam, & Licinium Proculum. *Nec alios vſquam nominat. Vt iure mirer in hac Othonis morte Plutarchum commemorare Pollionem prætorij Præfectum. Quod vix eſt vt ſit ſine mendo. verba eius:* οἱ δὲ στρατηγοὶ, Πολλίων τε τῶν ἑτέρων ἐπάρχων, ὀμνύειν εὐθὺς εἰς τὸν Οὐιτέλλιον καταστάντες, &c. *malimq́;* Πλωτίν. *niſi huic Plotio etiam Pollionis cognomen, quod vnum dici ſupereſt.* Plotius Firmus. Dubitatum de Plutarchi ſcripturâ.

47. Maiore animo tolerari aduerſa, quàm relinqui.] *Hæc illa ſunt, quibus iugulare Stoicos aduerſa omnis manus ſolet: pro quibus ſcutum habeo equidem quod opponam, niſi Religio me vetet. In hanc mentem igitur & Lucanus:* In Stoicos quæ torquentur.

——— fortiſſimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati, ſi cominus inſtent,
Et differre poteſt.

Illa virgo apud egregium vatem (intellego qui Thebaida ſcripſit:)

——— non eſt, vt putas, virtus, pater,
Timere vitam: ſed malis ingentibus
Obſtare, nec ſe vertere, ac retrò dare.

Cæſar. lib. VII. Animi eſt iſta mollities, non virtus, inopiam paulliſper ferre non poſſe. Qui ſe morti vltrò offerant faciliùs reperiuntur, quàm qui dolorem patienter ferant. *Q. Curtius:* Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quàm

 odiſſe

Sumpta ab Aristotele.

odiſſe vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem ſui compelluntur ignaui. *Biberunt omnes e paterâ Ariſtotelis, cuius hoc ſcitum in Ethi. III: τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. Heu, taceo.*

Spes in altâ indole.

48. Fortes & ſtrenuos etiam contra fortunam inſiſtere ſpei.] *Itaque Florus, libro* IV. *cap.* VIII. Magnæ indolis ſignum eſt, ſperare ſemper.

49 Legiones Aquileiam ingreſſas nuntiabant.] *De Mœſiæ legionibus tribus loquitur, de quibus hoc ipſum infrà:* Aquileiam iam progreſſæ, raptâ pecuniâ & inter ſe diuiſâ, hoſtiliter egerunt. *Hoc eò noto, quòd in Suetonio aliter legas, & dumtaxat* bina ex his legionibus millia præmiſſa, *Aquileiam venisse. In Veſpaſ. cap.* VI. Mæſiaci exercitus bina è tribus legionibus millia, miſſa auxilio Othoni, poſtquàm iter ingreſſis nuntiatum eſt victum eum, ac vim vitæ ſuæ attuliſſe: nihilo ſecius Aquileiam vſque perſeuerauerunt, quaſi rumori minus crederent. *Et addit, metuentes ultionem de alio Imperatore cogitaſſe. Sed vereor vt Suetonius alucinetur in* duobus millibus: *qui non è Mœſicis, ſed Pannonicis Dalmaticiſque fuêre. Ita enim idem Tacitus ſuprà dixerat:* Læta Othoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatiâ Pannoniaque exercitibus. Fuêre quattuor legiones, è quibus bina millia præmiſſa. *Nec apud Tacitum leges, de præmiſſu illo è legionibus Mœſiacis. Sanè ſi & rem vides, probabilius tres ipſas legiones illa violenta & hoſtilia Aquileiæ auſas, & de Imperatore deliberaſſe, quàm ſola ex iis duo millia electa.*

50. Difficilius eſt temperare felicitati, quâ te non putes diu vſurum.] *Acutè, vt ſolet, Statius hoc expreſſit:*

Non parcit populis regnum breue.

Et eſt humanum ingenium ſcilicet auidum tunc & præceps.

51. Plura de extremis loqui, pars ignauiæ eſt.] *Quem non capiant hæc talia, ex intimo animorum & affectuum penetrali deprompta? & ſunt aſſidua in noſtro ſcriptore. Quinctilianus Declamator ſimile, Decl.* CCCXLIIII. Iã mihi narras moras. ipſum illud ſecretum quærere, & putare intereſſe vbi pereas, non eſt ardentis in mortem impetus Non fiunt iſta niſi ſubitò. nec quiſquam (præſertim nullâ graui præcedente cauſsâ) ſpiritum ratione depoſuit.

52. Saluium Cocceianum fratris filium.] *Melius ita, quàm* Cocceium, *quod Plutarchus præfert. Nam & Tranquillus ita appellat, in Domit. cap.* X. *vbi narrat hunc interfectum. At Suetonius non fratris ſolùm filium, ſed ipſum hic fratrem præſentem facere videtur: cõtra Taciti & Plutarchi narrationem apertè. Nam ille in caſtra euaſerat è pugnâ, ſeq; cum aliis dedidit. Suetonij tamen verba, cap.* X. Fratrem igitur, fratriſque filium, & ſingulos amicorum cohortatus. *quæ profectò non vera, ſi verus Tacitus.*

Suetonij falſa traditio.

53. Neu patruum ſibi Othonem fuiſſe aut obliuiſceretur vmquam, aut nimium meminiſſet.] *Totidem penè verbis Plutarchus: μήτε ἐπιλαθέσθαι παντάπασι, μήτε ἄγαν μνημονεύειν, ὅτι Καίσαρα θεῖον ἔσχε. Non audiemus Beatum, qui verbum,* nimium, *auctore Budenſi codice delet, & vnà ſententiæ acumen. Totum id enim in eo. ſicut & in Plinij loco fuerat, epiſt.* XIV. *lib.* III. *quem deprauarunt:* Largius Macedo ſuperbus alioqui & ſæuus dominus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parum imò minimum meminiſſet. *Tu ſcribe,* nimium meminiſſet.

Rhenani iudicium reiectum.

Veſperare.

54. Veſperaſcente die.] *Farneſiano eſt,* veſperante. *quod verum arbitramur. Agellius.* Vbi iam veſperauerat.

55. Allatis pugionibus.] *Vocem addunt aliquot libri,* pugionibus duobus. *atque ita Plutarchus: δυοῖν ὄντων αὐτῷ ξιφῶν.*

Suetonij melior lectio.

56. Maternum genus impar.] *Quomodo? ſi ſplẽdidiſſima ea femina fuit, Suetonio teſtante? Scribit enim de patre Othonis:* Ex Albiâ Terentiâ ſplendidiſſimâ fæminâ duos tulit filios. *Sed melior ibi ſcriptura,* ſplendidâ fæminâ: *quam ex opt. libro Torrentius adnotauit. idque non aliud quàm ordinem equeſtrem propriè notat.*

57. Societate culpæ tutior.] *Puto,* tutiores.

58. Rur-

58. Rurſus conſiliaturi.] *Non muto. Horatius eo verbo vſus,* Gratum elocuta conſiliantibus Iunone diuis. *& alij.*

59. Diplomata Othonis.] *Abundè, ſi deo ita viſum, in Commentariis. nunc Suetonij locum παρέργως emendemus, Calig. cap.* XXXVIII. Prolata diuorum Iulij & Auguſti diplomata, vt vetera & obſoleta deflebat. *Cur deflebat? aut qui id conuenit? vidi qui delebat, vellet. Ego,* deflabat, *vel* difflabat, *verum contendo. non enim alio geſtu melius expreſſeris ſuperbum habitum illum contemnentis & reſpuentis. Eaq́ue difflatio etiam in noſtris hodie moribus, vbi eleuamus quid aut aſpernamur.*

Diplomata. Tranquillus correctus.

60. Cereales ludi ex more ſpectabantur.] *Mors Othonis incidit in* XII. *Kal. Maias, computatione ſatis certâ, imperauitq́ue* XCV. *dies. Atqui ſuprà notaui (libro* XV. *in coniuratione Piſonianâ)* Cereris ludos *pridie Idus Apriles datos in* Circo. *Quod verum eſt, ſed in plures nempe dies, & ad hoc ferè tempus productos, ex hoc loco conſtet. Adde, quæ ſuprà ſcripſi.*

61. Gratior Cæcinæ modeſtia fuit, quòd non ſcripſiſſet. *Quid ita? quia inualuerat iam illo æuo, vt publicè nemo, id eſt ad Conſules aut Senatum ſcriberet, præter Principem: alij autem omnes, ad iſtum. Itaque ſuperbe ſe geſſiſſe Valens viſus, qui id fecit: modeſtè Cæcina, qui omiſit. Tale illud lib.* IV. *Hiſt. de Muciano:* Miſerat & epiſtolas ad Senatum, quæ materiem ſermonibus præbuere. Si enim priuatus eſſet, cur publicè loqueretur?

Ad Principem præſidum litteræ.

62. Tantum peditum equitumq́ue, vis damnaq́ue & iniuriæ.] *Si attendis, haud difficulter mecum fatebere, illud,* tantum, *à gloſſographo eſſe, legeſq́ue:* peditum equitumq́ue vis, damnaq́ue, *&c: Vis pro multitudine & copiâ, tritum.*

63. Nihil Vitellio anquirente.] *Meritò id verbum repoſui, cùm in manuſſ. repperiſſem,* acquirente. *Anquiro enim pro Inquiro ſiue potiùs valdè quæro, veteri & probâ notâ ſignatum verbum eſt, Ciceroni, Varroni, aliiſq́ue crebrò vſurpatum, crebrò corruptum.*

Anquiro.

64. Sed creditum famâ.] *Rectùmne? an ſcribendum,* deditum famâ?

65. Longum interfectori viſum.] *Hic ordo verborum in meis libris: & ſententia liquet. Alij traiiciunt, quid niſi libidine quadam omnia mutandi?*

66. Miſſus eſt in locum eius Vectius Bolanus. E præſentibus angebat Vitellium.] *Diſtingui malim,* Bolanus è præſentibus. Angebat, *&c: vt ſignificet Bolanum è comitatu principis in Britanniam miſſum.*

67. Apud victores orta ſeditio.] *Vix tandem emerſi me ex hac ſalebrâ, & vidi errorem. Tranſpoſiti enim per neglegentiam verſus ſunt, iique in hunc ordinem cogendi:* Et quidē partes modeſtè diſtraxerat, niſi numerus cæſorum inuidiam bello auxiſſet. Apud victores orta ſeditio, ludicro initio. Diſcubuerat Vitellius, *&c: Si tamen locus integer eſt, de quo ambigo. Scripſi* diſtraxerat, *non,* diſtinxerat: *ex Vatic. & videtur ad ſententiam aptius, quia intellegis Vitellium ſatis clementer & modeſtè legiones aduerſæ partis diſparaſſe & per varias prouincias diſtraxiſſe, ne coïrent.*

68. Miles intentus aut licentior.] *Anteà,* licentioſus, *legebatur: quod ſanè eligam præ iſto quod ſuppoſuit Rhenanus.*

69. Per laſciuiam & certamen luctandi accenſis.] *Verius,* ad certamen.

70. Inter inania belli.] *An non* immania? *In quo ipſo verbo error inueterauit Ciceronis libris De Legibus:* Tum ebur ex inani corpore extractum: *cùm manifeſtò legend.* immani. *Quidam tamen hîc libri,* munia belli.

Immania belli.

71. Pars viæ, quam Cremonenſes lauro roſiſq́ue conſtrauerant, exſtructis altaribus, cæſiſq́ue victimis, regium in morem.] *Aræ iſtæ & Victimæ, Vitellij Genio & Victoriæ. Fœda, ſed vetus adulatio: quam in aduentu Regum aut Principum vſurpârunt Græci Latiniq́ue. Iuſtinus libro* XXIV. Arſinoë prægreſſa virum, feſtum diem vrbi indicit, domos, templa, ceteraq́ue omnia exornari iubet: ARAS vbique HOSTIASQVE diſponi. *Valerius lib.* IX. *de luxuriâ:* Quid ſibi voluit princeps ſuorum temporum Metellus Pius, cùm in Hiſpaniâ ADVENTVS ſuos ab hoſpitibus

Aræ in aduentu Principum.

ARIS ET THVRE excipi patiebatur? *Factum & Cæſari è Galliâ reduci. Hirtius lib.* VIII. Multitudo obuiam procedebat: HOSTIÆ omnibus locis immolabantur: tricliniis ſtratis fora templáque occupabantur. *Et paßim deinde Principibus. In Caligulâ Sueton. cap.* XIII. Inter ALTARIA & VICTIMAS, ardentéſque tedas, denſiſſimo & lætiſſimo obuiorum agmine inceſſit. *In Galbâ idem cap.* XVIII. Cùm per omne iter, dextrâ ſiniſtrâque VICTIMÆ opidatim cæderentur. *Plinius Panegyrico, de aduentu Traiani:* Vt plena ALTARIBVS, anguſta VICTIMIS cuncta! *Alius Panegyriſtes ad Maximianum:* Totámque hanc vrbem repentinâ tuâ in hoſtes eruptione ſolicitam, lætitiâ & exultatione & ARIS flagrantibus, & SACRIFICIIS & ODORIBVS accenſis numini tuo, impleſti.

72. Diſſimulatus M. Macri tamquam Othonianarum partium ducis.] *Scribendum videtur* Martij Macri. *Nam ita eum ſupra crebro nominat, qui Præfectus gladiatoribus fuit.*

73. Abiit iam & tranſuectum eſt tempus, quo poſſes videri concupiſſe.] *Obſcura eſt ſententia, & ergo acuta. An hoc vult, iam ſenem eſſe Veſpaſianum, & in hac modeſtâ ætate nihil iuueniliter, aut cupide atque ambitioſe viſum iri agere, ſed omnia ſtudio & amore reipublicæ? An potius alio telo, & proprio periculo excitat? Abiit iam tempus, nec in tua manu eſt, diſſimulare aut tegere cupidinem imperij. Iam innotuit multis ſignis, & vt ſaluus ſis,* confugiendum eſt ad imperium.

Suſpecta vox in Tacito.

74. Nec mihi maior in tuâ vigilantiâ, parcimoniâ, ſapientiâ fiducia eſt.] *Ambigo de voce parcimoniæ. Conuenit in Veſpaſianum, ſcio: quem ſordidum auarumq́ omnes faciunt, non ſolùm parcum. ſed cur inter principes & illuſtres virtutes hanc domeſticam priuatamq́ nominet? aut cur in eâ fiduciam boni euentus collocet? Non digna videtur, quæ ad Imperium adiuuet, aut ad id gradum ſtruat. Itaque reponendum fortaſſe,* acrimoniâ. *etſi pono id, non firmo.*

Plutarchus Tacitum amans.

75. Nam qui deliberant, deſciuerunt.] *Acutè & verè dictum. Fidem enim iam fregit, qui deliberat an ſeruet. Plutarchus exprimere in Galbâ voluit (magni fecit ille vir hunc noſtrum, & quanquam æuo compar, multa verbatim ex hac hiſtoriâ conuertit:) vbi Vinnium facit Galbam excitare & alloqui.* ὦ Γάλβα, τίνα τρόπον βουλεύεσαι; τὸ γὰρ ζητεῖν Νέρωνι εἰ πιστοὶ μένομεν, ἤδη μενόντων ἐστί. *Vocula negans excidit, & legendum* ἤδη οὐ μενόντων. *Verto:* O Galba, quomodò deliberas? Nam quærere an Neroni fidi maneamus, iam non manentium eſt.

76. Nec ſimulacrum deo aut templum, ara tantùm & reuerentia.] *Pariſſimum illud, quod de Herculeo fano ad Gades tradit Silius, lib.* III.

Silij dictum ſimile.

> Sed nulla effigies, ſimulacráque nota deorum:
> Maieſtate locum & ſacro impleuêre timore.

Natalis imperij.

77. Is primus Principatus dies in poſterum celebratus.] *Dies ille, Natalis imperij decorè dictus. Spartianus Hadriano:* Tertio iduum earumdem Natalem imperij ſtatuit celebrandum.

78. Quinto Nonas Iulias.] *Suetonio ſcriptum,* quinto Idus. *ſed eum ad exemplar Taciti emendandum videri non vane pronuntiat clariſſimus Torrentius.*

79. Non paratâ cognitione.] *Cui rei hîc cognitio? quam vocem Taciti mens planiſſime ſpernit. Emendo vero,* non paratu ac concione.

80. In ipſo nihil tumidum, arrogans, aut in rebus nouis nouum fuit.] *Ita decuit per ſe magnum animum, non attoli per fortunam. Claudiani illud pulchrum, & hic aptum.*

> Frons priuata manet. non ſe meruiſſe fatetur,
> Qui creuiſſe putat.

Falſa ſcriptio Seueri.

Attamen non leuiter innouauit Veſpaſianus, ſi vera quæ Sulpicius Seuerus ſcribit lib. II. *Sac. Hiſtor.* Veſpaſianus cùm Hieroſolymam obſideret, ſumit imperium: &, vt mos eſt, diademate capiti impoſito, ab exercitu Imperator conſalutatus, Titum filium

Cæſa-

Cæſarem facit. *Sed palàm illa falſa. Nec mos eius æui diadema tulit, nec Flauius per ſomnum vſurpauit.*

81. Militariter locutus.] *Rectiſſimè. atque ita libri. Significat orationem eius caſtrenſem horridamq́ fuiſſe, non cultam forenſi aut vrbano more. Qui,* militariter lautus, *caſtigant: ineptiunt.*

82. Antiochenſium theatrum, vbi illis conſultare mos eſt.] *Qui mos ſcilicet pleriſq́ Græcorum, & qui oriundi a Græcis. Frontinus* III. *Stratag. cap.* II. Alcibiades in theatro diſſeruit, vbi ex more Græcorum locus conſultationi præbebatur. Græcis Theatrum pro Curiâ. *Iuſtinus lib.* XXII. Agathocles velut reip. ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari iubet. *Inde illud Satyrici, de principe oratore:* ——— & pleni moderantem fræna theatri. *Meminit eiuſce ritus Cicero pro Flacco, & alij.*

83. In modum penatium diligebantur.] *Id eſt, amabant vetera & nota caſtra, iuxtà ac ſuas ædes. Clarum, nec monitione dignum: niſi correctores,* dirigebantur, *maluiſſent.*

84. Antiochus vetuſtis opibus ingens.] *Adtextam cenſeo vocem,* ingens: *certè obnubilat ſententiam & phraſem, qua alias Tacito crebra.*

85. Mox, per occultos ſuorum nuntios excîtus ab vrbe Agrippa.] *Quomodo, aut quando ergo illuc venerat? ex Egeſippo diſce, libro* IIII. *cap.* XXI. Sententiam noui Principis de bello Iudæorum ſciſcitari, Veſpaſiano conſilium fuit: miſitque Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit: Agrippa Romam contendit, vt apud nouum Principem locaret gratiam. Agrippa Romæ.

86. Nondum additis Cappadociæ legionibus.] *Veſpaſianus ipſe addidit. Vide Tranquillum, cap.* VIII. *in Veſpaſ.*

87. Claſſem è Ponto Byzantium adigi iuſſerat.] *Intellege claſſem, quæ Romanis etiam tùm ordinaria, ad tuendam Ponti oram. Quanta ea fuit? hauries e ſolo Egeſippo libro* II. *in oratione (cui pulchra placent, eam legat) Agrippæ:* Mæotia regna Boſporaniq; omnes Romano ſubiiciuntur imperio, & illud antè innauigabile pelagus quadraginta naues ad pacem exercent. Claſſis in Ponto.

88. Ad obtinendas iniquitates.] *Phraſis inſolens, & mihi ſuſpecta. locum etiam totum vitij arguit, quòd ſtatim Romanus codex præfert,* haud perinde obſtinante.

89. Aquileiam iam progreſſæ, proturbatis qui de Othone nuntiabant.] *Id eſt, ſpretis reiectiſq́ qui victum eum, & vixiſſe dicebant. quod Suetonius dixit,* rumori eos non credidiſſe: *vt ſolent homines, in ſpem ſuam proni.*

90. Vi præcipuâ Primi Antonij.] *Egeſippi ſuper hoc nobili duce errorem non colo: ſiue errores potius. Is enim libro* IV. *cap.* XXIX. *facit eum* Præfectum tertio ordini militari: *id eſt, legioni tertiæ. Atqui Septimæ præponit eum ſtatim noſter. Item in Myſiâ eum collocat: noſter clarè in Pannoniâ. Quis autem præponderare fidem Cornelianam neſciat?*

91. Titus Flauianus.] *Malui quàm,* Fabianus. *Farneſianum codicem audio, & Tacitum ipſum qui non aliter ſequenti libro appellat.*

92. Pompeius Sullanus.] *Imò* Siluanus. *Ita enim libro proximo:* Sex milia Dalmatarum ducebat Pompeius Siluanus, conſularis ſenex.

93. Præpoſuerat prætorianis P. Sabinum ac præfecturæ cohortis Iulium Priſcum.] *Alij,* ad præfecturam cohortis. *Corrupta omnia. quæ enim hæc Præfectura cohortis cogitari appoſite poteſt? Mihi ex ſententiâ & hiſtoriâ placet ſcribi:* Præpoſuerat prætorianis P. Sabinum à Præfecturâ vrbis, & Iulium Priſcum, tum centurionem. *Siue etiam:* ac Præfecturæ vrbis. *Sanè hic Sabinus qui Principi Veſpaſiano frater, vtrumque munus tenuit ſub Vitellio. & de Præfecturâ Prætorij, libro proximo:* P. Sabinum Prætorii præfectum ob amicitiam Cæcinæ vinciri iuſſit, ſubſtituto in locum eius Alpheno Varo. *De vrbis, plus vno loco habes libro* III. *&* IV. *Iulium etiam Priſcum collegam ei in Prætorianâ fuiſſe, libro ſequenti docet:* Vitellius vt è ſomno excîtus, Iulium Priſcum & Alphenum Varum cum XIV. prætoriis cohortibus obſi-

Sabinus Præf. vrbis & Prætorij.

dere Apenninum iubet. *Scripſi etiam*, tum centurionem: *Farneſianum cod. ſecutus, cui vocula nulla, eſſet. & vt de Sabino dixit, Præfectum eum vrbis fuiſſe, exq; eo gradu ſublatum ad Prætorium: ita de Priſco, dumtaxat centurionem.*

Taciti locus illuſtratus.

94. Reuerſis ab exſilio iura libertorum conceſſit.] *Interpretor. Cùm Galbâ exſules reſtituiſſet; non tamen etiam bona. credo, quia in fiſcum illata, & pleraque iam per prodigentiam Neronis conſumpta. Sed nec pars qua accuſatoribus ſententia iudicum ſemel donata, temerè eripienda videbatur. Itaque egebant. Vitellius eos miſeratus, huc decurrit vt largiretur Iura libertorum, dupliciter quidem: redderet inquam iura libertorum veterum, daret & eorum qui poſteà manumiſſi. non aliter quàm ſi ab illo iuſto domino manumiſſi fuiſſent. In ſpeciem igitur ingens hoc donum. Nam operas liberti domino debebant, alimenta ſi egeret, denique teſtamento bonorum ſemiſſem. quæ omnia prompta & obuia tibi apud Ictos. Hoc vulgò etiam appellant, Ius patronatus, & Ius patronorum, Plinius epiſtolâ XI. lib. X. Eiuſdem ſententiæ verſus illos Martialis cenſeo (Princeps Ictorum hodiè varie eos tamen traxit) ad Traianum:*

Iura libertorum.

Ius patronorum.

Martialis explicatus.

Qui ſua reſtituis ſpoliato iura patrono,
Libertis exſul non erit ille ſuis.

Nec diſſimilis, imò maior benignitas Auguſti in Iulum Antonij hoſtis ſui Filium. de quo Dio lib. LI. τοῦ Ἰούλου τοῦ τοῦ Ἀντωνίου τῆς τε Φουλουίας υἱέος, τοὺς ἐξελευθέρους αὐτοῦ πάνθ' ὅσα τελευτῶντας σφᾶς καταλιπεῖν αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους ἔδει, παραχρῆμα δοῦναι ἐκέλευσε: Iulo, Antonij & Fuluię filio, libertos eius, quidquid mortuos relinquere ex legibus conueniebat, ſtatim dare iuſſit. *Non enim dedit ſolùm ea iura, ſed repræſentauit.*

95. Abditis pecuniis per occultos aut ambitioſos ſinus.] *Argui olim de mendo, ipſe fortaſſe arguendus. Sententiam nunc expedio: Vitellium quidem exſulibus reuerſis iura reddidiſſe vetera in libertos: ſed non cum magno fructu. quia pecunias ſuas occultabant per varias artes & receſſus. ita in alimentis, teſtamentis, aliiſq; patronos fraudabant, vt mediti ipſi & inopes. Voci Sinus, ea vis ſubeſt fraudandi, ſubtrahendi, occulendi. Tacitus libro IV. infrà:* Tradi ſe præfectis centurionibuſque, quos vbi ſpoliis expleuerunt, mutari; exquirique nouos ſinus & varia prædandi vocabula. *Plinius libro XXXVI.* Vnde M. Scaurus pater, toties Princeps ciuitatis, & Marianis ſodalitiis rapinarum prouincialium ſinus? *Sinum vocat hominem ipſum, in quem rapinæ omnes collatæ velut in ſinum. Plura exempla huic rei vide, ſi lubet, apud Barn. Briſſonium in Lexico: & lumen ab eo fenerare, qui verè Europæ lumen.*

Iura libertorum.

Sinus, in prædandi ſignificatione aut congerendi.

Aër infamis in Vaticano.

96. Infamibus Vaticani locis.] *Ob aërem parùm purum: quod etiam hodie experiuntur. Frontinus libro II. De Aquæductibus, vulg. id emendatum in totâ vrbe, ſuo æuo, idq; ablutione aquarum:* Ne pereuntes quidem aquæ otioſæ ſunt. Nam immunditiarum facies, & impurior ſpiritus, & cauſſæ grauioris cæli, quibus apud veteres VRBIS INFAMIS AER fuit, ſunt remotæ.

97. Omnia alia militi largiebatur.] *Hunc quoque locum liberare iniuſtâ notâ poſſumus: Ait enim hoc: Vitellium, quia pecuniam dare militi non poterat, Impunitatem & licentiam omnis culpæ dediſſe: vt hac ſaltem blanditiâ eum retineret. Nec aliter ſanè fit in paupere militiâ.*

98. Liberti Principum conferre.] *Non muto: & ſcio multos Romæ, eoſq; prædiuites, priorum Principum libertos. Videatur tamen & lectio & rapina procliuior, ſi libertos* patrum *ſubſtituas: qui numero ſanè grandi.*

99. Exſtructis in campo Martio aris.] *Scriptor incertus apud Suidam in voce* Βιτέλλιος, *hanc rem ſic narrat:* καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Νέρωνος ἐς κοῖλόν τινα καὶ ἀφανῆ τάφον κατακεχωσμένον δημόσιον.

100. Inferias Neroni feciſſet.] *Repoſui pro,* ieciſſet.

Sagina Vitellij.

101. Prodigis epulis & ſumptu Caianæ aquæ.] *De Caianâ aquâ, id eſt, vt volunt, aquæductu illo ſumptuoſo; nugæ magnæ. Nec Ferreti quidem emendatio ad genium meum aut librorum,* Caianæ aulæ. *Nobis ſuboluit mendum & eius cauſſa, è diductione copulæ:*

copula: quam reddimus, legimuſq́;, ſumptu ſaginaque. *Sagina vox apta, quoties de belluone Vitellio: & Tacito velut de induſtria vſurpata. Vt*, luxu & ſaginæ mancipatus emptuſque. *Iterùm*: mediodie temulentus & ſaginâ grauis. *Nec aliter Cicero pro Flacco*: Qui multitudinem illam non auctoritate, ſed ſaginâ tenebat. *Hæc apta & bona. Palmerij tamen coniectura non minus recta*, ſumptu ganeáque.

102. Nouies millies ſeſtertium.] *Sidonius in Panegyrico ad Maiorianum, abit nimis ab hac ſumma & quinquies millies exprimere voluiſſe videtur:* Sidonius explicatus.

——poſt quina Vitelli
Millia, famoſi ventris damnata barathro.

Minus abibit, ſi legas, bis quina. *quod verum cenſeo. atque ita decies millies (vt potuit tamen cumque) in carmine dixerit. A Taciti quidem ſummâ etiam Dio ſiue abbreuiator eius Xiphilinus eſt.* Aut correctius.

103. Integrum illic ac fauorabilem proconſulatum Vitellius.] *De Vitellio, eadem Suetonius in vita eius cap.* v. *At de Veſpaſiano mutat, &* Africam integerrimè, *inquit*, nec ſine magnâ dignatione adminiſtrauit. *Qui concilientur, non video.*

104. Hæc illáve defenſurus, prout inualuiſſent.] *Non male* prout ij valuiſſent. *Temporum enim hominem deſcribit, qui nunc in ſuſpenſo, inclinaturus erat ad partes valentioris. Multi eiuſmodi vulpiones, præſertim per bella ciuica. Talis rex Izates, lib.* XII. *Annal. qui* ſocietatem Meherdatis palàm induerat, in Gotarzem per occulta & magis fida inclinabat. *Et depingit in vno omnes Claudianus:* Temporaria ingenia.

Librauit geminas, euentu iudice, vires,
Ad rerum momenta cliens, ſeſeque daturus
Victori.

105. Aut ſuomet aſtu.] *A Ferreto eſt. malè anteà*, flatu.

106. Mare quoque Eteſiæ flabant. harum flatu, *&c.*] *Intricata valdè lectio in ſcriptis. Vaticanus*: mare quoque & Blæſi flabra aquilonis, harum flatu, *nec aliter Farneſ. At Budenſis*, mare quoque & eſi flabra Aquilonis verum flatur. *Nos legimus*, Mare quoque eteſij flabant (*ſiue* inflabant) Aquilones. Horum flatu. *Plinius lib.* II. Poſt biduum iidem Aquilones conſtantiùs perflant, per dies XL. quos Eteſias vocant. *Et clarum certè eſt, Aquilones propitios optabileſq́; iis, qui ex Italiâ Orientem adnauigant: qui ex eo Italiam, contrà. Cæſar lib.* III. *belli ciuil.* Ipſe enim neceſſariò Eteſiis tenebatur, qui Alexandriæ nauigantibus ſunt aduerſiſſimi venti. Eteſij ſiue Annui Aquilones.

107. Vexillarij quartædecimæ & ſextędecimæ.] *Libri ſcripti*, vexilla XIIII. & XIII. legionum.

108. Et duodeuiceſima.] *Vatic. & ipſa res poſcunt*, duoetuiceſima.

109. Lucilius Baſſus.] *Fruſtra ſolicitant libri. Nam Vaticano eſt*, Blæſus: *Farneſiano*, Blexus. *At Baſſi cognomen firmat omninò priſcum monumentum quod Aquileiæ, cuius exemplar à Fuluio Vrſino mihi traditum ſubieci:* Lucil. Baſſus.

IMP. CÆSAR. VESPASIANVS. AVG. PONT. MAX.
TR. POT. II. IMP. VI. P. P. COSS. III. DES. IIII. VETERANIS QVI. MILITAVERVNT. IN. CLASSE. RAVENATE. SVB. SEX. LVCILIO. BASSO. QVI. SENA. ET. VICENA. STIPENDIA. AVT. PLVRA. MERVERVNT. ET. SVNT. DEDVCTI. IN. PANNONIAM. QVORVM. NOMINA. SVBSCRIPTA. SVNT. IPSIS. LIBERIS. POSTERISQVE. EORVM. CIVITATEM. DEDIT. ET CONVBIVM. CVM. VXORIBVS. QVAS. TVNC. HABVISSENT CVM. EST. CIVITAS. IS. DATA. AVT. SI. QVI. CAELIBES. ESSENT CVM. IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVMTAXAT. SINGVLI. SINGVLAS. NON. APRIL. CÆSARE. AVG. DOMITIANO. CN. PEDIO. CASTO. COS. ILATORI. VENETI. F. CENTVRIONI

RIONI. AMEZEIO. DESCRIPTVM. ET. RECOGNITVM. EX. TABVLA. AENEA. QVAE. FIXA. EST. ROMAE. IN.CAPITOLIO. AD. ARAM. GENTIS. IVLIAE. DEFORAS. PODIO. SINISTERIORE. TAB. T. PAG. II. LOC. XXXX[illegible]II.

110. Ne ab aliis apud Vitellium anteirentur, peruertiſſe ipſum Vitellium videntur.] *Vox Vitellij ineptè repetita, & inculcata, vt ſolet, ab interprete. Scribo eâ eiectâ,* peruertiſſe ipſum videntur.

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM III. HISTOR. NOTÆ.

1. IAM reſeratâ militiâ.] *Non ſperno: aptius tamen fortaſſe, certè clarius,* reſeratâ Italiâ. *Atque id Taciti ſiue Antonij concionantis mentem propius tangit.*

2. T. Ampius Flauianus.] *Verum hoc nomen erui è libris, qui aut* Tampius *aut* Tumpius *præferunt, cohæſu ſcilicet notæ. Ampia gens inter Romanas nota. Vulgò Appium hic legas, falsò: quia non vni duplex prænomen eſſe potuit.*

3. Ceterùm vt tranſmitteret in Italiam impunè.] *Clauſula corrupta, manca, nec ſcio an loco poſita. Farneſianus:* vt tranſmitteretur in Italiam impunem eo viſui foret ſcriptum Aponio Satium reuireſcere crederetur. *Nec aliter Vatic. niſi quod,* vſui: *& ſuprà* Satium, *adnotat,* Sotium. *Ficulnum auxilium. certè mihi, qui ſine libris non enato ex hac lacunâ.*

4. Quæſitum inde quæ bello ſedes legeretur. Verona potior viſa.] *Variè olim peccatum in libris. ſæpe etiam in tranſpoſitu foliorum aut traiectu. Quod hic*
Mira in Tacito & fœda traiectio. *factum mihi liquet. Quomodo autem id alij Critici non aduertêre ante me? mirum. Nam hiſtoriam ſaltem lege non ignauè: videbis, imò tanges. En, hîc deliberatur de ſede belli in Italiâ, & Verona eligitur. Atqui nondum in Italiam copiæ vllæ tranſmiſſæ. Paginâ demum ſequenti narratur,* Antonio rapienti partem equitum ad inuadendam Italiam Arrius Varus comes fuiſſe, & Aquileiam & proxima quæque occupaſſe. *Veronámne igitur venire potuerunt, à tergo his relictis? Sed & tota narratio, incompoſita, diſſona. cui verum veteremq́; ordinem dare, haud noſtrum: in meliorem tamen paullò aptiorémque ſic redigi cenſeam.*

Aliqua concinnatio. CETERVM vt tranſmitteret in Italiam impunè & eo vſui foret, ſcriptum Aponio, vt vnà cum Mœſico exercitu celeraret. Ac ne inermes prouinciæ barbaris nationibus exponerentur, principes Sarmatarum Iazygum in commilitium adſciti; plebem quoque & vim equitum quâ ſolâ valent offerebant. remiſſum id munus ne inter diſcordias externa molirentur, ac maiore ex diuerſo mercede ius faſque exuerent. Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Sueuorum, quibus vetus obſequium erga Rom. & gens fidei commiſſæ * patientior. oppoſita in latus auxilia, infeſtâ Rætiâ, cui Porticus Septimius procurator erat incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Felix cũ alâ Taurianâ & VIII. cohortibus ac Noricorum iuuẽtute ad occupandam ripam Æni fluminis quod Rætos Noricoſque interfluit, miſſus, nec illis aut his prœlium tentantibus fortuna partium alibi tranſacta. Antonio vexillarios è cohortibus, & partem equitum rapienti comes fuit Arrius Varus, ſtrenuus bello, quam gloriam & dux

dux Corbulo & proſperę in Armenia res addiderāt. Idē ſecretis apud Neronem ſermonibus ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Vnde infami gratiâ primumpilum adepto, læta ad præſens malè parta, mox in perniciem vertêre. Sed Primus ac Varus occupantes Aquileiæ proxima quæque, & Opitergij & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini pręſidiū aduerſus claſſem Rauennatem, nondum defectione eius auditâ. Inde Patauium & Ateſte partibus adiunxere. Illic cognitum tris Vitellianas cohortes, & alam cui Scribonianæ nomen, ad Forum Alieni ponte iuncto cōſediſſe. Placuit occaſio inuadendi incurioſos. nam id quoque nuntiabatur. Luce primâ inermes pleroſque oppreſſere. Prædictum vt paucis interfectis ceteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuere qui ſe ſtatim dederent. plures abrupto ponte inſtanti hoſti viam abſtulerunt. Vulgata victoria poſt principia belli ſecundum Flauianos, duæ legiones ſeptima Galbiana, Tertiadecima Gemina cum Vedio Aquila legato Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem ſumti, & Minutius Iuſtus præf. caſtrorum leg. VII. quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, ſubtractus militum iræ, ad Veſpaſianum miſſus eſt. Deſiderata diu res interpretatione gloriæ in maius accipitur, poſtquam Galbæ imagines diſcordiâ temporum ſubuerſas in omnibus municipiis recoli iuſſit Antonius, decorum pro cauſsâ ratus ſi placere Galbæ principatum partes præſumerent. Quæſitum inde quæ ſedes bello legeretur. Verona potior viſa patêribus circùm campis ad pugnam equeſtrem quâ præualebant: ſimul coloniam copiis validam auferre Vitellio in rem famamq; videbatur. Poſſeſſa ipſo tranſitu Vicentia: quod per ſe parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit, reputantibus illic Cæcinam genitum, & patriam hoſtium duci ereptam. In Veronenſibus pretium fuit: exemplo opibuſque partes iuuêre. Et interceptus exercitus per Rætiam Iuliaſque Alpes. ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obſepſerat. Quæ ignara Veſpaſiano aut vetita. quippe Aquileiæ ſiſti bellum, exſpectarique Mucianum iubebat. Adiiciebatque imperio conſilium, quando Ægyptus, clauſtra annonæ, vectigalia opulentiſſimarum prouinciarum obtinerentur, poſſe Vitellij exercitum egeſtate ſtipendij frumentique ad deditionem ſubigi. Eadem Mucianus crebris epiſtolis monebat, incruentam & ſine luctu victoriam & alia huiuſcemodi prætexendo, ſed gloriæ auidus atque omne belli decus ſibi retinens. Ceterùm ex inſtantibus terrarum ſpaciis conſilia poſt res afferebantur. Igitur repentino incurſu Antonius ſtationes hoſtium irrupit, tentatiſque leui prœlio animis, ex æquo diſceſſum. Mox Cæcina inter Hoſtiliam vicum Veronenſium & paludes Tartari fluminis caſtra permuniit, tutus loco cùm terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. Quòd ſi affuiſſet fides, aut opprimi vniuerſis Vitellianorū viribus duæ legiones nondum coniuncto Mœſico exercitu potuêre, aut retroactæ deſertâ Italiâ turpem fugam conſciuiſſent. Sed Cæcina per varias moras prima hoſtibus vendidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epiſtolis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cum legione VII. Claudianâ aduenit. Legioni tribunus Vipſanius Meſſalla præerat, claris maioribus, egregius ipſe. & qui ad id bellum ſolus artes bonas attuliſſet. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) miſit epiſtolas Cæcina, temeritatem victa arma tractantium incuſans. Simul virtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij modicâ & vulgari mentione, nullâ in Veſpaſianum contumeliâ. Nihil prorſus quod aut corrumperet hoſtem, aut terreret. Flauianarum partium duces omiſſâ prioris fortunæ defenſione, pro Veſpaſiano magnificè, pro cauſsâ fidenter, de exitu ſecuri, in Vitellium vt inimici. Facta Tribunis & Centurionibus retinendi quæ

Vitellius indulſiſſet, ſpes: atque ipſum Cæcinam non obſcurè ad tranſitionem hortabantur. Recitatæ pro concione epiſtolæ addidêre fiduciam, &c. *eo ordine quo deinceps vulgati.*

Vicetia non Vincentia.

5. Vicentia.] *Vicetiam appellant Plinij meliores libri, & Strabo* Οὐικετίαν. *Etiā lapis:*

INTER
ATESTINOS
ET
VEICETINOS
FINES. TERMINOSQ.
POSVIT.

6. Et interceptus exercitus per Ræetiam Iuliaſque.] *Vatic. & Farneſ:* intertectus exercitus Retiam Iuliaſque: *Ego ne hæc quidem integra puto aut ſatis compoſita. Legam tamen:* interſeptus exercitus Ræticas Iuliaſque Alpes, ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obſepſerat.

Meſſalla vir inſignis.

7. Vipſanius Meſſalla, qui ſolus ad id bellum bonas artes attuliſſet.] *Eſt iſte ipſe, cui partes ſermonis præcipuæ tribuuntur in libello De cauſis corruptæ eloquentiæ. Amicum Tacito fuiſſe, ex elogiis his ſatis conſtat.*

8. Pro cauſsa fidenter, de exitu ſecuri.] *Manuſcripti,* de exercitu *Quod edidi, magis placet.*

9. Et gens fidei commiſſæ patientior.] *Mei codices,* commiſſior, patientior. *An,* fide cognitior: *an impar medicina noſtra huic vulneri? Palmerius legit* fidei commiſſior: patenti orâ, oppoſita in latus auxilia. *neſcio an fauente Aeſculapio.*

Ala Auriana.

10. Cùm alâ Taurianâ.] *Itáne? atqui ala Tauriana ſiue Taurina, adiuncta legioni Italicæ in Vitellij partibus erat: nec de transfugio aut diſceſſu eius vſquam didicimus. Vt iuſta cauſſa ſit, cur Vaticanam lectionem recipiam,* Alâ Aurianâ. *Nomina enim fere equitum alis, a præfectis: Tauriana, Frontoniana, Valeriæ, Silana, Auriana. & hæc ipſa Auriana perſeuerauit ad labens imperium, legaſq́ in Notitiâ imperij Sub diſpoſitione Ducis Armeniæ:* Ala Auriana, Daſcuſæ.

11. Nec illis aut his.] *Non rectè editum,* nunc illis.

12. Arrius Varus ſtrenuus bello, quàm gloriam ei dux Corbulo, *&c.*] *Locus quem ſudatum arbitror non vane. Nam ſcripti mei,* Strenuus bello magis quàm gloriâ, & dux Corbulo. *Diuinabam olim,* ſtrenuus bello, quàm gloriâ: ei dux Corbulo & proſperæ in Armeniâ res. *omiſſa voce,* addiderant, *quam addi* [illegible] *à gloſſographo ſententiæ fulciendæ. Genus quidem hoc loquendi, per Tacito crebrum. Annali* IV. Agrippa claris maioribus, quàm vetuſtis. *Annal.* I. Pacem quàm bellum probabam: *& ſæpius. Plautus ipſe non refugit, Rudente:*

Phraſis priſca notata.

E ò tacent, quia tacita bona eſt mulier ſemper, quàm loquens.

Iterum Menæchmis:

Quin vidua viuam, quàm tuos mores perferam.

Nec quidquam in his mutandum. intellegitur enim, magis, potius: vti Græcis crebrò τὸ μᾶλλον. *Iterum Plautus:*

Certum eſt mori, quàm hunc pati lenonem in me graſſari.

Liuius: Multiplex quàm pro numero damnum eſt. *Laberius:* Conſiſtes ægrè, & quàm deſcendas, decides. *Curtius lib.* VII. Nec me ars mea, quàm beniuolentia perturbat. *Noto pluribus, vt illuſtrem genus dicendi quod obſcurum viſum multis & in Tacito durum. At de loco hoc ipſo, nunc quidem hæreo. Parum apta* [illegible] *ſententia videtur,* ſtrenuus gloriâ: *nec antitheſis clara. Rodolphus adnotarat in ſuo codice* ſtrenuus bello magis quàm bonus. *Certè valde mihi placeat legi.* ſtrenuus bello, quàm bonus. gloriam ei dux Corbulo, *&c. Et vereor vt Rodolphus in libro aliquo reppererit, non auſus ſequi.*

Hic coniectura.

13. Occupantes Aquileiæ proxima quæque.] *Budenſis codex & Romana editio,*

editio, occupatâ Aquileiâ, in proxima quæque. *Haud diſplicet poßit & legi*, in proximo quoque.

14. Alam cui Scribonianæ nomen.] *Aliquot libri*, Sebonianæ.

15. Vulgatâ victoriâ poſt principia belli.] *Abeſt particula*, poſt, *à Budenſi: eoq; Rhenanus*, principio belli, *reſcribit, me fauente.*

16. Minutius Iuſtus, quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, ſubtractus militum iræ.] *Sperno illud*, audaciùs: *nec proterno militi vnquam ea in duce diſplicuerit, ſed rigor potiùs & ſeueritas. Itaque benè Vaticanus*, adductiùs: *cui verbo ea vis. Tacitus libro* XIV. *Annal.* Pluribus ſermonibus, modò familiaritate iuuenili Nero, & rurſus adductiùs, quaſi ſeria conſociaret. *Idem* XIV. *Annal.* Adductum quaſi & virile ſeruitium. *ita enim ibi malo cum codice Budenſi, quàm* Addictum. *Suetonius ſenſu ſimili Tiberium inceßiſſe ſcripſit*, vultu adducto plerumque tacitum: *id eſt, graui, ſerio, & ſeuero. Ita Seneca* vultum adducere in triſtitiâ *vſurpat: & Capitolinus de Aelio Vero ſcribit*, fuiſſe fronte in ſupercilia adductâ venerabilem. *Cauſſa aperta huic ſignificationi, à geſtu. Qui enim alacres, comes, fronte etiam ferè ſunt exporrectâ, & diffusâ: qui triſtes, ſeueri, eâdem contractâ & adductâ. Non aliâ mente Propertius ſubductum vultum pro graui dixit:*

Adductus, quâ ſignificatione.

Nunc volo ſubducto grauior ſubducere vultu.

17. Decorum pro cauſsâ ratus, ſi placeret Galbæ principatus, & partes præſumpsêre.] *Male diducta ſententia & ſcripta. Puto:* ſi placere Galbæ principatum & partes, præſumpſiſſent. *Putauit, inquit, Antonius è re futurum, ſi homines animo præſumerent, Galbæ principatum & optimatum partes Veſpaſiano placere.*

18. Et vt proditionis ira militum in Flauianum incubuit.] *Vocem ſententia flagitat. & puto deeſſe, Auctorem, Compertum, aut tale. Itaque ſcribam*, vt proditionis auctorem, ira militum, *&c.*

19. Cornelium Tuſcum.] *Lege*, Fuſcum. *Ille eſt qui ſuperiore libro nominatur.* Sed Cornelius Fuſcus procurator (*Dalmatiæ*) aderat vigens ætate, claris natalibus. *Et hac in bello ciuili opera, niſi fallor, benè penitus in Veſpaſiani domum inſinuauit: & à Domitiano præfectus prætorio factus. Periit in Dacis, infelici pugnâ. Suetonius Domit. cap.* VI. *Dio, Victor. Iuuenalis de eodem:*

Cornelius Fuſcus.

Cæſus in Dacis.

Et qui vulturibus ſeruabat viſcera Dacis.

20. Secreta caſtrorum.] *Principia ipſa, quia hæc ſeiuncta à tabernaculis & tentoriis militum. Ideò Statius vocauit*, —— conſilij penetrale, domumque verendam Signorum.

21. Transfugiſſe claſſem, arcem commeatuum.] *Benè emendaui iam olim in Antiquis. Præter exempla eius ſermonis, quæ tunc adduxi: velim addi nouitium a Liuio, lib.* III. *qui caſtellum etiam in hac metaphorâ ponit:* Reſpicerent tribunal homines, caſtellum omnium ſcelerum.

Arx alicuius rei pro Firmamento.

22. Vbi totis caſtris in famâ proditio.] *Alij libri*, infamia prodita. *nec ſperno. Ita narrat, vt ſtatim mouiſſe miles ſe videatur. At Egeſippus (quem ſuadeo in totâ hâc hiſtoriâ legas) lib.* IV. *cap.* XXX. *noctem interponit: & mane demum* ſurgentes, euaginatis gladiis inſiluiſſe ſuper Cæcinam *facit.*

Repugnat Tacito Egeſippus.

23. Exſuli Antonio donum ducentur.] *Cur iſte exſul, aut quando? Puto ſub Nerone, lege Corneliâ, de Teſtamentis, falſi damnatum, cum tabulas ſubditiuas fraude, & præmio inductus, obſignaſſet. Vide libro* XIIII. *Annal. Actis anni.* DCCCXIIII.

24. Etiam militibus principem auferre.] *Cum Ferreto omninò lego*, etiam milites auferre.

25. Fortè victi aut perinde rebus proſperis.] *Rodolphus*, victuri. *Mentem video: & tamen ſubuereor vt parum plena iſta, & huic narrationi quædam deſint.*

26. Anceps belli fortuna.] *Farneſ.* prælij. *quod verius. Aliud enim bellum propriè, aliud prælium: etſi Florus, Vegetius, Oroſius, alij confuderunt, nec ſcio an hic noſter.*

27. Non ſi pateant portæ, niſi exploratò, niſi die, intrandum.] *Rodolphi lectio valdè mihi arridet, neſcio an a libris:* non ſi pateant portæ, non die, niſi exploratò intrandum.

28. Hoſtem poſterâ die profligare ac proruere ratio fuit.] *Notaui in Antiquis lib. II. cap. XVI. videri inductâ voce legend.* ac proruere fuit, *id eſt, licuit. Sed vereor vt ego quoque interdum (cur negem aut purgem communem Criticorum hanc noxam?) inter ſectores, non medicos. Nunc ſanè vocem eam tolero.*

Quartadecima legio amota. 29. Quartædecimæ legionis balliſta.] *Qui poteſt? Nam quartadecima legio pro Othone ſteterat, & poſt Bedriacenſe prælium ſtatim à Vitellio in Britanniam remiſſa. Sed nec mentio eius in hac pugnâ, imò bello. Reponam fidenter,* quintædecimæ, *quæ inter Vitellianas paullò antè cenſa.*

30. Hinc maiores equorum virorumque vmbræ, & falſo vt in corpora ictu, tela hoſtium citrà cadebant.] *Ita è libris reſtituimus. nec ſententiam* Per Lunam error in prœliis. *difficile capi, è ſimilibus auctorum locis. Nam hæc fraus ſiue error aliâs quoque obiectus hoſti. Plutarchus in Pugnâ Pompeij cum Mithridate:* ἐπῆσαν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ νώτου τὴν σελήνην ἔχοντες. πεπιεσμένης δὲ περὶ τὰς δύσεις τοῦ φωτὸς, αἱ σκιαὶ πολὺ τῶν σωμάτων ἔμπροσθεν προϊοῦσαι τοῖς πολεμίοις ἐπέβαλον, οὐ δυναμένοις τὸ διάστημα συνιδεῖν ἀκριβῶς: ἀλλ' ὡς ἐν χερσὶν ἤδη γεγονότων, τοὺς ὑσσοὺς ἀφέντες μάτην, οὐδενὸς ἐλάβοντο. *Id eſt:* Aggreſſi eos Romani ſunt, Lunam à tergo habentes. quâ inclinante in occaſum, vmbræ corporum anteriùs productæ hoſtibus incurrebant, qui parùm exactè interuallum hac cauſsâ diſcernere potuerunt. ſed tanquam iam in manibus & intra tela eſſent, haſtis temerè emiſſis, Flori mira ſcriptio: neminem attigerunt. *Florus paullò aliter narrat, nec rem cepiſſe viſus eſt, de illapsâ pugnâ:* Nocturna ea dimicatio fuit, & Luna in partibus quippe quaſi commilitans, cùm à tergo hoſtibus, à facie Romanis ſe præbuiſſet: Pontici per errorem, longiùs cadentes vmbras ſuas, quaſi hoſtium corpora petebant. *Si tamen ea lectio recta, nec interpolata ab imperitis. Nam certe Oroſius etiam & Frontinus, Romanis in hac pugnâ* Fortaſſis emendanda. *Lunam fuiſſe à tergo fatentur: & Dio clarè,* κατόπιν. *Itaque emendem in Floro:* cùm à tergo Romanis, à facie hoſtibus ſe præbuiſſet: Pontici per errorem longiùs cadentes vmbras *(voculam illam,* ſuas *expungimus)* quaſi hoſtium corpora petebant. *Sanè ratio ipſa ita vult. nec tam bardum ego Florum vnquam cenſeam, vt hoc non ceperit.*

31. Cur rari ſumpſiſſent arma.] *Ex hiſtoriâ & ſententiâ,* cur reſumpſiſſent. *Nam Pannonici ſemel victi, arma tamen iterùm ſumpſerant.*

32. Illic ſigna armaque veſtra ſunt, & mors victis Nam ignominiam Curtianum dictum. conſumpſiſtis.] *Aſſidet acuto huic dicto illud Curtianum, libro VI.* Scit eos qui miſericordiam conſumpſerunt, ampliùs ſperare non poſſe.

Mos ſalutãdi ſolem. 33. Orientem Solem (ita in Syriâ mos eſt) Tertiani ſalutauêre.] *Nam hæc legio è Syriâ deducta, in quâ ſub Corbulone militauerat. At de more ipſo, Herodianus lib. IV. de Parthis, qui pugnam inituri orto iam Soli:* ἀσπασάμενοι δὲ τὸν ἥλιον, *inquit,* ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι μεγίστῃ κλαγγῇ βοήσαντες ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις. *Sed obſeruo amplius: non* Gentes pleræque Solem adorãt. *ſolum Syros aut Orientales Soli cultum hunc detuliſſe, ſed gentium pleraſque. Plato libro X. De legib.* ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων, προκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων. Oriente Sole & Lunâ, iiſdemq; occidẽtibus, in terram inclinationes & adorationes ſunt, Græcorum omniumque Barbarorum. *Ipſis Romanis receptum, in precando verti ad Orientem. Hyginus, de Limitibus:* Antiqui architecti in Occidentem templa rectè ſpectare ſcripſerunt. Poſteà placuit omnem religionem eò conuertere, ex quâ parte cæli terra illuminabatur. *Iſidorus lib. XV. templa ita ſtructa ait,* vt qui conſuleret ac deprecaretur, rectum aſpiceret Orientem. *Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodoſium:* Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cæli plagam ora conuertimus, à quâ lucis exordium eſt. *Nec Chriſtiani abhorruerunt. Tertullianus Apologet. cap. XVI.* Alij planè humaniùs & veriſimiliùs, Solem credunt deum noſtrum. Suſpicio inde, quòd innotuerit nos ad Orientis

regio-

regionem precari. Sed plerique veſtrûm, adfectatione aliquando & cæleſtia adorandi, ad Solis ortum labia vibratis.

34. Vagus inde conſilio ducis ſubditus rumor.] *Romanus codex*, vagus inde an conſilio. *quod valde amplector. Ambigit videlicet, fortuitu natus inter milites is rumor, an a ted ius ſparſus.*

35 Contraheret diduceréтve.] *Sententia & ἀντίθεσις ſic viſa poſtulare. vulgò,* ducerétve.

36. Multâ cum ſtrage inceſſerat contatio.] *Quomodo* contatio? *imò ardor vbique & feruens opus. Scribam,* tentatio.

37. Completur cæde, quantum inter caſtra muroſque vacui fuit.] *Quis vero numerus cæſorum in his prœliis? Tacuit noſter, expr ſsit Egeſippus.* Exſtincta triginta millia & ducenti viri de exercitu Vitellij. Primuſque (id enim Antonio cognomentum erat) quattuor millia quingentos de Myſiacis militibus amiſit. Quot cæſi ad Cremonam.

38. Nomen atque imagines Vitellij amoliuntur.] *Nomen eius in Signis. Mos enim ille, vt Imperatoris ſui nomen tum Vexillis inſcriberent, tum Scutis. Quod etiam in liberâ rep. video factitatum. Dio de Craſſo in Parthos mouente, lib.* XL. *σημεῖον δέ τι τῶν μεγάλων τοῖς ἱστίοις ἐοικότων, καὶ φοινικᾶ γράμματα ἐπ' αὐτοῦ πρὸς δήλωσιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐχόντων.* Signum vnum, ex iis quæ magna ſunt & velorum ſimilia, & puniceas litteras inſcriptas habent ad indicium exercitus & Imperatoris ſui faciendû. *Thebaidus ſcriptor etiã Græcus ait ibuit, ſed mente habens militia Romanã.* Nomen. Imp. in ſignis.

——— aureâ clarum notâ.

Nomen ducum vexilla præſcriptum ferunt.

facitq́, litteras au eas, quas Dio puniceas. Huc Suetonij illud pertinet, Veſpaſ. cap. VI. Nomen eius vexillis omnibus ſine morâ inſcripſerunt. *Item Prudentij, de Conſtantino:*

Christvs purpureum, gemmato textus in auro
Signabat labarvm. clypeorvm inſignia christvs
Scripſerat.

Qui bene addit d. Clypeis, ſiue Scutis. nam & illic, vt dixi, inſcribebant: Quinctilianus, pro Milite: Inſcriptum in ſcuto C. Marij nomen. *Dio* XLII. *Marcellum ait*, nomen Pompeij cùm id ſcutis ſuis milites inſcriberent, deleſſe. *vts ſcilicet fautorem ſe Cæſari oſtenderet. Idem lib.* L. *notat, Romanos milites* Cleopatræ nomen ſcutis inſcripſiſſe, *quaſi Imperatoris. D. Ambroſius (ſiue quis alius ille ſcriptor) ad hunc ritum reſpexit Oratione funebri d. Valentiniano:* Valentinianus habens in ſe imaginem Chriſti. Nec iniuriam putaueris. charactere Domini inſcribuntur & ſeruuli, & nomine Imperatoris ſignantur milites. *niſi tamen ad punctaras & ſtigmata militum hoc refers: quod non ſperno.* Etiam in ſcutis. Ambroſij locus ambiguus.

39. Viles ad prædam, in ludibrium trahebant.] *Turnebo ne accedamus reſcribenti,* miles ad prædam. *Taciti enimuerò mens, eoſipſos qui aut ætate aut imbecillitate nõ erant vllius æris, raptos tamen per ſæuitiam & ad illuſum. Curtius non abſimiliter in direptione Perſepolis:* Neque auaritia ſolùm, ſed etiam crudelitas in captâ vrbe graſſata eſt. auro argentoque onuſti, vilia captiuorum corpora trucidabant. Turnebi. coniectura ſpreta.

40. Ipſos poſtremò raptores in mutuam perniciem agebant.] *Talis illa in captâ vrbe deſcriptio Quinctiliani. lib.* VIII. *Et conata retinere infantem ſuum mater, & ſicubi maius lucrum, pugna inter victores.*

41. Ti. Sempronio.] *Id eſt, Tiberio. Malè enim vulgò,* Tito: *ex Liuio, & Faſtis.*

42. Si qua alia vis per Alpes rueret.] *A Beato hoc eſt. antea,* irrueret. *Legam* ingrueret.

43. Antonius pudore flagitij.] *Ita mei libri. Budenſis,* piſtore. *vulgati peſſime,* poſt rem flagitij.

44. Repoſita templa foraque, magnificentiâ municipum.] *Placet magis quod in Rom. codice eſt,* munificentiâ.

45. Non in ore vulgi agere.] *Vera noſtra coniectura. Nam in libris omnibus,* more vulgi. *quod ſane haud conuenit. At in ore agere, eſt Latinis coram & in conſpectu eſſe, ſeſe offerre. Salluſtianum eſt, & ab eo penitus Tacito promptum. In oratione Cottæ ad Quirites:* A primâ adoleſcentiâ, in ore veſtro, priuatus & in magiſtratibus egi. *Fragmēto alio:* In ore agens gentibus, populo, ciuitati. *Tacitus iterum hoc libro* Iulianus ad L. Vitellium perductus, verberibus fœdatus, in ore eius iugulatur. *Dicendi hoc genus reſtituendum Plinio cenſeo in Panegyrico:* Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina, ex tenebris obliuionis, indulgentiâ Cæſaris. *Et lego:* Sunt in ore hominum, & in ore famæ.

In ore agere.

Plinius correctus.

46. P. Sabinum prætorij præf.] *Publij prænomen hic & infrà tributum huic Sabino adſenſu magno librorum. Quæ ratio aut mens igitur Onufrij, negantis id prænomen receptum vnquam in Flauiâ gente?*

Onufrij hallucinatio.

47. Nobili gaudio Blæſum viſendo.] *Neſcio an* notabili gaudio.

48. Gallias & Germaniæ gentes.] *Vocem aptè inſerit Vatic. codex:* Gallias & exercitus & Germ. gentes.

49. Sæuitiâ maris, aut aduerſante vento.] *Romana editio,* ſegnitiâ maris: *quod auribus meis blandiebatur, vix ſententiæ.*

50. Simul ceterorum fides metu intacta.] *Mihi hæc non integra: etſi ſcio quam ſententiam ex iis Ferretus extorqueat. ſed vere extorqueat. Palmerius legebat,* metu intuta: *auxilio vano.*

51. Regreditur maturè: ceteriſque remanere & in verba Veſpaſiani adigi volentibus fuit.] *Priora lego:* regreditur. Maturo ceteriſque. *Intellegit enim Marium Maturum procuratorem Alpium, qui diſceſſu Valentis velut exſolutus, tranſiit in Flauianas partes. Poſteriora rectè olim Rhenanus emendauit, cum vulgo eſſet,* volentibus liberum fuit, *inſiticiâ voce: aut, vt in quibuſdam,* auctor fuit. *Quæ ſcilicet gloſſographi ignorarunt genus dicendi à fonte Græco: quod peritum illum ſagacemq́; Germanum non fugit. Ingenij enim & induſtriæ laudem Rhenano libens do: & ſcio inter primores eum ſuæ gentis. At carpſi olim liberiùs. Non ego, ſed ætas. (etſi reuerâ multa in Rhenani iudiciis, quæ probet nemo iudex è Selectis.) Nunc abiit ille feruor: & obtendere manum ad magnorum virorum culpas poſſim, quàm deducere & explicare. Reuerà autem quantula hæc ſunt, de quibus litigamus? littera, ſyllaba, vocula. Ridere mihi lubet, cùm virorum grauium & grandium velitationes, imò pugnas video in his nugis. & metuo vt excitent me ad alteram Satyram. Nunc cum Ariſtophane ſatis mihi inclamaſſe:*

Rhenani laus.

Calorie mei excuſatio.

Ineptiæ Criticæ.

—— Λυδιερεῦγ' δ' ὁ πρέπτο

Ἄνδρας ποιητὰς οὕτως ἀρτομαχίδας.

52. Auxerat potentiam.] *Fallor, aut Tacitus ſcripſit,* potentia. *Quis enim aliàs iſte qui auxit? At genus illud dicendi perelegans, Auxit potentia, id eſt, Aucta eſt, ſignificatione occultâ quadam patiendi. Cato in hoc ipſo verbo:* Eodem nomine complures ex agris acceſſitauere. eò res eorum auxit. *Velleius Sedandi verbum ſic vſurpat:* Poſtquam tempeſtas ſedauit, Adherbal taurum immolat. *Plautus Leniendi:*

Auxit, pro Auctus eſt.

Dum hæ conſileſcunt turbæ atque iræ leniunt.

Et plures eiuſmodi Latinæ linguæ delicias guſtare tibi fas apud Agellium lib, xiix. cap. xii. Non diſſimile, quod in Thucydideo charactere obſeruat Dionyſius: ſæpè τὰ παθητικὰ ῥήματα, δραστήρια: τὰ δ' δραστήρια, παθητικὰ eſſe.

53. Cameras vocant.] *Noſtráſne hæc vox? certè etiã hodie Cubilia tecta, & clauſa Cameras vocamus. & ab ea ſimilitudine priſci, opinor, has naues. Strabo in deſcribendâ Boſporianâ orâ:* ἀκάτια ἔχουσι λεπτὰ, στενὰ, καὶ κοῦφα, ὅσον ἀνθρώπους πέντε καὶ εἴκοσι δεχόμενα. Καλοῦσι δ' αὐτὰ οἱ Ἕλληνες καμάρας. *Vbi a gloſſula fortaſſe illa voces,* οἱ Ἕλληνες.

Cameræ Germanica vox.

54. Aduertit ea res Veſpaſiani animum.] *Scribas,* ea res Veſpaſianum, *voce ſequenti inductâ, breuius & verius. Ita loquitur Annal.* II. Octo aquilæ petere ſiluas & intrare viſæ, aduertêre imperatorem.

55. Se-

55. Sedocheſorum regis.] *Vat.* Sedothezorum. *Rom.* Sedoroſorum. *Nullum huius populum cognatum ſcio.*

56. In regione bello attritâ.] *Malè enim omnibus libris,* in legione.

57. Clauarium, donatiui nomen eſt.] *Quod præter uſum & originem habuit, quaſi ad militares clauos, de quibus res iam nota. Simili forma Vnguentarium Plinius dixit lib. II. Epiſt. XI.* Præterea acceperat ſeſtertiûm decem millia, fœdiſſimo quidem titulo, nomine Vnguentarij: *donationem ſcilicet a prouincialibus factam in Legatum, ad vnguenta. Sic in Suetonij Veſpaſiano, cap. VIII.* Claſſiarij petunt, conſtitui aliquid ſibi calcearij nomine.

Clauarium. Vnguentarium.

58. Prælio quo apud Ianiculum aduerſum Cinnam pugnatum eſt.] *Cum Tacito aut Siſenna potius conſentit Liuius epitomá LXXIX. & alterum militem in Pompeij exercitu ſtatuit, alterum Cinnæ. At Valerius lib. V. pro Cinná Sertorium ſubſtituit, ſuone an correctorum* lapſu? Bello Actiaco etiam idem euenisse, commemorat Epigramma vetus: quod vulgatum magno Scaligero debemus:*

Valerij à Tacito & Liuio diſſenſus. * Non. ſed Oroſius quoque ita ſentit, lib. V.

Mæuius à caſtris miles melioribus auſus
Hoſtilem ſaltu præcipitare ratem
In damnum felix, & victor vt impius eſſet,
Neſcius occiſo fratre ſuperbus erat.
Dum legit exuuias hoſtiliaque arma reuellit,
Fraternos vultus oraque nota videt.
Ille ferox, quid lenta manus nunc denique ceſſes?
Iuſtiùs hoſte tibi qui moriatur adeſt.
Fraternam res nulla poteſt defendere cædem;
Mors tua ſola poteſt, morte leuanda tuâ eſt.
Viximus aduerſis iaceamus partibus iſdem,
Dixit: & in dubio eſt vtrius enſe cadat.
Enſe meo moriar maculato cæde nefandâ?
Cui moreris, ferrum quo moriare, dabit.
Dixit, & in fratrem fraterno concidit enſe,
Victorem & victum condidit vna manus.

Frater fratrem, & ſe mox interfecit.

59. Et certiora de Muciano ſperabantur.] *Magis aptius,* rectiora. *Antonij victorum, inquit, iam pertæſum erat: & meliora de Muciano ſperabantur, ſi aduenisset.*

60. Muciano volentia ſcripsêre.] *Ita libri. Salluſtianum videtur:* Pompeius multis ſuſpicionibus volentia plebi facturus habebatur. *Beatus tamen volenti maluit.*

Volentia pro Grata.

61. Qui Meuaniam inſederat.] *Vocula addita è libris.*

62. Nube atrâ diem obtenderent.] *Bene e libris, non* obtunderent, *vt viſum Beato. Quibuſdam ſcriptum,* nube radium obtenderent. *vt toe.*

63. Profugus altaribus taurus, longè, nec vbi feriri hoſtias mos eſt, confoſſus.] *Tranſit ad ... I... quæ refert,* longè necui feriri. *Nam alij libri hic mutili. Omnino, ſi in vero anti... ſi hoſtia ſu... , nec ſuo loco. id eſt ante aram caſa fuiſſet. Feſtus* Piacularia appellabant, quæ ſacrificantibus triſtia portendebant, cùm aut hoſtia ab ara profugiſſet, aut percuſſa mugitum dediſſet, aut in aliam partem corporis quàm oporteret, cecidiſſet. *Plinius:* Notatum eſt vitulos, ad aras humeris hominis allatos, non ferè litare: ſicut nec claudicante, nec aliena hoſtiâ deos placari, nec trahente ſe ab aris.

Hoſtia fugiens, triſte. Et piaculi res.

64. Arcuêre eos intimi.] *Vete. non* arguère.

65. Gladiatores, quibus Iulianus præerat.] *Mirum ne illeipſe Iulianus, qui Plinio curaſſe dicitur* munus gladiatorium Neronis. *lib. XXXVII. cap. III.*

Iulianus gladiatorum dux.

66. Victoriam conſiliis & ratione perfici.] *Vulgati,* proficiſci; *ſcripti,* proſici. *ex quo nos* perfici *viſum facere.*

67. Ludicro Iuuenalium ſub Nerone.] *Hoc malui, quàm quod vulgo eſt* Iuuenum.

68. Vt ad prælium intentus armatúſque.] *Codex regius,* ornatuſque *quod* Ornatus, de militie. *germanum eſt. Loquebantur enim ita etiam in armis. Vide & gladiatorum ornamenta. Tacitus lib.* v. pauci ornati militariter *Liuius lib.* x. Diemque iis quâ equis armiſque inſtructi ornatique adeſſent, edicit.

69. Vitellius de numero ſeruorum, electione lictorum loqui.] *Quor-* Correctus Tacitus. *ſum lictores? Si enim priuatum ſe iam diceret, nihil iis opus. Scribendum omnino* litorum. *Seceſſum videlicet aliquem amœnum & maritimum adtribui, vbi Vitellius vellet, velut ad otium. Itaque in oratione aduerſaria mox amicorum, reſpondetur huic parti:* Nunc pecuniam, & familiam, & beatos Campaniæ ſinus promitti. *Suetonium ego in hac voce paullò grauiùs & obſcurius corruptum reſtituo, Tiber. cap.* lxxii. Nec abſtinuit conſuetudine, quin tunc quoque inſtans in medio triclinio, adſtante lictore, ſingulos valere dicentes appellaret. *Cui enim rei lictor hic in triclinio? aut ex quo ritu? Beroaldus* Et Suetonius. *& priſcæ editiones,* vt ſtans in medio. *Legam & reſcribam totũ locum:* aut ſtans in medio triclinio, aut ſtans in litore, ſingulos, *&c. ſiue relegatâ alterâ voce breuius,* aut ſtans in medio triclinio, aut è litore. *Temere enim repetita videtur à librario. Sententia autem liquida & pura, Tiberium Capreis diſſimulando morbo ſtantem valedixiſſe comiter ſingulis, ſiue in triclinio, ſiue in ipſo litore. Nam modica ea inſula, & amici plerique diuerſabantur, vt opinor, in oppoſita Italiæ terrâ.*

70. Vigilum cohortes.] *Quas Principe Auguſto inſtitutas, Dio ſcribit lib.* LV. *idque refert in annum Vrbis* DCCLIX. *Idem Paulus tradidit libro proprio De officio Præfecti vigilum, vt vides in Pandectis. Appiano tamen quid fiet, qui in Triumuiratu Vigiles repperit, &* Vigilum cohortes quando inſtitutæ. *inſtitutos vult, Pompeio in Sicilia victo? id eſſet, triginta penè ante Dionis traditionem annis. Scribit lib.* v. *Ciuil.* Sabinum præfectum à Cæſare ad turbas & latrocinia in vrbe atque Italiâ comprimenda: ϗ ἐξ ἐκείνου *(addit)* φασὶ παραμεῖναι τὸ τῆς στρατείας τῶν νυκτο- Error Appiani. φυλάκων ἔθος τε ϗ εἶδος. Atque ex eo tempore aiunt manſiſſe nocturnorum Vigilum morem & formam. *Bene,* aiunt: *nam ſi tu Appiane, nimis erras. Sparteolos hos milites vocare interpres Iuuenalis videtur, Sat.* XIV. *in illud:* Diſpoſitis prædiues hamis. Per Sparteoli. tranſlationem, *inquit,* diſciplinæ militaris Sparteolorum Romæ. quorum cohortes in tutelam vrbis, cum hamis & cum aquâ vigilias curare conſueuerunt vicinis. Scholiaſtes correctus. *Corrigendum in fine huius Scholij,* curare conſueuerunt vicibus: *& quod ad* Sparteolos, *ipſa vox in Tertulliani Apologetico, eodem ſenſu.*

71. Inualidus ſenectâ.] *Vocem Rodolphus addit,* ſenectâ ſenſuque. *valdè appoſitè, modò e libris.*

72. Offenſarum operta metuebantur.] *Ita Farneſianus, probâ & ſolemni Tacito dictione. Alij,* opera.

73. Ne victos quidem laturos.] *Varia emendatio vel crux potiùs adhibita huic loco. Vertranius legit,* ne victor quidem laturus. *Beatus.* Ne victum quidem laturus. Retecta vulgata lectio. *Mihi ſana lectio eſt, ſana ſententia. Si Veſpaſianus, inquiebant, tam alto animo eſt vt rectis oculis æmulum quondam imperij poſſit adſpicere: tamen id iſtæ ipſæ victæ partes ferent numquam. qui miſeratione olim Principis, ad vltionem & res nouas accingentur. Atque huic ſententiæ aptè ſubnexum.* Ita periculum ex miſericordiâ.

74. Non ſecuritatem, niſi exſtincto æmulatu redituram.] *Cenſeo nos aptè reſtituiſſe: etſi in libris,* æmulatore redituram. *Budenſis aliquid iuuit, qui* æmulatore daturam *præferebat. Tacitus alibi:* & ne æmulatus in vrbe ageret, prouinciæ Luſitaniæ præficitur.

75. Vitellij cliens, cùm Vitellius collega Claudio foret.] *Poſtrema ea verba,* cùm Vit. col. Cl. foret, *gloſſulam ſapere videantur, ad ſubſequentia verba,* Quin vt cenſuram patris. *Fero tamen.*

76. Vt tot egregiæ domus honores deceret.] *Rectè: & capio. In Romanâ*

tamen

tamen editione honores degeret. *ex qua (ſiquid mutandum eſt) fecerim,* tegeret. *Rodolphus enim longius abire à ſcripto videtur, qui repoſuit,* negligeret.

77. Inſedit milite, & quibuſdam Senatorum equitumque.] *Plerique libri voce inſitâ,* inſedit mixto milite è quibuſdam. *Falsò. Sententia eſt, Militem aliquem vrbanum Sabino fuiſſe, & præterea quoſdam ex equite & ſenatu. Narratio ipſa Taciti addocet.*

78. In Capitolium acciuit.] *Priores duæ voces à gloſſographo fortaſſe. certè in Capitolium eos accitos, ſine monitore vllo mihi clarum.* Gloſſula.

79. Erant antiquitus porticus in latere cliui.] *Dionyſius libro* IV. Frons eius meridiem ſpectans, porticum habet, cum triplici columnarum ordine: in lateri- Porticus Capitolina.
bus ordo duplex eſt.

80. Dextrâ ſubeuntibus.] *An,* dextræ ſubeuntibus?

81. Ignem oppugnatores iniecerint, an obſeſſi.] *Hoc quidem ambigi poteſt: at non quod Philoſtratus incurioſè ſcribit libro* V. Domitianum obſediſſe Vitellianos in Capitolio, atque illos elanculum fugientes templum incendiſſe. *Ille dixit, qui perperam multa alia: claßicus nemo ſcripſit.*

82. Suſtinentes faſtigium Aquilæ.] *Græci etiam eâ mente* ἀετὸν *dicunt. Heſychius:* ἀετὸς, καὶ ὄρνεον, καὶ τὸ ἐπὶ τῷ γείσῳ κυμάτιον. *Pauſanias aliquoties vſurpat, vt libro* X. Aquilæ in
τὰ δ᾽ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν Ἄρτεμις, καὶ Λητὼ, καὶ Ἀπόλλων. *Libro* V. ὕψος μὲν δὴ αὐτῷ τὸ ἐς adificus.
τὸν ἀετὸν ἀνῆκον ἔστιν οἱ ὀκτὼ πόδες καὶ ἑξήκοντα. *Niſi fallor, iſta ipſa aquila,* γεισίποδες *Polluci dicuntur.*

83. Neque Galli captâ, temerare potuiſſent.] *Ita Farneſianus. melius certè, quàm,* tenere, *quod obtinuit. Pollutio enim iſta ad locum ſacrum refertur.*

84. Quo tantæ cladis pretio pro patriâ bellauimus?] *Aeger mihi locus olim* Depoſitus
viſus, nunc in ſanitate eſſe. Sententia: ne pro patriâ quidem olim tanta clade pugnatum; locus.
nedum pro ambitione priuatâ, aut contra patriam.

85. CCCCXV. annorum ſpatio.] *Ratio temporum euincit ſcrib.* CCCCXXV. *Adi Faſtos.*

86. Nec tamen dedicauit. hoc ſolum felicitati eius negatum.] *Sulla* Sullæ dict.
ipſius dictum hoc eſt, quò Tacitus alluſit. Plinius libro VII. *cap.* XLIII. Hoc tamen nempe felicitati ſuæ defuiſſe confeſſus eſt, quòd Capitolium non dedicauiſſet.

87. Lutatij Catuli nomen, inter tanta Cæſarum opera, vſque ad Vitellium manſit.] *Fallit nos ergo, aut falſus ipſe Dio, qui adſeuerat inter alios honores* Dionis lu-
datum Cæſari, vt nomen eius Capitolio inſcriberetur, deleto Catuli. idque eum recepiſſe. bricá aſſeueratio.
Quod ex hoc loco omnino non poteſt.

88. Immixtus, ignaruſque.] *Ita Vatic. quod germanum iudicaui, non,* ignora- Ignarus, pro
tuſque. *Nouitas quadam in eâ voce eſt, quam Salluſtio debet:* More humanæ cupidinis ignotus.
ignara viſundi, *id valet,* ignota.

89. Reliquas in litore captas.] *Couarruuiæ codex,* reliquæ in litore captæ. *quod verius.*

90. Dum peractum bellum putant.] *Romanus,* patratum bellum. *probè.*

91. Pugnatum haut procul vrbe.] *Hiſpanus,* vrbem, *verè.*

92. Vulneratur prætor Arulenus Ruſticus.] *Haud aliunde lucem Plinio, ſiue Regulo potius dederis apud Plinium, lib.* I. *epiſt.* V. Ruſtici Aruleni periculum fouerat, Plinio facta
exultauerat morte, adeò vt librum recitaret ederetque, in quo Ruſticum inſecta- lux.
tur, atque etiam *Stoicorum ſimiam* appellat. Adiicit, *Vitellianâ cicatrice ſtigmoſum.* Agnoſcis Reguli eloquentiam. *Hoc cicatricis Vitellianæ conuicium, eſt à vulnere, quod nunc accepit.*

93. Dirempta belli commercia.] *Quid clarius? Corrector tamen aduentat,* dirempta bellico commercia.

94. Exultabant, nullâ partium curâ.] *Vox interiecta in priſcis libris,* exſul-

 tabant,

tabant. Fruebantur nullâ partium. *Quam, aut meo exemplo, eiiciendum eſt: aut flectendum, ſcribendumq́;*. exſultabant, furebantque.

95. Per auerſam palatij partem.] *Roman.* portam. *quod praefero: aut potiùs vtráque voce ſpretâ,* per auerſa palatij. *Saepe ita noſter loquitur. itemq́; Velleius:* Antonius per auerſa caſtrorum, proruto vallo, receptus eſt.

96. Terret ſolitudo, & tacentes loci.] *Virgilius arcanum hunc naturae noſtrae motum pariter effert:*

Horror vbique animos, atque ipſa ſilentia terrent.

97. Praecipiti in occaſum die.] *E Vatic. nam alij,* praecipitanti.

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM IV. HISTOR.

NOTÆ.

1. V BIQVE lamenta, conclamationes, & fortuna captae vrbis.] *Non diſplicet Vertranij diuinatio,* forma captae vrbis.

2. Praemiſſi Ariciam equites.] *Liber vnus,* Arriani equites. *quid? an Arrij Vari turmas intellegit? Non opinor. & magis eſt vt vera ſit vulgata.*

3. Praetura Domitiano & conſulare imperium.] *Intellegit* poteſtatem Conſularem, *vt Suetonius loquitur, Domitiani cap. 1.* Caeſar conſalutatus, honorem Praeturae vrbanae; cum poteſtate Conſulari, ſuſcepit.

4. Ceteri vultu manuque, pauci quibus conſpicua dignitas aut ingenium adulatione exercitum erat, compoſitis orationibus aſſentiebantur.] *Ratio aſſentiendi in Senatu, Voce aut Signo. Signo dupliciter, Pedibus aut manu. Pedum in diſceßione vſus; Manus etiam in ſeßione aut ſtatione, cùm eâ exporrectâ ſignificarent talem ſententiam ſe approbare. Vopiſcus in Aureliano:* Deinde aliis MANVS PORRIGENTIBVS, aliis pedibus in ſententiam euntibus, pleriſque verbo conſentientibus conditum eſt Senatuſconſultum. *Seneca epiſtola* VIII. Non videor tibi plus prodeſſe, quàm ſi in Senatu candidato vocem & MANVM commodarem? *Iſidorus hanc notam ad exercitum quoque transfert, libro 1.* Mos eſt militaris, vt quoties conſentiat exercitus, quia voce non poteſt, MANV promittat.

Manu adſentiri. In Senatu. In exercitu.

5. Prompſit ſententiam, vt honorificam in bonum principem.] *Aut mihi mens, aut huic loco aliquid deſit. Quid enim hîc in quo Helvidius offenderit? Sed nec iſta ipſa ſententiola integra: ſcripſeritq́; Tacitus,* vt honorificam in bonum principem, ita adulationis expertem. *Certè membrum tale aliquod requiro. Rodolphus enim non explet, qui legit:* vt honorif. in bon. Principem, ita falſa aberant. *qui ſententiam ſequentem debilitat & eneruat.*

Defectus notatus.

6. Heluidius Priſcus regione Italiae ſeptimâ, Tarracinae municipio.] *Locus nec bonus nec firmus, de firmißimo viro. Nam libris abeſt vox,* ſeptimâ: *quam nos tamen inſeruimus, ſententiae vtcumque fulciendae, admonitionibus Vertranij & Ferreti. Scimus enim Italiam totam in* XI. *regiones diuiſam ab Auguſto. itaque cùm regionis hîc mentio, εὔλογον, aiunt, numerum eius à Cornelio expreſſum. Sed iure ambigo. primùm quia non Tacito, non aliis hiſtoricis vſurpatum, vt in opidi mentione regionem Italiae adiungant. Et vt id in loco ignotiore fiat: quid opus in Tarracinâ, municipio tam vicino vrbi, tam noto? Denique libri etiam in illo ipſo verbo vacillant. Nam Vaticano eſt,* Tarentium municipio: *Farneſ.* Tarentinae: *priſcis editionibus,* Tarentino. *Mirum verò, ſi libri omnes in opido toties iam antè ſine errore vllo nominato, hîc demum offendant.*

Regiones Italiae.

7. Non

7. Non vt plerique, vt nomine magnifico ſegne otium velaret, ſed quò firmior aduerſus fortuita remp. capeſſeret.] *Diſce iuuentus, & vide verum finem quem Sapientiæ ſtudiis proponas.*

8. Quæſtorius adhuc à Thraſeâ gener electus.] *Quæſtor autem fuit ſub Nerone, & Achaiam adminiſtrauit: quod Scholiaſtes in Sat. v. Iuuenalis prodidit. At Prætor demum ſub Veſpaſiano, diſertè ita ſcribente Suetonio, cap. xv. Nominatur tamen Tacito* Heluidius Priſcus legatus legionis, *anno vrbis* DCCCV. *libro* XII: *quem, ex more eius æui, prætorium legatum fuiſſe probabile eſt: quis ergo iſte? non noſter, quia tunc ſub Claudio nec Quæſtor. An pater eius? non, quia Tacitus hîc* Cluuium *illi patrem dat dumtaxat* Primipilarem. *Suſpicor auunculum fuiſſe, & ab eo ei nomen & familiam adoptatum. Nam vnde alioqui* Heluidius e Cluuio *patre? Notandum hoc ſanè eſt ad viri magni notitiam. Item illud, quod aliam etiam vxorem antè habuerit, & ex eâ* Heluidium iuniorem, *quem Domitianus interfecit: Plinio & Tacito laudatum item, & patre dignum virum. Vide quæ noto in fine Agricolæ.*

9. Ciuis, ſenator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemptor, recti peruicax, conſtans aduerſum metus.] Heluidius vir maior, quàm notior.
Magnæ laudes: & quæ iure nos rapiant in admirationem viri. Cui Tacitum ipſum perfamiliarem fuiſſe, mihi liquet. Non minora de eo elogia ſparſim reperias in Diſſertationibus Epicteti apud Arrianum: & Plinius etiam in Epiſtolis celebrat, plus vno loco. At tam illuſtre ſidus (heu, quid ſperemus?) in tenebris penè iacebat, abſque vnâ hac Taciti face.

10. Erant quibus appetentior famæ videretur, quando etiam ſapientibus.] Glorioſæ cupido innata optimis.
Veriſſimè: nec mutandum. Omnes adfectus faciliùs à Sapiente exuuntur, quam hæc cupido: & in magnis viris. ——— tu ſola animum mentemque peruris Gloria. *Plato ad hanc mentem aptiſſimè: τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα ἡ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι:* cupidinem gloriæ, velut vltimam tunicam, anima ſolet deponere. *Et noſter in Agricolâ:* Fama, cui ſæpe etiam boni indulgent.

11. Galbæ principatu rediit.] *Vnde? Apolloniâ. Illic enim in exſilio egit: quod nos docet Scholiaſtes in Sat. Iuuenalis* v. Eluidius Priſcus, poſt damnationem ſoceri Pæti Thraſeæ, interdictâ ſibi Italiâ, Apolloniam conceſſit. Heluidius Apolloniæ exulauit.

12. Egregiis orationibus vtriuſque teſtatum.] *Noſtri libri. Viſum Rhenano,* certatum.

13. Senecione.] *Malè. fateor fuiſſe Herennium Senecionem inſignem virum, ſed quem Domitianus occiderit, non Nero. Sequor igitur libros ſcriptos, qui hîc,* Sentio.

14. Secundùm vetera exempla, quæ ſortem legationibus poſuiſſent.] *Hoc virum doctum valdè anxium habuit: qui negabat de more eo ſe legiſſe. Ego ita accipio, non quaſi ſemper legati ſorte olim miſſi, ſed ſæpe. & in eam rem exempla hæc reperio. Cicero* Legati ſorte lecti.
ad Atticum lib. 1. epiſt. XVII. Senatus decreuit, vt legati, cum auctoritate mitterentur. *Addit poſt pauca:* Hoc non queo præterire, cùm de conſularibus mea prima ſors exiſſet, vnâ voce Senatus frequens retinendum me in vrbe cenſuit. *E quibus ſortionem illic fuiſſe, clarè vides. Dio libro* LIX. *πρέσβεις τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἄλλους κλήρῳ, καὶ τὸν κλαύδιον αἱρετὸν ἔπεμψαν.* Legatos his de rebus, alios quidem ſorte, Claudium verò ſuffragiis electum miſerunt. *Plura exempla auidè quæſiui: ſed, vt verum fatear, clamaui Hylam.*

15. Sæuitiam Neronis per huiuſmodi imagines illuſiſſe.] *Bene ita libri. Hoc enim dicit Eprius: Non ſe magis auctorem interficiendi claros viros Neroni fuiſſe, quàm ſenatum vniuerſum qui eos damnauerit: Sed Neronem videlicet hoc quaſi velum prætendiſſe ſceleribus, vt quæ ſponte iuſſurus erat, ea per accuſatores & Senatum exerceret. atque ita imagine quadam Iuſtitiæ hominibus verè illuderet. Vulgò eſt,* illuxiſſe.

16. Proditor corruptorque amicitiæ, cuius ſe magiſtrum ferebat.] *Non damno. reuerâ enim philoſophus magiſter amicitiæ, vti & aliarum virtutum eſt. Nec tamen vetus coniectura mea mihi euiluit,* corruptorque amici, & cuius ſe magiſtrum ferebat. Diuinatio in Tacito.

ferebat. *Vix enim eſt vt Tacitus omiſerit, quod valde ad rem & ad culpam facit, fuiſſe hunc Celerem Bareæ præceptorem. Iuuenalis docet:*

> Stoïcus occîdit Baream delator amicum,
> Diſcipulumque ſenex.

Egnatius magiſter Bareæ. *Interpres Iuuenalis hanc quoque rem affirmat, in verſum* ——— magni delator amici. Alij dicunt Philoſophum Egnatium Celerem, Bareæ Sorani magiſtrum, qui ipſum apud Neronem detulit, & damnauit: & ipſe poſteà ſub Veſpaſiano, hoc ipſum Muſonio Rufo accuſante, damnatus eſt.

17. Ceterique motis ad vltionem animis exſpectabantur.] *Corruptiſſimus anteà locus, quem reſtituimus ab ingenio: cùm libris eſſet*, motis adulationibus animis: *aut, vt Vatic.* notis adulationi. *Sententia eſt: Non tam minuti illi & plebeij delatores expectabantur, aut expetebantur; quàm, erectis ſemel cupidine vlciſcendi animis, illi Senatorij & illuſtres Priſcus ac Marcellus.* (Reſtitutio.)

18. Ille vnus ambiri, coli.] *De hac flagranti ambitione Muciani, locus incerti ſcriptoris apud Suidã, in voce* Ἀγάλλεται. *Ait:* ὅτι Μουκιανὸς ὁ Ῥωμαῖος τιμᾶσθαι ὑφ' ἁπάντων ὑπὲρ πάντας ἤθελε, καὶ ἤχθετο εἴ τις ὀλιγωροίη, ὅτι ὑβρίσειεν αὐτόν, ἀλλ' ὅτι μὴ ὑπερμεγέθως ἀγάλλεται. Mucianus Romanus honore ab omnibus affici, & ſuper omnes volebat: & ægreſcebat, ſi quiſquam non dicam contumelia eũ affeciſſet, ſed niſi ſummo cultu proſecutus eſſet. (Mucianus ambitioſiſſimus.)

19. Inſulam inter vada ſitam occupauêre.] *Valdè turbant libri. Quidam,* inſulam vocatam ſitam: *alij,* inſulam Vacaſitam: *Budenſis,* inſulam iuuata ſitam. *Et certè inter vada aut vadoſa loca, propriè ſita nõ eſt hæc nobilis inſula. quippe inter Rhenum Moſamq́ue, alta & profunda planè flumina. ſed Vadorum ſcilicet voce paullò laxius & latius Tacitus vſus, pro aquis. Quomodo Catullus pro mari,* ——— vada ſalſa citâ decurrere puppi: *Virgilius, Ouidius, aliique. Etſi reuerâ vada & breuia multa olim (vt opinor) in illis fluminibus: cùm aggeres nondum & certa ripa coërcerent. ideoq́ue latè diffundebantur. An alicui placeat, inſulam* Vahali aſſitam? (Vada, quid his Tacito?)

20. Nec opibus Romanis, ſocietate validiorum attriti.] *Sententia eſt, quamquam Romanis ſocij & fœderati Batauî, quæ ſocietas apud potentiores plerumque in ſeruitutem tranſit: tamen non ita in factum. libertatem tenuêre, nec tributa iis impoſita aut ſeruitij alia nota. Vaticanus liber*, ſocietatéve aliorum adſtricti. *quod minus placet.*

21. Arma equoſque retinens.] *Romanus codex*, arma quoque retinens. *quod haud ſpreuerim. vt non tam ipſi tranataſſe, quàm equis tramiſiſſe intelligantur. Certè ambiguum mihi, Batauorúmne hæc ars & opera fuerit, ita vt ipſi nantes, equos armaq́ue tenuerint: an potiùs equi ipſi docti ſic & facti. E Tacito aut priſcis ſcriptoribus litem hanc haud facilè decidas. Noſter in Agricolâ, viris ipſis tribuere iterum videtur: (de Batauis enim illa capio:)* lectiſſimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vſus, quo ſimul ſeque & arma & equos regunt, repentè immiſit. *Xiphilinus in Hadriano, ambiguè:* τὸ ἱππικὸν τῶν καλουμένων Βατάβων μετὰ τῶν ὅπλων διενήξατο. *Hadrianus de Sorano Batauo:* (Bataui natatores, ipſi an equi?)

> Hadriano potui qui iudice, vaſta profundi
> Æquora Danubij cunctis tranare ſub armis.

22. Ciuilis diſſidij certus.] *Libri veteres*, deſciſcendi certus. *Vtrum mauis rectũ.*

23. Dilectum ſuapte naturâ grauem.] *Quippe in longam & longinquam militiam. Velleius in laudibus Tiberij:* Quantâ cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, ſupplementum, ſine trepidatione dilectus, prouidet? (Dilectus odioſus.)

24. Quando legatum, ſuperbo cum imperio venire?] *Notâ interrogandi hæc ſcripſerim. atque interpreter: En, vſque eò viles Romanis ſumus, vt non legati aut prætores ſaltem nos diripiant, id eſt, honeſtiorum manibus pereamus: ſed latrunculi aliquot immunis, præfecti & centuriones.*

25. Ipſo rebellis familiæ nomine placuit.] *Siue etiam*, omine. *Ad Brinionem ipſum*, Brunonem, *ſcribi verius fortaſſe ſit.* (Brinio, ſiue Bruno.)

26. Impoſituſque ſcuto, more gentis.] *Mos igitur ille ignotus Romanis,*

eo quidem ano. Nam poſteà irrepſit, ſed non niſi cum Barbaris. Galli, Gothi, *Franci hunc in cooptando Principe ritum habuerunt: & notauit, atque exemplis firmauit, P. Pythœus. Illum vide libro* II. *Subſeciuor. cap.* VI. *Sed addo, etiam Græcis leuationem hanc in ſcutum vſurpatam, inter ſollennia Principatus. Zonaras de Hypatio, qui ſeditioſe contra Iuſtinianum electus:* καὶ δὴ ἀσπίδος αὐτὸν μετάρσιον ἄραντες, ἀνηγόρευσαν βασιλέα: & in ſcutum ſublimè eum tollentes ſalutant regem. *Nicephorus Gregoras lib.* III. *de Theodoro Duca filio:* ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον βασιλεὺς παρ' ἑκόντων τῶν ὑπηκόων ἁπάντων, καθεσθεὶς ἐπ' ἀσπίδος, κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος: Dictus autem poſteà Imperator eſt à volentibus ſubditis, ſedens in clypeo iuxta morem in hac re receptum. *Curopalates de officiis Aulæ:* ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκουταρίου καθεσθεὶς ἐπαίρεται εἰς ὕψος: Nouus Imperator ſcuto impoſitus tollitur in altum. *In Excerptis Georgij Pachymerij lib.* II. Imperatorio clypeo inſidet is, qui Imperio deſtinatur. *Adde ſi lubet, Zoſimum libro* III. *in electione Iuliani.*

Mos ſcuto imponendi Principem.

Etiam Græcis.

27. Duarum cohortium hiberna, proximo occupato Oceano, irrumpit.] *Legam,* proxima occupatu, Oceano irrumpit. *hac mente: vt Brinio duarum cohortium caſtra quæ finitima Caninefatibus, per Oceanum irruperit. Aliàs, videatur* vox, occupato, *occupaſſe non ſuum locum, & eradenda.*

28. Viribus cohortium abductis.] *Bona & fida lectio è libris. Fruſtra Rhenanus è Budenſi admutilato codice turbat, miſcet. Vitellius quidem non cohortes ipſas aut legiones omnes è Germaniâ abduxit: ſed illis manentibus nomine & ſpecie, valentiſſimum quemque militem ſubtraxit. id eſt, vires cohortium abduxit, vt hic ait.*

29. Multos adhuc in Galliâ viuere, ante tributa genitos.] *Cautè vide legas. Si enim de primâ ſeruitute & ſtipendio quod Cæſar impoſuit, capis: capiêris. quomodo enim vera hac adſertio, cùm ab eo tempore ad hunc diem, anni ſint inter ferè* CXX? *nec tam vitales, vt opinor, tunc noſtri Galli. Sed ad Auguſtum eiuſq́ auum id referri verius erit: qui cenſum tributumq́ inſtituit, quod penderent Galli. idque in conſulatu ſuo ſeptimo. Ad quam rationem nihil abſurdi aut vani in hac oratione Ciuilis.*

Tacito lux.

Tributum ſtrictè capiendum.

30. Nequaquam par à legionibus cohortibuſq́ue redditur clamor.] *Quod valde Romani obſeruabant, & velut omen habebant euentus. Appianus in Parthicis:* Craſſus iuſſit eos clamorē tollere. in quo maximè militū mæſtitia deprehenſa eſt, exilē & diſſonū clamorem edentiū. Contrà, à Barbaris clarus & fortis eſt redditus.

Clamor ante aciem.

31. Fraude ducum euenire.] *Vocem ſuſtuli,* metuebantur, *auctore Vaticano. quæ perperam hic inſerta, & de priore lineâ repetita.*

32. Sed parum prouiſum, vt copiæ in caſtra conueherentur: rapi permiſere.] *Itáne in littera vnius ſalebrâ viri docti hæſerant? Nam,* ni, *antea legebatur,* non, vt, *velut nos emendauimus. Itaque conſenſu Vertranius & Rhenanus corrigunt,* ſed paruum prouiſum, ni copiæ. *& prouiſum interpretantur commeatum, annonam. Ludibria. Noſtra ſententia clara Peccatum, inquit, in eo à ducibus, quòd dum ædificia pro caſtris diruuntur, commeatum aliaq́ toleranda obſidioni diripi permiſere, potiùs quàm vt in caſtra conueherent ad vſum.*

Voculæ reſtitutio ſententiam expedit.

33. Vtramque Rheni ripam, quo truculentior viſu foret, complet.] *Vox,* vtramque *Budenſi abeſt. Et verò cur vtramque ripam milite compleuerit, cum hæc in alterâ geſta? Inducatur igitur id verbi: aut reſcribatur,* vtrimque. *Id enim veri ſpeciem habet, ſupra infraq́ caſtra militem locatum, ad obſeſſorum terrorem.*

34. Depromptæ ſiluis luciſque ferarum imagines.] *Sic libri noſtri, non* iugiſque. *Enimuerò in ſacris Germanorum lucis ſeruata iſta ſigna. Tacitus de moribus gentis:* Effigieſque & ſigna quædam detracta lucis in prœlium ferunt.

Signa in lucis.

35. Iuxtà belli ciuilis externique facie obſtupefecerant obſeſſos.] *Puto germanum eſſe. Romanus tamen codex,* mixta belli ciuilis. *non item malè.*

36. Ipſe pauidus torpêre.] *Quædam editiones,* ipſe nauibus inualidus corpore. *Forte,* ipſe pauidus, inualidus, torpêre. *Duplex certè vitium & ſegnitas huic ſeni, corporis animique.*

37. Aperta odia armaq́;, palàm depelli: fraudem & dolũ obſcura, eoq́; ineuitabilia.] *Salluſtiana imitatio eſt:* Hoſtē aduerſum deprimere, homini ſtrenuo haud difficile eſt: occulta pericula neque vitare, neq; facere, bonis in promptu eſt.

Salluſtiana gnome.

38. His inter ſe vocibus inſiſtentes] *Alij,* vocibus inſtinctos.

Litteræ ad ſigna lectæ.

39. Inſtituit peſſimum facinus, vt epiſtolæ Aquiliferis traderentur, à quîs antè militi quàm ducibus legantur.] *Cur Aquiliferis? quia legendæ mittuntur ad Signa: id eſt, in Principiis. Facit omnino ad hunc morem, quod Spartianus in Peſcennio Nigro refert ex epiſtolâ M. Antonini Imperatoris:* Itaq; miſi litteras recitandas ad ſigna.

Breuius dicendi genus.

40. Magis vſurpandi iuris, quàm quia vnius culpa foret.] *Vaticanum iure ſequor in elegantiſſimo genere dicendi. Nam vulgati ſcilicet,* Cauſſam, *inculcauerant, ſine cauſſâ. Priſci autem hac breuitate ſermonis vſi ſæpe. Salluſtius:* Quæ poſtquam glorioſa modò, neque belli patrandi cognouit. *Liuius:* Ea prodendi imperij Romani, tradendæ Annibali victoriæ eſſe. *Plautus:* Iuſiurandum rei ſeruandæ, non perdundæ conditum eſt. *Vlpianus:* Siquis euitandi criminis id egit, vt reip. cauſsâ abeſſet. *Rectè enim ita liber Florentinus.*

Immensùm extollere.

41. At Ciuilem immensùm vniuerſa Germania extollebat.] *Locum rectè ita purgauimus, cum legeretur,* immenſis actibus, *vulgò in Couarruuiano erat,* auctibus. *in Rodolphi codice,* laudibus. *Quæ omnes externæ & addititiæ voces, pro libito explentium. At mihi Vaticanus ille bonus benè præiuit, qui legit,* immenſis vniuerſa Germ. *Ex quo phraſim facilè elicui Tacito & Salluſtio notam. Noſter libro* III. *Annal.* Opumq́ue, quîs domus illa immensùm viguit, primus accumulator. *Salluſtius* III. *hiſtor.* Neque iam ſuſtineri poterant, immensùm aucto mari, & vento gliſcente. *Nec tamen abſurdè etiam ſcripſeris,* immenſum quantum. *Nam Vaticano certè ſpatium aliquod poſt eam vocem eſt, quaſi altera deſit.*

42. Quos genus Germanicæ originis.] *E Budenſi & Romano colligas,* quod gens Germ. *& ſtatim,* vocarentur.

Dubitatio in voce.

43. Vnde clamor acciderat, circumagere corpora, tendere arcus.] *Mihi ſuſpectum, & tibi ſi attendes. Quorſum hic Arcus? De Germanis ſermo eſt, quibus haud crebra ea arma: ſed nec ille ſenſus ad Taciti ſenſum. An* artus *potiùs? Cogitandum.*

44. Néue externa armis falſis velaret.] *Clarius,* externa arma. *hoc ſenſu, Ne Ciuilis vltrà tegeret perfidiam & rebellionem: neu quod reuerâ externum bellum erat, tegeret & velaret quaſi pro Veſpaſiano ſumptum & ciuile.*

45. Claudio victore, ſororis ſuæ filio.] *Romanus cod. & Rodolphus,* ſororis ſuæ viro.

46. Creditâ per vtrũq; exercitũ famâ.] *Rhenanus,* editâ. *ego,* deditâ *vel* diditâ.

47. Vt inde terreſtri itinere frumentum adueherent.] *Præceſſit de* impedimentis legionum & imbelli turbâ: *an illi igitur frumenta aduehereut, inter medios ita hoſtes? ridiculum. puto defectum aliquem eſſe, & aſteriſcum ante hæc verba ponendum* * vt inde terreſtri. *Vide ſequentia, agnoſces.*

48. Qui reuerſus, miſſos Noueſium frumentatores.] *Magis placet quod è quibuſdam libris eruas,* qui vbi ruſus miſſos. *Sententiam certe aptiùs nectit.*

49. Frumentatoribus onuſtis pauculiſq́ue.] *Rom.* onuſtis perculſiſq́ue.

50. Diſceſſerant obſeſſores, ſatietate prædæ, nec incruenti. Ita diſperſos & neſcios.] *Iudicabam deeſſe quippiam. nunc reſtituere iuuante Romano cod. poſſe videor:* nec incruenti. In viâ diſperſos.

Vulgus de victu ſolicitum.

51. Vulgus, cui vna ex rep. annonæ cura.] *Nihil mutandum. Tale illud Iuuenalis de populo Romano eſt:*

——— duas tantùm res anxius optat
Panem & Circenſes.

Nam, Pana, *ſubſtituunt legúntque malè.*

52. Ipſi Publio neque animus.] *Vox addita, auctore Vatic.*

53. Iu-

53. Iuſiurandum, quo certatim omnes magiſtratus, ceteri vt ſententiam rogabantur.] *Eſt iuramentum à toto Senatu editum, de calumniâ quam nemini capitalem intuliſſent. Sed hic non video, cur ita* certatim *magiſtratus præſtiterit: neque enim in honorem Principis, aut adulatio aliqua fuit, imò cunctanter potius hoc agendum. Sanè ea vox ſuſpecta eſt, &* ſeriatim, *ait tale malum: quia certum habeo ordine quodam magiſtratus omnes id præſtitiſſe, & digniores primò.*

54. Scribonianos fratres, concordiâ opibuſque inſignes.] *Iunctim eos iterùm nominat Annali* XIII. Ad Scribonios fratres ea cura transfertur. *Nec temerè aut iungit, aut concordiam laudat. Audi Xiphilinum, qui vnus hæc illuſtrat, in Nerone:* Ἀδελφώ τε, *inquit,* καὶ ἰσήλικες τρόπον τινὰ ὄντες, καὶ μηδὲν μηδέποτε ἄνευ ἀλλήλων πράξαντες, ἀλλ' ὥσπερ τῷ γένει, οὕτω καὶ τῇ προαιρέσει τῇ τε οὐσίᾳ συμπεφυκότες: Fratres, & quodammodò æquales, nihil alter abſque altero facientes, ſed vt genere, ita & electione vitæ & facultatibus coniuncti. *Addit deinde,* cùm vtrique Germaniæ præfuiſſent, vocatos à Nerone in Græciam, ibique inciſis ſponte venis periiſſe. *Sed rectene* Scribonianos *hic legimus? non opinor. Taciti loco dicto* Scribonios *habes: & in Xiphilino,* Σκριβωνίων. Scribonij fratres. Tacitus leuiter reſcriptus

55. Vipſanius Meſſalla, auſus pro fratre Aquilio Regulo deprecari.] *Eſt omnino ille Regulus, Plinio in Epiſtolis meritiſſimò flagellatus, & alibi* Bipedum nequiſſimus *dictus. Obſerua ergo de Meſſallâ diuerſiſſimo fratre.*

56. Spontè ex Sc. accuſationem ſubiiſſe.] *Non de nihilo ambigit Rhenanus. Si enim ex S.to ſubiit, quomodò ſponte? Diuinat,* Sponte ex ſc. *Haut ineptè. Quid ſi,* ſpontè, & inconſultò? Rhenani & noſtra diuinatio.

57. Sulpicia Prætextata Craſſi vxor.] *Vox,* vxor, *abeſt Rom. edit. Rectiſſimè. Vix enim aliter priſci locuti aut ſcripſere, quàm Terentia Tully, Liuia Druſi, &c. cum intellegant vxorem.*

58. Aut ſalutem illâ ſæuitiâ redemiſti.] *Ex ductu ſcripturæ Vaticanæ reſtitui. Nam ibi,* nec dignitatem hauſtalitem. *Vulgò,* nec dignitatem aut iſta lucem.

59. Ex funere reip. raptis conſularibus ſpoliis.] *Eò dictum, quia conſulatum acceperat, præmium accuſationis. Nam ita obtinebat, vt accuſanti & damnanti, non pecuniæ ſolùm merces eſſet, ſed & honoris aut magiſtratus quem reus habuiſſet. Dio libro* XLVI. *de accuſatoribus percuſſorum Cæſaris, pulchrè:* Χρήματά τε γὰρ ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν, ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα εἶχεν, ἐλάμβανον: Nā & pecunias è bonis damnati, & honorem aut magiſtratum, ſiquem modò haberet, accipiebant. *Tacitus ſæpe indicat: & clarè, initio libri* I. Nec minùs præmia delatorum inuiſa, quàm ſcelera. cùm alij ſacerdotia & conſulatus, vt ſpolia, adepti, procurationes alij & interiorem potentiam, agerent, ferrent cuncta. Merces accuſatorum. Etiam Honos.

60. Septuagies ſeſtertio ſignatus.] *Volebam* dignatus, *vt in Virgilio:* Coniugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo. *& ipſo alibi Cicerone. At nunc placet magis Faerni coniectura,* ſaginatus.

61. Diutius durant exempla quàm mores.] *Rodolphus,* quàm homines.

62. Marcellus velut excedens curiâ.] *Hic homo eloquens magis, quàm ſapiens aut bonus, eâ vi accuſatores omnes repreſſit, aut reiecit; & ſimul Veſpaſianum mox ſuum fecit. Quod idem in Vibio Criſpo. Auctor Dialogi de Cauſſis corr. eloq. ſuper hac re:* Quid aliud infeſtis patribus nuper Eprius Marcellus, quàm eloquentiam ſuam oppoſuit? cùm accinctus & minax diſertam quidem, ſed inexercitatam eiuſmodi certaminum & rudem Heluidij ſapientiam eluſit. *Iam & de gratiâ apud Principem, ibidem de illis duobus:* Multos iam annos, ac donec libuit, principes fori, nunc principes in Cæſaris amicitiâ aguntferuntque cuncta.

63. Manlius Patricius Senatorij ordinis.] *Vatic. & Rom.* Patruitus. *Fortaſſe,* Patruinus. *quod nomen in Symmachi epiſtolis plus ſemel leges.*

64 Pulſatum ſe in coloniâ Senenſi.] *Grande priſcis illis moribus crimen. nam nec conuicio Senatorem aſpergere licebat, impunè, Arnobius libro* IV. Magiſtratum in ordinem Senatores nō lædendi.

dinem

dinem redigere, Senatorem aut conuicio proſequi, ſuis eſſe decreſtis periculoſiſſimum pœnis. *Saluianus libro* VI. Illuſtrem ac præpotentem virum nequaquam exhonorari à quoquam licet; & ſi quiſquam exhonorauerit, decretis legalibus reus ſiſtitur, & iniuriarum auctor iure damnatur.

Pœna ei sei.

65. Coloniâ Senenſi.] Senienſi *in Vatic. ſemper.*

66. Prenſare commanipularium pectora, ceruicibus innecti.] *Ita lego. non tamen malè,* prenſare commanipulares, pectori, ceruicibus innecti.

67. Magna documenta inſtabilis fortunæ, ſummaque etiam miſcentis.] *Rodolphus acute,* ſummaque & ima miſcentis.

M. Silanus cæſus.

68. M. Silanum obtinentem Africam metuens.] *Dio hæc in rebus Caij mirè confundit ac miſcet. Nec M. Silano Proconſule euenisse diuiſionem hanc vult, ſed ipſo L. Piſone. Vide eum: & de hac ipſâ cæde Plinium lib.* III. *epiſtolâ* VII.

Beneficia quid.

69. Aequatus inter duos beneficiorum numerus.] *Propriè & ex aui eius vſu accipe Beneficia, promotiones ad altiores ordines ſiue gradus. Caſtrenſe in eâ re verbum eſt, Liuio ſic vſurpatum lib.* IV. Vt tribuni militum à populo ſenideni crearentur. quæ anteà, perquam paucis ſuffragio populi relictis locis, Dictatorum & conſulum fermè fuerant beneficia. *Ciceroni etiam epiſtolâ ad Rufum Quæſtorem:* De centurionibus tamen & tribunorum militum contubernalibus, res eſt in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. *Nec Valerius alio ſenſu, lib.* IIII. *cap.* VII. *ſcripſit.* Ad equeſtrem ordinem & ſplendidæ militiæ ſtipendia P. Cælij beneficio peruenerat. *Item Suetonius Tiberij cap.* XII. *clarè:* Venit in ſuſpicionem, per quoſdam beneficij ſui centuriones. *Noſter adæquè lib.* I. *ſuprà.* Primores militum, per beneficia Nymphidij, vt ſuſpectos. *Hi tales, Beneficiarij dicti. Cæſar de Bello ciuili libro* II. Petreius cum prætoriâ cohorte, barbariſque equitibus paucis, Beneficiariis ſuis. *Paſſim in lapidibus:* BF. COS. *&* BF. PR. *&* BF. PR. PR. *id eſt*, Beneficiarius Conſulis. Beneficiarius prætoris. Beneficiarius præfecti prætorio, *aut* Proprætoris. *Vegetius reſtringere nomen videtur; &* Beneficiarij, *inquit libro* II. *cap.* VII. ab eo appellati, quòd beneficio Tribunorum promouerentur. *Et ad eius mentem in lapidibus lego iſta. In Piceno:* BENEFICIARIVS. TRIBVNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA. *Romæ:* CORNELIO. MARCIANO. MILITI. CHORT. XII. VRB. BENEF. TRIBVN. *Abiiſſe in aliud officij nomen videtur, ex Tertulliano de Fugâ:* In matricibus Beneficiariorum & Curioſorum inter tabernarios, & lanios, & aleones, & lenones, Chriſtiani quoque vectigales continentur.

Beneficiarij.

70. Valerius Feſtus.] *Plinius lib.* III. *epiſt.* VII. Nuper L. Piſo, pater illius qui à Valerio Feſto per ſummum facinus in Africâ occiſus eſt.

Ala Petrina.

71. Præfectus alæ Petrinæ.] *In Notitiâ Imperij.* Præfectus alæ Petrianæ *legitur in Britanniâ* per Lineam Valli. *Vbi Linea Valli, non aliud eſt quàm tractus ille ad Vallum à Seuero aliiſque exſtructum.*

72. Mox Ophenſium.] *Rodolphus voluit*, Ruſpenſium: *ſed à coniecturâ. Ophenſium quidem non alibi mentio in hoc tractu: & putamus rectiſſimè emendatum iri,* Oëenſium, *ſtatimque,* populus Oëenſis. *Rem tetigi. Te aduoco C. Plini, in meam fidem & Taciti lucem: Scribis libro* V. *cap.* V. *his ipſis verbis:* Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit. Proximo bello quod cum Oëenſibus Romani geſsêre, initiis Veſpaſiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehenſum eſt. *Quod illud bellum ſub initia Veſpaſiani, niſi iſtud? Itaque Plinio quoque prælucent clarè hæc Corneliana. Tempus, ſitus, nomen, omnia conueniunt: & eſt hoc illud ipſum celebre opidum, vnde Pudentillæ Apuleij, vt ipſe Apologiâ cõmemorat. Scripſit & Orationem,* Pro ſtatuâ ſibi Oeæ locandâ.

Oëenſes in Tacito repoſiti. E Plinio lux. Sed & ipſi.

73. Quadraginta Parthorum equitum millia offerentis.] *Nec nimis pro illo rege, & multitiâ totius gentis equeſtri. Idem numerus in Suetonio, cap.* VI. Vologeſum promiſiſſe XL. millia ſagittariorum. *Non pugnat. nempe equites illi Sagittarij, vt ſolent, & Hippotoxotæ. Quidam tamen libri in Suetonio* XV. M. *nec audio.*

74. Cu-

74. Curam reſtituendi Capitolij confert.] *Confert in illum iam dictum. Sed adfuit igitur Veſpaſianus, an abfuit? Adfuiſſe Suetonius fortiter dicit, cap.* VIII. Ipſe reſtitutionem Capitolij aggreſſus, ruderibus purgandis manus admouit PRIMVS, ac ſuo collo quædam extulit. *Simile & in Dionis compẽdio legas. At Taciti verba & narratio alio rſum eunt, & omnia ſunt, vt Veſpaſiano abſente. Si præſens cur in alium transfert? cur nec nominatur quidem? cur cetera omnia, quæ temporum ſerie narrantur, illo abſente geſta? Ego nihil niſi pugnam manifeſtam hîc video, & libens audiam (pacis amicus ſum) conciliantem.*

75. Veſtinum equeſtris ordinis virum.] *Eſt ne ille, de quo Oratione pro Gallis Claudius Cæſar? Ex quâ coloniâ (Viennenſi)* inter paucos equeſtris ordinis ornamentum L. Veſtinum familiariſſimè diligo. *Ego puto. idq́; paullo certius, quam eundem Martiali intellegi, lib.* IV. *Epigr.* XXIX. *L. Veſtinus indagatus.*

Cùm grauis extremas Veſtinus duceret horas,
Et iam per Stygias eſſet iturus aquas:
Vltima voluentes orauit penſa ſorores
Vt traherent paruâ ſtamina pulla morâ.
Tum largas partitus opes, à luce receſſit:
Seque mori poſt hoc credidit ille ſenem.

Nam hic fuerit potius filius eius: qui videtur è clauſulâ iuuenis obiiſſe.

76. Ingreſſi milites, quibus fauſta nomina.] *Non,* omina, *vt vulgò. Vaticanus ita iubet, & mos religionis priſcæ. quibus magnæ curæ vt in his talibus initiis homines præeſſent aut intereſſent bono nomine. id eſt: è quorum nominibus captari velut augurium aliquod poſſet proſperitatis & diuturnitatis. Talia ſunt, Saluius, Longinus, Statorius, &c: Mala cõtrà, e quibus triſte aliquod, infirmum, breue. vt Curtius, Minutius, Furius, Hoſtilius. Cicero de Diuinat.* Cùm Imperator exercitum, Cenſor populum luſtraret, bonis nominibus qui hoſtias ducerent eligebantur: quod idem in dilectu Conſules obſeruant, vt primus miles fiat bono nomine. *Plinius:* Publicis luſtris etiam nomina victimas ducentium proſpera eligimus. *Tale vaticinium lenonis illius Plautini, in Lucride:* *Nomina fauſta quæſita.*

Nomen atque omen quantiuis eſt pretij,
Mihi quoque Lucridem confido fore te.

Adi & Feſtum in Lacus Lucrinus.

77. Felicibus ramis.] *Id eſt, è felici arbore (diis gratâ, interpretatur Macrobius) decerptis. Ammianus in religione ſimili, libro* XXIX. Linteis quidam indumentis amictus, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans. *Huic vſui maximè Laurus. Liuius lib.* XL. Omnes coronati & lauream in manu tenentes ſupplicauerunt. *Suidas:* Αἴσακος ὁ κλάδος τῆς δάφνης, ὃν κατέχοντες ὕμνουν τοὺς θεούς. Aiſacus. ramus lauri, quem manu tenentes deos celebrabant. *Felices rami.* *E lauro plurimùm.*

78. Aquâ perluêre.] *Sollenni & vſitatâ luſtratione: publicè priuatimq́; receptâ. Tertullianus de Baptiſmo:* Ceterùm villas, domos, templa, totaſque vrbes aſpergine circumlatæ aquæ expiant paſſim. *Huic rei & περιρραντήρια vaſa in templis, aquâ luſtrali plena, quâ ſacerdotes aut æditui intrantes aſpergerent, aut etiam ipſi ſeſe. Sozomenus:* θαλλούς τινας διαβρόχους κατέχων ὁ ἱερεὺς, νόμῳ ἑλληνικῷ περιέρραινε τοὺς εἰσιόντας: Ramos quoſdam madidatos ſacerdos tenens, aſpergebat ritu Græcorum ſiue gentilium, intrantes. *Ouidius:* *Vaſa luſtralia.*

Vdaque rorales laurea miſit aquas.

Inſignem ad hanc ablutionem locum abluo, Aſconii in Diuinationem: Alij delubra dicunt ea templa, in quibus ſunt labra corporũ abluendorum mortuorum, vt Dodonæi Iouis aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodeſque viſuntur. *Fallor, aut τὸ* mortuorum, *ab inepto gloſſographo eſt: nec aliunde Delubra deriuari vult, quàm ab iſtâ in templorum vaſis aquâ ad deluendum.* *In Aſconio coniectura.*

79. Plautio Eliano.] *Vatic. Barbarè vulgò,* Eliatius.

80. Luſtratâ boue tauriſque areâ.] *Vera dictio,* Suouetaurilibus. *Prait* *Suouetaurilia ſacrificia.*

Vatic. in quo, bouetaurilibus: *& Couarruuiæ, qui,* bouetauribus. *Scilicet priſci in luſtrationibus aut piamentis hoc ſacrificij genus adhibebant, ſollemni ritu. Liuius libro* IX. Telo potiri hoſtem fas non eſt: ſi potiatur, Marti Suouetaurilibus piaculum fieri. *Tacitus* V. *Annal.* Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni. *Cato de re Ruſtic.* Cum Diuis volentibus, quodq́ue bene eueniat, mando tibi Mani, vti illace Suouetaurilia, fundum, agrum, terramq́ue meam, quotâ ex parte circumferenda cenſeas, vti cures luſtrare. *Quæ victima in hoc ſacro, etſi vox induat, clarè etiam Varro lib.* II. *De re Ruſt.* Populus Romanus cùm luſtratur Suouetaurilibus, circum aguntur verres, aries, taurus. *Et Quinctilianus:* Nam Suouetaurilia iam perſuaſum eſt eſſe ex ſue, oue, & tauro. *Solitaurilia hæc etiam dicta, docebit te Feſtus. nec abeunt a Græcorum veteri ſacro, quod illi τριττὺν dicebant, de quo Euſtathius, aliiq́.*

81. Claſſicus nobilitate opibuſq́ue anteibat alios.] *Breuius & verius Vatic. & Couarruuiæ,* ante alios. *Sic libro* V. *Hiſtor.* Templum in modum arcis, propriiq́ue muri labore & opere ante alios. *Lib.* I. *Annal.* Cn. Lentulus ante alios ætate & gloriâ belli.

Græcanica phraſis.

82. Ipſe è maioribus ſuis hoſtis populi Romani, quàm ſocius iactabat.] *Sic reſtitui. Tranſmarinum & elegans dicendi genus eſt, Iactat eſſe ſocius: quod plebs dixerit, Iactat ſe ſocium eſſe. Homerus:*

Ἕκτωρ ὃς Διὸς εὔχετ' ἐρισθενέος πάϊς εἶναι.

& crebrò Græci: quos ſæpe & vulgò imitati Latini, ſed locis hodie ferè corruptis. Plautus Aſinariâ:

Plautus correctus.

Argenti viginti minæ me modò ad mortem appulerunt,
Quas hodie adoleſcens Diabolus ipſi daturus dixit.

Ita enim conſenſu manuſcripti. ſicut & illo Bacchidibus:

Eia, nunc eſſe ego opinor Hercules, tu autem Linus.

Apuleium eo exemplo ſcripſiſſe cenſeam libro VII. Summos illi promitterent honores habituri mihi. *nec mutem. Virgilius* ——— ſenſit medios delapſus in hoſtes.

83. Non adeò turbatam ciuilibus armis rem Romanam, vt etiam Treueris Lingonibuſq́ue deſpectui ſit.] *Similem & è Romano pectore vocem, emiſit ille Stilico apud Claudianum, De bello Getico:*

Simillimus Claudiani locus.

Non ita Romanum Fati violentia nomen
Obruit, vt veſtros nequeat punire tumultus.

Diuinatio varia in Tacito.

84. In tot malis hoſtium.] *Haud planè damno. Quid ſi tamen fecimus,* portum & finem? *Quid ſi etiam per impatientiam, & rerum poſtumarum incertus dixerit,* oſtium aut finem? *hoc ſenſu. Mortem in tot malis opto: ſiue ea finem miſeriarum datura ſit, cùm non ero: ſiue initium, per Plutonia tormenta.*

Correctiuncula.

85. Pecunia nuper etiam donatiuo ſufficit.] *Imò,* ſuffecit. *Nuper enim donatiuum acceperant. Suprà.*

Liuiana imitatiuncula.

86. Si vobis non fuit cordi, me duce hæc caſtra.] *Imitatum clarè è Liuio:* Vos dI immortales precor quæſoque, ſi vobis non fuit cordi Sp. Poſtumium cum Samnitibus bellum gerere. *Tacitus infra:* Id fortaſſe cordi diis, & diuino miniſterio Principem electum. *Nec quidquam hic ſcrupi aut nodi. Rhenanus tamen ait in Budenſi, τὸ* cordi, *non legi: ex quo ille iratus emendat,* ſi vobis non fuit. *id eſt, licuit, inquit, more Græco. Benè Beate manibus tuis ſit. nam periuria hæc litteratorum, pariter ac amantium, vt ſpero, venti auferunt.*

Crinem votiuum alere.

87. Ciuilis, barbaro voto, propexum rutilatumq́ue crinem, patratâ demum legionum cæde depoſuit.] *Patrium & ſollenne Germanis hoc votum. Tacitus de moribus eius gentis:* Aliis Germanorum populis vſurpatum, rarâ & priuatâ cuiuſque audentiâ, apud Cattos in conſenſum vertit, crinem barbamq́ue ſummittere, nec niſi hoſte cæſo exuere votiuum obligatumq́ue virtuti oris habitum.

bitum. *Manſit inferiore euo. & lego apud Diaconum III. de Geſtis Longobard. cap. III.* Sex millia Saxonum, quæ bello ſuperfuerant, deuouerũt ſe neque barbam neque capillos raſuros, niſi ſe de Sueuis hoſtibus vlciſcerentur. *Pulchre igitur & decorè Silius Sarmenti Gallo hoc affingit IV. Punic.*

Silio laudata.

> Occumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
> Cæſariem crinemque tibi Gradiue vouebat.

Quin & Romani vſurparunt interdum, vt Iulius Cæſar. de quo Suetonius, cap. LXVII. Diligebat quoque milites vſqueadeò, vt auditâ clade Titurianâ, barbam capillumque ſubmiſerit, nec antè dempſerit, quàm vindicaſſet.

88. Hæc meditantibus aduênit hora exſpectatione triſtior.] *Quis neget à Liuiano exemplari eſſe? qui in deditione illâ turpi ad Furculas:* Hæc frementibus, *inquit*, hora fatalis ignominiæ aduênit omnia triſtiora experiundo factura.

Liuiana imitatio.

89. Reuulſæ imperatorum imagines, innexa ſigna.] *Budenſis codex*, inhora ſigna. *Roman.* in ora. *Diuinabam olim*, inuerſa ſigna. *quod ignominia fuit, & victos ſe fatentium. Spartianus in Seuero*. In palatium eodem habitu perrexit, prælatis ſignis quæ prætorianis ademerat, ſupinis non erectis. *Idem vſurpatum in dolore. Tacitus III. Annal.* Præcedebant incompta ſigna, verſi faſces. *Pedo Albinouanus ad Liuiam:*

Signa inuerſa in luctu.

> Quos primùm vidi faſces, in funere vidi,
> Sed vidi verſos indiciumque mali.

At nunc putem commodius legi, inhonora ſigna. *id eſt, ſquallida, non vncta, non nitidata: quæ opponit* fulgentibus Gallorum vexillis: *aut potius retineri illud* innexa, *cum explicatione*, Signa innexa, *id eſt ſine nexu, & nuda fuiſſe. Nam ſolent imagines Principum, clypei, etiam coronæ, & talia innecti.*

90. Quomodo lucem noctemque.] *Perſpicuè rectum. atque ita in Vatic. Vulgò*, lucem diemque, *quaſi ea differant.*

91. Abruptis voluptatibus, quibus Romani plus aduerſus ſubiectos, quàm armis valent.] *Ambigua lectio. Quam poſui, libri firmant, nec ratio impugnat. Vere enim inter Romanas artes fuit, ad homines in imperio retinendos, mollire vires eorum, & per delicias amœnaſq; voluptates frangere. Tacitus in Agricolâ:* Sequens hiems ſaluberrimis conſiliis abſumpta, vt homines diſperſi ac rudes, eoque bello faciles, quieti & otio per voluptates aſſueſcerent. *Et paulo poſt.* Paulatimque diſceſſum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam. idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars ſeruitutis eſſet. *At veteres tamen editiones*, abruptis vectigalibus. *quod ſtabiliri prorſus reſponſo Vbiorum videtur, ad hanc orationis partem:* Vectigal & onera commerciorum reſoluimus.

Voluptatibus eneruant.

92. Eductis olim.] *Scribe*, deductis olim. *colonos veteres intellegit.*

93. In vetuſtatem conſuetudine vertantur.] *Aptius & concinnius viſum, quàm illud tritum*, vetuſtatem & conſuetudinem. *Quod autem poſui, in Farneſiano eſt.*

94. Ipſa editâ in turre. dilectus è propinquis conſulta reſponſaque, vt internuntius numinis, portabat.] *Romana edit. & Rodolphus:* ipſa adyta intrare dilectus è prop. *Quam lectionem haud temerè ſpernendum. Vt de fatidico numine quopiam loquitur: cui rei apta hæc Adytorum vox. Vulgata nihilo ſeciùs valdè proba.*

Veleda, pro dea.

95. Seu me ducem, ſeu militem mauultis.] *Inſidioſâ modeſtiâ dictum: vt à Salluſtij Catilinâ:* Vel imperatore, vel milite me vtimini.

Salluſtiana imitatio.

96. Iulius Sabinus.] *Alius ab iſto, qui Senecæ patri nominatur lib. IX. Controu. IV. in quo corruptè legas*, Et ab Iulio, & à Sabino. *Scio iunctim fuiſſe*, ab Iulio Sabino. *qui Galliis præfuit ſub Caio: paterne huius? Dionem vide, lib. vltimo.*

97. Proiectis Romani fœderis monumentis, Cæſarem ſalutari ſe iubet.] *Aut nihil, aut nimis, in hoc loco video. Quale illud eſt. proijcere monumenta fœderis? pingue & inſulſum. Aliorſum emendatione traxerim:* proiectus Romani generis monumentis. *Sabinus, inquit, mutatus & inductus ſtirpis ſuæ origine, Cæſarem ſe appellat. Quid mirum?*

Addubitatum de verbis Taciti.

mirum? ecce ſuprà ſcriptum: Sabinus falſæ ſtirpis gloriâ incendebatur. Proauiam ſuam, * D. Iulio per Gallias bellanti, corpore & adulterio placuiſſe. *Poſuit eodem ſenſu:* prolatis R generis.

* Nota & Dio- nem, in Ve- ſpaſiano.

Lingonum multitudo.

98. Fuſi Lingones.] *Tangit hoc bellum, quod in Iohanne Sariberienſe legitur libro v. cap. vii.* Auſpiciis imperatoris Cæſaris Domitiani Germanico bello, quod Iulius Ciuilis in Galliâ mouerat, Lingonũ opulentiſſima ciuitas quæ ad Ciuilem deſciuerat, cùm aduenientem ab exercitu Cæſaris populationẽ timeret, quòd præter ſpem inuiolata nihil ex rebus ſuis amiſerat, ad obſequiũ redacta, ſeptuaginta millia armatorũ tradidit ei. *Quæ totidem verbis apud Frontinum libro iv. Strategematon.*

Eponinæ fides in maritum.

99. Inſigne Epponinæ vxoris exemplum ſuo loco reddemus.] *Verè inſigne & rarum, plenumq; fidei in ſexu infido. Non eſt in libris qui exſtant. Seruauit enim Tacitus in vltimum Veſpaſiani annum, cùm & Iulius hic Sabinus (qui gloriabatur a Cæſare genus ducere) & illa ipſa Epponina interfecti. Tota hiſtoria digniſſima lectu, apud Plutarchum diffuſè eſt in Erotico extremo. Aliquid & Dionis compendium, in Veſpaſiano.*

100. Epponinæ] *At plutarchus* Emponam *ſcribit, & id nomen Gallis Heroinam ſignare adiit.* ἦν δὲ γυναῖκα, *inquit,* τῷ Σαβίνῳ ἀρίστην ἀγόμενος, ἣν ἐκεῖ μὲν Ἐμπονὴν ἐκάλουν, ἑλληνιστὶ δ' ἄν τις ἡρωΐδα προσαγορεύσειε.

101. Nequaquam egregij duces.] *Corruptionem video, vix tollo. Conabar:* Et quamquam egregij duces (iam enim Gallum Annium & Petilium Cerialem dilegerat) ſummam belli parum tolerare. *ſiue,* tolerabant.

102. Petilium Cerialem dilegerat.] *Imò ex Ioſepho, propriè non dilegerat ipſe, aut Veſpaſianus: ſed caſu & bona ſorte, Petilius Conſul creatus a Veſpaſiano, in Britanniam miſſus erat. Ille verò audita hac rebellione, opportune ſuperuenit, & hoſtes vicit. vide Ioſeph. lib. vii. cap. xxiii.*

Suetonij error.

103. Ipſum, quanquam Senatorij ordinis.] *Suetonium igitur culpæ quis purgat, ſcribentem Titum primum e Senatoriis prætorio præfectum? In Tito, cap. vi.* Præfecturam quoque Prætorij ſuſcepit, numquam ad id tempus niſi ab equite Romano adminiſtratam. *Occulte adſentitur Plinius Præfatione operis:* Dum illud patri pariter & equeſtri ordini præſtas, Præfectus prætorio eius. *Tamen noſter palam adfirmat Clementem hunc Arretinum, & Præfectum & Senatorem fuiſſe.**

* Adde quæ notamus ad lib. II. ſupra

Manutij cõiectura.

104. Aut vetuſtatem originis, per iurgia iactantibus.] *Sumpſi lectionem à P. Manutio: qui amice mihi in pomeridiano ſermone contribuit. Nam vulgò eſt,* periuriaque iactantibus. *in manuſ.* periuria iactantibus. *quod Manutianam coniecturam firmat. Romano tamen libro eſt,* pro iure iactantibus. *quod recte, iniurium ſanè ſit.*

105. Ardua Alpium præſidiis claudere.] *Rom.* Præſidiis capere *quod recipio.*

106. Rigodulum venit.] *Vatic.* Ridogulum. *Hodie dimidiatum nomen tenet, aliquot miliaribus ſupra Confluentes, pagus* Rigol *dictus.*

107. Cerialis metu infamiæ.] *Vulgati,* Cerialis à metu. *Mihi vox aliqua excidiſſe videtur, & alternaſſe cauſas, vt ſolet, Tacitus:* Cerialis emptus, an metu infamiæ. *ſiue,* Cerialis clementiâ, an metu.

Procul à Ioue & fulmine.

108. Laudatorum Principum vſus ex æquo, quamuis procul agentibus: ſæui, proximis ingruunt.] *Acuta gnome: quam non abeſt quin callidè abductam Salluſtio credam, in oratione Sullæ ad Bocchum:* Tibi verò nulla amicitia opportunior noſtrâ. primùm quòd procul abſimus, in quo offenſæ minimum, gratia par ac ſi propè adeſſemus.

109. Quomodo ſterilitatem, aut nimios imbres.] *Pulchrum documentum in mala publica, & ad ea fortiter ſuſtinenda. Seneca præiuerat, De Conſtantiâ ſapientis. cap. ix.* Omnia itaque ſic patitur, vt hiemis rigorem, & intemperantiam cæli, vt feruores morboſque, & cetera forte accidentia. *At Dio Caſſius Ciceronem ita loqui facit, vbi Amneſtiam ſuadet, poſt cædem Cæſaris:* ὥστε τὰ μὲν γεγενημένα ταῦτα χαλεπά τε τοῦ πυρὸς καὶ κατακλυσμοῦ τρόπον συμβεβηκέναι νομίζοντες, λήθῃ παραδῶτε: Itaque hæc præterita,

gran-

grandinis aut nimbi modo eueniſſe exiſtimantes, obliuioni tradite. *Planè gemina ſunt, & aut ab inuentione, aut imitatione.*

110. Pulſis, quod dij prohibeant, Romanis, quid aliud quàm bella omnium inter ſe gentium exiſtent.] *Oraculum, cuius fidem proaui viderunt: & nos videmus, videbuntq́ue, quamdiu ſecta in tot Dominos Europa non audiet vnius Auriga habenas. Plutarchus igitur vere,* Imperium Romanum, velut anchoram eſſe *ſcripſit* fluctuanti mundo. *Et nónne à Criſpo ſuo hoc effatum ſumpſit noſter? ſumpſit. Ille ſic ad Cæſarem:* Quippe ſi morbo iam aut fato huic Imperio ſecus accidat: cui dubium eſt, quin per orbem terrarum vaſtitas, bella, cædes oriantur?

Imperiorũ varietas, bellorum cauſſa. Romanum olim, vinclũ pacis.

111. Quòd vos Gallici fœderis oblitos prædixerim, memoriam Romani ſacramenti tenere credidi.] *Vocem,* prædixerim, *ſupereſſe & ſuperfluere vides. Rodolphus pro eâ legiſſe videtur,* oblitos, proximam memoriam, *&c.*

112. Ite, nunciate Veſpaſiano, relictum à vobis in acie ducem.] *Similis inuidiæ metum ſuis militibus iam fugientibus Sulla iniecit:* Siquis vos milites rogauerit, vbi Sullam imperatorem veſtrum reliqueritis, reſpondete, Apud Orchomenum pugnantem. *Atque ille hac increpatione rem labentem ſuſtinuit. Plutarchus & Appianus.*

Sullanum factum.

113. Flagrantiſſimâ cohortium ſuarum integrâ, & è Chaucis Friſiiſque compoſitâ.] *Romanus codex, & editiones aliæ:* integrâ manu, & è Chaucis. *Legam,* integrâ manente, è Chaucis.

114. Tolbiaci.] *Farneſ.* Colbiaci. *In itinerario Antonij,* Tobiaci.

115. Statos æſtiuis flatibus dies.] *Fortaſſe,* ſtatos Eteſiarum flatibus. *Non quod ij venti in Italiam ferrent (quod contrà eſt:) ſed operiebatur eos vt deſinerent, & mare aliis ventis aperirent. Nam qui ſunt alioqui* ſtati dies æſtiuis flatibus? *videndum ſit.*

116. Nunc quoque memorant, poſtquam nullum mendacio pretium.] *Quis autem gratuitò mendax ſit?*

——— cùm ſine præmia falſi
Nulla, ratam debet teſtis habere fidem,

ait Ouidius.

117 E primoribus Aegyptiorum Baſiliden.] *Firmat hoc valdè viri eximij coniectu-ãLæuini Torrentij, in Suetonij Veſpaſiano* Baſilides libertus obtuliſſe ei viſus eſt. *Quomodo libertus, ſi ſacerdos? ſi, quod hîc dicitur,* è primoribus Aegyptiorum? *Bene igitur ille magnus amicus noſter.* Baſilides obtuliſſe, *deletâ voce* libertus, *perperam infarctâ.*

Torrentij coniectura firmata.

118. Quâ cogitatione bellum aduerſus patrem cogitauerit.] *Sperninus, vt ſpurium,* Cogitare cogitatione. *Rom. cod.* quâ contagione. *ex quo vere emendo,* contarione. *Contari, velut conto explorare: & propriè noſter hic vſus.*

119. Amorem carminum ſimulans.] *Simulans tantum? ita. Suetonius:* Simulauit *(Domitianus hic iste)* mirè modeſtiam, inprimiſque Poëticæ ſtudium, tam inuſitatum anteà ſibi quàm poſteà ſpretum & abiectum. *At ſcriptores eius æui campum hunc adulatorium egregiè exercent, & vatem faciunt ſupra vates. Omitto poëtas (more mentiri aliquid & extollere iis fas:) ecce noſtrum ſenem Fabium:* Hos nominauimus, quia Germanicum Auguſtum *(caue alium ab isto intellegas)* ab inſtitutis ſtudiis deflexit cura terrarum: parumq́ue diis viſum eſt, eſſe eum maximum poëtarum. Quid tamen iiſipſis operibus eius, in quæ donatus imperio iuuenis ſucceſſerat *(ſcribo,* ſeceſſerat) ſublimius, doctius, omnibus denique numeris præſtantius? *Ite Homere & Virgili, erepta vobis à Paride hoc palma. Plinius etiam Præfatione ad Titum:* Quantus in poëticâ es? ô magna fœcunditas animi! quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitaſti. *Hæc turpia. atque vtinam tamen timeam, nequis hodie apud Principes ſic peccet?*

Domitianus po tam mentitur. Vnde materies adulantibus. Fabius obiter emendatus.

120. Cuius diſparem mitioremq́; naturam contrà interpretabatur.] *Scripti libri ſubtexũt,* neq; vos impunitos patiantur. *Perperã. quia verba ſunt ex oratione Cerialis ſuprà repetita. Farneſianus adſcribit,* Deeſt hîc aliquantulum. *cui fidem habeo.*

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM V. HISTOR. NOTÆ.

1. PRIVATIS vtriuſque rebus militiâ clarus.] *Probam lectionem cenſeam & ſententiam, abſque libris ſit: qui conſenſu omnes,* preliatis vtriuſque. *aut,* prelatis. *Ego quamquam intentus, nihil elicio.*

2. Vt ſuperior ſui iam crederetur.] *Hic quoque me locus diu torſit, per ſingulos apices & ductus ſcripturæ veteris euntem. Sed exclamare tandem cum Philoſopho poſſum,* εὕρηκα. *Budenſis codex habuit,* Superior vnam crederetur. *Vatic.* ſuperiori vnam *Ex quo, vix duabus litteris leuiter mutantibus, facio:* ipſe vt ſuper fortunam, *eleganti ſententiâ. Titus, inquit, iam tum priuatus clarus bello: nunc multo promptior, vt parem vel ſuperiorem ſe potius fortunâ hac Imperatoriâ oſtenderet. Rhenanus diuinabat:* vt ſuperiori viâ ingrederetur. *Farneſ. autem cod. & Rom. abeunt ab hoc ſcripto longiùs,* vt ſuperior omnibus crederetur.

Solymi apud Homerum. 3. Solymos carminibus Homeri celebratam gentem.] *Locus Homeri notus: ſententia tantum valde ambigua inter natantes Scholiaſtas. Sunt qui deſignari Lycios aut finitimos quoſdam velint: quò Strabo, & Euſtatius, & Pindari interpres inclinant. ſunt qui Piſidas: quo Plinius & Stephanus. ſunt qui Iudæos: quod noſter hic ſuggerit, & Tzetzes. Euſebius etiam Chærili Poëtæ teſtimonio, Hebræos Solymos olim dictos cenſet euinci. Nec Q. Calaber ſanè aliter apud Homerum accepit: ideoq;* ——— Σολύμων ἱερὸν στρατὸν *dixit: ſacri epitheto ſacram indicans gentem.*

4. Ortâ per Aegyptum tabe, quæ corpora fœdaret.] *Vitiliginem appellat Iuſtinus, vti optimè reſtituit optimus & doctiſſimus Bongarſius.*

Ochoris, ſiue potius Bocchoris. 5. Regem Ochorim.] *Ita libri vett. quos ſum ſecutus, non;* Bocchorim. *etſi vulgatæ huic ſcripturæ adſertor Iuſtinus venit* Λόγῳ παραινετικῷ. *Nam ait:* Τετάρτην δέ φασι νοσώδη τὸν γενναῖον Βόκχοριν τὸν βασιλέα, σοφὸν πιαὶ πανουργίᾳ διαφέροντα. *Etiam Oroſius lib. 1. qui locum hunc totum tranſcribens, Bocchorim tamen appellat. Sed & Plutarchus ita nominat, libello* περὶ δυσωπίας. *Itaque iure vacillo. Nam Clemens Strom. 1. nimis diuerſus à nobis abit, qui Omoſim hunc, vel Amaſim appellat. At quod ad rem ipſam, falſa eſt, & refellunt libri ſacri. Tamen ſumpſit hæc à Lyſimacho, vti videre potes apud Ioſephum contra Apionem, libro 1. extremo. vbi item ſcriptum,* Bocchoris.

6. Poſtquam vaſtis locis relictum ſit.] *Mirum non addere eum quibus in locis. Ac ſanè ex Tertulliano legend. videatur,* vaſtis Arabiæ locis. *Is enim Apologetico narrat Cornelium Tacitum ſcripſiſſe in v. Hiſtoriar.* Iudæos Ægypto expeditos ſiue extorres in vaſtis Arabiæ locis aquarum egenos, *&c. Oroſio tamen non aliter lectum, quam noſtri libri præferunt.*

7. Primo cuius auxilio credentes.] *Citat etiam ita Oroſius. ambigo tamen & contor, an non vox,* credentes, *eiicienda ſit. Et iam video abeſſe in Othonis Friſingenſis lib. 1. cap. XVIII. vbi hæc citat.*

Caput aſini in templo falsò poſitum. 8. Effigiem animalis.] *Hoc de capite aſini magno conſenſu omnes veteres tradiderunt: ne tantoperè noſter culpetur, tanquam* mendaciorum pleniſſimus *ſcriptor. Et ſanè Strabo, Plutarchus, Damocritus apud Suidam multo maiora deliria delirarunt contra gentem & libros ſacros.*

9. Vim ſuam & curſum ſeptimos per numeros conficiant.] *Vera lectio, quam è Vatic. prompſi reference:* per numeros coniciant. *ex quo e. o* conficiant. *Aliter vulgati. De re autem ipsâ Dionem vide XXXVII. & inprimis Alexandrinum Clementem Stromate VI.*

10. Et

10. Et ſtipes illuc congerebant.] *Cicero pro Flacco:* Cùm aurum, Iudæorum nomine, quotannis ex Italiâ & ex omnibus prouinciis Hieroſolymã exportari ſoleret, Flaccus ſanxit edicto, ne ex Aſiâ exportari liceret. *Philo de Legatione ad Caium:* κατ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἱεροπομποὶ στέλλονται χρυσὸν καὶ ἄργυρον πλεῖστον κομίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν ἀθροισθέντα ἐκ τῶν ἀπαρχῶν. *Et paullò ante.* ἠπίστατο (Τιβέριος) καὶ χρήματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων. *Sed & Ioſephus notat,* immenſam vim auri congeſtam in templum ab omni Aſiâ & Europâ. *lib.* XIIII. *Antiquit. cap.* XII. *Nos plura in* Magnitudine Hebræâ. Super Iudæos.

11. Exuere patriam.] *Rom. cod.* exire.

12. Augendæ tamen multitudini conſulitur. nam & necare quemquam ex agnatis nefas.] *Qui otioſè legerit, nihil offendet: fortaſſe is, qui intente. Si enim de cæde capis tantùm, quid in eo noui? Sanè & Romanis & Barbaris pleriſque necare conſanguineos nefas. Sed alium ego hîc ſenſum odoror, & ſcribo:* necare quemquam ex gnatis. *Scimus Græcis Latiniſque in promiſcuo vſu fuiſſe abiectiones infantum & expoſitiones, imò neces. Id aliter in Iudæorum moribus, & gentem inprimis ſuboli ſtuduiſſe, adeò vt nulliuſmodi partum necare fas, notat vt nouum noſter. Itaque quia de liberis; iure addit* hinc generandi amor: *quoniam matres ſcilicet certæ, prolem tollendam. Simile prorſus, quod de Germanis in libello De moribus:* numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare nefas habetur. *Nam & ibi ſcribo,* gnatis. Iudæi proles non exponebant, aut necabant.

13. Iudæi mente ſolâ, vnumque numen intellegunt.] *Benè & verè hæc Tacitus. Strabo vanior, qui Terram, Cælum, Mare, & hoc quod Mundum vocamus ſiue rerum naturam, coli à Iudæis voluit. Quæ ſententia in Varronianam illam incidit, Animam mundi, eſſe deum. Iuuenalis ab hac mente:*

Nil præter nubes & cæli numen adorant.

14. Exuberant fruges noſtrum ad morem.] *Mihi verò vox eaipſa exuberare videtur. legamque:* vber ſolum: fruges noſtrum ad morem.

15. Balſamum.] *Propriam eam arborem Iudææ eſſe plerique tradiderunt, nec alibi gigni. Iuſtinus lib.* XXXVI. Opes genti ex vectigalibus opobalſami creuêre, quod in his tantùm regionibus gignitur. *Atque ita ſane tunc fuerit. Poſteà, non dubium ſtirpem eam in Aegyptum tranſiſſe: atque illic creuiſſe. Claudianus in Epithalamio Palladij:* Balſamum etiam in Ægypto.

Gemmatis alij per totum Balſama tectum
Effudêre cadis. duro quæ ſaucius vngue
Niliacus pingui deſudat vulnere cortex.

Perſeuerare etiam illic noſtro æuo, qui peregrinati ſunt, affirmant.

16. Si vim ferri adhibeas, pauent venæ.] *Sic interpungenda iſta: & in Pauendi verbo elegans metaphora. Plinius de eâdem arbore:* Inciditur vitro, lapide, oſſeíſve cultellis: ferro lædi vitalia odit. *Et Ioſephus, qui indigena:* ὀξεῖ λίθῳ, *aut* ὀξέσι λίθοις *incidi ad, erit. Falſus ergo cum Theophraſto Dioſcorides, qui ferreis vnguibus ſecari arborem credidit: falſus compilator Iſidorus, qui* percuſſum ferreis vngulis corticem. *Pauſanias lib.* IX. *neſcio quid de Balſamo Arabiæ nugatur, & circa eum viperis.* Balſamus ferrum ſpernit.

17. Vnum atque alterum lacum integer perfluit, tertio retinetur.] *Ita & Egeſippus lib.* III. Duos lacus victor egreſſus, tertio retinetur. *At Pauſanias repugnat clarè, & quidem oculatus, vt ait, teſtis, lib.* V. Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμὸν τινα Ἑβραίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰορδάνην λίμνην Τιβεριάδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν νεκρὰν, ἐς ταύτην ἰόντα, καὶ ὑπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλούμενον. *id eſt:* In Hebræorum terrâ fluuium quemdam Iordanum & ipſe noui, qui ſtagnum Tiberias ſubit, ac deinde alterum, cui Mare mortuum nomen eſt, in quâ ipsâ palude conſumitur. *Sed Tacito nos iure fidem habemus, qui in Thraconitide lacum minorem eſſe ſcimus, quem primò Iordanis ingreditur, cui Samochonitis nomen.* Quot lacus Iordanis efficiat

18. Incertæ vndæ ſuperiacta, vt ſolido feruntur.] *Emendatio è libris. Vulgò eſt,*

eſt, incertum vnde. *quod ſententiam etiam aptam recipere poteſt. Vide de tota re Egeſippum lib. IIII. cap. XVIII.*

19. Certo anni bitumen egerit.] *Ita libri, & phraſis nota, & Tacito frequens. vulgati vocem addunt*, certo anni tempore.

20 Fulminum iactu arſiſſe.] *Oroſio lib. I. qui hæc expreſſo etiam Cornelij nomine tranſcripſit, legitur*, fulminum ictu.

21. Terramq; ſpecie torridam.] *In eodẽ Oroſio*, terramq; ipſam ſpecie ſolidâ.

22. Ego ſicut Iudaicas quondam vrbes.] *Libri aliquot*, inclitas vrbes. *nec aliter Oroſius.*

23. Circa cuius os conlectæ arenæ, admixto nitro.] *Non*, coniectæ. *Farneſianus etiam recte*, lectæ arenæ. *Plinium adi libro XXXVI. Strabonem XVI.*

24. Illic immenſæ opulentiæ templum, & primis munimentis vrbs.] *Ex Ioſepho & Zonarâ legam*, & trinis munimentis: *Nam triplici muro circumdatam eam fuiſſe vterque iſ ſcriptor te docebit. Ioſephus libro VI. Haloſeos cap. VI. Zonaras tomo I.*

25. Vrbs deiugis, templum intimis clauſum.] *Iure nato, & mecum libri.*

Merceri diuinatio. *Farneſ.* vrbs deingia templum clauſum. *Vatican.* vrbs ob deingia. *At Ioſ. Mercerus legit:* Primis munimentis vrbs, dein regia. *Feliciter. Tacitus ipſe iuuat, infra:* Alia intus mœnia regiæ circumiecta.

26. Templum intimis clauſum.] *Quomodo, intimis? Ablego eam vocem cum nonnullis libris, & lego:* trinis munimentis * vrbs, ob deingia. Templum clauſum. ad fores tantùm Iudæo aditus. *Aut ſi retineri placet: ſcribam appoſitè,* Templum intimum, *ſiue magis*, interius. *Duplex enim templum, Exterius & Interius, vt Zonaras & Ioſephus deſcribunt appellantq́. Rodolphus hæc omnia concinnat (ſed ab ingenio, opinor.)* & primis munimentis vrbis. alienigenis templum interius clauſum.

27. Mox bello ciuili interno.] *Cur hæc geminat Ciuile & Internum? placet imò Romana ſcriptio*, bello ciuili inter nos.

28. C. Soſius.] *Siue* Soſſius. *Malè quidam libri*, Seſtius.

29. Victor Auguſtus ſanxit.] *Quidam*, auxit.

30. Ceſtium Gallum comprimere cœptantem.] *Idem Suetonio narratur Veſpaſ. cap. IIII.* Iudæi rebellarunt, cæſoque præpoſito, legatum inſuper Syriæ conſularem, ſuppetias ferentem, raptâ aquilâ fugarunt. *In Ioſepho hæc ipſa, & plane omnia vide. Sed quis tamen* Præpoſitus ille cæſus? *ita enim Suetonius, nec rem tam notabilem vel Ioſephus, vel Tacitus dixêre. Imò ille planè contrà: Florum, qui tunc præpoſitus, euaſiſſe, & bellum ijs feciſſe. An* cæſoque præſidio? *ita enim Eutropius, qui ſua ſolet ex Tranquillo deſcribere:* Exſtinctis Romanis præſidiis, legatum quoque Syriæ ſuppetias ferentem, raptâ aquilâ fugarunt. *Sunt ipſa, vt vides, Tranquilli. An verius,* Geſſiumque præpoſitum? *vt hoc dicat,* Geſſium Florum *(id ei nomen) fugatum, ac tum etiam Ceſtium Gallum? Interpretes nihil hic pro re dicunt. tu ſerie hiſtoriarum lector arbitrare.*

Numerus obſeſſorum Hieroſolymæ.

31. Ceterarum vrbium clade.] *Alij*, exterarum.

32. Multitudinem obſeſſorum omnis ætatis, virilis ac muliebris ſexus, ſexcenta millia fuiſſe accepimus.] *Numerus mihi non certus, & quem ex Budenſi cod. & Oroſio ſubſtitutum video parum cautè. Nam ille ſcribit*, ſexcenta millia Iudæorum interfecta Cornelius & Suetonius referunt. *Sed interfecta ait: cum noſter hic vniuersè, de obſeſſis. qui certè paullo plures. Libri etiam inſtabiles. & quidam*, ducenta millia. *Fortaſſe*, dena, *aut*, vndena millia. *quod paullò propius ad Ioſephum & Zonaram & Iornandem accedat qui omnes* vndecies centena millia *periiſſe obſidione illâ clarè tradunt. periiſſe, inquam. fame, morbo, ferro. Nam Sulpicio Seuero fidem vix habeo, qui* Numerum peremptorum ad vndecies centena millia profert, capta verò centum millia ac venundata. *Sed peremptos fortaſſe largiùs accepit, & noſtro illo ſenſu.*

33. Suam illic victoriam Germanis obſtitiſſe, dum omiſſis telis prædâ

manus

manus impediunt.] *Vatic.* ſuam illic materiam. *quæ lectio inuoluit aliud verbi, quod nondum eduo. certè de auaritiâ aut cupidine, id dus verius, quàm de victoriâ.*

34. Fluitantem labantemque militem.] *Interpunxi & voce additâ expleui locum, fide Vaticani.*

35. Non tamen auſis opidum Batauorum armis tueri.] *Quod opidum? nominare enim certe debuit. An* Batauodurum *ſcribendum? an cum Rom. codice legimus,* opida Batauorum? *Et intellegam tunc ea opida, quæ extra inſulam. Nam Batauorum veterum ſedes, non dubiè ſupra & extra etiam inſulam, in orâ Gallicâ. Tacitus clarè ſuprà:* Extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, ſimulque inſulam inter vada ſitam occupauere. Batauodurum.

36. Adiecta ingens lintrium vis.] *Locum vitiatum & mutilum correxi & & auxi è Vatic. qui ſic:* armamenta liburnicis ſolite & ſimul capte lintres ſagulis verſicoloribus haut indecore pro telis iuuabantur. *Hegeſippi verba commodè adtexam & corrigam lib* II. *de Rheno:* Itaque iam non copiis Germanorum repletur, ſed Romanorum Liburnis. *Vetus lectio,* copolis Germanorum. *quæ recta eſt, ſiue* caupulis: *& cape exiguas illas intres. Quam vocem Agellio etiam reſtituimus in Electis, cap.* VII. *At hic inſignis locus tunc me fugit.* Caupuli.

37. Moſæ fluminis amnem Rhenus Oceano affundit.] *Probè. nec improbe in libris quibuſdam,* Moſæ fluminis os amnem Rhenum. *Res quidem ipſa eadem, aliter elata.*

38. Virtutes & viros indici.] *Rhenanum audio corrigentem,* iuuentutem & viros. *quanquam & vulgata cum obſcuritate quadam acuta.*

39. Nabaliæ fluminis pons.] *Nuſquam id fluminis in hoc tractu. An opidum eo nomine? Quod Iunio Hadriano videtur, legitq;* Naualiæ. *& vrbem Campos ita indigitat ad ſinum hodie Auſtralem, Ptolemaeo parum firmiter innixus. Ego ambigo ne* Vahalis *corrigendum ſit. Pontem quidem aliquem cœptum à Romanis paullo ſuprà legas, ſed Batauoduri: de quo hac non vanè intellegas, niſi quòd Batauodurum ad Rhenum fuiſſe volunt, quos arguat hic locus.* Vahalis fluuius.

40. Et cùm priuatus eſſet, amici vocabamur.] *De hoc loco ſenſit Sidonius in Epiſtolis:* Caius Tacitus è maioribus vnus tuis, ſub verbis cuiuſdam Germanici ducis in hiſtoriâ ſuâ rettulit. Cum Veſpaſiano mihi vetus amicitia, & dum priuatus eſſet, amici vocabamur.

IVSTI LIPSI
AD CORNELII TACITI GERMANIAM
NOTAE.

1. ORDINEM *ſcriptionis ſi ſequimur, ante Hiſtorias & Annales ſibi locum vindicet hic libellus. Scriptus enim eſt Traiano ſecundùm conſule;* Tempus huius libri ſcripti. *id eſt Neruâ adhuc viuo. Ipſe oſtendit infra:* Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coss. Ex quo ſi ad alterum Traiani conſulatum computemus, ducenti ferè & decem anni colliguntur. *At Hiſtoria cœpta Neruâ iam mortuo, & inter diuos. vt docui.*

2. Mutuo metu, aut montibus.] *Vitiat acutam ſententiam Bambergenſe exemplar,* mutuo victu. *Imò verò metu: qui inter æquè potentes, pro termino ac repagulo. Thucydides benè & appoſitè:* τὸ δ' ἀντίπαλον δέος, μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν. Metus tutos reddit.

3. Nuper cognitis quibuſdam gentibus.] *Domitiani imperio, opinor. cui bella cum Cattis, Sueuis, Sarmatis, & eâ occaſione, illuſtratæ magis vicinæ gentes.*

4. Montis Abnobæ.] *Plinius nominat libro* IV. *cap.* XII. *ſed ibi quoque infida ſcriptura. Alij enim libri,* Arnobæ. *Bambergenſis hic,* Antibæ. *Roman.* Arbonæ. *Ptolemæo*
Aenoba mons. *ſunt* Αὐνοβαὶ *montes.*

5. Vtque ſic dixerim, aduerſus Oceanus.] *Haud ſatis capio. An aduerſum dicit, oppoſitum & contrarium? An* obuerſus *verius ſit legi, idque ex ſitu ipſo? An vox aliqua durior aut remotior fuit, præſertim quam præfatione eâ leniit? Tamen haud malè aduerſum ceperis, quaſi mari Italico & Tyrrheno oppoſitum: eodémque ſenſu etiam,* Diuerſus. *Sic in Agricolâ ſcripſit:* Glota & Bodotria diuerſi maris æſtu in immenſum reuecti, anguſto terrarum ſpatio dirimuntur.

Carmina prohiſtoriâ. 6. Celebrant carminibus antiquis, quod vnum apud illos memoriæ & annalium genus eſt.] *Vti apud Barbaros fere omnes, & rudes litterarum. Nec Hiſpani aliter comperere, apud nouos Indos. Eginhartus in vitâ Caroli Magni:* Barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum regum actus & bella canebantur, ſcripſit, memoriæque mandauit. *Iornandes de Gothis:* in priſcis eorum carminibus pænè hiſtorico ritu recolitur. *&c. At propriè de Germanis, noſter lib.* II. *Annal. de Arminio:* Caniturque adhuc Barbaras apud gentes. *Iulianus egregie in Antiochico; qui hæc* ἄγρια μέλη *vocat,* παρεμφερῆ ταῖς κλαγγαῖς τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων: agreſtia carmina, ſimilia clangoribus auium aſperè clamantium.

7. Germaniæ vocabulum recens & nuper additum.] *Nos* auditum *malumus legi, quàm* additum. *Quod ait,* nuper. *non hercules ita nuper: quippe cum ab ano Iulij Cæſaris, quo conſtat Germanos Galliam irrupiſſe.*

8. Nunc Tungri, nunc Germani vocati ſint.] *Valdè amplector Bambergenſem ſcripturam,* ac nunc Tungri, tunc Germani.
Germani olim qui? *atque ita euoluam me ex obſcurâ origine nominis, quod hodieq; hæret in pace & bello optimâ gente. Sententiam enim hanc reor (quidquid diſſertum aliis) eos qui tranſgreſſi primitus Rhenum ſint, eſſe eum ipſum populum qui nunc Tungri appellentur, at tunc Germani. quod tamen viius nationis peculiare nomen, paulatim tranſfuſum ad omnes.*

9. Vt omnes primùm à victore ob metum, deinde à ſeipſis inuento nomine Germani vocarentur.] *Vox* Germani, *eidem Bamberg. rectè abeſt. Iſta ipſa enim nouiter interpretari poſſe videor, & præter mentem omnium, etſi non præter verum.*
Quomodo id nomen diffuſum. *Cenſeo eum hoc dicere: Factum vt omnes qui Rhenum accolerent, nomen ab iſtâ victrice natione inuenirent, ob metū ſcilicet recentem Gallorum: qui quoties de tranſgreſſu vel aduentu Tranſrhenanæ nationis audirent, aiebant trepidi aduentare Germanos. at iſti propriè Germani, nouum nomen inuenirent à ſe ipſis, diſcriminandi nimirum cauſâ, & dicerent ſe Tungros. Poſſim vulgatam tueri & explicare. ſed cur nugor? hæc mera veritas.*

Germanorū etymon. 10. A ſeipſis inuento nomine Germani vocarentur.] *Si mordicus hæc retines; legam,* à reipsâ inuento. *Germani enim etymo priſco, bellaces viri ſunt. Gerra bellum. inuenêre ergo id nomen, ab ipſâ re, quia tales. Vulgatam quomodò expedies? aut qui à ſeipſis nomen hoc inuenêre, quod antea in Tungris? Sane interpretes hic fluctuant, & fluctuabunt æternum.*

11. Primumque omnium virorum fortium. Ituri in prœlia canunt.] *Rectè diſtinxi. Non enim ea mens, quòd Herculem canant: ſed quòd alacres & cum cantu*
Canunt ante prœlia. *incipiant pugnas. Tacitus lib.* II. *Hiſtoriar.* Temerè ſubeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio nudis corporibus. *Lib.* IV. Vt virorum cantu, fæminarum vlulatu ſonuit acies. *Noto autem etiam Hiſpanos præliis præcinuiſſe, ex Silio:*

——ritu iam moris Iberi
Hiſpani ante prœlium cantant. Carmina pulſatâ fundentem barbara cetrâ.

Diodorus Siculus, de Luſitanis: Ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν ὅταν ἐπίωσι τοῖς ἀντιτεταγμένοις: In bellis ad numerum incedunt, & carmina canunt cùm
Pleriqueolim Barbari. aggrediuntur hoſtem. *Simile in Thracibus aliiſq; Barbaris fuiſſe, notaui ad* IV. *Annal.*

12. Quem Barditum vocant.] *Ita Farneſ. & ſcio Bardos Gallis dictos cantores,*

ſiue

ſiue potius. *Placet tamen nunc magis,* Baritum : *quæ mera vox noſtras, quibus* Beren *aut* Baeren, *clamare, vocem tollere. Errabit enim qui ab elephantis barritu deducet, Germanis tunc ignoti. Althamerus,* Blaritum *vellet, Germanico item verbo. Quidquid de nomine ſit; Ammianus hunc deſcribit,* clamorem fuiſſe maximum, qui ipſo feruore certaminum exoriens identidem, paullatimque adoleſcens, ritu extollitur fluctuum cautibus illiſorum. Barditus.

13. Nec tam vocis ille, quàm virtutis concentus videtur.] *Bambergenſis,* quàm mentis concentus. *quod haud præferam vulgatæ.*

14. Vlixem quidam opinantur in hunc Oceanum delatum.] *Interq́; eos Strabo, magni & directi iudicij ſcriptor, lib. III. qui adfirmate tradit Vlyſſeam Luſitaniæ* Vlixes an in iſto mari. *(Vlyſsiponem aliter dicimus) Homerici Vlyſsis monumentum eſſe. Sed & in Britanniam eum veniſſe, ex arâ Græcis litteris inſcriptâ collegit Solinus cap. XXV. itemq́; Mela. Cui miræ & blandienti opinioni ſi indulgemus: quidni Vliſsinga noſtra in Zelandia, ab eodem ſit? quidni Circæa à Circe? Sed vani & laſciui, vereor, luſus iſti ingeniorum ſunt: quibus tamen hodie non nemo ſe oſtentat & ſuperbit. Io. Brodæus hæc de Vlyſsis errore in Miſcellaneis ſcitè coarguit: Brodæus, vir ſiue adoleſcens potiùs, acris ingenij, probi iudicij, lectionis diffuſæ, quem non* I. Brodæi laus. *magis in ore famæ eſſe miror, imò indignor.*

15. Nominatumq́ue ἀσκιπύργιον.] *Vel, vt Rhenanus,* ἀσπιπύργιον*, etſi abeſſe vox ea poteſt, incolumi ſenſu. Præceſsit enim. At libri quidam magis hic diuerſi, qui* ἀκριπύργιον *referunt. ex quo placet quibuſdam* ἀνηρίτιον*, à Nerito, vt volunt, Ithacæ monte. locus quidem hic ipſe, quem indicari putamus, clinoſus eſt, haud procul Veteribus vicus,* Aſchelburg *nunc dictus.*

16. Græcis litteris inſcriptos.] *Litteris fortaſſe, vix credo linguâ. Quid autem mirum de illis, cum etiam Heluetij & Galli litteraturâ Græcâ vſi ſint, Romanis characteribus iuxtà cum imperio ignotis?*

17. Propriam & ſinceram gentem.] *Bamberg.* perpetuam & ſinceram.

18. Rutilæ comæ.] *Siue flauæ, & colore auri. Ideo Auricomi Batauí, Silio:*

At puer auricomo iam formidate Batauo:

Wandali χρυσοειδεῖς*, Procopio dicti. Ruffum Seneca dixit III. De Irâ:* Non eſt Æthiopis inter ſuos inſignitus color, nec rufus crinis & coactus in nodum apud Germanos. Comæ rutilæ Germanorum. *Et Martialis, ruffum eâ mente Batauum:*

Sum figuli luſus ruffi perſona Batauí.

Græci plerumque ξανθὸν *verterunt: etſi Galenus commẽtario ad Polybum De victu, velit Germanos magis propriè* πυῤῥοὺς *dici, quàm* ξανθούς*. Calpurnius Flaccus Declamat. II. de hoc Germanorum connato habitu:* Miramur hanc legem eſſe naturæ, vt in ſubolem tranſeant formæ, quas quaſi deſcriptas ſpecies cuſtodiunt? Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili ſunt Germaniæ vultus, & flaua proceritas Hiſpaniæ. non eodem omnes colore tinguntur. Diuerſa ſunt mortalium genera, nemo tamen eſt ſuo generi diſſimilis. *Quem obiter emendo:* & flaua proceritas. *(apage enim hoc de Hiſpanis.)* Hiſpani an non eodem omnes colore tinguntur? Correctus Declamator. *Nec à naturâ ſolùm rutilus hic crinis, etiam ab *arte. Lauabant enim crebrò, & medicamẽto rutilabant. Ammianus:* Videbat *(Germanos)* lauantes alios, quoſdam comas rutilantes ex more. *Vide Diod. Sicul. lib. V. Colorem hunc arte inducebant. *Medicamentum, ſapo. Martialis:*

Cauſtica Theutonicos accendit ſpuma capillos.

Plinius: Prodeſt & ſapo. Galliarũ hoc inuentum rutilãdis capillis, ex ſeuo & cinere. *Ita Caligula proceriſsimũ quemque è Gallis ad Germanicum triumphum legit:* coëgitq́; rutilare & ſubmittere comam: *vt Germani ſcilicet Germani viderentur. Suetonius narrat cap. XLVII. Herodianus item de Antonino Germanos æmulante:* κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπέθετο ξανθάς, καὶ εἰς κουρὰν Γερμανῶν ἠσκημένας. *id eſt:* comas etiam flauas capiti circumpoſuit, & ad tonſuram Germanicam factas. *Cauſſam huic coloris ſtudio adſignat Clemens (libro III. Pædagog. cap. III.) terrorem.* Τῶν ἐθνῶν*, inquit,* οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι

 κομῶσιν,

κομῶσιν, ἀλλ' ὁ κομῶν ἔχει τὸ ζοφερὸν, τὸ δ' ἐπίχρουν τοῦ κυβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πολλάκις ἀπειλεῖ, συγγενές τι χρῶμα τῷ αἵματι. *Romanæ etiam matronæ veteres amauêre hunc colo-* Tales & matronæ olim Romanæ. *rem,* & ſummâ diligentiâ capillos cinere rutilabant, *ait Valerius lib.* II. *cap.* I. *Poſteriores magis auidè, quæ capillitium ipſum emebant a Germanis, & pro comis ſuis ſupponebant. Ouidius ad puellam:*

Iam tibi captiuos mittet Germania crines,
Culta triumphatæ munere gentis eris.

Quamquam Seruium notare video in IV. *Vergilij.* matronis nigram comam, meretricibus flauam probatam fuiſſe. *Quò videatur Satyricus reſpexiſſe de Meſſallinâ matronam ſedulò diſsimulante:*

Et nigrum flauo crinem abſcondente galero.

De hac ipsâ re doctiſsimus Tertullianus, libello De cultu: Video quaſdam & capillum croco vertere. pudet eas etiam nationis ſuæ, quòd non Germaniæ aut Gallæ procreatæ ſint: ita patriã capillo transferunt. Malè ac peſſimè ſibi auſpicantur, flammeo capite. *Nã quòd mal auſpicij ait flammeum caput: intellegit omẽ ad flammas æternas.*

19. Magna corpora & tantùm impetu valida.] *Mutilus, me iudice, Bambergenſis, qui ſpretâ priori voce ſcribit:* corpora tantùm impetu valida. *Nam proceritas etiam inter Germanorum proprias notas.*

20. Terra etſi aliquanto ſpecie differt.] *Neſcio quid idem liber ſibi velit, etſi* aliquando ſpecie aret.

Inquiſitum in Taciti verbum. 21. Ventoſior quà Noricum ac Pannonias adſpicit.] *Vix fides. Loca certè quæ humida & ad mare, magis obnoxia ventis, quam ſicca & mediterranea. quod vtique veriſsimũ experimur in omni Germania iſto tractu, qui ad Septemtrionem. Sed nec ventorum propriè hic res eſt: de humore agitur, aut ſiccitate. An'ne* verticoſior, *auſim legere? id eſt magis alta & montana? Mela quidem ita diſparat, in hac ipsâ terrâ deſcribendâ:* Terra multis impedita fluminibus, multis montibus aſpera & magnâ ex parte ſiluis aut lapidibus inuia. *An fruſtrà angimur? & ventoſam accipi, pro ſicca atque aëreâ, ſimplicius & verius ſit?*

Armenta grandia hodie. 22. Pecorum fœcunda, ſed plerumque improcera.] *Malo,* pleraque. *De reipsâ autem, ita hodie contrà eſt, vt armenta noſtra Batauiæ aut Friſiæ, palmam poſcere audeant contra omnia Europæ.*

Serrati nummi. 23. Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos, Bigatoſque.] *Diu hos Serratos nummos quæro, homo aliâs non appetens valdè nummûm. Nam vulgo leuiter defunguntur. & Serrati, inquiunt, nummi quibus ſerræ forma impreſſa ſiue incuſa, vt Bigati quibus Bigarum. & de his quidem clarum eſt, oculi me docent cottidie. at de Serratis, quis obſecro in tantâ iſtâ copiâ nummorum veterum vnum aliquem protulit aut proferet cum ſerrâ? Non vidi, non legi. Fuluius ſanè Vrſinus, in gente Manliâ nummum repræſentat, cuius in poſticâ parte caput vrbis, & inſcriptum* ROMA. SER. *quod ipſe interpretatur Serratum. ſed quo argumento? Mille nummi cum illo capite, in quîs nihil tale. & potius id referendum ad Serrani cognomen, quod ex aliâ gente hærere huic potuit per adoptionem. An lectio ſolicitanda in Tacito? an* æratos, *aut,* ratitos, *aut* Seruianos *legendum? De prioribus quid fuerint, clarum: Seruianos autem interpreter veteres regios, quos in pretio fuiſſe notat Suetonius Auguſto. Seruius certè primus regũ, æs ſignauit. Adde quòd in codice Bambergenſi.* Cuiuſmodi fuerint Seruatos. *An ſeruamus lectionem, & capimus Serratos eos, quorum ambitus dentatus atque aſper ſit in modum ſerræ? quæ proba nota, & nihil periiſſe longo vſu aut reſectione. Nummos ego quoſdam argenteos ita formatos vſurpaſſe his oculis ſum certus. Spectaſſe autem id eos in nummis vulgò, ratio & Tertullianus addocent:* Qui venditant, prius nummum quo paciſcantur examinant, ne ſcalptus, nève raſus, ne adulter ſit. *Sed tu erudite lector cogita. nam de me Tullianum illud habe,* Cedo, eia manum tollo.

24. Rari gladiis vtuntur.] *Iiſque grandibus & oblongis. Plutarchus de Cimbris:* μεγάλαις ἐχρῶντο καὶ βαρείαις μαχαίραις. *Cæſar item, Liuius, & Hiſtorici paſsim. Illud dignum*

notâ

notâ è Widichindo. Erat illis diebus Saxonibus longorum cultellorum vſus, quibus vſque hodie Angli vtuntur morem gẽtis antiquę ſectantes. Cultelli autem noſtrâ linguâ Sahs dicuntur: ideóque aiunt quidã Saxones nuncupatos. *De veritate etymi neſcio: illud ſcio falces oblongas & grandes frumentarias eo nomine etiam hodie nobis dici.*

Gladij longi.

25. Haſtas vel ipſorum vocabulo Frameas.] *Quod genus teli fuerit, quæro. Iſidorus vult gladium fuiſſe.* Framea, *inquit*, gladius ex vtraque parte acutus, quam vulgo Spatham vocant. Ipſa eſt & Romphæa. *Valde a Tacito abit, qui clarè appellat Haſtam: & addit, eodem telo cominus eminusq́; pugnaſſe. Non ergo gladius. Nunquid Romphæa? nam & hoc addidit. paritérq́; Gloſſæ veteres,* Framea, ῥομφαία. *Ambigo: nec facilè inducor credere, ſi * Valerij quidem deſcriptio hæc proba:*

Framea, quid?

Æquaque, nec ferro, breuior, nec romphia ligno.

Facit enim genus teli, in quo haſtile & mucro pari fuerint longitudinis modo. Tacitus autem aliud fuiſſe in ſuâ Frameâ docet, quam ſtatuit breui & anguſto ferro. *Itaque magis eſt vt ad exemplum Haſtæ ſiue* Spieſſe *noſtræ fuerit, breuiore tamen ligno.*

* Argonaut. lib. VI.

26. Neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem niſi ſacerdotibus permiſſum.] *Repugnare Cæſar videtur lib.* VI. Cùm bellum ciuitas aut illatum defendit aut infert, magiſtratus qui ei bello præſint, vt vitæ necíſque habeant poteſtatem deliguntur. *Sed Cæſar de belli tempore tantùm: noſter in pace intellexit.*

Conciliatur cum Tacito Cæſar.

27. Nec illæ numerare aut exſugere plagas pauent.] *Ita Rhenanus: ſpectatq́; ſuctus ille ad medicinam, Homero etiam non ignotam: qui de Machaone Iliad.* δ. *verſ.* 218.

Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς Πάσσε.

Farneſ. tamen codex & Rom. exigere. *quod robur fœmineum magis exprimere videtur, tamquam illæ non numerauerint ſolùm plagas, ſed exegerint; expoſtularintq́; cum ſuis ſi illæſi rediſſent, tamquam ignaui & vitæ ſuæ parci.*

Plagarum exſuctus.

28. Inter obſides puellæ quoque nobiles imperantur.] *Igitur ad Germanos referam, quod generatim à Suetonio ſcriptum, in Auguſto cap.* XXI. A quibuſdam, nouum genus obſidum fœminas exigere tentauit, quod negligere marium pignora ſciebat. *Etſi cur id Tranquillo nouum? Romani ipſi virgines obſides Porſenæ olim dederunt, interq́; eas Clæliam. Athenæus id primum inuentum Cleonymo Spartano vult, parùm verè, libro* XIII. *cap.* XXVIII. ἐμοὶ γοῦν, *inquit*, κατὰ φύσιν δοκεῖ πεποιηκέναι Κλεώνυμος ὁ Σπαρτιάτης, πρῶτος ἀνθρώπων εἰς ὁμηρείαν λαβὼν παρὰ Μεταποντίνων γυναῖκας παρθένους τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ καλλίστας διακοσίας. *id eſt:* Mihi iuxta naturam feciſſe Cleonymus Spartanus videtur, qui primus mortalium (*magis rectè, ſi primus Græcorum dixiſſet*) obſides à Metapontinis fœminas virgines accepit nobiliſſimas & pulcherrimas. *Vbi diſcis Metapontinos, imò credo ceteros Italiæ populos, habuiſſe antiquitus hunc morem.*

Puellæ pro obſidibus.

29. Nec conſilia earum aſpernantur.] *Hócne ſupererat? heu ipſos parùm firmâ mente, qui eam quæſiuere apud amentem ſexum! Et tamen adeò vera Taciti adfirmatio, vt Plutarchus narret, conſultationibus omnibus apud Celtas (ita Germanos Græci vocant) de pace deq́; bello, fœminas adhiberi, & lites cum fœderatis aut ſociis populis exortas earum interuentu decidi. Verba ipſa in re parùm credibili dabo. In libello De Virtutibus mulierum:* Ἐκ τούτου διετέλουν, *inquit*, περί τε πολέμου καὶ εἰρήνης βουλευόμενοι μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς συμμάχους ἀμφίβολα δι' ἐκείνων βραβεύοντες.

Germani fœminas nimis æſtimant.

30. Velledam.] *De quâ multa noſter libro* IV. *Hiſtor. quam captiuam & in triumpho poſteà ductam colligas ex Statio:*

Non vacat Arctoas acies Rhenumque rebellem
Captiuæque preces Veledæ.

qui nomen tamen id corripit: cuius germanam ſcripturam fuiſſe cenſeo Weldam. *Huic ſucceſſit in dignatione & diuinatione* Gauna, *ſub Domitiano celebris. Dio in Frag.* XLIX. καὶ Γαύνα παρθένος μετὰ τὴν Βελήδαν ἐν τῇ Κελτικῇ θειάζουσα: Gauna virgo, poſt Veledam, in Germaniâ, diuina & vates. *Addit, ad Domitianum veniſſe, & præmiis ab eo affectam.*

Veleda virgo.

Aluriñia. 31. Auriniam.] *Farneſ. liber*, Fluriniam. *Putem fuiſſe*, Aluriniam. *Quod Iornandes mihi auctor in rebus Goth. u, non proprium nomen, ſed commune omnium ſagarum fuiſſe.* Repperit, *inquit*, in populo quaſdam magas mulieres, quas patrio ſermone Aliorunas ipſe cognominat. *De fatidicis autem fœminis Germanorum, præter Cæſarem libro* I. *Plutarchum in Mario & Cæſare, Strabonèm libro* VII. *vide etiam Clementem Stromate* I.

32. Deorum maximè Mercurium colunt.] *Plura igitur ac certiora de religione Germanorum Tacito nota, quàm Cæſari, qui contra ſcribit lib.* VI. Deorum numero eos ſolos ducunt quos vident, Solem, Vulcanum, & Lunam. reliquos ne famâ quidem acceperunt. *Falſo. Nam noſter etiam in Annali* XIII. *ſcriptum reliquit*: ab Her- *Lib. I. munduris diuerſam aciem Marti ac Mercurio ſacratam. *Paulus Diaconus* notat Longobardis (y autem Germani) Wodam Mercurium appellari. ego legerim* Wondam, *vel* Wonſtam: *à lucro ſcilicet, cui præeſt. Maioribus quidem noſtris ita dictum, claret vel ex Mercurij die, qui veteri & gentili appellatione nobis* Wonſtdach.

33. Humanis quoque hoſtiis litare fas habent.] *Quod Gallis Germaniſq; commune: & priſcis teſtatum crebrò. Illud noto, manſiſſe eam diritatem etiam inferiori* Homines immolati *æuo. Procopius lib.* II. *De Bello Goth. ait Francos etſi Chriſtum iam colerent, humanis tamen ad ſuum æuum hoſtiis vſos. Ditmarus lib.* I. *Nortmannos & Danos quotannis menſe Ianuario diis ſuis immolaſſe* XCIX. *homines, totidem equos cum canibus & gallis: ab eaq; barbarie Henricum Aucupem primùm eos abduxiſſe.*

34. Herculem ac Martem conceſſis animalibus placant.] *Non certè Gothi. de quibus Iornandes*: Martem ſemper aſperrimâ placauere culturâ, nam victimæ eius mortes fuere captorum.

Luci pro diis. 35. Lucos ac nemora conſecrant, deorumq; nominibus appellant.] *Fatuam religionem. quam Claudianus item iis opprobrat. de Laudib. Stil. lib.* I.

Vt procul Hercyniæ per vaſta ſilentia ſiluæ
Venari tutò liceat; lucoſque vetuſtâ
Relligione truces, & robora numinis inſtar
Barbarici, noſtræ feriant impunè ſecures.

Sed & Lucanus appoſitè, in obſidione Maſsiliæ:

Lucus erat, longo numquam violatus ab æuo.
——— hîc barbara ritu
Sacra deûm, ſtructæ diris altaribus aræ,
Omniſque humanis luſtrata cruoribus arbos.

Homines illic immolati. *Benè ergo & meritò* Religione truces *eos fecit Claudianus: quoniam victimæ, imò & homines, ad arbores has (e Lucano hauries) immolatæ. Ait etiam*; robora numinis inſtar. *Illuſtrabit Tyrius Maximus, qui* Celtas excelſam quercum coluiſſe *ait*, & Iouis nomine ſolenniter appellaſſe. *Atque adeò poſteriori etiam æuo manſit hic cultus. Luitprandi regis Longobardorum lex eſt*: Qui ad arborem, quam ruſtici Sanctiuum vocant, ad- Arbor ſancta. orauerit, vel incantationes fecerit, componat medietatem precij ſui in ſacro palatio. *Tacitus hunc ipſum ritum ſaltem indicatum lib.* IV. *Hiſtor. voluit, cum ſcripſit Ciuilem Batauos* ſpecie epularum. ſacrum in nemus vocaſſe: *nec putauerim ſanè ſacri vocem illic peculiare aut proprium ſiluæ nomen. Hæc in Germanis meritò nos ridemus. ſed cur Ro- Romanis quoque luci ſacri. mani? illi in eâdem naui. Plinius de arboribus*: Hæc fuere numinum templa, priſcoque ritu etiã nunc ſimplicia rura deo præcellentem arborẽ dicant. *Seneca epiſtolâ* XLI. Si tibi occurrit vetuſtis arboribus & ſolitam altitudinem egreſſis frequens lucus, illa proceritas ſiluæ, & ſecretum loci, & admiratio vmbræ, fidem numinis facit.

36. Proprium gentis equorum præſagia & monitus experiri.] *Ditmarus Luizicis (qui veterem ſuperſtitionem adhuc retinebant) hoc idem præſagium equinum at-* Luizici ex equis diuinantes. *tribuit: ſed diuerſâ paullùm formâ*: Equum, *inquit*, qui maximus inter alios habetur, & vt ſacer ab his veneratur, ſuper fixas in terram duorum cuſpides haſtilium

inter ſe tranſmiſſorum, ſupplici obſequio ducunt. & præmiſſis ſortibus quibus id explorauêre priùs, per hunc quaſi diuinum denuò augurantur.

37. Non ſimul nec iuſſi conueniunt.] *Bambergenſis*, iuſſu. *Rhenanus in veteri codice legi ait*, nec iniuſſi. *ex quo bene etiam ſcripſeris*, nec vt iuſſi.

38. Prout ætas cuique.] *Claudianus hoc etiam in Getico conſeſſu notat:*

——primosque ſuorum
Conſultare iubet, bellis annisque verendos.
Crinigeri ſedêre patres.

39. Ignauos & imbelles & corpore infames.] *Hoc lego de Germanis? feri illi & horridi, fœmineo morbo & mollitie corporis infames? Numquam credam: & Quinctilianus certe eos purgat in Declamatione pro Milite, cuius pudicitia tentata à Tribuno.* Nihil tale nouêre Germani, & ſanctiùs apud Oceanum viuitur. *Scribamus igitur (gratiam mihi age magna patria)* & torpôre infames. *Non enim alia mens hic Taciti, quam quòd ignauos, torpentes, bello inutiles, crate impoſitâ merſerint. Idem in eodem verbo vitium apud Agellium lib.* XIX. *cap.* XII. *in extremo:* omnibus vehementioribus animi officiis amputatis in corpore ignauæ & quaſi eneruatæ vitæ conſeneſcunt. *ſcribe*, torpore. *Hoc mihi certum. quatit tamen non nihil Athenæus lib.* XIII. *qui fœdum illud vitium remotum à me, rurſus imponit Germanis:* Κελτοὶ δὲ τῶν βαρβάρων, *inquit*, καίτοι καλλίστας ἔχοντες γυναῖκας, παιδικοῖς μᾶλλον χαίρουσιν, ὡς πολλάκις ἐνίους ἐπὶ ταῖς δοραῖς μετὰ δύο ἐρωμένων ἀναπαύεσθαι. *Quem falli tamen ſcio: nec vrtica illa vmquam tetigit maiores noſtros. Auſtri & Orientis iſta infamia ſit: quæ ne nunc quidem Septentriones habitat aut frigidum caſtumq; hunc orbem.*

Germani an olim in muliebri morbo? Non, me iudice.

Agellius correctus.

Athenæo non credimus.

ADD. *Germanos liberatum ire volui, à fœdâ auerſæ Veneris notâ: & ecce ego non ſine notâ. Nam quidam me culpat (modeſte tamen fateor, nec planè ἀλόγως) quòd temerè mendacem dixerim Athenæum. Ab eo enim, inquit, Diodorus, Ariſtoteles, Strabo. Primus quidem, de Celtis ſic ſcribit:* γυναῖκας δ᾽ ἔχοντες εὐειδεῖς, ἥκιστα ταύταις προσέχουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἀρρένων συμπλοκὰς ἐκτόπως λυσσῶσι. *& quæ ſubdit, turpia mihi nutu, turpia relatu. At Ariſtoteles* VII. *Polit.* Pleraſque militares gentes, & Celtas in iis, maſculum cœtum palàm admiſiſſe. *Iam Strabo. negat* turpe apud eos fuiſſe τὸ τῆς ἀκμῆς ἀφειδεῖν τοὺς νέους: florem ætatis proſtituere iuniores. *Quid ad hos ego? ignoſce quiſquis legis, penè idem quod in Athenæo. Falſi inquam iſti. falſi: ſi tamen de Germanis hoc ſcripſerunt ac ſenſerunt, non potius de Gallis. Quod ego omnino aſſero: præſertim de iis qui Maßiliæ & Italiæ magis propinqui. Ab eâ parte labes hæc in candidam per ſe gentem.* Nónne mores Maſſilienſes *prouerbio, ob hac mollitie innotuire? Græci ergo illi, qui vix limen illud ipſum Galliæ nouerant (Germaniæ certè penetral numquam) illic repertum vitium fama & ſtilo ſparſerunt perperam in omnes. Non mihi creditur? Tacito igitur noſtro, qui diſertè hoc ipſo loco ſcribit (ex veſtrâ quidem mente) molles iſtos & flagitioſos* cæno & palude merſos, crate iniectâ. *Tuam fidem, ô optime. Si fidi illi Græci, & ſi vitium hoc tam commune Germanis, tam receptum: qui conſtat vt iidem tam ſeueriter illud puniant? Itaque ne ſic quidem Germani inquinabuntur, etiamſi inquinat: illa lectio retinebitur. Nec tamen à me. qui haud paullò tutiùs Tacito & inprimis Fabio (qui claris verbis ignotũ id flagitium Germanis aſſerit, te diſſimulante) hic crediderim, quàm Græcis. Quippe iſti leui & longinquâ famâ aliquid de eâ gente acceperunt: at illorum æuo, cognita iam Germania, imò luſtrata Romanis & calcata.*

Iterum pro Germanis.

Celtarum nomen impoſuit.

Galliæ pars olim in hac culpâ.

Græci eminus res Germaniæ norunt.

Purgat palàm Germanos Tacitus, Etiã Quinctilianus.

40. Eliguntur in iiſdem conciliis & principes qui iura per vicos pagoſque reddunt.] *In alia verba & ſententiam it Bambergenſis liber:* qui vitâ per pagos vicoſque excellunt. *Sed non auellor à vulgatâ.*

41. Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & auctoritas adſunt.] *Hoc eſt quod in lege Alamannorum priſcâ lego:* Conuentus autem, ſecundùm conſuetudinem aliquã, fiat in omni Centenâ, coram Comite aut ſuo Miſſo, & coram Centenario ipſum placitum fiat.

Centenarij Germanorum.

42. Nihil neque publicæ neque priuatæ rei niſi armati agunt.] *Quem eumdem*

Germani ſemper in armis, aut cum armis.

eundem morem Græcis priſcis fuiſſe, eoſq́; ſolitos σιδηροφορεῖσθαι, Thucydides notauit. Idemq́; de Gallis, Liuius lib. XXI. In his noua terribiliſque ſpecies viſa eſt, quòd armati (ita mos gentis) in concilium venerunt. *Quin conuiuia etiam Germani adibant in armis. Tacitus hoc ipſo libro:* Tum ad negotia, nec minus ſæpè ad conuiuia procedunt armati. *Athenæus lib.* IV. *famulos adſtitiſſe vel aſſediſſe conuiuātibus ii vult, cum ſcuto, lanceâ, & iuſtis armis.* καὶ οἱ μὲν, ait, τοὺς θυρεοὺς ὑποδορεῦντες ἐκ τῶν ὄπισθεν παρεστᾶσιν, οἱ δὲ δορυφόροι, κατὰ τὴν ἀντιπέρας καθήμενοι κύκλῳ, καθάπερ οἱ δεσπόται συνευωχοῦνται. *Denique templa ipſa adiere armati. Panegyriſtes:* Nec maiores veſtri templa ingrediebantur, niſi armati.

Veſtigium veteris creandi Equites aut milites. 43. Scuto frameaque iuuenem ornant.] *Originem moris vides auis noſtris ad inſaniam amati, Equites creandi. Fallor, aut tangit eum ſe Diaconus in Longobardicis, libro* I. *cap.* XV. Scitis non eſſe apud nos Conſuetudinem, vt regis filius cum patre prandeat, niſi prius à rege gentis exteræ arma ſuſceperit. *Adde ſi lubet, Caput ſequēs.*

44. Ceteris robuſtioribus.] *Lege,* ceteri. *ſtatim liber vetus,* aggregant, *non* aggregantur. *quod Taciti & veterum phraſim olet.*

45. Præcipuum ſacramentum eſt.] *Liber ſcriptus,* principum ſacramentum.

46. Non niſi vi belloque tueantur.] *Scriptus,* tueare.

Germani venatores. 47. Quoties bella non ineunt, nō multum venatibus, plus per otium tranſigunt.] *Pugnam cum Cæſare hîc video, imò cum vſu & ratione, Cæſar ait:* Vita Germanorum omnis in venationibus, atque in ſtudiis rei militaris conſumitur. *Iterum de Sueuis:* multum ſunt in venationibus. *Vſus etiam & ratio ſuadent, gentes acres, feras, vbi ſiluarum copia, venatui addictas. Nec aliter in hac ipsâ gente hodie. Pacem vera emendatio faciet:* quoties bella non ineunt, multum venatibus. *negatione eiectâ, qua haud dubiè malè geminata & petita è prioribus verbis.*

48. Ipſi hebent. mirâ diuerſitate naturæ.] *Expreſſi Farneſ. ſcripturam, nec quin ea germana ſit dubitaueris. Vulgati,* ipſi habent miram diuerſitatem.

Equi donati, pro Tributo. 49. Mos eſt ciuitatibus vltrò ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugum.] *Imminutum locum eſſe res & ſermo ipſe clamant. Rhenanus ex veſtigiis, vt ait, libri,* vltrò equitium conferre. *Et ſcio vocem Equitij probam, Iuriſconſultis vſurpatam: & morem ipſum in Armeniis etiam obtinuiſſe, qui equos regi alebant in tributum. Xenophon id me docuit lib.* IV. *De expeditione Cyri. At ne ſic quidem pendentia verba firmaueris, quæ ſequuntur. An equitium armentorum dices? an frugum? ridiculum.*

Fortaſſe & Decimæ. *Mihi nota excidiſſe videbatur* X. *quæ Decimam ſignificat, vel Decimas: ſicut eadem geminata* XX. *vigeſimam, in lapidibus ſæpe ſcribeſq́;, meo ſenſu:* vltrò ac viritim X. conferre. *Quin mos quidem ille etiam hodie obtineat apud pleroſque, de conferendis Decimis in nobilitatis vſum, negari non poteſt.*

Subterranei ſpecus. 50. Solent & ſubterraneos ſpecus aperire, eoſque multo inſuper fimo onerant.] *Idem Pomponius Mela de Sarmatis:* Atque ob ſæua hiemis adſiduæ, demerſis in humum ſedibus, ſpecus aut ſuffoſſa habitant. *Xenophon de frigidâ Armeniorum regione, libro.* IV. *Expedit. Cyri:* αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι. αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δ' ἄνθρωποι κατὰ κλίμακος κατέβαινον. ἐν δ' ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, βόες, οἶες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων. *Fruſtrà autem*

Stubæ Germanicæ. *originem Stubarum (ita Ditmarus & illa ætas appellant) petunt iſtinc. quid enim ſimile? Quæ tamen antiqua: &, niſi fallor, Iuliano intellecta in Antiochico, vbi de Luteciâ vrbe:* Ἐθάλπετο δὲ τὸ δωμάτιον οὐδαμῶς, ὥσπερ ὀκάθ' ἄλλον. ὅπερ εἰώθει τρόπον ὑπὸ τοῖς καμίνοις τὰ πολλὰ τῶν οἰκημάτων ἐκεῖ θερμαίνεσθαι. *Quamquam & Romanos æuo Senecæ neſcio quid tale commentos reperio: effectu quidem pari cum Stubis, non prorſus formâ. Seneca de Prouidentiâ, cap.* IV. Quem ſpecularia ſemper à flatu vindicant, cuius cænationes ſubditus & parietibus circumfuſus calor temperauit. *Quod fieri ſolitum, per ambientes quoſdam tubos. Idem epiſtola* XCI. Quædam noſtrâ demum prodiſſe memoriâ ſcimus, vt ſpeculariorum vſum, vt ſuſpenſuras balneorum, & impreſſos parietibus tubos per quos circumfunderetur calor, qui ima ſimul & ſumma foueret æqualiter. *Quos tubos*

vidiſſe

vidiſſe & notaſſe me in ruinis balnearum Romæ, probè memini. Ceterùm quod hic legitur, fimo onerant: in Bambergenſi eſt, fimo operiunt.

51. Aut ſi deſit, ſpinâ conſertum.] *Cur ſpinâ propriè & quæſitè? an non aptius* pinnâ? *Siue è piſce ſiue è ligno, aut aliâ materie fuit. Certè hodieq́ ita à tenuibus aut ſordidis factitatur.*

52. Locupletiſſimi veſte diſtinguuntur, non fluitante ſicut Sarmatæ ac Parthi, ſed ſtrictâ & ſingulos artus exprimente.] *Exprimit vero egregiè veſtitum hunc noſtrum, qui à nobilitate Germanicâ diffuſus non dubiè per Europam. Deſcribit & Sidonius eleganter, in Panegyrico:* Veſtis preſſa Germano, & vt noſtra.

Strictius aſſutæ veſtes, procera coërcent
Membra virum: pater iis arctato tegmine poples.

Pars tamen etiam quædam Germaniæ olim in laxu veſtibus, Sarmatico ritu, ſiue braccis. Lucanus Batauis & Vangionibus hoc tribuit:

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones, Batauique truces.

Quamquam de plebe id tantum ceperim. Ceterũ ad adſtrictas, & Sidonij verbo, aſſutas Germanorum veſtes, facit Dionis locus, lib. XL. *me quidem interprete: vbi Pannonios dictos affirmat,* ὅτι τοὺς χιτῶνας τοὺς χειριδωτοὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς πάννους ἐπιχωρίως πως καὶ κατατέμνοντες καὶ *συγκαταρράπτοντες συρράπτωσι: quòd tunicas manuleatas, ex centonibus quibuſdam & Pannis (ita appellant) patrio more conſcindunt & cõaptant. *Certum mihi eſt deſcribi noſtram Tunicam, quam etiam nunc ab iſtis Pannis* * Pantrock *vocamus, veterum Germanorum & Pannonum ipſam veſtem. Ea ſanè, quod Dio ait, è variis panniculis, præter Romanum & Græcum morem, ad ſingula membra aptata.* Pannonij vnde dicti. *Nota igitur indigenam Pannis vocem fuiſſe. *Eſt proprie pars infra zonam pendula, pant autem dicta.

53. Detracta velamina ſpargunt maculis pellibuſque belluarum.] *Suſpectus mihi locus. nec ſat ſcio quomodo detractas feris pelles, ſparſerint maculis & pellibus aliis piſcium. An Tacitus ipſe hæc parùm intellexit? an macula vox non ſine maculâ? Ego de Maſtrucis aliquid libens ſuppoſuiſſem, ſi velificata mihi libri alicuius aura. Iſidorus:* Maſtruca, veſtis Germanica ex pelliculis ferarum. *Prudentius:* Pelles, ad veſtem.

——— maſtrucis proceres veſtire togatos.

Cicero Sardis etiam tribuit: Sardorum maſtruca tentauit. *Ceterùm non dubium, quin duplici ornatu eos vſos Tacitus velit, ſiue è feris, ſiue è piſcibus. Iuſtinus clarius paullò idem tradidit de Scythis:* Lanæ iis vſus ac veſtium ignotus: pellibus tantùm ferinis aut marinis veſtiuntur.

54. Fæminæ ſæpius lineis.] *Plinius:* Iam quidem & Transrhenani hoſtes vela è lino texunt, nec pulchriorem aliam veſtem eorum fæminæ nouêre. *Linigera igitur fæmina, nec tamen ſola. Benè ait,* ſæpiùs. *Diaconus in viru agnoſcit, lib.* IV. *cap.* VII. Veſtimenta eis *(de priſcis Longobardis ait, indubiè Germanis)* erant * laxa & maximè linea, qualia Angli-Saxones habere ſolent, ornata inſtitis latioribus, vario colore contextis. *Sed profectò quæ hic de variegatis latiſq́ inſtitis dicit, nos qui vidimus, ſcimus etiam nunc proprium amictum eſſe Germanicarum mulierum.* Lineæ Germanis veſtes. *Verum eſt in plebe.

55. Dotem non vxor marito, ſed vxori maritus offert.] *Illud,* marito, *abeſt Bambergenſi: & ſine fraude.*

56. Accipere ſe quæ liberis inuiolata, ac digna reddat.] *Vox,* digna, *non ſincera videtur. Sed & paullò antè Rhenanus,* ſic viuentes, ſic parientes, *alibi legiſſe ait.*

57. Quorum pœna præſens & maritis permiſſa.] *Adjius & Romanos mores propius in Bambergenſi ſcriptum,* quorum pœna parentibus & maritis. *Nam maritos ſolos hic eſſe arbitros, ſatis crudum. Tamen è Tacito non aliter apparet.*

58. Adulteram, accisis crinibus, nudatam, per omnem vicum verberè agit.] *Pœna duplex, Crines acciſi, & Fuſtigatio. Quam reperio etiam aliis vſurpatam Germanis in hoc ſexu. In Legibus Luitprandi regis Longobardorum, hæc eſt in fæminas violentas, & quæ ſæuiunt aut feriunt.* Publicus, in quo loco factum fuerit, cõprehendat Pœna adulterij.

Emendata lex vetus. ipſas mulieres, & faciat eas Decaluare & fuſtare (*ita lego: vulgò*, Fruſtrare) per vicos vicinantes ipſius loci. *Paullò aliam & magis ſæuam Adulterij pœnam tribuit priſcis Saxonibus Bonifacius Archiepiſcopus, Epiſtolâ ad Ethelbaldum Anglorum regem*: In antiquâ, *inquit*, Saxoniâ, vbi nulla Chriſti cognitio, ſi virgo in maternâ domo, vel maritata ſub coniuge ſit adulterata: manu propriâ ſtrangulatam cremant. (*& addit quod huc magis facit*) aut cingulo tenus veſtibus abſciſſis flagellant eam caſtæ matronæ, & de villâ in villam miſſæ occurrunt nouæ flagellantes, & cultellis pungunt donec interimant.

59. Publicatæ enim pudicitiæ.] *Scribam*, publicatæ etiam. *Non enim hoc ad adulteras refero: ſed ad eas quæ adhuc innuptæ, vulgò tamen ſe vulgabant.*

60. Corrumpere & corrumpi, ſeculum vocatur.] *Grauis & acuta ſententia. Seneca ſimiliter*: Definit eſſe remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores ſunt.

Digamia diſplicuit Germanis. 61. Melius eæ ciuitates, in quibus tantùm virgines nubunt.] *Inter quas ciuitates fuiſſe Erulos reperio: apud quos adeò ſecundo matrimonio non locus, vt vxor marito mortuo laqueo ſeſe ſtatim iuxta ſepulchrum indueret: niſi inuiſa viuere mallet & infamis. Procopius tradit lib. II. De bello Gothorum.*

Liberi in Rheno poſiti. 62. Numerum liberorum finire aut quemquam ex agnatis necare nefas.] *Agnatos hic accipies non ἀγχιστεῖς aut συγγενεῖς, ſed liberos qui adnaſcuntur. etſi mallem omninò ſcribi*, gnatis. *Illud autem mirum, Tacitum omittere inſignitum illum ritum & peculiarem Germanis de exploratione liberorum. Prolem enim natam ad Rhenum ferebant, clypeoq; imponebant. ſi vndis abriperetur, notham cenſebant: ſi innataret, verè ſuam. Claudianus in Ruffinum*:

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Iulianus in epiſtolâ ad Maximum: πάντως εἶδες ὁ Ῥῆνος ἀδικεῖ τοὺς Κελτούς, ὃς τὰ μὲν νόθα τῶν βρεφῶν ὑποβρύχια ταῖς δίναις τίθησι, καθάπερ ἀκολάστου λέχους τιμωρὸς ἐφέπων. ἕως δ᾽ ἂν ἐπιγνῷ καθαροῦ σπέρματος, ὑπεραίρει τοῦ ὕδατος αἰωρῶν, καὶ τῇ μητρὶ τρεμούσῃ πάλιν εἰς χεῖρας δίδωσιν ὥσπερ ἀδέκαστόν τινα μαρτυρίαν αὐτῇ καθαροῦ καὶ ἀμέμπτου γάμου τῆς τοῦ παιδὸς σωτηρίας ἀντιδωρησάμενος. *Meminit & Galenus De ſanitate tuendâ, & alibi Nazianzenus. Nonnus in Dionyſiacis, ab hac cauſſâ Rhenum ἐλεγχεγάμον agnominat, velut iudicem vindicemq; coniugij: & vide, qui Rheni etymon hinc petendum adſeueraret, quaſi purgatorem. Purus quidem ſermone noſtro* reyn *dicitur.*

Thori Germanorum. 63. Separatæ ſingulis ſedes, & ſua cuique menſa.] *Quæ ſedes è gramine aut frondibus, & propriè thori. Strabo ſuggerit, qui de Gallis*: καθεζόμενοι δειπνοῦσιν ἐν στιβάσι: ſedentes cibum capiunt in thoris gramineis. *Poſidonius apud Athenæum, fœnum ſibi ſubſtrauiſſe ſcribit, ab eâdem mente*: Κελτοὶ τὰς τροφὰς προτίθενται, χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπεζῶν ξυλίνων, μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηρμένων, *&c. Plura de ratione Germanici victus, ibi vide. lib. IV. inquam, cap. XIII.*

64. Diem noctemque continuare potando, nulli probrum.] *Vti &*
Perſæ multis in rebus & ritibus Germanizant. *de Perſis Xenophon ſcribit in Pædiâ, lib. VIII. extremo. qui mirum: (ſtudioſè enim notaui & comparaui) quàm in pleraque omni ratione vitæ, imò & linguâ, conſentiant cum Germanis.*

Deliberatio inter pocula. 65. Ergo detecta & nuda omnium mens poſterâ die retractatur, & ſalua vtriuſque temporis ratio eſt.] *Ego ſcribo*, & ſua vtriuſque temporis. *Interpretor: Germani in conuiuiis & compotationibus deliberant quidem agitantq; res graues: ſed eaſdem ſobrij recoquunt & retractant. & vtrique rei ſua quadam ratio eſt. Rationem autem addit*, deliberant, dum fingere neſciunt; conſtituunt, dum errare non poſſunt. *Ex quo diſcimus, Germanos in conuiuij illâ licentiâ propoſuiſſe quidem ſeria: ſed eadem concluſiſſe & finiſſe, non niſi matutinos & ſerios. Perſarum ſimilis mos, qui, vt Strabo ait*, ἐν οἴνῳ τὰ μέγιστα βουλεύονται, καὶ ταῦτα βεβαιότερα τῶν ἐν νήψει τίθενται. *idemq; de iis Ammianus lib. XVIII. Sed & Cretenſium: ex Athenæo lib. IV. cap. V. Græcorum omnium veterum: ex Homero, & Plutarcho diffuſè Sympoſiacorum lib. VII. Propius ad Tacitum Herodotus I.*

Quæ

Quæ Perſæ in conuiuiis deliberauerint, poſtridie proponi ſobriis: & ſi tunc placuerint, rata eſſe.

66. Haud minus facilè vitiis, quàm armis vincentur.] *Bambergenſis,* vino quàm armis.

67. Vt nouiſſimo iactu de libertate & de corpore contendant.] *Hoc aleæ ſtudium pertinax Hunnis adtribuit D. Ambroſius, de Thobiâ cap.* xi. Ferunt Hunnos, cùm ſine legibus viuant, aleæ ſolius legibus obedire, in procinctu ludere, teſſeras ſimul & arma portare, & plures ſuis, quàm hoſtilibus ictibus interire. In victoriâ ſuâ captiuos fieri, & ſpolia ſuorum perpeti, quæ pati ab hoſte nequiuerint. *Et ſtatim:* Frequenter autem tanto ardore rapi, vt cùm ea quæ ſola magna æſtimant, arma victus tradiderit, ad vnum aleæ iactum vitam ſuam poteſtati vel victoris, vel fæneratoris, addicat. Denique conſtat, quòd quidam & Imperatori Romano cognitus, in fide pretium ſeruitutis, quod ſibi tali ſorte ſuperatus intulerat, ſuppliciis imperatæ mortis exſoluerit. *O fœda, ô barbara. & ſcio apud quoſdam Septemtrionalium hodie hanc inſaniam pro parte vigere.*

68. Fænus ignotum, ideoq; magis ſeruatur quàm ſi vetitum eſſet.] *Quid ſeruatur? imò non ſeruatur fænus, nec eſt eius vſus. Aliquid in hac ſcripturâ vitij. an* ſpernitur, *vel* ſpernatur? *ac tale ſententia petit.*

69. Agri ab vniuerſis per vices occupantur.] *Bambergẽſis,* ab vniuerſis vicis occupantur. *longè aliâ, nec deteriore ſententiâ.*

70. Fæminis lugere honeſtum eſt, viris meminiſſe.] *Acutè. Seneca communiter ita præcipit, epiſtolâ* C. Meminiſſe perſeueret, lugere deſinat.

71. Nulla regnorum potentiâ diuiſas.] *Codex illeipſe,* diuerſas. *quod probum ſcio.*

72. Manet adhuc Boiemi nomen.] *Latère aliud videtur in ſcripturâ Bambergenſi,* manet adhuc Boiis è munere nomen. *Scribo,* manet adhuc Boiiaſmi è re nomen. *vel* Boyaſmum è re. *aptè ad hæc veſtigia, & rem ipſam. Strabo quidem clarè* Βουίαιμον *regiam Marobodui nominat: quam dictam à Boiis vult nunc noſter. Poſſu &* Boyaimum *ſcribere, veriùs propiùſque ad etymon, quaſi Bàiorum domum.* Boyaſmu

73. Loci veterem memoriam.] *Voculam inſerit Bamberg.* veterem viæ memoriam: *quâ quid faciam, ſum incertus.*

74. Agrippinenſes conditoris ſui nomine.] *Agrippam intellegit, qui Rhenum eos primus traduxit, & in iis ſedibus collocauit. Ille tamen non eſt Coloniæ cōditor, neque auctor nominis: ſed ab Agrippinâ id habent, eius filiâ, vt Tacitus clarè in* xii. *Annaliũ ſcripſit. Itaque dubitaui, num* conditoris ſuæ *legerem: neque nouum, eius flexus verba in fœmineum etiam genus vſurpari. Virgilius de Iunone:* Auctor ego audendi. *Ouidius de Venere:* Sponſor coniugij ſtat dea picta ſui. *Et plura ſunt eiuſmodi.*

75. Origine erubeſcunt.] *Imò verò,* non erubeſcunt. *Quamuis, inquit, Vbij nomen mutarint, & colonico iam iure, libentiùs Agrippinenſes dicantur, a conditore: tamen nec Germanicæ originis eos pudet, libentérque ſe iis inſerunt.*

76. Nec tributis contemnuntur.] *Siue,* continentur. *In promptu erat,* conteruntur. *ſed parùm elegans, cùm idem verbi ſtatim ſequatur,* nec publicanus atterit. *Ferri & vulgata poteſt. Nam quibus tributa imponuntur, hoc ipſo, vt victi, pro contemtis habentur & deſpretis. Steph. Pighius, in Hercule Prodicio, mallet,* contenuantur. Deprauatio verbi.

77. Qui decumates agros exercent.] *Errare cenſeo, qui proprium hîc gentis aut loci nomen quærunt. Quomodo verò iidem populi ſiue agri, trans Rhenum & Danubium ſimul ſint? quod tamen ponit noſter. Ego communiter Decumates agros interpreter, qui decumas ſoluunt. Cicero Decumanos dixit:* Omnis, *inquit,* ager Siciliæ decumanus eſt. *Nam hi agri non aliud ſunt, quàm trans limitem capti ab hoſte, & militibus dati, ſiqui ex iis fructus. Qui haud multi aut vberes, quoniam hoſtibus expoſiti, & vt ipſe ait, dubiæ poſſeſſionis id ſolum. Tacitum de hiſipſis loqui ego ſentio* xiii. *Annali:* Friſij imbellem ætatem ad- Decumates agri.

Qui militum erant. mouêre ripæ, agroſque vacuos & militum vſui ſepoſitos inſedêre. *Hos ipſos agros non fructu tantum; ſed mancipio militum eſſe iuſſit Imp. Alexander. de quo Lampridius:* Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus & militibus donauit, ita vt heredum eſſent, ſi heredes militarent: nec vmquam ad priuatos pertinerent. Addidit ſanè his animalia & ſeruos, vt poſſent colere quod acceperant. *Videntur autem id ſecuritatis cauſſâ feciſſe Romani, & ne hoſtes aut ſuſpecti prope colerent. Itaque vacua loca, ad multa milliaria, ſæpe relinquebant. In Fragm. Dionis* LXXIIII. *Commodus Imp. Buris populis Germaniæ eâ lege, inter alias, pacẽ dat, ὥστε μὴ ἐνοικεῖν ποτὲ, μήτε ἐννέμειν τεσσαράκοντα στάδια τῆς χώρας σφῶν, τῆς πρὸς τῇ Δακίᾳ οὔσης:* ne incolerent vnquam, néve paſcerent, in quadraginta ſtadiis terræ, quæ Daciæ proxima eſſet. *De Germanis priſcis, Cæſar ſimile libro* VI.

78. Quodque rariſſimum, nec niſi ratione diſciplinæ conceſſum.] *Bambergenſis*, nec niſi Romanæ diſciplinæ. *Et neutram ſane lectionem iure ſpernas.*

Mos crinem alendi & ponendi. 79. Nec niſi hoſte cæſo exuere votiuum obligatumque virtuti oris habitum.] *Hoc teneo, præ eo quod ſcriptis*, nec non hoſte. *At de more ipſo, ſuprà dixi.*

80. Quando vrgentibus imperij fatis.] *Scriptus liber non male*, yergentibus.

81. In claritatem eius referre conſenſimus.] *Idem*, referre conſueuimus.

82. Et tam magni exercitus fidem.] *A coniecturâ repoſui: cùm in libris ſit*, magni exitus.

83. Proximis temporibus triumphati magis, quàm victi ſunt.] *Referendum ad Domitiani tempora, qui de Cattis triumphum duxit: ſed vanum & irriſum. Suetonius, & noſter Tacitus in Agricolâ*: Inerat conſcientia, deriſui nuper fuiſſe falſum è Germaniâ triumphum.

Nodus in crinibus. 84. Inſigne gentis obliquare crinem, nodoque ſubſtringere.] *Quod Sueuis propriè tribuit noſter, alij Germanis vulgò. Seneca De Irâ*: Non eſt Æthiopis inſignitus inter ſuos color, nec crinis ruffus & in nodum coactus apud Germanos. *Idem epiſtolâ* CXXVI. Quid capillum ingenti diligentiâ comis? cùm illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel vt Scythæ ſolent, ſparſeris. *Martialis etiam Sigambris:*

Crinibus in nodum tortis venere Sigambri.

Cirri in iiſdem. *Idem vniuersè alibi:* Rhenique nodos. *Tertullianus Cirros in Germanis agnoſcit, fortaſſe ab hac crinium obliquatione & flexu. De virginibus velandis:* Debebunt & ipſi aliqua inſignia ſibi defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum. *ideò quia, vt hic ſcriptum, crinem obliquabant. Iuuenalis:*

Cærula quis ſtupuit Germani lumina; flauam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?

Taciti tamen locum huncce de obliquando crine, fateor ita etiam capi poſſe, vt crinem non in rectum paßi ſint deſcendere, ſed reduxerint in poſteriorem verticem & obliquarint.

85. Vt hoſtium oculis, ornantur.] *Placet. Bambergenſis*, armentur.

Semnones Sueuorum populi. 86. Nobiliſſimos Sueuorum Semnones.] *Rectè. etſi in Velleio lib.* II. Senones *ſcriptum legas, qui eos cum Hermunduris coniungit. In Dionis Fragmentis Electo* LXXI. *probiſsimè ſcriptum erat: πρὸς Σέμνονας ἐπιχειρῆσαι: de Antonini bello in Quados & Marcomannos. Item Electo* XLIX. *Μάσυος ὁ Σεμνόνων βασιλεὺς. Latè errat * vir doctus, qui vtrobique Naſamones ſubſtituit & edidit, Africæ nimirum gentem. At iſti Semnones ad Albim ſunt: & manifeſtò illa Dionis ſpectant ad Germanica bella.*

* Pulmanus qui Fragmenta ea edidit.

87. Auguriis patrum & priſcâ formidine ſacrum.] *Legitimus verſus longus eſt (monuit me G. Falkenburgius) ſponte effuſus, an à veteri Poetâ?*

88. Longobardos paucitas nobilitat.] *Ita Farneſianus. Vulgò erat*, paucitas nobilitaſque.

Herthus, id eſt, terra. 89. In commune Herthum, id eſt terram matrem colunt.] *Libri alij.*

Nerthum

Nerthum, *aut* Verthum. *ego veram vocem cenſeo*, Aerthum. *Ita enim noſtratem eam vocem efferimus ſcribimuſq́. Cum adſpiratione, ſocum nobis ſignet non terram. Martianus Capella an huc adſpexerit, dū Heroës ab Herâ deriuat, id eſt terrâ, neſcio. Verba eius lib.* II. A medietate aëris vſque in montium terræque confinia Hemithoi Heroëſque verſantur, qui ex eo quòd Heram Terram veteres dixerunt, Heroës nuncupati. *Nam aliâs certè à craſſo errore eum non excuſes.*

90. Atque in ſplendidiſſimâ Rhætiæ prouinciæ coloniâ paſſim ſine cuſtode tranſeunt.] *Diſtingue*, coloniâ. paſſim ſine cuſtode tranſeunt. *Quod ait, ſine cuſtode: morem ingerit rarum & notabilem. Romani enim in limite imperij hoc ſeruabant, vt externum neminem admitterēt exciperéntve, niſi cuſtode dato & arbitro actionum. Diſcis ex hoc loco, & lib.* IV. *Hiſtoriarum, vbi acris querela de hac re Germanorum, ad Vbios:* Nam ad hunc diem flumina ac terras & quodammodo cælum ipſum clauſerunt Romani, vt colloquia congreſſuſque noſtros arcerent: vel quod contumelioſius eſt viris ad arma natis, inermes ac propè nudi ſub cuſtode & pretio coiremus. *Et in reſponſo Agrippinenſium:* Sint tranſitus incuſtoditi, ſed diurni & inermes. *Fuit alioqui & alia Ronanorum cautio in hac re, ne conuentus haberent ſuſpecti populi, niſi certo loco, & numero: idq́, coram aliquo Romano. Fragmentum Dionis* LXXIII. *Commodus pacem Marcomannis & Quadis dedit, ſed cum lege*, Ne ſæpe aut pluribus locis conuentus haberent: ἀλλ' ἅπαξ ἐν ἑκάστῳ μηνὶ, καὶ ἐς τόπον ἕνα, ἑκατοντάρχου τινὸς ῥωμαίου παρόντος: ſed ſemel in menſe dumtaxat, & in vno certo loco, idque Centurione aliquo Romano præſente. Custodes à finibus imperij.

91. Quatenus Danubio prætexitur.] *Scriptus liber*, peragitur. *malè.*

92. Gothini.] *Gothuni ſemper Claudiano.*

93. Regnantur paullo iam addictiùs.] *Bambergenſ. & Rom.* adductiùs. *etiam rectè. & dixi de eo verbo ſuprà.*

94. Nec velis miniſtrantur.] *Melius*, miniſtrant. *Virgilianum eſt*,

——veliſque miniſtrant.

95. Sonum inſuper emergentis audiri.] *Malim*, ſe mergentis. *Nam hæc perſuaſio rudis & caſca plebis fuit, Solem dum in Oceanum cadit, ſtridorem edere non aliter quàm ſi ignitum ferrum condatur in aquam. Poſsidonius apud Strabonem lib.* III λέγειν φησὶ ποσειδώνιος τοὺς πολλοὺς, μείζω δύνειν τὸν ἥλιον ἐν τῇ παρωκεανίτιδι μετὰ ψόφου παραπλησίως, ὡσανεὶ σίζοντος τοῦ πελάγους κατὰ σβέσιν αὐτοῦ, διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὸν βυθόν. *Florus de Decimo Bruto in Hiſpanis bellante:* Non priùs ſigna conuertit, quàm cadentem in maria Solem, obrutumq́ue aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegij metu & horrore deprehendit. *Quid D. Hieronymus, nónne in eodem errore, aut ſermone? In eccleſ. cap.* I. Sol ipſe, poſtquam ardentem rotam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias, ad locum vnde exierat regreditur. Sol mergi olim putabatur.

96. Id pro armis omniumque tutelâ.] *Fortaſſe melius*, omnique tutelâ.

97. Sed & mare ſcrutantur, ac ſoli omnium Succinum legunt.] *Hic locus eſt, quem Caßiodorus indicatum voluit, lib.* V. *epiſt.* II. Hoc Succinum, quodam Cornelio ſcribente, legitur in interioribus inſulis Oceani, ex arboris ſucco defluens, vnde & Succinum dicitur, paulatim Solis ardore coaleſcens. *Sed ităne contemptim ille de noſtro*, quodam Cornelio? *non ſcripſit, ſed* quondam. *Quod autem inſcriptione eius epiſtolæ eſt*, Hæſtis Theodericus rex: *è Tacito eſſet*, Æſtys, *qui appellat* Æſtyorum gentes, *Succinum hoc legentes.*

IVSTI LIPSI

AD CORNELII TACITI IVL. AGRICOLAM NOTÆ.

Tempus huius ſcriptus. 1. LIBELLVS *hic, ſiquis alius, verè diſertus, verè prudens, ſcriptus videtur ſub idem tempus cum illo de Germaniâ: vel certè haud longe ſecus. Nam quadriennio poſt mortem Agricolæ hunc contexuiſſe videtur, ipſo quidem indice, hoc libro:* Nobis tam longæ abſentiæ conditione, ante quadriennium amiſſus es. *Atqui obiit Agricola Pompeio Collegâ & Corn. Priſco* COSS. *Vti hac ratione, ſcriptum ſyntagma hoc eſſe oporteat ſub ipſum initium imperij Traiani.*

Rutilius hiſtoricus. 2. Nec id Rutilio citra fidem.] *Rutilium Rufum intellegit, qui & Hiſtorias ſcripſit, & Orationes, & De vitâ ſuâ. Citant eum Latini Græciq́ scriptores paßim, & nominatim Chariſius hac De vitâ. Etiam Iſidorus, ſed corruptus, lib.* XX. *Orig.* Lecticæ ſiue plutei lecti. de quibus Satilius Rufus De vitâ ſuâ: Primùm, inquit, conſuetudine Imperatorum ipſe pro lectis lecticis vtebatur. *emenda,* Rutilius Rufus.

Iſidorus correctus.

3. Scauro.] *De quo Cicero in Bruto:* huius & orationes ſunt, & tres ad L. Fuſi- M. Scaurus. dium libri ſcripti De vitâ ipſius actâ, ſanè vtiles. *Plinius lib.* XXXIV. L. Fuſidium illum, ad quem Scaurus De vitâ ſuâ ſcripſit. *Valerius Maximus lib.* IV. M. Scaurus quantulam à patre hereditatem acceperit, in primo libro eorum quos De vitâ ſuâ ſcripſit, refert.

Diuinatiuncula. 4. Legimus cum Aruleno Ruſtico.] *Itáne* legimus *imò,* vidimus. *nam hæc ſub Domitiano geſta, vt in extremo libello indicas, te viuo, atque adeò præſente.*

5. Adempto per inquiſitiones & loquendi commercio.] *Malo,* etiam loquendi.

6. Augeat quotidie, facilitatem imperij Nerua Traianus.] *An'ne,* felicitatem imperij? *tametſi vulgatum quoque aptum ad ſcriptoris mentem.*

7. Subit quippe ipſius inertiæ dulcedo, & inuiſa primò deſidia poſtremò amatur.] *Eſt ſententia quam in me aliquoties expertor: & conſonat Auſonius ad Paulinum:*

——agnoſco pudorem,
Quòd vitium fouet ipſa ſuum ceſſatio iugis,
Dumq́ue pudet tacuiſſe diu, placet officiorum
Non ſeruare vices. & AMANT LONGA OTIA CVLPAM.

Apuleij hoc etiam ſimile: Deſuetudo omnibus pigritiam, pigritia veternum parit.

8. Multi fortuitis caſibus.] *Vulgati hic confuſi, nec ſani. nos ab ingenio reſtituimus: vt pleraque alia in hoc libello, quem non inuenimus in vllis manuſcriptis, etſi germaniſſimum Taciti fœtum.*

Correctio. 9. Memoriam prioris ſeruitutis.] *Correximus verè: cùm in libris eſſet,* prioribus ſenectutis. *niſi quòd Venetus,* prioris. *At non de ſenectute ſuâ Tacitus, ſed de priorum temporum ſeruitute clarè loquitur, & præſentium ſub Neruâ felicitate.*

Agricola in Epigr. mentio. 10. Cn. Iulius Agricola.] *Ad quem pertinere videri Epigramma quoddam Antiphili, probabiliter obſeruauit Io. Brodæus lib.* 1. *Ἀνθολ. εἰς θάνατον.*

Iulius Græcinus. 11. Iulius Græcinus.] *De quo Seneca de Benefic. lib.* II. Si exemplo magni animi opus eſt, vtemur Græcini Iulij viri egregij, quẽ C. Cæſar occidit ob hoc, vnũ quòd melior

melior vir eſſet, quàm eſſe quemquam tyranno expediret. *Et epiſtolâ* XXIX. Iulius Græcinus vir egregius. *Scripſit de re Ruſticâ, aut certè de Vineis. ex Columellâ, lib.1. cap.1.* Iulij Attici velut diſcipulus, duo volumina ſimilium præceptorum De vineis, Iulius Græcinus compoſita facetiùs & eruditiùs poſteritati tradenda curauit. *Citat & Plinius eundem inter ſcriptores, Indice libri* XIV. *&* XV.

12. Nihil appetere ob iactationem.] *Ita Rhenanus. Venetus,* in iactationẽ, *alij libri particulâ vtraque vacui. Scribo,* appetere iactatione.

13. Incenſæ Coloniæ.] *Coloniam vnicam deletã reperio Camalodunum. Tacito ipſi id crede lib.* XIV. *atq; hoc ipſo libello, infrà. Magis ergo ex rei fide ſcribes,* incenſa Colonia.

14. Artem & vſum & ſtimulos.] *Commodiùs, niſi fallor:* attamen & vſum.

15. Dum in templo (Liguriæ pars eſt) hoſtiliter populatur.] *Audio Sauillum (videre nondum contigit, etſi valde optanti) correxiſſe:* Dum Intemelio: *certè acutè & ſagaciter, quantum poteſt. Fuluius tamen in veteri codice reppeiſſe ait:* Dum Intemelium, Liguriæ vrbs eſt. *In re cõſentio, in verbo mutem:* Dũ Intemelios. *Nam populi ſunt hoc nomine: & pro vrbe, aut ſingulariè ſi legas, vix phraſis & textus admittit.*

16. Habuerunt virtutes ſpatium exemplorum. Sed primò Cerialis.] *Ego ſic lego.* Habuerunt virtutes ſpatium & exemplum. Sed primò Cerialis modò labores, *&c. Has ſententiã: Cerialis & ſpatium campumq; exercendis virtutibus dedit, & exemplum. Ipſe enim bonus ſtrenuuſq; dux. Sed tamen initio, labores dumtaxat & pericula cum Agricola partiebatur: mox, virtute eius clarè cognitâ, etiam laudem.*

17. Incognitas ad id tempus inſulas, quas Orchadas vocant, inuênit.] *Si nunc demum inuenit, falſum quod Euſebius Chronico tradidit:* Claudius de Britannis triumphauit, & Orchadas inſulas Rom. adiecit imperio. *quem tamen pleriquc Epitomarij ſcriptores ſecuti ſunt.*

Euſebij error.

18. Rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus Germanicam originem adſeuerant: Silurum colorati vultus & torti plerumque crines.] *Adſpexit, imò tranſcripſit in parte hunc locum Iornandes De origine Gothorum:* Silurum (*malè in eo* ſylorum) colorati vultus, torto plerique crine & nigro naſcuntur. Calidoniam verò incolentibus rutilæ comæ, corpora magna ſed fluida. qui Gallis ſiue Hiſpanis à quibuſque attenduntur adſimiles.

Iornandes ad Tacitum aſpexit.

19. Ita dum ſinguli pugnant, vniuerſi vincuntur.] *Dictum, quod ætas noſtra & alia comprobauit. Iuſtinus eleganter lib.* VIII. Græciæ ciuitates dum imperare ſingulæ cupiunt, Imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium ſine modo ruentes, omnibus perire quod ſingulæ amitterent, non niſi oppreſſæ ſenſerunt.

Qui diſiunguntur, pereunt.

20. Dierum ſpatia vltra noſtri orbis menſuram.] *Res hodie teſtis: atque etiam viri ab illo æuo. Scriptor Panegyricus ad Conſtantinum, de Britanniâ:* Longiſſimæ dies, & nullæ ſine aliquâ luce noctes. dum illa litorum extrema planicies non attollit vmbras, noctiſque metam cæli & ſiderum tranſit aſpectus. *cauſâ tamen futili & à ſolo petitâ, quæ reuera à ſole. Sed nimirum orator ille palam argutiolam à noſtro hic ſumpſit:* Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbrâ non erigunt tenebras, infraque cælum & ſidera nox cadit. *Plinius de longiſſimis diebus:* In Italiâ horarum quindecim. in Britanniâ * ſeptemdecim; vbi æſtate lucidæ noctes, haud dubiè repromittunt id quod ratio cogit credi, Solſtitij diebus accedente Soli propiùs verticem mundi, anguſto lucis ambitu, ſubiecta terræ continuos dies habere ſenis menſibus, noctéſque è diuerſo ad brumam remoto. *Quem corrigo tranſiens,* haud dubiè repromunt.

Longi in Britanniâ dies.

* *Imò & ſupra octodecim, in extremâ eius parte.*

Plinius emendatus.

21. Conſilium id D. Auguſtus vocabat, Tiberius præcipuè.] *Valdè blanditur mihi correctio,* Tiberius præceptum. *Hoc ſenſu. Abſtinere à Britanniâ Auguſtus conſilio viſus: Tiberius, præcepto. atque id vterque præ ſe ferebat. Reſpicit in Auguſto illud, quod Annali primo de eo ſcriptum:* Addideratque conſilium coërcendi intra terminos imperij.

Romani Britanniam vitabant.

imperij, incertum metu an per inuidiam. *Ad hoc Auguſtaum conſilium Tiberius, qui* omnia dicta factaq; eius vice legis obſeruabat, *(ipſe ita apud Tac. loquitur IV. Annal.) habebat vt præceptum, ſiue interdictum. Cauſſæ porrò ipſa huius conſilij in Strabone ſunt, lib. IV. iuſta, & ex mente, niſi fallor, Auguſti. Ait eum Principem contentum fuiſſe amicitiam cum Britannis colere, & tributi loco neſcio quid minutarum rerum accipere: ὥστε addit, μηδὲν δεῖν φρουρᾶς τὴν νῆσον. τοὐλάχιστον γὰρ ἑνὸς τάγματος χρῄζοι ἄν, καὶ ἱππικοῦ τινος, ὥστε καὶ φόρους ἀπάγεσθαι παρ' αὐτῶν. εἰς ἴσον δὴ καθίσταιτο ἂν τὸ ἀνάλωμα τῇ στρατιᾷ τοῖς προσφερομένοις χρήμασιν. ἀνάγκη γὰρ μειοῦσθαι τὰ τέλη φόρων ἐπιβαλλομένων, ἅμα δὲ καὶ κινδύνους ἀπαντᾶν τινας, βίας ἐπαγομένης.*

22. Alterius manus centuriones, alterius vim & contumelias miſcere.] *Corrigo,* alterum manus, centuriones: alterum, vim & cõtumelias miſcere. *Legatus quidem, inquiunt, manus militum & centuriones immittit: procurator vim & contumelias infert. Fortaſſe etiam melius:* Alternis manus, centuriones: alternis, vim & contumelias miſcere: *vt velit eos alternis, & vicißitudine quadam ſæuiſſe.*

Correctiuncula.

23. Qui relegatum in aliâ inſulâ exercitum.] *Placet. nec malè tamen,* religatum.

Bolanus.

24. Eadem inertia erga hoſtes.] *Poëta ergo illi non fides, qui Bolanum hunc magnum bellatorem facit apud ſilium, & trophæa eius Britannica oſtendit. Statium dico, in Siluis libro V. ad Criſpinum:*

> Cernis adhuc titulos, hunc ipſe vacantibus armis
> Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.

quaq; alia in eodem Protreptico vatum more inflat.

25. Vt quibus bellum volentibus erat.] *Vellem,* vt quibuſque.

26. Omnia ſcire, non omnia exſequi.] *Notabis* Exſequi *hic valere,* Punire, vlciſci. *quod in Suetonij Iulio, cap. LXVII. Veſpaſ. cap. XIIII. Caligulâ, cap. XII. in Senecâ, & alibi obſeruatum.*

27. Frumenti & tributorum auctionem.] *Legam,* exactionem. *niſi tamen tributa aucta recenter intellegit; quod Veſpaſianus fecerat, vt in Suetonio legas.*

28. Copiis inſtruxit, in ſpem magis quàm ob formidinem.] *Vel potiùs,* in ſpeciem magis.

29. Hinc auctus Oceanus.] *Putabam,* victus. *ſed quid ſi* auctus, *quia incognitum mare tam nauigatum, & reliquo Oceano quaſi adiectum?*

30. Oppugnaſſe vltrò, caſtella adorti.] *Fortaſſe,* oppugnare vltrò, caſtella adoriri.

Defectus expletus.

31. At Britanni non virtute ſe, ſed occaſione, & arte ducis rati.] *Omninò aliquid huic ſententiæ deeſt. Putem commodè expleri:* arte ducis victos rati. *Ideò prompti & feroces, inquit, Britanni, quia etſi ſæpe victi, non tamen verâ virtute victos ſe, ſed aſtutiâ aliquâ & arte Romanâ putabant.*

32. Vſipiorum cohors magnum ac memorabile facinus auſa.] *Hodie rideamus: at olim hoc tanti fuit, quanti nunc penetraſſe Magellani ſinum, & orbem hunc circumdediſſe. Ambroſius lib. III. Hexam. cap. III.* Illud magnum & inauſum nauigantibus, atque intentatum nautis mare, quod Britannias frementi includit æquore, atque in vlteriora & ipſis fabulis inacceſſa ſecreta ſe porrigit. *Hac autem circumuectione retecta Britannia, & inſula bonâ fide approbata. Dionem in Tito vide.*

In concordiâ ſalus.

33. Tandemque docti commune periculum concordiâ propulſandum.] *O verba aurea! vtinam imbibamus! Nempe hoc eſt, quod Hermocrates ille Syracuſanus pulcherrimè monuit, apud Thucid. lib. IV. τοὺς δὲ ἀλλοφύλους ἐπελθόντας ἀθρόοι, ἢν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα. εἴπερ καὶ καθ' ἑκάστους βλαπτόμενοι, ξύμπαντες κινδυνεύομεν.* Extraneos aduenientes, ſi ſapimus, iuncti repellemus: quoniam ſinguli etiam ſi lædimur, vniuerſi periclitamur.

34. Nos terrarum ac libertatis extremos.] *Animoſa & alta hac oratio Galgaci.*

gaci. in quâ quod ſuos maximè hortatur ad robur, quoniam vltimi Britannorum ſint, nec vlla gens vltrà: facit, quòd Homericus ille Aiax Iliad. o.

> Ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.
> Ἠέ τινάς φαμεν εἶναι ἀοσσητῆρας ὀπίσσω;
> Ἠέ τι τεῖχος ἄρειον ὅ κ' ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι;

O ſocij eſto-te viri, remini-ſcimini virtu-tis. A tergóne adiutores remo-ſtim adeſſe? Aut aliquẽ murum, qui auertat triſtem fatû?

35. Nihil niſi fluctus & ſaxa: & interiores Romani.] *Alij libri,* inferiores. *Meo animo ſcribas,* & iis infeſtiores Romani. *Ad extrema ventum eſt, aiebat Galgacus. illinc infeſtum mare & rupes: hinc Romani, illis haud mitiores.*

36. Nata ſeruituti mancipia ſemel væneunt, atque vltrò à dominis aluntur: Britannia ſeruitutem ſuam cotidie emit, cotidie paſcit.] *Egregium vero membrum, & qualia multa in pulcherrimo corpore huius orationis. quo, mortar, ſiquid meo ſenſu prudentius, diſertius, argutius eſt in omni Romana linguâ. Ceterum huic ſententiæ plane compar, & velut hinc hauſta, illa Saluiani libro* VI. *extremo, vbi queritur Romanos tributa barbaris pendere, quæ munera vocabant:* Dicimus donum eſſe, quod pretium eſt, & quidem pretium conditionis duriſſimæ ac miſerrimæ. Omnes quippe captiui cùm ſemel redempti fuerint, libertate potiuntur: nos ſemper redimimur, & numquam liberi ſumus. Saluiani locus adlimatus.

37. Sicut in familiâ recentiſſimus quiſque ſeruorum & conſeruis ludibrio eſt.] *Itaque ſerui recentiores non in magno pretio. Suetonius aliter præfert in Iulio, cap.* XLVII. Seruitia recentiora politioraque immenſo pretio comparaſſe dicitur. *ſed ipſum mendo, & interpretes æſtu libero, ſcribóque:* ſeruitia decentiora. Recentes ſerui, illudebantur. Suetonius emendatus.

38. Neque enim arua nobis aut metalla.] *Quid? nónne antè dictum,* aurum & argentum *in Britannia eſſe? dictum: ſed hic de ſeſe Caledonij loquuntur & ſentiunt, vbi tunc nihil horum.*

39. Nos integri & indomiti & libertatem non in præſentiâ laturi.] *Romana editio,* & in libertatem non in præſentiam laturi. *ex quo M. Antonius Muretus ingenioſè, deductis tribus litterisq́,* in libertatem, non in p.r ſeruitium nati, *id eſt populi Romani. Ambigo tamen: & malim,* libertatem non in præſenti ablaturi, *vel* illaturi. *In hoc enim ſententiæ huius penetrantis vis & velut acies eſt, integros adhuc Caledonios eſſe, & libertatem ſine vllo iugo illibatam habere. irent igitur pugnarentq́, non vt amiſſam iterum inferrent, ſed tot ſæculis retentam vt nequis auferret.* Mureti coniectura.

40. Primo ſtatim congreſſu vnde oſtendamus.] *Corrigo verè,* primâ ſtatim congreſſione oſtendamus.

41. Quæ vbi remoueris, qui timere deſierint, odiſſe incipient.] *Nec malè,* quos timere deſierint.

42. Paucos numero circum.] *Lego,* numeros. *& accipio cohortes, vt notaui ad lib. 1. Hiſtor.*

43. Clauſos quodammodo ac vinctos alij nobis tradiderunt.] *Qui alij? imo verò,* dij, *repone, mea fide & iuſſu.*

44. Agricola quamquam lætum & vix monitis coërcitum militem adhuc ratus.] *Vox planiſſime excidit,* militem acuendum adhuc ratus, *aut,* incitandum: *ſiue aliud tale.*

45. Octauus annus eſt, Commilitones.] *Vnde numerat? ab introitu ſuo in prouinciam, & ad res ſuas aptat.*

46. Vota virtuſque in aperto.] *Quod Polybius dixit,* ἐν ὑπαίθροις.

47. Aut moras belli aut cauſſas debellandi.] *Quæ etiam apud me Guil. Barclayo erudito & ſagaci viro, ex tempore emendabam,* cauſſas rebellandi. *Sententia poſcit.*

48. Sequi, vulnerare, capere.] *E Salluſtio ſumpta hæc ſcio, qui in Iugurthino:* tum ſpectaculum horribile in campis patentibus, ſequi, fugere, occidi, capi, equi atque viri afflicti.

49. Miſcere inuicem concilia aliqua, dein ſperare.] *Totâ hæc periodo*

 ornatum

ornatum ex oppoſitis quæſiuit. ideoq́, hic legam, dein ſeparare. *Aliquando, inquit, cum aliis, aliquando rurſus ſecum deliberabant.*

50. Hunc rerum curſum, quamquam nullâ verborum iactantiâ epiſtolis Agricolæ actum.] *Hactenus. unum hunc emendationi me expedio,* auctum, *pro* actum, *reſcribens.*

51. Triumphalia ornamenta.] *Palàm eſt hæc à Domitiano tributa: quod Tacitus de ſocero non potuit, credo, ignorare. Tamen Dio vult à Tito.* Ἐγράφη, *inquit,* διὰ ταῦτα ὑπὸ Δομιτιανοῦ, καί τοι τὰς ἐπινικίους τιμὰς παρὰ τοῦ Τίτου λαβών.

In hos qui laude lędūt. 52. Peſſimum inimicorum genus, laudantes.] *Gnome ex ipſis adytis humanæ vitæ. cui Mamertinus interpres, Panegyrico ad Iulianum:* Cum, *inquit,* ſancti Principis merces (*legimus* mores) atque inſtituta falſarum vituperationum licentiam ſubmouerent. callido nocendi artificio accuſatoriam diritatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quaſi per beniuolentiam illa iactantes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus vrbes Galliæ excitauit, *&c. Statimque:* Hæ voces fuerunt ad inflammanda odia probris omnibus potentiores. ſi enim comminiſci aliqua flagitia tentaſſent, facilè ipſo ſplendore laudis & gloriæ refutarentur. inuenerunt accuſandi genus, quod nullus refelleret.

53. Proconſulatum Aſiæ & Africæ ſortiretur.] *Non poteſt, vt ſortitus fuerit vtrumque ſimul. nec ferunt Romani mores. Scribo,* Aſiæ aut Africæ.

54. Salarium tamen Proconſuli ſolitum offerri.] *Nihil magis ad huius loci lucem (vt ne ab alto aut longinquo petam) quàm quæ Dio Caſsius in Fragmento rerum Macrini conſcripſit. Ait* Aufidium Frontonem, neque Africæ Proconſulatu donatum à Macrino, etſi ſortitus eam eſſet, neque item Aſiæ: *& addit,* τόγε μὴν ἱκνούμενον ἔτος, καὶ οἴκοι μένοντι αὐτῷ, τὰς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας, δοθῆναι ἐσηγήσατο. οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνος αὐτὰς ἔλαβεν, εἰπὼν, οὐκ ἀργυρίου, ἀλλ' ἡγεμονίας δεῖσθαι: adiunctum tamen ſalarium, etiam domi manenti ipſi, vigintiquinque myriadas drachmarum, dari ſtatuit. quod ille non accepit, dicens non pecuniæ ſed Imperij honoriſque ſe egere. *Vides retineri ſolitos; vides Salarium tamen accipere; vides & ipſam ſummam, ſed ea notandam. Ea eſt* decies HS. *ſiue* XXV. *millia Philippicûm.*

55. Proprium humani ingenij eſt, odiſſe quem læſeris.] *Seneca* II. *de Irâ:* Hoc habent animi magnâ fortunâ inſolentes, quos læſerunt & oderunt.

56. Eo laudis excedere.] *Malo,* accedere, *vel potius* eſcendere. *Sequentia huius comprehenſionis parùm integra cenſeo.*

57. Principem Traianum videre ominabatur.] *Mirum ſi tot annos antè præſagiit? nec de Traiano vlla ſpes aut ſuſpicio; niſi ſi Deus mentem illi mouit, aut noſtro ſcriptori Blanditia, quod non ſolet.*

Arx Albana. 58. Vnâ adhuc victoriâ Carus Metius cenſebatur, & intra Albanam villam ſententia Meſſalini ſtrepebat.] *Veteres editiones.* intra Albanam arcem villam. *Opinor,* villam, *gloſſematium eſſe: & germanum,* Albanam arcem. *Certe Domitianus delectatus eo loco, cumq́, habuit velut arcem. Dionis compendium:* τοῦτο τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Ἀλβανὸν, ἀφ' οὗπερ οὕτως ὠνομάσθη, ὄν, ὥσπερ τινὰ ἀκρόπολιν ἐξείλετο.

Calumniatores tunc inſignes. *At peſtes iſtas hominum, & diſtrictos eius æui accuſatores, Plinius paſsim nominat. etiam Sidonius:* Hi ſunt quorum comparatione digitum tollerent Narciſſus, Aſiaticus, Maſſa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinius. *Iuuenalis:*

———quem Maſſa timet, quem munere palpat
Carus.

59. Maſſa Bæbius iam tum reus erat.] *Qui damnatus quidem poſteà eſt accuſantibus Bæticis. vt diſces ex Plinij epiſtolâ* VII. *lib.* VII.

60. Mox noſtræ duxêre Heluidium in carcerem manus.] *Nam in Senatu accuſatus, & manus ibi ei iniectæ ſunt, maximè & primùm à quodam Certo. Plinij epiſtola legatur* XIII. *libri* IX. *Hæc autem referenda, nequis erret, ad* Heluidium filium,

quem

quem Domitianus occidit (Suetonius cap. x. *) cum patrem eius ipſe Veſpaſianus. idem Sueton. Veſp. cap.* xv. *Sed Heluidius hic filius quâ matre natus? Habuit ſane Heluidius pater* Fanniam vxorem, *filiam* Thraſeæ Pæti : *quod in epiſtola* xix. *lib.* vii. *apud Plinium clarè ſcriptum. Non tamen hac mater, ſed nouerca. & ita idem Plinius appellat epiſtola* xiii. *libri* ix. Fuerat cum Arriâ & Fanniâ, quarum altera Heluidio nouerca, altera mater nouercæ. *Nam Fannia hæc vxor Heluidij Priſci, vt Arria vxor Thraſeæ; & ergo Fanniæ mater. Ex his liquet* Heluidium patrem, *aliam vxorem ante Fanniam habuiſſe, & ex eâ prolem: etſi* Quæſtorius adhuc à Thraſeâ gener ſit electus, *vt libro* iiii. *ſcriptum.*

61. Nos Maurici Ruſticique viſus.] *Scriptura apud me fidei fluxæ. Quid enim illud, viſus? Nec melius tamen video: aut potiùs in ſententiolâ hac nihil video. Viri ipſi mihi notiores. è quibus Mauricus, Iunius eſt Mauricus,* quo viro nihil firmius, nihil melius, *ait Plinius lib.* iv. *epiſtolarum. Eum à Domitiano in exſilium pulſum, rediſſe principatu primo Neruæ, docebit te idem lib.* i. *epiſtolâ* v. *At Ruſticum hunc, Iunium Ruſticum nominat Suetonius in Domitiano:* Occidit Iunium Ruſticum, quòd Pæti Thraſeæ & Heluidij Priſci laudes edidiſſet. *Etiam lapis vetus, ſiue inſcriptio baſis:*

Iunius Mauricus.

Iunius Ruſticus.

L. IVNII. RVSTICI
PHILOSOPHI
STOICI
L. IVNIVS. L. L.
MYRINVS. P. P.

At noſter Arulenum Ruſticum appellat, initio huius libelli: & Plinius epiſtolâ v. *lib.* i. *de Regulo:* Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret publicaretque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam Stoicorum ſimiam appellat. *Vt omnino nomina illi fuerint, L. Iunius Arulenus Ruſticus. Plinius ipſe hunc velut doctorem monitoremq́; habuit, & in laudes eius erumpit epiſtolâ* xiv. *lib.* i. *Etiã Plutarchus, extremo libello De Curioſitate, factum eius plenum conſtantiæ recenſuit.* Et Antoninus epiſtolam inſeruit i. De ſuâ vitâ. *At Senecio, Herennius Senecio eſt, Plinio non ſemel item nominatus. Reus & interfectus fuit, quod de vitâ Heluidij libros compoſuiſſet, ait Plinius lib.* vii. *Sed vos magnæ animæ mihi ſaluete: quos iure miramur, colimus, factis dictiſque ſapientes, & legitimos robuſtæ porticus alumnos.*

Herennius Senecio.

62. Sæuus ille vultus & robur, à quo ſe contra pudorem muniebat.] *Particulam ſupereſſe puto, & lego,* rubor quo ſe. *Porro de hoc Domitiani fallaci habitu, Plinius in Panegyrico:* Ira in oculis, fæmineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore ſuffuſa. *Item Sueton. cap.* xviii. *Et communiter, Seneca epiſt.* xi. Quidam numquam magis, quàm cùm erubuerint, timendi ſunt, quaſi omnem verecundiam effuderint. Sulla tunc erat violentiſſimus, cùm faciem eius ſanguis inuaſerat.

Rubor ſubdolus in Domitiano.

63. Excepiſſem certè mandata voceſque, quas penitus animo figeremus.] *Plane Homericum eſt. Ita enim apud eum Andromache lugens Hectorem:*

* Οὐδέ τί μοι εἶπες πυκινὸν ἔπος, οὗ τέ κεν αἰεὶ
Μεμνήμην νύκτας τε καὶ ἤματα δακρυχέουσα.

* *Nec mihi ſermones dixiſti, quorum ego ſemper Noctes atque dies lacrimis ſuffuſa recorder.*

64. Admiratione te potiùs temporalibus laudibus, & ſi natura ſuppeditet, militum decoramus.] *Cœnum & lutum, quod non purgo. Pro tora tentem:* admiratione te potiùs, te immortalibus laudibus.

IVSTI LIPSI

AD DIALOGVM DE CAVSSIS CORRVPTÆ ELOQVENTIÆ NOTAE.

Opera noſtra in hoc libello.

SVPERIORIBVS libris lucem aliquam induſtria noſtra attulit: huic, vere poſſum dicere, ſalutem. Nam cùm deprauatiſſimus vulgò circumferretur, nulla pagina ſine vulnere & vibice: admirabile eſt, quantum à Farneſiano codice (nam Vaticanis aberat) in eo ſanando ſimus adiuti. Multi hiatus expleti, verba & lineæ integræ inſertæ, centeni aliquot loci (Latine non oratorie loquor) emendati. Quorum omnium numerum inire aut longum, aut ſuperuacuum: moderabor, & in his Notis ea ſaltem tangam quorum vel inſignis correctio eſt, vel ambigua. Reliqua recepta in contextum, ſatis ſit verbo iamnunc prædixiſſe, è Farneſiani libri fide eſſe. At de ſcripto, & ſcriptore ipſo, pauca etiam hîc libanda ſunt. Scriptum ſanè optimum, ſtilo, inuentione, iudicio: & quod in hoc genere (integrum eſſet modò) conferre nihil verear cum iis quæ optimi ſæcli, & optimæ notæ. Scriptor tamen ipſe incertus. Ita olim iudicaui: neque etiam muto. Nam Tacitum fuiſſe quî credam? Stilus validè abnuit, non fallax in hoc genere argumentum. qui in noſtro, conſtrictus vbique, teres, acutus, & ſeuerus magis quàm lepidus: hîc omnia contrà. At mutari is in ætate aut argumēto poteſt, inquiunt Non nego. ſed numquam ita vt abeat prorſus à ſeſe. Quidquid Cicero ſcripſit, ſenex, iuuenis; philologum, philoſophum; in iis tamen lineamenta quædam apparent eiuſdem viri & vultus. Nec aliter fit in omnibus nobis. Aetatem etiam vide, ſi non pugnat. Hic ſcriptor ſermonem hunc habitum inducit ſexto Flauiani imperij anno: eique interfuiſſe ſe *admodum iuuenem*. Quomodò verò tunc admodum iuuenis Tacitus, ſi honores etiā cœpit ſub Veſpaſiano? Id enim de ſe fatetur, & *dignitatem* ſuam *à Veſpaſiano inchoatam* ait Hiſtoriar. primo. Sed exemplaria omnia Tacito adſerût. Quæ illa? vix bina aut terna credo ea eſſe in omni Europâ. quæ tam facile & pronum eſt hîc mentiri, quàm in aliis libris ſæpe. Sed etiam Pomponius Sabinus. Ita enim politiſſimus doctiſſimuſq; Pythœus nos docuit, Notis ad hunc libellum. Is igitur Sabinus mediæ ætatis Grammaticus in Carmen de obitu Mæcenatis: *Cornelius*, inquit, *Tacitus appellat ſcripta Mæcenatus calamiſtros*. Nec negare certè poſſumus, quin is locus hodieque in hoc libello exſtet. Quid dicam? ſeriò & ingenuè, nihil me credere huic ignobili Sabino, qui ex veteri verbo, ſomniauit fortaſſe quod voluit. Dico me. nam aliis nihil præeo quid ſequantur. Incommodi quid erit, ſiue Tacito tribuamus: ſiue M. Fabio Quinctiliano, vt mihi olim viſum? Nam & ſtilus ipſe planè geminus: & ille ſe *De cauſſis corruptæ eloquentiæ* ſcripſiſſe plus vno loco fatetur. quem titu-

Qui probus valde. — Sed incerto ſcriptore. — Non puto Tacitum. — Etſi libri, — Et Grammaticus adfirmans. — Stilus Fabianus eſt.

titulum valdè appoſitum ſcio huic argumento. Præcipuam enim materiem & velut fundum ſcripti, hoc fuiſſe, euincunt illa quæ ſuperant, & magis euincerent quæ à fine deſunt. Ipſe Maternus hic ad Meſſallam: *Exprime nobis non laudationem antiquorum, ſed cauſſas cur in tantum ab eloquentiá eorum receſſerimus.* Aetas tamen Quinctiliani paullò grandior fuiſſe videtur: quàm vt hic ſermo illo iuuene. Itaque ambigo. & cùm multa dixerim, claudo tamen omnia & ſigno hoc reſponſo, Mihi non liquère.

1. VT aut de ingeniis noſtris malè exiſtimandum ſit.] *Ita Farneſ. at in Rom. codice* exiſtimandum habeam.

2. Cùm ſinguli diuerſas vel eaſdem, ſed probabiles cauſſas adferrẽt.] *Id vero non probabile, vt in vno ſermone eaſdem cauſſas repetiuerint. Ego verba ea ſupereſſe cenſeo*, vel eaſdem.

3. Poſtquam accuratiùs Maternus Catonem recitauerat.] *Farneſ.* Curiatius Maternus. *Putabam,* curatius. *ſed ſententiam attendenti magis placet* Curiatius: *quod proprium nomen Materni poetæ fuerit.*

4. Aper communi eruditione imbutus.] *Malè vulgò*, cum eruditione.

5. Sedentem ipſum, quẽ pridie recitauerat librum.] *Rom. copula addita,* & quem. *rectè.*

6. Quo minus offenſas Catonis tui ames?] *Perſpicuè verum. vulgò*, aures.

7. An ideò librum iſtum apprehendiſti.] *Alij libri*, deprehendiſti. *Ego*, reprehendiſti: *propria ſignificatione huius verbi.*

8. Leges tu quidem ſi volueris, & agnoſces quæ audiſti.] *Scriptus liber longe aliter,* Leges quid Maternus ſibi debuerit, & agnoſces, *&c.*

9. Sequenti tractatione.] *Fortaſſe* recitatione. *Ipſe Maternus infra,* Recitatione tragœdiarum famam ſe auſpicatum, *ait.*

10. Omiſſis orationum & curarum ſtudiis.] *Omninò ſcribendum conicio,* cauſſarum ſtudiis.

11. Et ego cui deſidiam aduocationum obiicis.] *Præclarè meus liber. Anteà corruptè & mutilatè,* cui deſidiam aduocamur, cottidianum, *&c.*

12. Defendendæ aduerſus te poëticæ.] *Bene quoque hoc liber. Alij,* defendẽs aduerſus te poëticè.

13. Et ego enim quatenus arbitrium litis huius inueniri non patiar.] *Totum locum P. Pythœus legit,* quatinus arbitrum litis huius inueni, non patiar Maternum ſocietate plurium defendi. *hoc ſenſu, Quando te, Secunde, huius litis arbitrum nactus ſum. Quod rectum omnino iis quibus mens non curua.* Pythœi coniectura.

14. Maternum ſolicitè plurimum defendi.] *Farneſ.* ſocietate plurium.

15. Ipſum ſolum apud eos arguam.] *Malo,* apud vos.

16. Conſilia, facta noſtra.] *Rom. liber,* factaque noſtra.

17. Cuius vis & vtilitas rebus propè fluentibus.] *Pythœus rectè legit & diſtinguit,* rebus probè (*nec malè, ſi,* proſperè) fluentibus, aliorum præſidio & tutelâ intelligitur.

18. Sin proprium periculum increpuit.] *Alij libri,* periculum irrepat. *Sed hoc Farneſianum planiſſime verum eſt. Cicero in Catilinariâ:* Quidquid increpuerit, Catilinam timeri. *Liuius:* Vnde ſi quid increpet terroris. Increpare periculum.

19. Cui parti minimè contradicturum Maternum meum arbitrer.] *Ita vetus. non tamen male vulgati,* cùm præſertim minimè contradicturum.

20. Orbos & locupletes & potentes.] *Auxi e libro ſcripto.*

21. Totius orbis gratiâ ſubnixos.] *Pythœus,* totius vrbis. *probè.*

22. Oculis expoſita percenſeo.] *Bene ita liber. Antea*, parua cenſeo, *cum pernicie totius ſententiæ.*

23. Tum abire quod ſi non in alio oritur, nec in codicillis datur.] *Corruptio clara, ne. nudi ita libri a libro. Pythœus tentat*, Tum habere, quod non in alio oritur. *quod capio haud ſatis. An ne in albo voluit ducere & Prætorum ius formul... intellexi? Fortaſſ. etiam*, quod ſcilicet (*ita enim illud, ſi, deducam & extendam*) non in atrio ... *Præ. eſſerat enim de plena & ſplendenti domo, concurſu ſalutantium. Rodolphi lectionem, quæ coniectura eſt, non o... , qui in prioribus verbis legit:* tum ſuprà me abire.

Tentatur varie locus.

24. Quibus morum in... eſt & bona ſpes ſui.] *Romana editio*, quibus maior indoles.

25. Non minus eſſe in extremis partibus terrarum quàm Capuæ.] *Vox deeſt. quam a me repono:* non minus eſſe notos in extremis.

26. Nec hoc illis alterius ter millies HS. præſtar, quamquam.] *In morbo locus & defectu. Scribas & diſtinguas.* nec hoc illis alterius ter millies, alterius bis millies HS. præſtat (quamquam ad has ipſas opes poſſunt videri eloquentiæ beneficio perueniſſe, ſed ipſa eloquentia. cuius numen, *&c. Quæ addidi, ſatis mihi certa ſunt, numero tantum excepto. nam certe vtriuſque opes exprimere propoſitum habuit. Rodolphus ſcribebat*, nec hoc illis vtriuſque ter millies HS. *quod amplectar, ſi e libris.*

27. Sed hæc, vt ſuprà dixi, proxima.] *Totam periodum ſcripſi, vti in Farneſiano concepta. Non diſpliceat tamen e vulgatis libris*, propria, *pro*, proxima.

28. Quo notabilior paupertas & anguſtia rerum naſcentes eos circumſteterunt.] *Rom. editio*, anguſtia ereptum. *ex quo Rodolphus*, anguſtia parentum. *ego*, anguſtiæ rerum.

29. Potentiſſimi ſunt ciuitatis.] *Rodolphus*, potentiſſimi in iudiciis.

30. Imagines ac tituli & ſtatuæ.] *Præclare liber. Vulgo erat*, imagines Attali & ſtatuæ. *quis in genio ſuo duce repperiſſet?*

31. Cui bono eſt, ſi apud te.] *Optimè quoque liber. Anteà*, crebrò etſi apud te.

32. Beatiſſimus recitationũ eius euentus ſequatur.] *Scribe*, recitationé.

Genium propitiare. 33. Seipſum colere, ſuũ Genium propitiare.] *Auxi a libro, & partim correxi, Nam in illo erat.* ſuum ingeniũ propitiare. *pro quo ſenſus ipſe facile ſuggeſſit* Genium.

34. In totam vrbem penetrat? nedum vt per tot prouincias.] *Reſtitui, cùm in ſcripto eſſet.* penetrat medium: *in vulgatis*, metrum.

Nicoſtratus athleta. 35. Tibi Nicoſtrati robur ac vires dij dediſſent.] *De quo Quinctilianus lib. II. cap. IX.* At ſi fuerit qui doceb itur, ille, quem adoleſcentes ſenem vidimus, Nicoſtratus. omnibus in eo docendi partibus ſimiliter vtetur, efficietque illum qualis hic fuit, luctando pugnandoque (quo vtroque certamine iiſdem diebus coronabatur) inuictum. *Quod ipſum ſuadet de Quinctiliano, libelli huius auctore. Ac de Nicoſtrato pal ſtrita, etiam Pauſanias in Eliacis.*

36. Sentio quid reſponderi poſſit, * hinc ingentis ex his aſſenſus.] *Defectum o... & aſte... vim pont velim, quâ parte nunc addidi.*

37. In quibus expreſſis ſiquando neceſſe ſit.] *Pro his verbis fortaſſe:* In quibus expreſſit ſiquando neceſſitas.

38. Hodie ſiquid in nobis.] *Rom. addit copulam*, & hodie. *rectè*,

39. Nam ſtatum cuiuſque ac ſecuritatem meliùs innocentiâ tueor.] *Malo*, ſtatum hucuſque. *De ſe loquitur: & reſpondet illi parti Apri in orationis, qui eloquentiam telum eſſ. voluit ad pericula omnia propulſanda.*

Saginare eloquentia 40. Lucroſæ huius & ſanguinãtis eloquentiæ vſus.] *Fortaſſ*, & ſaginantis, *vt ad commodum lucrumq́; hæc tantùm referas. Nam Sanguinare probum quidem verbum: ſed non aliud quàm ſanguinem emittere. Artus ſanguinantes, Vulnera ſanguinantia, in Quinctiliani Declamationibus mihi lecta. Quæ ſignificatio parum hîc apta. ſi ad accuſationes & ſanguiſugam illam eloquentiam reſpexis.*

41. Nec vllis aut gloria maior, aut auguſtior honor.] E veſtigiis ſcripturæ priſcæ reſtitui. Nam Farneſianus: aut gloria more. Vulgati planè turbant.

42. Medea Ouidij, aut Varij Thyeſtes.] Deeſt antiquo illud, aut Varij.

43. Quod cùm cottidie aliquid rogentur, hi quibus præſtant, indignantur?] Ineptè & falsò. Negationem addo, hi quibus non præſtant. Etſi abeſſe alterum membrum ſentio periodo plenæ.

44. Pro memoriâ mei n c c conſulat quiſquam, nec roget.] Conſulat vatic. roget principem. Quid ita? quia crebrum vt memoria damnaretur defunctorum: id eſt, tituli, imagines, honores.

45. Vipſanius Meſſalla cubiculum ingreſſus.] Legebatur anteà, Vrbanus Meſſalla. At vetus, Vibanius. e quo pronum reddere viro celebri gentile nomen.

46. Ingenium alunt & eruditionem, & litterarum] Placet cum Rodolpho, ingenium alunt, & eruditionis & litterarum.

47. Cum oblitus & tuæ, & fratris tui eloquentiæ.] Quis hic Meſſallæ frater. puto Regulum intellegi, illum qui cum Plinio vixit & floruit, lingua magis quam vita laudatus. Suſpicor ex Tacito IIII. Hiſtor. Magnam eo die pietatis eloquentiæque famam Vipſanius Meſſalla adeptus eſt, nondum Senatoriâ ætate, auſus pro fratre Aquilio Regulo deprecari.

48. Neminem hodie oratorem eſſe contenderes. Antiquis eò credo audaciùs.] Expreſſi ſcripturam veterum: quæ tamen ipſa fortaſsis mutila, & ſcribendum: contenderes parem antiquis. eò credo audaciùs. Aut ſi inſeri vocem diſplicet: contenderes. Atque id eò credo aud.

49. Longiùs abſit Æſchine & Demoſthene Sacerdos iſte Nicetes.] Ita emendaui vere & ἀσόχως, cum in libris eſſet, ſacerdos iſte eniter. Nicetes Sacerdos declamator nobilis eo æuo. Plinius lib. VI. epiſtolarum audiſſe eum fatetur: Erat non ſtudioſorum tantùm, verumetiam ſtudiorum amantiſſimus, ac propè quotidie ad audiendos quos tunc ego frequentabam Quinctilianum & Sacerdotem Nicetem ventitabat. Exſtat Philoſtrati Lemnij de hoc Nicete in Vitis Sophiſtarum elogium, de quo Pythœus nos monuit ipſe monitus à Neueleto. Nominat & Seneca pater lib. IX. Cõtrouerſ. II. Nec Iulio nec alij contigiſſe ſuo (ſcribam, ne Vibio, nec alij contigiſſe ſcio) quàm apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, vt à diſcipulis non audiri deſiderarent. Et eodem libro, Controuerſia vltima. Nicetes egregiè dixit in eodem loco. Sacerdos Nicetes Rhetor.

50. Non ſolùm anno quo mo s, ſed ferè eodem menſe.] Imo ex analogiâ, inquit Pythœus, non ſolùm menſe quo nos, ſed ferè eodem die. Ego non muto.

51. Septimo Idus Decembris.] In Farneſiano tantum erat, Septimo Idus, ſpatio tamen alteri voci relicto, quam non temere ex hiſtoriâ addidi.

52. Superfluens & parum antiquus videretur.] Legam, parum Atticus. quod Ciceroni obiectum etiam viuo: & (cur negemus?) in quibuſdam eius ſcriptis vere.

53. Legiſti vtique & Calui & Bruti ad Ciceronem epiſtolas.] Ex iiſdem Fabius hauſit. libro XII. Neque ipſe Ciceroni Demoſthenes videatur ſatis eſſe perfectus; nec Cicero Bruto Caluoque, qui certè compoſitionem ipſius etiam apud ipſum reprehendunt. Vide ſequentia.

54. Brutum autem otioſum atque diſiunctum.] Fortaſſe, odioſum: id eſt, adfectatione quadam & aſperitate dictionis moleſtum. Nam ex reliquiis epiſtolæ vnius aut alterius, nihil minus quam otioſus Brutus, acer vbique & intentus. Diſiunctum autem capio, quo ſenſu Senecam dixit: Arenam ſine calce. nec muto. Bruti ſcriptio culpata

55. Ad Caſſium Seuerum.] Probum cenſeo. Vetus tamen, Caſſium quem reum faciunt.

56. Mille argumentorum gradus.] Rom. editio, argumentorum genera. Cortina.

57. Cùm vix in cortinâ quiſquam adſiſtat.] Alij Coronâ legunt, ſi illud rectum; non aliud repertum, q subſelliorum iuxta tribunal locum, in quo non aduocati ſolùm,

ſed

ſed ſcribæ, præcones, atque id genus operæ forenſes conſiſtebant. Seuerus in Aetnâ pro theatri incuruâ parte dixiſſe videtur: — magni cortina theatri: *Vide etiam, an non* Aſſiſtere, *hic propriè de Aſſeclis aut Fautoribus, qui Oratori ſe adiungebant: Ita ſtatim:* Vulgus quoque aſſiſtentiũ, & affluens & vagus auditor. *Diſtinguit ab auditore fortuito & incerto.*

Turpio Ambiuius. 58. Turpionis Ambiuij.] *Male diſiungunt libri,* Turpionis aut Ambiuij. *Eumdem enim hominem fuiſſe Terentianæ epigraphæ, & Cicero De Senectute docent. Symmachus nominat lib. I. epiſt. XXV. (optimam editionem eruditi Jureti ſequor:)* Eapropter in comœdiis ſummatem quidem gloriam ſcriptores tulerunt: Roſcio tamen atque Ambiuio ceteriſque actoribus fama non defuit. *Idem lib. X. epiſt. 1:.* Non idem
Symmachus correctus. honor in pronunciandis fabulis P. Pollioni quàm Bauio fuit, neque par Æſopo Etruſco fama proceſſit. *quæ verba ſimul vt lègi, emendata à me,* qui Ambiuio fuit, neque par Æſopo & Ruſcio (*ſiue* Roſcio) fama. *Fortaſſe &* Pellioni *hic ſcribendum, vt ſit ille* Pellio *Plautinus.*

59. Nec vnum de populo Canuti aut Aridæ Furnio & Torannio, quique alios in eodem valetudinario.] *Liber vetus:* nec vnum de populo Ganuti aut Atti de Furnio & Coranio alios in eodem valetudinario. *Fortaſſe:* nec vnius de populo Arij de F. A. T. quique alij in. *Alias mihi nulla mens aut manus, quâ medear huic plagæ.*

60. Calui in Aſitium.] *An'ne,* Aſinium?

61. Nempe hæ placent, ſiue in vniuersâ parte factum.] *Mendoſa & iſta. liber ſcriptus,* ſiue vniuersâ parte ſerum. *Valde placet vitio quam Fr. Modius mihi adnotauit,* hæ placent, ſi non vniuerſæ, per partes attamen.

62. Ceteros ciuſdem lẽtitudinis ac tẽporis libros legit.] *Vera noſtra con-*
Correctio. *iectura, cùm eſſet,* ac temporis. *niſi placet magis,* ac tenoris. *De tẽpore adſirmat, quòd pari metaphorâ de Cicerone mox ſcribit,* tardè commouetur, raro incaleſcit. *Agnoſco idem vitij in Plinij loco, libro V. epiſtolâ VI.* Cælum eſt hieme frigidum & gelidum: myrtos, oleas, quæque alia æſtiuo tempore lætantur, aſpernatur ac reſpuit. *Scribo,* æſtiuo tẽpore.

63. Viderimus inquam iudicio eius.] *Lego,* Viderimus inquam an iudicio e. v. a a. ingenij ſuffecerit.

64. Pauci ſenſus opt. & cum quodam lumine terminatur.] *Vetus,* ſenſus optet cum. *Rom. editio* ſenſus opacus. *Forte,* opacius & cum q. l. terminantur. *vt ad picturam reſpectus ſit, in quâ lumen nos delectat, ſed cum quadam vmbrâ.*

65. Nihil excerpere, nihil referre poſſis.] *Perſpicua libri bonitas. Aliàs,* nihil ex tempore referre poſſis.

66. Locupletẽ ac laudatũ patremfamiliæ.] *Ego non dubitem ſcribere,* ac lautũ.

67. Vt ſumere in manus, vt aſpicere ſæpiùs liceat.] *Rodolphus breue,* libeat.

68. Nam & hoc inuitus rettuli.] *Rom. codex,* inuitatus. *non male, quia lacesſitum ſignificat ſeſe, ad hæc promenda, ab Meſſallâ.*

69. Hi quiſe antiquos oratores vocabant.] *Scribe,* vocant.

70. Adeò mæſti & inculti illam ipſam, &c.] *Rodolphus hæc legit,* inculti, vt illam ipſam quam iactant ſanitatem, non infirmitate ſed ieiunio conſequantur.

71. Sententiarum planitas.] *Neſcio an,* ſanitas.

72. More veteri & aliis veſtris philoſophis.] *Ex veteri lego,* aliàs à veſtris.

73. Nominis controuerſiam mouit, &c.] *Hæc ſigmate vulgò inuſtata nos dempſimus & eluimus, ademi à libro.*

74. Si cõminus fatetur plures formas dicẽdi.] *Pithœus,* ſi cõmunius fatetur.

75. Cœlius & Brutus ſic iure.] *Lego,* ſuo iure. *Liber tamen ſcriptus,* ſic verè.

76. Vt ſi omnium libros pariter in manus ſumpſeris, quamuis in diuerſis ingeniis eſſe quandam iudicij ac voluminis ſimilitudinem & cogitationem.] *Monere me in primâ editione aliquid de hoc loco ſugit. qui non diſſimulo*

aliàs

alias emendatu & explet, ex libro ſcripto. Nam ie voculam inſerit, ſumpſeris ſciam quamuis, *&c. Lego:* in manus ſumpſeris, ſcias quamuis in d.i.e.q.i. ac voluntatis ſimilitudinem & cognationem.

77. Plerique temporum noſtrorum actores.] *Optimè vetus. Erat anteà,* plerique ipſorum noſtrorum.

78. Oratores noſtri tenerè dicere.] *Audacter repoſui, etſi à coniecturà. Nã libris omnibus eſt,* temerè. *Plinius illuſtrat correctionem hanc ſatis & firmat lib. II. epiſt.* XIV. Pudet referre, quæ, quàm fractâ pronũciatione, dicantur: quibus, quã teneris clamoribus excipiantur. Plauſus tantũ, ac potiùs ſola cymbala & tympana, illis cãtibus deſunt. Tenerè dicere.

79. Studio feriendi plerumque deiectus, non pugnat ſed rixatur.] *Rom. codex,* detectus. *optimè.*

80. Aliud nouum agmen produceret.] *Idem liber,* aliud nobis agmen.

81. Sed planè poſt Gabinianum.] *Rhetor fuit, Veſpaſiani æuo. de quo Euſebij Chronicon:* Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Galliâ docuit. *Ita liber qui apud me manuſcriptus, probus & vetus. Vulgò* Gabinius. *Nominant & Hieronymus & Suetonij index de claris Rhetoribus: quod doctiſſimus & optimus Nic. Faber adnotauit.*

82. Paullo antè planè mitiore eloquentiâ & temporũ noſtrorũ miratus.] *Quidã liber,* paullo antè dixiſti, planè mitiore. *Sed hæc & ſequẽtia tamẽ in mendo.*

83. Non ſum, inquit, offenſus Aprinâ diſputatione.] *Commode videtur ita feciſſe, cum libri præferrent,* à primâ diſputatione. Correctio

84. Perge, inquit Maternus, de antiquis loquaris. vtere antiquâ libertate.] *Scribe è ſcripto:* inquit Maternus, & cùm de antiquis loquaris, vtere.

85. Huic Apro ignotas, & iam mihi partes adſignatis.] *E veſtigijs priſcis,* etiamſi mihi. *Nam in ſcripto eſt,* etenim iam ſi mihi.

86. Ac non ſtudia ſolùm moreſque.] *Vetus Farneſ.* ſtudia modò curaſque: *aptius ad ſequentia.*

87. Neque modeſtiæ paruulos aſſuefaciunt, ſed laſciuiæ & libertati.] *Vetus:* laſciuiæ & bibacitati.

88. Quam nullam apud maiores auctoritatem habuerit, ſtatim de*curiis. Referam neceſſe eſt.] *Ita & vetus. ſuſpicabar,* ſtatim decurſis his. Defectus locus.
ἀνακέφαλαιώσει, dicam videlicet aut promam. Sed placet magis Rodolphi ſcriptio, ſtatim docuero. *Pythœus edidit,* ſtatim audietis: *neſcio an è libro.*

89. Qui ſcit quid ira: promptiùs ad miſericordiam, &c.] *Ita ſcripſi & diſtinxi, turbantibus libris.*

90. Mutuabimur aliquid à Peripateticis. hi aptos & in omnem diſputationem paratos iam locos dabunt, Academici pugnacitatem.] Rodolphi coniectura.
Valde mihi placeat cum Rodolpho hæc omnia ſcribi & diſtingui: à Peripateticis. aptos & in o.d.p. iam locos dabunt Academici; Stoici, pugnacitatẽ; Plato altitudinem. *&c.*

91. Eum qui non quaſdam artes audire.] *Malo,* artes adire: *vel* haurire: *& ſtatim* liberales, *pro* liberaliter.

92. Sed longè magis facultate eloquentiam contineri.] *Rodolphus appoſitè inſerit,* facultate & meditatione eloquentiam.

93. Quæ propriæ circa Oratoriam videntur.] *Rodolphus,* propriæ eſſe oratorum videntur. *ſed ab ingenio, vt ſolet, non à libris. Ego inſigni metaphorâ locum ornem:* propriæ Circo oratorio videntur. *Quia de exercitationibus loquitur, eleganter Circum adiungit, qui pugnis & exercitiis deſtinatus.*

94. Huius omnibus dictionibus intereſſe, *&c.*] *Verſus hos aliquot inſerui à Farneſiano libro, magno libelli huius bono. Alij enim omnes hîc mutili.*

95. Habebantque ipſius populi diuerſiſſimarum aurium copiam.] *Rodolphus copulâ adiectâ,* populi & diuerſiſſimarum. *Credo fuiſſe,* populi i. diuerſiſſimarum. *quæ nota ſignificat,* id eſt.

Rudibus dimicans. 96. Aemuli ferro non ſudibus dimicantes.] *Manifeſtò, rudibus. Nam hæc à gladiatoribus ſumpta.*

97. Vt nec benè dicta diſſimularentur.] *Rodolphus auctius:* nec malè nec benè: *ſententiâ quidem valdè fauente.*

98. Solus ſtatim & vnus cuicumque cauſſæ par erat.] *Ita vetus. Non malè etiam vulgò,* ſtatim vnicuique cauſſæ.

99. Deducuntur in ſcenas ſcholaſticorum.] *Diuinabam olim,* ſcholas. *malè. Nam appoſitè Scenas appellat, loca in quibus fucata illa & perſonata eloquentia exercetur, velut per luſum.*

100. Ex iis ſuaſoriæ quidem.] *Hic quoque lineas aliquot adtexui, bonam copiam mihi faciente libro. Nam aliàs, turpiter hæc hiabant.*

101. Vitiatarum electiones.] *Rectè. reſpicit ad legem Scholaſticam quæ raptarum dicitur. Rapta raptoris nuptias vel mortem optet. Doctiſſimus Pythæus.*

102. Cùm ad veros iudices ventum.] *Magna verò hic lacuna, de quâ vulgò*
Defectus grandis. *nec ſuſpicantur. At liber vetus præfert, & ſpatio grandi interpoſito vſque ad ea verba,* tera cogitare, *adiicit,* Hic multum deficit.. *Et clarum: quia ſermo ſequens non iam Meſſalla amplius, ſed Materni.*

103. Hinc conciones magiſtratuum.] *A libro eſt. quàm ridiculè autem alij,* conciones migrantium! *quod à conciſa illâ ratione ſcribendi natum.*

104. Plus notitiæ ac nominis probabat.] *Melius,* parabat:.

105. Cùm teſtimonia quoque in publicis non abſentes.] *Rodolphus:* in publicis iudiciis non abſentes. *inſitione valdè quidem aptâ.*

106. Eò acrior qui pugnas ſibi aſperas deſumpſerit.] *Vetus,* actior per pugnas. *Aliquid hic vlceris. Fortaſſe:* maior aduerſarius & actior, quò plures. *Et ſtatim,* illis nobilitatus diſcriminibus..

107. In ore hominum agit.] *Emendaui etiam in Hiſtoriis, & produxi hanc dictionem. Vulgò,* more.

Rodolphi lectio. 108. Quorum ea natura eſt, vt ſecura nolint.] *Clauſulâ additâ Rodolphus:* vt dubia laudent, ſecura nolint. *quod quis neget aptum ad ſenſum eſſe, ipſe ſine ſenſu.*

109. Quæ etſi nunc aptior eſt, * ita erit eloquentia.] *Nobis corrupta hæc videbantur aut mutila. Rodolphus autem concinnat:* etſi nunc aptior eſt veritati, eloquentiam tamen. *acutè ſi ab ingenio, feliciter ſi a libro.*

110. Primus tertio conſulatu Cn. Pompeius.] *Addit etiam Rodolphus,* pri-
Rodolphus videtur meliore & pleniore libro vſus. mus huius rei ſpatia tertio, *&c. nec hæc talia ſanè ab ingenij fonte videntur. Ego ex ea ſcribam:* primus huiuſce ſpatia. *Sanè etiam poſt in hac tranſlatione perſiſtit:* Quomodo nobiles equos curſus & ſpatia probant: ſic eſt aliquis oratorum campus, *&c.*

111. Orationibus Aſinij, quæ pro heredibus Vrbiniæ.] *Quinctilianus me duxit ad emendationem; quem vide libro IV, cap. 1. Nam Aſinium diſertim pro heredibus Vrbiniæ laudat. In tritis libris erat,* Itoniæ: *in veteri,* Vriniæ.

112. Quem enim oratorem Lacedæmonium.] *Miratur hoc idem Velleius lib. 1. in extremo: nec cauſſam dat, quam veram hic habes..*

113. Nulla in Senatu concordia.] *Sequentia verba pluſcula addidimus à libro.*

114. Non emendare, nec vſquam ad votum compoſitæ.] *Si nihil hic deeſt, ſcribam:* non emendatæ, nec vſque ad. *Sequentia etiam in libro Farneſ.* argumentum eſt. Quis enim nos.

115. Melius fuiſſet non quæri, quàm iudicari.] *Lego,* vindicari.

116. Cùm optimi citò conſentiant?] *Lego,* cùm optimis. *Rodolphus autē,* cum optima citò cēſeantur? *A fine autē libelli, vt cuiuis videre eſt, multa deſunt, atq; adeò præcipua diſſertionis pars. Sed mihi, cum Deo, pauſa hic & finis: cui gratia & gloria in æternum.*

STEM.

STEMMA
AVGVSTAE DOMVS.

IVSTVS LIPSIVS IANO LERNVTIO S. D.

STEMMA Auguſtæum, Iane Lernuti, rem à ſe implexam, & in hiſtoriâ multi vſus, digeſtum à me compoſitumque tibi mitto. Tentatum ante aliis: ſed, liberè dixerim, tentatum potiùs, quàm perfectum. Nec enim pauca correcta à nobis, pluriaque eruta: & in re tenuiter indagandâ non tenuis labor. Quæ clara promptaque viſa, non firmaui: aliis addidi notas, quas ſcies indices eſſe numerorum nouitiæ editionis. Fateor tamen eſſe quæ fugerint me, fugiantque etiam nunc; quæ veſtigiis odorari potui tantùm. velut de Apuleiâ Variliâ, quam ſororis Augusti neptem noſter ait, pag. 40. item de Claudiâ Pulchrâ, quam ſobrinam ponit Agrippinę vxori Germanici, pag. 89. Nec adſequor, quia nihil inuentum nobis de marito aut ſtirpe Marcellæ minoris: à quâ hæc deriuem. Tibi quidem, Lernuti, qualecumque hoc munus, vt amor tuus eſt, placebit, ſcio: vtinamque in reliquis meis ſcriptis, alij pariter aut iudicent tecum aut errent. Vale mi ocelle, cum Giſelino tuo meoque: quibus in ſumma concordiâ vnum hoc certamen eſt, vter me magis amet.

- C. OCTAVIUS C. F. qui Macedoniæ præfuit. Ex Anchariâ priore vxore
  - OCTAVIA maior.
    - Ex priore marito C. Marcello
      - M. MARCELLVS, cui prima vxor Pompeia Sexti: altera, Iulia Auguſti filia. Ex neutra liberi. Obiit adoleſcens in Baiano.
      - MARCELLA maior. Ex I. marito M. Vipſanio Agrippa.
        - Liberi, ait Suetonius, ſed nobis irreperti. Nam de Vipſaniâ Tiberij vxore falſum.
      - Ex II. marito Iulo Antonio Africano Triumuiri filio, de quo Plut. in Antonio, & noſter pag. 87.
        - L. ANTONIVS AFRICANVS, qui Maſſiliæ obiit, pag. 87. Ex eo aut fratre aliquo, vt arbitror,
          - SEX. ANTONIVS AFRICANVS. de cuius nobilitate, pag. 177.
      - MARCELLA minor, de quâ ſilent.
    - Ex II. marito M. Antonio Triumviro
      - ANTONIA maior. Ex marito L. Domitio Ahenobarbo
        - DOMITIA, cui vir Criſpus Paſſienus, vti ſuſpicor ex Quinctil. lib. VI. cap. II.
        - DOMITIA LEPIDA. Ex I. marito M. Valerio Barbato Meſſallâ
          - VALERIA MESSALLINA Claudij principis vxor. Adi Commentarium noſtrum, pag. 158. Et adde Senecam in Menippeâ, qui Meſſallinæ maiorem Auunculum facit Auguſtum.
        - II. Ap. Iunium Silanum. Qui tamen anteà maritus fuiſſe videtur Æmiliæ Lepidæ proneptis Auguſti (vide Commentarium noſtrum, pag. 180. etſi res hæc adhuc nubila:) Exque is fortè
          - L. SILANVS ſponſus Octauiæ, pa. 129. & 130.
          - M. SILANVS proconſul Aſiæ, pag. 246.
          - IVNIA CALVINA Vitellij nurus, pag. 130. quæque ad Veſpaſiani æuum ſuperuixit, ex Suet. Veſp. cap. XXIII.
        - CN. DOMITIVS, cui vxor Agrippina, & ex eâ
          - NERO Imp.
      - ANTONIA minor, cuius ſtirpem ex marito Druſo, quære infra.

C. OC-

- **C. OCTAVIUS** C. F. qui Macedoniæ præfuit. Ex Attiâ II. uxore
  - **OCTAVIA** minor, de cuius coniugio aut ſtirpe nobis non liquet.
  - **C. OCTAVIUS**, qui poſteà, C. Iul. Cæſar Octauianus Auguſtus. Ex Scriboniâ uxore
    - **IULIA**, cui primus maritus M. Marcellus, tertius Tiberius Imperator. Sed uterque ſine prole. Medius autem M. Vipſanius Agrippa. Ex hoc
      - **C. CÆSAR**, cui uxor Liuia ſoror Germanici, pag. 85.
      - **L. CÆSAR**, cui deſtinata uxor Aemilia Lepida, poſteà P. Quirinij uxor. pag. 57.
      - **AGRIPPA POSTUMUS.**
      - **IULIA**, cui vir L. AEmilius Paullus Cenſoris F. Ex eo
        - **AEMILIUS LEPIDUS**, cui Druſilla uxor. Ex Dione lib. LIX. & Suet. Cal. cap. XXIV.
        - **AEMILIA LEPIDA**, ſponſa Claudij. Sueton. Claud. cap. XXVI. Nec ſcio an eadem quæ nupta Druſo filio Germanici. pag. 112.
      - **AGRIPPINA** cui vir Cæſar Germanicus. Et ex eo
        - **NERO**, cui uxor Iulia Druſi filia, pag. 108.
        - **DRUSUS**, cui uxor Aemilia Lepida, pag. 112.
        - **C. CALIGULA**, cuius matrimonia è Suet. pete.
        - **AGRIPPINA**, cui mariti tres: Cn. Domitius, Criſpus Paſſienus, Claudius Imp.
        - **DRUSILLA**, cui prior maritus L. Caſſius: alter M. Aemilius Lepidus.
        - **LIVIA**, ſiue, **LIVILLA**, Suetonio: quæ eadē **IULIA** eſt Tacito & Dioni. Nupſit M. Vinicio. pag. 105. Huic ſiue alteri è ſororibus maritus anteà Quinctilius Varus, quem generum Germanici vocat Seneca lib. 1. Contr. III. & aliquid Tacitus, pag. 93.

Habes Auguſti Stemma, quod ad ſanguinem quidem attinet. Supereſt vxoria ſtirps. quæ adfinitate primò, mox adoptione inſita in domum Auguſtam. Eam, lucis cauſsâ, ſeorſum hîc expreſſi.

- TI. CLAVDIVS NERO, *cui vxor Liuia Druſilla, poſteà Auguſta. Ex hac*
  - TI. NERO, *qui Imper. cui I. vxor Vipſania Agrippina, M. Vipſanij Agrippæ, ex Pomponiâ Attici filiâ. Ex hac*
    - DRVSVS, *cui vxor Liuia ſiue Liuilla ſoror Germanici. Ex hac*
      - TIBERIVS GEMELLVS, *quem Caius ſuſtulit. Suet. Cap.* XIV.
      - GEMELLVS *alter, cuius nomen non proditum: ex pag. 50. qui periit quadrimus. ex pag. 78.*
      - IVLIA, *cui vir Rubellius Blandus pag. 108. Ex hoc*
        - RVBELLIVS PLAVTVS *quẽ Nero ſuſtulit. cui vxor Pollutia, pag. 207.*
  - *II. Vxor Iulia Auguſti F. ex eâ proles, ſed infans exſtincta.*
  - DRVSVS NERO GERMANICVS, *cui vxor Antonia minor. Ex hac*
    - GERMANICVS CÆSAR, *cui vxor Agrippina. Stirps poſita ſuprà.*
    - LIVILLA. *cui vir C. Cæſar, dein Druſus frater patruelis: deſponſa etiam poſteà Seiano. ex pag. 85. & 86.*
    - CLAVDIVS, *qui Imper. cui I. vxor Plautia Vrgulanilla. Ex hac*
      - DRVSVS, *cui deſponſa Seiani filia. Sueton. Claud. cap.* XXVII. *Tacit. pag. 59.*
      - CLAVDIA, *quam abiecit.*
    - *II. Vxor Aelia Petina. Ex hac*
      - ANTONIA, *cui vir Pompeius Magnus, à Claudio interfectus. poſteà, Fauſtus Sulla.*
    - *III. Vxor, Valeria Meſſallina. Ex hac*
      - OCTAVIA, *cui ſponſus L. Silanus. poſteà maritus Nero Imp.*
      - CLAVDIVS BRITANNICVS, *à Nerone ſublatus.*

INDEX

INDEX
RERVM AC VERBORVM
QVÆ HIS COMMENTARIIS CONTINENTVR.

Numerus barbarus, Comment. Latinus, Notas ſignat.

ABNOBA mons lviij
Abuſque 196
Acbarus, Arabiæ regum nomen 162
Accediſſe pro acceſſiſſe viij
Accire pro aduocare 116
non Accinctus & diſcinctus differunt 247
Acclamatio plauſuſque ex arte 239
Achaiæ nomine Græcia dicta 35
Achaia & Macedonia ſub vno Præſide 124
Acies barbara per nationes 168
Acilius Auiola viuus combuſtus 86
Accuſatorum merces & honos xlvij
Accuſatorum præmia 104, 135
Acromerus, auctor agrorum 147
Acta diurna non eſſe hos Taciti Annales 1
Acta, eorumque diſcrimen 122
Acta Senatus primus confecit Cæſar, ante certè publicauit ibidem
Acta vbi repoſita 123
Acta ſeparata à Tiberio ibid.
Acta materia hiſtoricorum 124
Actis conficiendis præerat Senator 122
Ab actis Senatus, officium ibid.
Actorum ſcribæ & cenſuales ibid.
Actuarij ibid.
Actuarij in militiâ ibid.
Actorum materies, & forma ea conficiendi ibid. natiuitates in Actis, Seruij Tullij inſtitutum 123. profeſſio apud Acta ibid.
Actæ liberta 184
Actiaci ludi 222
Actio legis apud magiſtratum 175
Actor publicus 47. ſimilis procuratori ibid.
Actu improbâ vox ix
Addictum ſeruitium 161
Addua fluuius xxiv
Adductus, quis? 202. xxxv
Adhoc vij
Admiſſiones & admiſſionales, 130. munus fuit libertorum ibid.
Admiſſionis primæ amici 130
Admouere hoſtias 61
Adoptatio nulla in Claudiâ gente 165
Adoptio ficta etiam olim vſurpata 221
Adoptiui liberi nullâ in parte parentum priuilegia dant ibid.
Aduertendi verbum, aliâ notione 43, 271
Adulteriorum crebritas 212
diſputatio de Adulterij pœnâ. 121
lex vetus de Adulterio emendata lxvj
Adulteræ domo exactæ & dote priuatæ. 112
pœna capitis poſt inducta ibid.
Adulteras magiſtratus accuſabant & præſertim Aediles ibid.
autumnus Adultus 156
ætas Adulta, noua, præceps 44
Aduocatorum præmium olim. 143
Aedificijs ab Auguſto impoſitus modus 230
Aedificationes in vitio. 85
Aedium ornatus lucernæ & laurus 70
Aediles cremabant libros 109. interdum Triumuiri ibid. aliâs Prætor ibid.
Labieni libri primi exuſti ibid.
Aedui fratres Romanorum 86. 153.
cauſſa appellationis 153
Aegæ oppidulum 183
Aegri in lecticâ 46
Aegyptiaci tributi modus 232
Ægyptij & Romani carne abſtinebant certis diebus 67
Aegyptum Alexander Magnus pluribus, Auguſtus vni ſed infirmo præfecto permiſit, pari vterque cautione ix
Aelius Lamia 231
Aelius Tubero Stoicus 243
Aemiliana, ad vrbem 228
Aemilij Ferreti error 18. vide plura in F.
Aerarij Præfectura penes quos 191. biennis ibid.
Senatuſconſulta ad Aerariū deferri ſolita 91
neo rata niſi delata ibidem
Aerarium militare 37
Aër infamis in Vaticano xxx
Aetnas rex xxj
Aeris tinnitus in defectu lunæ 21
Aërthum lxx
Aes vxorium 74
Aetas feſſa, pro ſenectâ 217
Aetas Senatoria 81
Africani acutum dictum 203
Africæ legiones 9
Agellius illuſtratus, emendatus 91, 232. lxiij
Agendi verbum antiquis frequens patiendi ſignificatione, & contrà 5, xxxviij
Agger Druſianus vbi fuerit? 197. an idem cum mole Druſi ibid.
Aggeres in paludibus 32
Agnati liberi. lxvj
Agnomina feminis numeralia 117
ſerui publici Agnominati à magiſtratibus 48
Agricola Taciti, diſertus & verè prudens lxx
quando ſcriptus ibid. tēpus eius mortis ibid.
in nullis manuſcriptis ibid. eius mentio in epigrammate Græco lxx
Agrippa rex 183

Agrippi

Agrippæ ſtagnum & nemus 226
Agrippina, Flaminia Claudij lecta 182
Agrippina matertera filiorum Aſinij 120
Agrippinæ ingenium & ſcripta 215
eximium quid in Agrippinâ 170
Agrippinenſis Colonia etiã Claudia dicta 166
iuris Italici fuit ibid.
ab Agrippina condita, non ab Agrippâ lxvij
Agrippinus philoſophus 244. eius mira conſtantia 245. pater eius inuentus ibid.
Ala Auriana xxaiij
Ala Petrina 142, xlviij
Ala Taurina xvij
Albana arx lxaiij
Album Intemelium vel Albintemelium xaij
Album Senatorium, quando inſtitutum 112
quotannis refectum 113
Alia clarus 159
Aliena gens xv
Alledia gens 151
Alloqnia 101
Alutina lxij
Amantium loquacitas 195
Ambitius Turpio lxax
Ambroſij locus ambiguus xxxvij
Amicæ in ſinu amatorum 140
Amici primæ admiſſionis 130
Amicitiæ firmandæ mirus mos 170. & ſeq.
Amicitiæ renuntiandæ mos 61
etiam inter priuatos ibid.
Amicorum cohors 130
Ampia gens xxxij
Amyclæ in Italiâ 117
Ancilium conditorum religio xx
Animaduerſiones extra vrbem 49. militares
Animaduerſiones extra caſtra 23. animaduertendi militis ius quibus fuerit 26
Animaduerſionis nouum genus 29
Annales eſſe hos libros 1
Annales Taciti quatenus progreſſi 2
Annæus Seneca an, & quando conſul 215
Annæus Serenus 184
Anquiro xxvij
Ante alios l
Antecurſores qui? xxiv
Antiochus rex 183
Antipodes Romæ quibus dies pro nocte 241
Antiligma 146. cauſſa nominis ibid.
Antiſthenes primus barbæ auctor philoſophis 205
Antona fluuius 167
Antonia Claudij mater 141
Antonia Germanici mater 69
Antonia maior & minor 178
Antonij cum Octauiâ nuptiæ 50
Antonini maior 35
Antonius Primus 214
exſul ſub Nerone xxav
Antonius curator oræ maritimæ 177
Anulus ſignatorius 39. eo ſignabant penum & vtenſilia ibid.
Anulatæ claues ibid.
Aorſi populi 163
Apici gulones tres 99
Apion rex 208
Apollo Didymæus Mileti 95
Appellationes ad quos 211. Auguſti de iis ſcitum ibid. temerè Appellantiũ pœna, ibid.
Appia regina viarum 48. diſcidium ſcriptorũ in via Appiâ ibid. conciliati omnes ibid.
Appiani error 52. a xl
Appius Silanus 180
Appii Silani cædes 155
Apuleia Varilia ſororis Auguſti neptis 56
Appuleius correctus 203
ea eo remota obiectio 63
Apum examina, mali oſtenti 178
Aquilæ Romanæ exemplum à Perſis 43
Aquila xli
Aquila Romana qualis 43
non magnum id Aquilæ corpus ibid.
Aquilæ in ædificiis xli
Aquilæ & ſigna, dii militum 44
Aquilius Regulus Meſſallæ frater laxix
Ara in aduentu Principum xxvij
Ara in Curiâ 245
Ara Druſi & cenotaphium 41
Ara Vbiorum quâ cauſsâ & vbi extructa 31
ad Aram confugere mos Græciæ 83
ſupplices id faciebant & ſerui ibid.
Romæ quando id cœperit 84
Aras ſtatuendi mos 14
Arabiæ fœminæ facie ſemitectâ 195
Arbela caſtellum 163
Arbor ſancta lxij
Archelaus Cappadox 138
Arenarij montes ad mare 33
Ariſtobulus rex 183
Arminij ætas 54
Arria vxor Cæcinæ, heroina 246
Arrianus irridet ineptias ambitionis 12
Arriani locus 70
Arriani interpres falſus 192
Arrianus correctus ibid.
Arruntius quis 13. 71
Arſanias fluuius 120
Artaxata quis condiderit? 194
in Artaxiæ hiſtoriâ nominibusq́; diſſenſio 40
Artes delibabant vulgo Kalendis anni 109
Arua & ſtagna in domo Neronis 219
Aruerni fratres Rom. dicti 153
Arx alicuius rei xaxv
Aſconius correctus 157. à coniecturâ xlix
Aſiatici diuitiæ 140
Aſiaticus auctor Caianæ cædis 140
Aſinia gens 117
Aſinij plures prænominibus diuerſi 43
Aſinij Pollionis hiſtoriæ 108
Aſiniorum ſtemma 98
Aſinio Salonino multi liberi ibid.
cauſſa cognominis Salonini ibid.
Aſinius Gallus 134
Aſinius lxxaij
[illegible] lix
Aſprenatum familia 30
deni Aſſes, diurnum militis 18
Aſſiratum cruenta potio 171
ad Aſylum tria hominum genera confugiebant, malefici, ſerui, & obærati 94
Athenæus explicatus 73. contra interpretis mentem verſus ibid. erroris conuictus lxiv
Athletas quis primus dederit 208
Atimetus libertus 187
Atta Clauſus 163
Attentus pro attritus viij
Atys Herculis filius 176

Aucto-

Auctoritas, quid 91
Audentia pro audaciâ 233
Auerſa caſtrorum, auerſa pars xlij
Aufidij Baſſi hiſtoriæ & æuum 187
Aufidius Fronto lxxiij
Augendi verbum [illegible] 147
Augurale ſiue auguraculum in caſtris 42
Augurium ſalutis 164
Auguſtodunum Muſarum domus 86
Auguſtodunenſis Schola 87, & ſeq.
Auguſtales ludi & eorum origo 16
Auguſtales ſodales 30
Auguſtalia edita à Tribunis & cuius generis ij ludi 16, & ſeq.
Auguſti legata 9. varius dies primi eius imperij ibid. conſulatus 10
Auguſti cultores per domos 33
Auguſti effigies in Curiâ 13
Auguſti inſtitutum, primariarum imaginum in Curiâ collocatio 64
Auguſti natalis dies feſtus 128
natalitij ludi 16
Auguſti Templum Tarracone 37
Auguſtus pro deo 11. eius imagines ad formam deorum 12
Auguſti tumulus in Campo Martio. 9
feminæ, eius ſacerdotes ibid. cauſſa mortis Marcelli 3. Iuliam legem fert 74.
populum illicuit ad ludos 36 Senatum ſupplet ex equite 142. cauſſas pleraſque ſibi ſeruauit 211. eius decretum in publicatione bonorum 135
A. Plautius 218
Aunoba mons lviij
Auri vis 140
Aurinia, Alurinia lxij
Aurum triumphale, ſiue coronarium. 231
Aurum votiuum ibid.
Auſonius correctus 202
Auſpicari in magiſtratu 109
Auſpicalis dies ibid.
Auſpicia apud ſolum Principem 44
Auſpicia à domo ferenda 91
mos de auſpiciis imperioque repetendis 72
Auſter pro quouis alio vento imbrico 44
Auxiliariorum arma alia quàm legionariorum 168
Auxit pro Auctus eſt xxxviij

B.

BÆTICA, populi x
Bagaudæ latrones Diocletiani tẽpore 86
in Baiano villa Cæſaris 202
poſt Balneum, guſtus 108
Balſamus etiam in Ægypto lv
Barbarorum mos ante aciem cantandi 115. lviij
Barbari reges cum ſororibus matrimonio iuncti 40
Bardanes rex 143. an de eodem apud Philoſtratum & Tacitum mentio ibid.
Bareas Soranus ex gente Marciâ 173
Barba deo ſacrabatur 205
Barbæ poſitæ dies lætus 104
Barbæ radendæ mos quãdo cœpit Romæ 104.
quando in Græciâ ibid.
Barbati olim ſoli iuuenes ibid.
Barditus lix
Baſilicam nouam quis Aemiliorum fecerit 17
quis refecerit ibid.
Batauī oriundi à Cattis 198
Batauī fratres Rom. dicti 193
Batauī equites & pedites 186. ij vſi oblongis gladiis ibid. natatores, ipſi an equi? xliiij.
Batauorum veterum ſedes lvij
Batauiæ opportunitas 40
Batauodurum lvij
Bathyllus deliciæ Mæcenatis & ſeruus 31
Alexandrinus videtur fuiſſe. ibid.
Baulis villa, & eius poſſeſſores 201
Bedriacum xxiij
Belgarum laus 28
Beneficia, quid? xlviij
Beneficiarij ibid.
Beroaldi error 86
Bigati nummi lx
Bonaſmum vel Boyaſmum lxvij
Bolanus xxvij. lxxij
Bombyx quomodo ad Italos peruenerit 50
Boſporanum bellum 178
Boum coria in tributo data 121, & ſeq.
Breuiarium Imperij 13
Brinio ſiue Bruno xliv
Britannia domita, amiſſa, recepta v.
in eâ murus vj
Britannia cur intacta ab Auguſto & Tiberio lxxi
in Britannia dies longi ibid.
Britanni quomodo victi lxxij
Britanniæ ſeruitus lxxiij
Britannicus 186
Britannicum mare olim ignotum lxxij
Britannorum copiæ 213
Britannorum crudelitas 212
Brodæi laus lviij
Brundiſinum fœdus 80
Brutidius orator & hiſtoricus 96
Bruti ſcriptio culpata lxxix
Buccina vel claſſicum imperij ſignum 223
in Imp. conuiuio ibid. etiam Prætorũ ibid.
Germanorum more ibid etiam apud Græcos ibid ſignum apud duces canit ibid.
Burgundiones qui 45
Burrus, manu debilis 184
Burri cognomen, quid? ibid.
de Byſſo & ſerico 50, & ſeq.
Byſſinæ veſtes in Aegypto repertæ tempore Semiramidis 50
Byzantiorum portus 178
Byzantium quis condidit 177

C.

CABIRI ſiue Penates 57
Cadius Rufus, vel Tadius. 164
Cadmus litteras in Græciam tulit 145
Caducaria lex 79
Caducum fit quod cælibi relinquitur ibid.
Cæcina quis 83
Cæcinæ mirum nomen xv
Cæcina Largus 157
Cæcina Seuerus 32
Cæcina Tuſcus, quis? 187
Cædis mandandæ mos per libellum 6
Cælibatus & orbitatis pœnæ 74, 77
Cælibes nihil capiunt, orbi dimidium 77

diſcrimen videtur fuiſſe Cælibis, orbi, & ſolitarij patris. ibid.
Cæles Vibenna 118
Cæna funebris 118. eadem Feralis 119
eadem Silicernium ibidem
Cænæ hora, varia 199
Cæſar πολυτελείας præmia ponit. 74
Cæſar correctus 167. xvi. Tacito cõciliatus lxi
Cæſonius quis? 237
Cæſtici ludi ab Antenore inſtituti. 242
Cæſtius Prætor 119
Caius & Lucius quando conſules 4. eorum ætas ibid. diſſenſus ſcriptorum in eorum morte ibid.
Caius equitibus quibuſdam latum clauum dedit. 141
Caius explicatus 76
C. Aminius, Iuriſconſultus 192
C. Balbillus 188
de C. Caſſio inſigne dictum 108
C. Marius eques 176. vir doctiſſimus & Auguſti amicus ibidem
C. Petronius 241
idem etiam Publius dictus ibid.
C. Proculeius 115
C. Silanus 180
Calcei Romani quales? 59
Calles prouincia 107
Caledoniam habitantium corporis habitus lxxi
Caledonij integri lxxiij
Cales Quæſtorum prouincia 107
Caliga, militis gregarij 28
Calidæ porus 185
de Caligulæ natali ſolo contra Suetonium diſputatio 27
Caligulæ, ſiue Germanici libri De arte dicendi 162
Calliſtus libertus 155
vile olim mancipium. ibid.
Calpurnius Fabatus 240
Caluia Criſpinilla xviij
Calumniæ pœna 214
Camalodunum opidum duplex 167
Cameræ, Germanica vox xxxviij
Camulus, indigena deus 167
Campaniæ vrbes hauſtæ vi
Campeſtris decurſio 57 Campicurſio Vegetio dicta: in eâ ſolemne vt pedes ſcutum præferret ibidem
Campus oratorius lxxxij
Capella emendatus 148
Capita agrorum 24
Capito conſul 98. accuſatus 193
Capitolinus explicatus & emendatus 31, 218. cauté legendus 123
Caratacus rex 168
Carcer triplex, Vrbanus, ruſticus & caſtrẽſis 21
Carcer vrbanus triplex ibid.
Carcer caſtrorum 21
Carmina Germanorum, vt omnium barbarorum, memoriæ genus. lviij
Carne certis diebus abſtinebant Aegyptij & Romani 67
Carnificis domus extra vrbem 49
in Carpentis matronæ olim vehebantur 169
Carpenti honos cui primùm habitus ibid.
in Carptorem meum 30
Carus Metius lxxiv
Caſſiodorus correctus lxix
Caſſius Longinus Iuriſconſultus 132 eius exſilium 240. eius laus ibid.
Caſſius Seuerus orator 105. 106. lxxix
eius diuturnitas in exſilio 106. mors ibid.
Caſtellarij, aquarum in vrbe cuſtodes 230
Caſtellum ſcelerum xxxv
Caſtores xxiij
Caſtorum ædes Oſtiæ 154 ſacrum illis annuum ibid. Maiuma poſtea dictum ibid.
Caſtra Prætoriarum cohortium quâ parte vrbis 99
Catenâ trahi ignominioſum Barbaris 171
Catena in manu rei dextrâ 73. in militis ſiniſtrâ ibid. Catenæ iſtæ quales ibid.
Catullus illuſtratus 155, 223
Caupuli lvij
Cecrops Athenienſis aut Aegyptius litterarum inuentor 145
Celenderis 63
Celſus legatus legionis in Pannoniâ xuj
Cenotaphium, eiuſque ritus 41
Cenſitorum numerus 154
Cenſores olim vias curabant 12
poſtea IV. viri ibid. poſtremò ſeuiri ibid.
Cenſorini error 9
Cenſorium funus, quid 103
Cenſus diuerſa ratio 23
quando cœpit ibid. modus 24
Cenſus in capita & agros 24
Cenſus exactores & præpoſiti ibid.
Cenſus tabulæ ibid.
Cenſus quando exacti ibid.
Cenſuales paginæ ibid.
Centenarij Germanorum lxiv
Centeſimæ initium 58
ea ad ærarium militare ibid.
Centuriones ſingillatim vigilias obibant 225
Certamina ſacra 208
Ceſtius pater, ſiue ſenior 84
Chalcedonij cur cæci dicti 177
Chiliarchi in claſſe 233
Chriſtiani, Galilæi & Nazaræi dicti 230
etiam Iudæi 231. accenſi pro lucernis ibid.
in Chriſtianos Nero primus ſæuiit ibid.
Chronicon Euſebij, ſiue Hieronymi correctum. 54
Chryſoceras promontorium & ad id portus Byzantiorum 178
Cibi ſolemnes in parentalibus. 128
Cicero correctus & explicatus 72, 123. xxvij.
in quibuſdã non Atticus lxxix. tepidus lxxx
Cilnius Mæcenas 135
Cilones 163
Cincia lex de muneribus 142, & ſeq.
firmata Sc. ſub Auguſto & Traiano ibid.
Cingonia gens vij
Circenſes ludi Cereri celebrati 233
per plures dies xxvij
Circenſes promiſcuè licitum ſpectare in vulgi veſte 225
Circus proprius Neroni 204
ratio ſedendi in Circo 225
Auguſtus primus ordines diſtreuit in Circo. ib.
in Circo Romani ſed runt, non theatro 208
loca in Circo non diſcreta patribus 82
primus Claudius deſcripſit ibid 180

Nero equiti ibid.
Circus oratorius lxxxi
Cirri in crinibus Germanorum lxviij
Cirri virginum 92
Ciſalpinos Cæſar ciuitate donauit 149.
Citharœdi verus habitus 203
Citharœdi priſci duces ibid.
in Ciuitatem quando & qui populi recepti 105
Clamor ante aciem xlv
Clamor laborante Lunâ 23
etiam Chriſtianis receptus ibid.
Claſſiarij pro militibus 173
Claſſicum quoties canere ſolitum 49. & ſeq.
in prouinciis ſeruatus ille mos 50
Claſſicum canendi mos in morte ciuium 49
Claſſis in Ponto xx x
Clauarium xxx x
in Claudiâ gente nulla adoptio 565
Claudia Quinta 518
Claudiani ſacerdotes 213
Claudianum Senatuſconſultum 171
Claudiani locus ſimilis Taciti 234,1
Claudij chlamys & Agrippinæ 574
Claudij & Neronis largitio 579
Claudij tres nouæ litteræ 146
Claudij oratio 150
eius fragmentum Lugduni 551, & ſeq.
Claudij templum 213
Claudilla 100
ſub Claudio quot prætores 15
Claudius in ſcurris deditus & ambubaiis 578
Claudius fibulim laxauit ſexagenatius 76
Clibanarij 89
Clitæ Cilices 138
Clinium priſcis ignotum 38
Cluuius Rufus hiſtoricus 187
Clypeus pro imagine 64
Clypei priuatim dicati 65
Cn. Iulius Agricola lxx
Cn. Piſo 53
Cociones ſæpe in vulgi dicto veniebant 66
Cocus nundinalis 129
Coërcitio in hiſtriones 36
Carcer & exſilium ibid. Virgæ ibid.
Cognominandi militaris mos 25
Cohors amicorum 130
Cohortes ciuium 9
Cohortes vigilum quando inſtitutæ xl.
Colonias deducendi ratio 211
Coloniæ in municipia, & contrà mutant 210
Colonia Agrippinenſis, etiã Claudia dicta 166
iuris Italici fuit ibidem
Coloniis adiectæ familiæ 19
Comagene prouincia facta 58
Comitia conſularia obſcura 16
Comitia Tiberiana cuiuſmodi ibid.
Comitia qualia ſub Cæſare 15. ſub Auguſto 16
Comitiorum morem Caius innouat & omittit 16
Commeatus à Senatu peti ſolitos Claudius ſui iuris fecit 164
Competere auribus 89
Concædes 29
Concentus, quid 139
Conciliati ſcriptores 318
Conciliaturæ vox, turpi notione 58
Concilia 29
Confarreatio in ſacris 303, & ſeq.
Confidens ante rem, plerumque ignauus xix
Confiſcandi verbum propriè 9
Coniugia curæ Romanis 74
Cenſorum ea inquiſitio ibid.
Coniugium pro coniuge 179
Coniuratio Viniciana & Piſoniana in Neronem 233
Conſiſtiſſe pro Conſtitiſſe viij
Conſul deſignatus, primus rogatur ſententiã 74
Conſulere & conſultatio 241
Conſules repoſiti 538
Conſultatio omnis ſuper Cæſare vetita 73
Conſultum ſuper ſecuritate dominorum 193
Contari liij
Contubernium 196. contubernij ius ſemper militi in prouinciis 210
Conuerſionum in rep. cauſſæ xi
Conuiuium tempeſtiuum & intempeſtiuum 190, & ſeq.
Conuiuia & compotationes Germanorum, Perſarum & Cretenſium lxvi
Cora eadem cum Liberâ 56
Corbulo hiſtoriæ ſcriptor 220
Corbulo, inter doctos 594
& quis illi pater? ibid.
Corbulonis prima fama non bona 83
Corbulonis dictum emendatum 147
Coriatij extra vrbem 49
Corn. Dolabella 96
Corneliæ legis de falſo pœna duplex 214
Cornelius Fuſcus xxxv, periit in Dacis ibid.
Cornelius Thuſcus delator 136
Cornu & ad id portus Byzantiorum 178
Coronæ aureæ in mẽſis gemmatæq́; 58. & ſeq.
Corona ſpicea & eius ſignificatio 142
Corona è vite ibid.
Coronas iacere in aliquem, honoris 218
Cortina lxxix, & ſeq.
Coſa Etruriæ opidum 52
Coſſutianus Capito 593
Cothurni 157
Cotys rex eruditus 60
in eius regno Ouidius exulauit ibidem
Creandi equites aut milites vetus veſtigiũ lxiiij
ad Cremonam quot cæſi? xxxvij
Cremutius bellorum ciuilium ſcriptor 109
Cremutij locus correctus 508
eius generoſa mors ibid.
Crepidæ ſoleæq́; quid 59 iis vti, molle erat ibid.
Creſpontes Meſſeniorum rex 113
Creta & Cyrenaica ſub eodem proconſule 97
Crinem votiuum alere l, & ſeq.
Crimina è ſomniis 142
Crupellarij qui? 89
Cteſiphon vrbs 138
de conditore eius diſſenſio ibidem
Curatius, comparatiuè 244
Curator ludorum 188
Curatores viarum extraordinarij, viri illuſtres ferè 82
Curatores viarum perpetui ab Auguſto 82
à IIII. viris differunt ibidem.
digniores ijs habiti 83
certis viis attributi ibid.
in Curia etiam non Senatores 126
in Curiâ ſedes vulgaris, quid 101
Curiæ veteres 165. & Veteres per ſe ibidem
Curtilius Mancias 198

Curtius Rufus 148
Curtiana imitatio 129,xxxvij
Curtij æuum quod? 148
Curtius correctus 130,137
Cuſtodes in finibus imperij lxix
Cuſtodia apud magiſtratus 126
eadem libera dicta ibid.
Cuſtodia apud vades 127
Cuſtodiæ militaris modus & ratio 73.
de cuſtodiâ militari ecbole ibidem
Cuſtodia publica 69
Cuſtodiæ pro noxiis, ſicut operæ pro operatiis vulgò 74
Cuſtodia duplex Principibus 186
in Cuſtodiâ Germani adſciti, fidei cauſſa ibid.
præſertim Batavi ibidem
Cuſtodes olim vatibus adpoſiti, & amicis. 157, & ſeq.
Cythnus inſula xxij
Cyzicenis libertas adempta 110

D.

DAci Romanis qui ſint? vj
eorum fatua religio ibid.
Dalmatia quando præſidialis facta 100
Damnati in ſcrobem iacti 32
Damnatorum bona 195
Damnatorum imagines tractæ 72
Damnatorum nomen tollebant 126. oblinebant ibid. effigiem frangebant ibid.
aliquando per decretum, aliquando per iniuſſum 127
Damnatorum pœna in decimũ diem dilata 90
Damnatorum imagines habere nefas 126
Decedere magiſtratui 82
Decemuiri vetuerunt connubia cum plebe 75
lex ea abolita ibid.
Decennis tantùm deſpondenda 76
Decies H-S ſemper ferè in dote 67
Decimaria lex inter coniuges 79 ſublata 80
D. Silanus 180
Declamator correctus lix
Decumana oppoſita Prætoriæ portæ 32
Decumates agri ſiue decumani lxvij
Decurſio funebris 41
Deæ Romæ quando primùm templum 116
Deillius ſiue Dellius inter amicos Auguſti 6
Delatorum præmia in Papiâ 80
Demetrius Cynicus 246
Denarij æſtimatio eruta ex Aureo mẽſtruo 18
inter Denos aſſes & Denarium diſcrimen ibidem
Dena ſeſtertia & decem M. idem 143
Deni aſſes diurnum militis 18
Denarius non ſtrictè accipiendus 20
Deportatis teſtamenti factione interdictũ 135
Deſolatus quid 166
Dextra data apud Perſas, maximum fœdus 222
Dextræ hoſpitij inſigne, fidei & pacis xvi
Dextras attolli etiam nunc pacis & ſocij aduentus ſignum ibidem
Diadema quid, & quo colore? 137
Diademate quis primus vſus 97
Diana Coloëne Sardibus culta 95
Diana Leucophryna 94 cauſſa cognominis ibidem. cultra Mileti ibidem
Diana Limenetis ſiue Limnatis 113
cognominis eius cauſſa ibid.
Dicere repudium, pro repudiare 73
Didita fama 140
A. Didius 212
Difflatio, contemnentis xxvi
Digamma ante Claudium Varro repperit 145
Dij, & relati inter diuos in carpento vehun: 169
Dij populi 86
Dilectus odioſus xliv
Dionis error 3,34.84,135,180,226,246
Dionis à Seneca diſſenſio 10
Dio à Tacito diſcrepat 47,58,93,100,102
Dionis obſcuræ veritatis locus 95 xli
Dio Senecæ infenſus 195,202. idem non bonus virtutis æſtimator 195
Dio correctus & illuſtratus 2,147,188,190, 197,241
Dioſcoridis error lv
Diſceptatiuncula de Scholâ Auguſtodunẽſi 87
Diſcrimen inter arma legionariorum & auxiliarium 168
Diſcrimen inter denarium & denos aſſes 18
Diſcrimen inter adulta immaturaque funera 69
Diſcrimen in poſitu nominis imperatorij 98
Diſtinctio cum momento ad hiſtoriam 97, 108 159, 169
Ditmari error lxiv
Diuortia in actis 125
Diuortiis modus impoſitus 80
Doloris initiamenta 70
Domini vox variè vſurpata 67
Domino cæſo, omnes ſerui animaduerſi 215
Domitianus Veſtales examinauit vij
poëtam mentitur liij
vanus eius de Cattis triumphus lxviij
ſubdolus rubor lxxv
Domitiæ dux 178
Domitij Afri laus 115
Domitij genus 121
Doryphorus libertus 219
in Dote decies H-S ferè ſemper 67
Dotis apud Germanos mos lxv
Druides à Claudio ſublati vel à Tiberio 70
Druſilla à Caio conſecrata habitu Veneris 122
Druſi ætas collecta 93
Druſi ara & cenotaphium 41
Druſi imago in ſignis 28
Druſi monumentum Rauennæ 41
res in Germaniâ 42
Druſi vitia duo, ebrietas & crudelitas 85
ſtudium eius in gladiatores & Scenicos ibid.
gladij Druſiani in prouerbio ibid. qui fuerint ibid. cauſſa agnominis illius ibid.
Druſo quot liberi 83
Druſo gemini filij 65
Druſus Caſtor agnominatus ob violentiâ 100
Druſus non inter Iulios 70
Ducennius Geminus 281
Duces in periculis nudo capite 44
Duoetuiceſima legio xvi,xxxi.

E.

EDicta Principum 70
Effigies aſini in templo non poſita liiij
Egeſippus correctus 137,216. xxiiij
repugnat Tacito xxxv
Egius xiij
Egnatius Rufus 31

Egnatius

Egnatius Celer præceptor Bareæ xliiij
Eleas ager 113
Elius libertus Neronis xiij
Emeriti qui? 18
Emeritum, præmium in miſſione 19
Empona Galbis quid liij
Emptio per æs & libram j. de eâ Clementis locus ibid.
Endomunire antiquè 147
Enuptio permiſſa lege Iuliâ 75
Epaphroditus 234
Ephotorum fraus 119
Epigrammati Græco lux 174
Epigramma vetus xxxix
Epponinæ inſigne exemplum liij
Eprius Marcellos diſertus at malus xlvij
Epulum natali Principû 118. ad ſepulcra 119.
Equeſtres ludi à quo bus petiti 208
Equeſtres prœlij mos 136
Equi dati à Dalmatis in tributo 121
Equites Romani illuſtres 141.
quidam veſte Senatoriâ ibid.
æquiparantur Senatoribus ibid.
Equites Romani inſignes & ſplendidi 142
Equitibus quibuſdam latum clauum dedit Caius 141
Equitum lxiv. in Armeniis equitium con-ſerebant ibid.
Equitum iraſuectio 65
Equitum recognitio ibidem
Equorum præſagia & monitus lxiij
Equus conſularis, vel imperatorius 219.
cui ur poſita ornamenta ibid.
Equus victima Soli apud Perſas 137
Marti apud Romanos, & Myſios ibid.
Error ex adhæſu prænominis 90
error viri docti 116, 146
Eryx mons 113
Erycinæ Veneris ædes Romæ 114
Eſcendere 183
Eſquilina porta ſuppliciorum fuit 49
Metia eadem cum illâ ibid.
Eudemus corruptor medicus 100
Eumenius correctus 87
Eunuchi in pretio apud Perſas 136
Euſebij Chronicon emendatum 141. lxxxi
Euſebij error lxxi
Exactor quid 71. ſimpliciter 72
Examina apum, mali oſtenti 178
Exauctoratio propriè quid 17
Excubiæ, & arma, præcipua ſigna Principis 7
Excubiæ militares circa templa 8
Excubias ſeruorum nocturnas ad limen habuerunt domini potentiores 215
Excubitores tantûm gladiati xiij
Excutio, pro admoniſtratione 122
Exhibendi gladios editori mos 81
Expoſitiones infantium crebræ apud Græcos & Romanos lv
aliter apud Iudæos & Germanos ibidem
Exſequi, pro punire & vlciſci lxxij
Exſuctus plagarum lxi
Extentare 121
Extertere 174
Externi mores ad ſpeciem 183
Exuere ordinem 153

F.

Fabius emendatus 138 lvj
Fabius Ruſticus hiſtoricus 187
Fabricius Veiento, canes ad currum adhibuit pro equis 216
Faces & cerei in funeribus 69
ad Faces Nero cantauit 106
Faerni coniectura proba xlvij
Fannia Heluidij Priſci vxor lxxv
Fanum Liguriæ 241
Farreationis ritus 114
Faſces ſemper laureati ad octauam imperij 184
poſtea & aurati ibid.
Faſces inuerſi in luctu 69 lj
ſcuta item & arma ibidem
Faſces Principi ſemper duodecim 183
Domitianus vigintiquatuor ſumpſit 184
Fauonius Stoicus 244
Felix quando primùm in Iudæâ 173
de nomine Felicis ibid.
Feminæ ad ludos gladiatorios deſcendunt 125
edicto id vetitum ibid.
Feminæ ſacerdotes Auguſti 12
Feminæ ſuperſtitioſulæ 193
Feminarum luxus in gemmis 92
quæ veſtis ipſis in luctu 65
Feminas nimis æſtimant Germani lxi
Ferreti error 18. incogitantia 147
Ferreti ridiculoſa interpretatio 85
emendatio xxx
Ferreti iudicium probum 79
lectio bona ij, xxxvi
Ferro, viuque 150
Feſtus correctus & explicatus 171, 217
in eo locus obſcurus 63
Fetum genere neutro 178
Ficus Ruminalis 198
Fiducia bellis improſpera 44
Filij munimenta regni 4
Filiis principum propria menſa 185
ad imum lectum ſedebant non accumbebant, vti & ſerui ibid.
Fiſci olim magnum ius ſiue iniuria 55
Fiſci procuratores ibid.
Fiſci ius in bona libertorum ibid.
Flaminia Dialis 104
Flamini abeſſe vrbe nefas 93
mos legendi Flaminis Dialis 103
Flamines Patricij & maiores ibid.
plebeij & minores ibid.
Flores ſpargere in aliquem, honoris 218
Flori incogitantia 45
Florus emendatus 90. xxxvi
Fœdus Tarentinum 10
Fœnus in agris collocatum 133
Fœnus vnciarium, ſemiunciarium ibid.
Fontes fluminum ſacri 200, 209 in iis orare nefas ſicut in quibuſdam lacubus 209
in Foro Auguſti ſtatuæ illuſtres 103
Fortuna Equeſtris 97
Foſſa inter Moſam Rhenumque 147
vbi ea fuerit ibid.
Foſſa Neroniana 229
Framea quid? lxi
Fratrum filias ducere patruis, non item ſororum licuit 151
Frausto pis eaque ab Ephoris ſumpta 219
Frigoris acerrimi exempla 194

à Frontino lux 109
Frumenta in plebem, ad fauorem vnica 227
Frumentarij qui? xx
Frumenti ſubuectio 197
Frumenti mercatorum immunitas ibid.
Frumentum an plebi planè gratuitum 227
Frumentum gratis Prętorij militibus datũ 237
auctum à Seuero & Antonino. ibid.
Fucini lacus iterata emiſſio 174
Funalia & cerei accenſi 71
Funeris etymon 69
Funera adulta aut immatura ibid.
Funus acerbum 186
Funus publicum & indictiuum eadem 103
cenſorium eius pars ibid. id honoratiſſimũ ibid. notæ eius funeris ibid.
Funus tacitum, quid ibid.
Funus triumphale, idem Cenſorio ibid.
Furius Camillus 56

G.

GABINIANVS rhetor lxxxi
Gabinus lapis 230
Gadius Rufinus vel Tadius 163
Gætulici duo 114
Gætulicus ab Augure diuerſus ibid.
Gætulicus filius poëta & hiſtoricus. ibid.
Gaiana aqua xxx
Galba frater Principis 138
Galliarum diuiſio 150
Gallia Narbonenſis à Senatoribus ſine commeatu adiri poterat 164
Galliarum gentes certo numero 89 quadringentæ Appiano ibid ius ciuium adepti proceres viij. promiſcuè omnes ibid.
Gallici gladiatores 89
Galli quando plenè ciues Rom. viij
Gallorum ſeruitus ac ſtipendium xlv
Gammata manus 181
Gammati lapides ibidem
Gauna vates in Germania lxi
Geminatus conſulatus, quid 2
Genium propitiare lxxviij
Germania Taciti ante Hiſtorias, & Annales, & quando ſcripta lvij
Germani qui Tungri lvij. vnde illis nomen ib. in prœlia ituri canunt ibid. Germanorum rutilæ comæ lix. quæ à naturâ & ab arte ib. vnde Saxones dicti lxi. quibus apud illos ius vitæ necíſve ibid. robur femineũ ibid. conſilium ibid
Germani à mollitie defenſi lxiij. omnia agunt armati lxiiij. concilia eorum, in iiſq; lecti principes ibid. venationes ibid. victus 65 conuiuia & comporationes lxvi. crinium nodi & obliquationes lxviij
Germanici cognomen imperatorium 25
Germanici duo fratres 70
Germanicus quot annos in Germaniâ 40
dies mortis Germanici 70
Germani in cuſtodiam Principum adſciti, fidei cauſſa 186. etiam in Iudæâ ibid.
Germani pelliti 41
Geſtamen ſellæ 157
Geſtamen, quid 202
Getæ Græcis qui Romanis Daci vi
Gindes fluuius 144
Gladiatores apud Præſides 21
Gladiatorum numerus 196
de eo edictum & Sc. ibidem
Gladiatorum pugnæ per dies Mineruæ ſacros 202
Gladij Druſiani 85
Gladij longi Germanorum lx
Gladij pœna adulteris ex legibus VVandalicis 215
Gladij pœna quando inducta 215
Gladij pœna honeſtiſſima ibid.
Gladij pugioneſque ſacrari ſoliti 237
Gladios editori exhibendi mos 85
Gladius olim ab humeris 21
Gloriæ cupido etiam in ſapientibus xliij
Gothi moribus captiorum Martem placãt lxij
Gnome ad vitam pulchra, & acuta 554
Græca litteratura in Germaniâ & Galliâ lix
Græcanici ſtipendij modus 19
Græcis Theatrum pro Curiâ xxix
Graiæ Alpes xvii
Grammaticorum acumen à Liuio non ſpretum 64
Graniorum gens 105
edictum Auguſti in prohibendis Gratiis 221
Guſtus poſt balneum 108

H.

HABEO recipere 143
Hadrianus primus reduxit barbam 205
Hauritum pro hauſtum viij
Hecate ſiue Triuia in Laginis 95
Hegeſippus correctus lvi
Heluidij Priſci laudes xliij
qui Apolloniæ exularit ibid.
filius eius à Domitiano occiſus lxxiiij, & ſeq.
Hera & Herthus terra lxix
Hercules Olearius 227
Herennius Senecio lxxv
Herodiani ambiguus intellectus 210
Heſternò, Cottidianò, & ſimilia 115
Hibernæ alpes xvij
Hiemis modeſtia 170
Hieroglyphicæ notæ 145
Hieronymus emendatus 160
Hieroſolymæ obſeſſorum numerus lvi
Hieroſolymam aurum ex omnibus prouinciis exportari ſolitum lv
Hiſpania ab Auguſto domita 100
Hiſpaniæ diuiſio 102. x
Hiſpani ante prælium cantant lviij
Hiſpani in cuſtodiâ Principum 186
ſed ij dimiſſi ibidem
in Hiſtriones coercitio 36
in Hiſtriones honos ibid.
Hiſtrionia verba in præfando 538
Hiſtrionum præmium 36. ſpectatores exſilio puniti 37
Horatio lux data 74, 224
Horatij commentator correctus 234
Horti Cæſaris 125
Horti Luculliani 139
Hoſtiæ cohors xix
Hoſtias admouere 61
Hoſtiæ grauidæ 132
Hoſtiæ fugientes ominoſæ xxxix
Hoſtiæ humanæ Gallis Germaniſque lxij
Humeros exeri, quo fine ſcriptum xvi
Hunni aleæ ſupra modum addicti lxviij

I.

IAc. Ræuardus 46 eius laus 65
& ſententia noua 79
Iactat eſſe ſocius l
Izates 162
Icelus Galbæ libertus ix
Ignarus, pro ignotus xli
Ignis terreni miraculum 198
prælatio Ignis ante Principem 7. à Priſcis ſilentio præterita ibidem vnde is mos Romam, & qualis ille ignis ibidem
Ilienſium immunitas 174. à quo primum data ibidem
Illuſtrium virorum opera 97
Imagines damnandi vetus inſtitutum 71
Imagines in atrio 157
Imagines illuſtrium in templis curiaque 64
Imagines diuinitus miſſæ ſupra hominem 148
Imaginis titulus 240
Imagines factæ erant ex argento vel auro 64
Cæſaris Imagines an vendi ius ſit? 33
Imbriuini colles 145
Immania belli xxvij
Immenſum xlvi
Immunitas mercatorum frumenti 197
Imperatoris duplex notio 3
Imperatoris nomen ſoli ſibi Aug. ſepoſuit 98
diſcrimẽ in poſitu nominis Imperatorij ibid.
Imperatoris nomen ad ſolum principem 44
& apud eum vnum auſpicia ibid.
Imperatorum ſtatuæ, perfugium 84
ad eas etiam ingenui confugiebant, ibid.
hoc prætextu ad calumnias abuſi ibidem
perfugium illud vetitum ibid.
Imperatorum varietas bellorum cauſſa liij
Imperium minuebatur ingreſſu vrbis 72
in Imperij limitibus externus non ſine cuſtode lxix
termini Imperij ab Auguſto 13 Traianus auxit 60 hos neglexit deſeruitque Conſtantinus 13
varius dies primi Imperij Auguſti 9
Impubes non maturus ſupplicio 114
In Senatu, in equite, id eſt, inter Senatores, equites 198
Incendium Lugdunenſe 140
Increpare periculum lxxvij
Index rerum Auguſti quid 19
idem cum reperto lapide ibid.
Indicium quid 158. ex eo impunitas ibid.
Induere animum artibus 232
Infamia hominibus perditis voluptas eſt 154
Ingenia temporaria xxxi
Inimicitias denuntiare 61
Inimicitias indicere ibid.
Inimicitiæ teſtatæ 62
Inſignia ornari, quid fuerit 11 floribus coronata ibidem. vnguentis perfuſa ibid.
Inſignium fulgor ibid.
Inſignia magiſtratus in luctu poſita 69
Inſiſtere, propriè aurigarum 231
Inſteius Capito 194
Inſtitoria 227
Integra pars pop. vij
Intemelij populi lxxi
Intendere manus, rixæ nota 200
Interdictio honoribus 245
Interior decubitus 140, & ſeq.
Interior locus digniſſimus 71
Interior maritus, quo ſenſu 155
Interior ſponda 141
Interpretis Arriani lapſus 192
Inuerſa ſigna lj
Innixus actu ix
Iordanis quot lacus efficiat? lv
Iornandes correctus lxxi
Ioſephus à Tac. diſſentit 156
Iſichi, gens 194
Iſidori error 50
Iſidorus correctus 230. lxx
Iſidorus explicatus 17, 50, 69
Iſis litteras inuenit 145
Italiæ quando inducta vaſtitas? 170
Italiæ populi ſtipes Hieroſolymam congerebant lv
Iterationes ſeruitutis 190
Iudæa procuratores habuit, Syriç attributa 175
Iudæi in Sardiniam pulſi 67
Iudæi proles non exponebant aut necabant lv
Iudæorum ſub Caio tumultus, propter effigiem in templo coli iuſſam 173. alia Iudæorum turba cum Chriſtianis ibidem
Iudaïcæ ſtipes lv
Iulia Druſi F. 117, 187
Iuliæ duæ 193
Iulia, Agrippæ filia, non periit ferro aut veneno 73
Iulia vxor M. Agrippæ 72
Iulia Auguſti filia 181
Iuliæ Auguſtæ ætas 121
Iuliæ impudicitia 19
Iuliana lex de modo poſſidendi 134
Iuliæ leges 75
Iuliam legem Papia obſcurauit 75
Iuliæ legis caput de vi publicâ 102
Iulia & Papia confuſæ 73
Iuliæ legis quæ pœna 112
Iulia lex diuerſa à Papiâ, tempore & re 75
Iulianus gladiatorum dux xxxix
Iulium templum apud Bouillas, & ludi 52
Iulius Cæſar pomœrium auxit 165
Iulius Pollio 185
Iulius Poſtumus 112
Iulus Antonius 12
Iulius Græcinus 70, & ſeq.
Iunia ſtirps in parte explicata 98
Iunia Caluina 162
Iunius Annæus Gallio, Senecæ frater 137
Iunius Bleſus 98
Imperator appellatus à Tiberio ibid.
Iunius Cilo 163
Iunius Mauricus lxxv
Iunius Otho, rhetor 96. genus eius dicendi ib.
Iunius Ruſticus xxv
Iupiter Chryſaorus 95
Iura in bonis libertorum pro ratione liberorum 80
Iura libertorum xxx
Iuramenta apud ſigna fieri ſolita 120. & plerique ſolemnes militiæ ritus ibid.
Iuramenti ſenatorij initium 105
Iuramenti militaris pars 135
Iuramentum in Principum acta 114, 132
Iuramentum per nomen Auguſti 4
eius religio ibid.

Iurare

Iurare per dextram 62
Iuratus Senatus 105. idem mos Græcis ibid.
origo iuris trium liberûm 78
id princeps dabat ibid.
Ius quattuor liberorum 79
Ius marini 77
Ius patronorum xxx
qui Ius habuerint militis animadnertendi 26
Iuriſdictio in vrbe apud quoſdam equites 176
Iuſiurandum in acta omnium Principum 242
exceptis peſſimis ibid.
Iuſtini diuerſa traditio 136
Iuſtinus explicatus xiiij
Iuſtitium in funere 63. mutatio veſtis in Iuſtitio ibid.
Iuſtus Catonius quis 23
Iuuenales ludi. priuati 204
Iuuenales Imperatorum parum diuerſi ibid.
Iuuenalia cur appellata ibid.
Iuuenalis lectio dubia 17
Iuuenalis explicatus 79,99,100,231
correctus 187. xlvi
princeps Iuuentutis 3

K.

KAII 92
Kalendarum religio 120
Kalendis anni vulgo artes delibabant 109
Kalendis Ianuariis etiam à cæde & pugnâ abſtinebant 120. & ſupplicio ibid.
Kalendis omnia triſtia ſpreta ibid.
etiam à Græcis ibidem.

L

LABEONIS Iuriſconſulti pater egregius 98
Laberij reſtitutio 66
Labieni libri primi exuſti 109
Lacrymæ interdictæ ſub tyrannis 130
Læta fauſtaque nomina 25
Lætoria lex 14:
diſcrimen inter eam & Claudij ſcitum ibid.
Læuini Torrentij coniectura firmata liij
Lampridius emendatus 156
Lampridius illuſtratus 187
Lapis falſus 154
Lapſus viri docti 21
Laticlauij qui dicti? 189
Laticlauij in curiâ 126
Laudantes inimici lxxiiij
Laurea triumphantium in gremio Iouis. 45
Laurus è faſcibus ibid.
Legati exercituum. 52
Legati ſorte lecti xliij
Legati exteri in Orcheſtrâ 197
Legatio libera olim ad peregrinandum 104
Legionariorum & auxiliarium arma 168
Legiones claſſicæ viij
Legiones in Hiſpaniâ quot? 3j.
in Ægypto xxij
Legionum cognomina ex lapide. xxv
quæque Legio ſuum Præfectum habuit 21
Legionibus ſingulis ſua principia. 27
extraordinariæ Legiones in Pannoniâ 151
vnaetuiceſima Legio 25
Lentulus Coſſus 131
Lentuli diſcreti 114.
Gætulicus ab Augure diuerſus Ibid.
Lentulorum diuitiæ ibid.
Lepida conſobrina Claudij 138
Lepida Domitia, ſecunda Appij vxor 181
Lepidi duo, Manius & Marcus 83
Lepidus quis? 200
Lepidi quattuor infauſti 101
Lepidi verum ſtemma ignotum ibid.
Lepidus tutor liberûm Ptolemæi 61
Leucophrys inſula 94
Libamenta in focum 224
mos Libandi Ioui ſeruatori 235
Liber & Libera 55
Libera eadem cum Cerere ibid.
Liberalia ſiue feſtum Vindemiæ 156.
Magna corona idem dictum 157
alia ab his Liberalia liberâ rep. 157
Liberi patris habitus 157
origo iuris trium Liberûm 78
id princeps dabat ibidem
feminis tributum etiam id ius ibid.
peti ſolet à Senatu ibid.
Ius parentum idem 79
Ius liberorum idem ibidem
quid tamen propriè ſit ibid.
ius quattuor Liberorum ibid.
Liberorum apud Germanos exploratio. lxvj
pro Libertâ eſſe, cui bono? 172
Libertas iuſta 190 non iuſta ibid,
Libertæ conſtantia 134
Liberti interdum binomines 173
Liberti non edebant ludos in vrbe 118
in Libertorum bonis ſucceſſio 55
de Libertate ſerui cum domino pactio 215
Libertinas ducere ingenuis omnibus permiſſum, Senatoriis exceptis 75. & ſeq.
Liberti prædiuites xax
Libertini, idem cum libertis 78
Libertinorum filij 150
Libertini à militiâ remoti ibid.
primùm à Cæſare in Senatum lecti ibid.
Libertinorum iura xxx
Libertorum pœna ab Auguſto 190
Libonis ſtemma obſcurum 46
Librorum capita puniceo colore deſcripta 145
Libros cremabant ædiles, triumuiri, vel prætores 109
Licentia in teſtamentis 216
Licentia & impunitas omnis culpæ in paupere militiâ xxx
Licinius Varro 11
Lictores Auguſtarum 14
Lictorum remotio 56,& ſeq.
in Limitibus imperij externus non ſine cuſtode lxix
Lingones xix. fuſi lij. eorum multitudo ibid.
Linus Apollinis filius 145
Lineæ Germanis veſtes lxv
Littera X non neceſſaria 146
Litteræ quot Latinis primò .ibid.
Litteræ per milites commeabant. 111
Litteræ Præſidum ad Principem xxvij
Litteræ ad ſigna lectæ xlvj
Liuia in nomen Iuliæ & Auguſtæ 8
Liuia à Claudio conſecrata 121,& ſeq.
cultaque nomine Iunonis ibid.
Liuia ſacerdos, & filia adoptione, mariti ſui Auguſti 12,15,182
Liuiæ pater adoptatus 121 à Bruto ſtetit ibid.
Liuilla, 100
Liuiana imitatio l, lj

Liuius

Liuius correctus 43, ibidem 141, 165, ibid. 171 ex cõiecturâ 147. illuſtratus 72, 111, 224, xiiij
Liuius & Varro diuerſi 205
Loca multa à diſtantiâ appellata 234
Locus ſuperior honeſtiſſimus in accubitu 101
Locus ſupplicijs ſeruilibus, Seſtertium dictus 234. is extra vrbẽ, & quæ nominis cauſſa ib.
Lollia neptis M. Lollij qui ſub Auguſto 159
Lollius rector C. Cæſaris 89
Londinium nobiliſſima vrbs 213
Longè clarus 112
Loquendi noua ratio 101. per Tacito crebra xxxiiij. priſca xlvj. tranſmarina l
Lucani fatum felix 215
Lucani liberum os in principem 168
Lucanus non eſt auctor Panegyrici 204. ei rei argumenta ibid.
Lucanus ſupra Neronem poëta 231. vana æmulatio in illum Neronis ibidem.
Lucar quid xxxvj
Lucaris quis modus ibid.
Lucar ſæpe mutatum ibid.
Lucilliana prædia 157
Luci pro dijs lxij
in Lucis ferina ſigna xlv
Lucilius Baſſus xxxj
L. Arruntius 71
L. Caſſius 223
L. Domitius 32
L. Piſo patre Cenſore natus 131. eius ætas ibid. eius triumphalia è Thraciâ ibidem ebrietas cum præfectum fecit. 132
L. Silanus Appij F. 188, 240
L. Silani incautus amor in ſorore 159, is caput perdidit in ſorore ibidem
L. Teleſinus philoſophus 241
Lucernæ accenſæ inter ornatus ædium 70
L. Veſtinus indagatus. xlix
Luculli villa 139
Ludi Actiaci 212
Ludi Auguſtales, & eorum origo 16
Ludi Circenſes ſiue Cereales 235. celebrati per plures dies xxvij
Ludi equeſtres à quibus petiti 208
Ludi gentis Iuliæ apud Bouillas 52
Ludi Græci 208. Græcis veſtibus vſi per eos ib.
Ludi Iuuenales 204
Ludi natalitij Auguſti 16
Ludi in Palatio 34, 120
Ludi ſæculares cur variè celebrati ab Aug. & Claudio? 144
Ludos ſæculares quindecimuiri curabant ibid.
Ludi trilingues 208
Ludos curabant Sacerdotes 95. præſertim quatuor collegia ibid.
Ludorum curator 188
Ludorum editores Prætores 208
Ludouici Viuis audax correctio 153
Lugduni quot cohortes? xvij
Lugdunum colonia Rom. ibid.
Luizici ex equis diuinant. lxij
Lunæ templum vetus 228
Lunâ laborante clamor atque æris tinnitus 23
Lutius Geta Præf. 136
Luſtrale certamen idem cum Quinquennali 238
Luxus feminarum in gemmis 92.

M.

MACER Iuriſc. illuſtratus 112
Maciscus ager ſiue Maziacus 148
Maculoſi noua ſignificatio xxiij
Mæniane Scholæ 87, & ſeq.
Magiſtratus non iudicant 72
accuſabant adulteras 112
Magiſtratus nomen ad curatores viarum 82, & ſeq.
Magiſtratus exordio leues cauſſæ 109
Magnetes duplices 55
Magorum deuotionumque ritus 61
Maiuma, ſacrum annuum Caſtorum 154
Mamercini 124
Mamercinus correctus lxxiiij
Mam. Scaurus 135. libidine infamis ibid.
Mancipari 47
Mancipes qui dicti 82
Manilius tentatus 59
Manlij Iunios attingunt 98
Manu aſſentiri xlij
in Senatu & exercitu ibid.
Manumiſſio duplex 190
Manus Gammata 181
Manus intendere, rixæ nota 100
Manus ſublatæ pacatum ſignum xvl
Manutij coniectura lij
Maraboduus rex 14. eius regia ibid.
Marcella M. Agrippæ vxor, & an ex eâ proles 72
Marcelli mortis locus 3. Liuia ei cauſſa mortis fuit ibid. & Auguſtus ibidem
Marcellus Cornelius 240
Marcomanni lxix
M. Agrippa 181
M. Agrippæ ignobilitas 2
M. Agrippæ vxores & liberi 72, & ſeq.
M. Oſtorius 241
M. Scaurus lxx
M. Silani duo 180
M. Silanus cæſus xlviij
Marita lex eadem quæ Iulia 74
Mariti antelati in Magiſtratu 77
Mariti in ſorte Prouinciarum antehabiti ibid.
Maritorum priuilegia ibidem
in Maritorum numero eſſe ibid.
Marius Maturus xxxviij
Martialis flamen ad bellum non mittitur 95
Martialis explicatus 77, 225, 246. xiij, xxx
eius epigramma 96
Martius Macer xxviij
Maſtruca lxv
Mathematici quando & quoties pulſi 48
de iis Sc. ibidem
Matrimonio ſecundo vbi in Germaniâ nullus locus lxvi
Matrimonij etymon 154
liberi à Matrimonio non arcendi 77
Matrimonium triplex: vſu, farre, & coëmptione 103, & ſeq.
Matrimonia ſobrinarum quãdo cœperint 161
ea vetuit Theodoſius ibid. alij iterum permiſerunt ibidem
Matris cum filio cœtus 139
Matronæ crinium forma alia à virginibus 92
veteres crines rutilabant, magis auidè poſteriores lx. olim in carpentis vehebant 169

Mattiaci è Cattis 31
Mattiacum ibidem
Mauritania à quo diuiſa ix
Mauricus lxxv
Maurus refutatus 120
de Maximo hiſtoria 9
Maximus Naſoni amiciſſimus ibidem.
Medica veſtis 51
Megalenſia quando 70
Memmij coniectura 107
Memnonis miranda effigies 60
Mercer: diuinatio lvi
Meretrices etiam lecticas poſuerunt poſt Domitiani edictum 66
Meretrices Athenienſes quo habitu? ibid.
Merulæ cædes quando 93
Meſſal. vir inſignis xlvij
Meſſallinæ lepidum factum 158
Meſſallinæ quæ mater? ibid.
Meta porta eadem cum Eſquilina 49
Metus ex duce 23
Metus mutuus inter æquè potẽtes repagulũ lvij
Miliarium in foro xij
Miles in porticibus xiij
Militares animaduerſiones extra caſtra 23
Militares vacationes xiiij
Militaris pœna 194
Milites habitu plebeio domos perluſtrant xx
qui Frumentarij ibid.
Militariter loqui xxix
Milites ſine coniugibus 210. iura maritorum à Claudio, nuptiarum à Seuero habuerunt ibid. per ſigna iurabant 44
Milites promoti ex donis 29
etiam ex cenſu ibid. rogati xiij
Militum licentia ob egeſtatem xxx
Sacramentum ſub principibus 235
Minerua Muſica 11
Miniſtri magiſtratuum è libertis 190
Minutius correctus 94
Miſeni promontorium infame naufragiis 232
Pallas ibi culta ibid.
Miſſio duplex ſub Auguſto 17
Miſſio plena, quid? ibidem
cauſſa diſcriminis Miſſionum ibid.
in Miſſione pecuniarium præmium 19
eius ſumma definita ab Auguſto ibid.
emeritum ea ipſa pecunia ibid.
an agrorum vice data ibid.
Mithridates Armeniæ rex 143
vinctus à Caio ibidem
Mneſter mimus 142
Modeſtia hiemis 170
Modeſtia fortitudinis comes. xix
Modij lectio proba lxxx
Mollities, quid Latinis 232
Monogamia improbata 77
Monogamiæ honos 67
Montanus poëta. 111
Mors ſine arbitro 240
ad Mortem breuis paratus 234
Mos Romanus in Antecurſoribus xxiiij
Mucianus xxi. eius ambitio. xliij
Mulcare quid 25
Muretus comprobatus lxxiij
Muſonius philoſophus 217
pulſus Româ 237
Mutare, patiendi ſignificare. 166.

N

NABALIA vel Naualia lvij
Narciſſi petulans nequitia 163
Natalis imperij xxviij
Natali Principis epulum & munera dat ipſe princeps 128
Natalis, quidam impurus 233
Nauale ſtagnum 205
Naues duplici gubernaculo 40
Naues tectæ 173
Naumachia Auguſti ibidem.
Nauportum 21
Neceſſitatis non trita notio 73
Nero an pontifex? 81. an potiùs augur? ibid.
Nero inter poëtas 206
vt quidam volunt bonos ibid.
grauiter puniti qui ſegniter cantantem audirent 239,243
Nero petulanter graſſatus 189
Nero primus ſæuit in Chriſtianos 238
Neronis oratio in argentum inciſa 182
Nero Parthis gratus vi
Neronis prior domus 227
Nero quot ſtatuas è Græcia abſtulerit 235
Nero trigarius ibidem
Neronianum incendium quot dierum 218
de eo variantes ſententiæ ibidem
Nerua Iuriſconſultus 134
Nicetes Sacerdos, rhetor lxx.x
Nicoſtratus athleta lxxviij
Nili oſtia bina 60
Nobiles an ab epiſtolis aut libellis principum 216
Nodus in crinibus Germanorum lxviij
Nomen Imperatoris in ſignis xxxvij
Nomina fauſta xlx
Nominum per faſtidium mutatio. xv
Nouendial ſacrum 128
in Numero maritorum eſſe, quid ſit 77
Numeri militares vij
in Numero magna varietas 15
Numerus in Suetonio correctus 134
Numerus in Tacito vitioſus 80.168,174,192, 191,198,213. dubius 131,164. falſus 108
Numida alio intellectu xxv
Numidia gens 170
Nuptiarum formula & definitio 154, & 155
Nuptiales tabulæ 156
iis ruptis, matrimonium ſoluebatur ibidem
inter Nuptias veteres nouaſque tempus legitimum. 77
Nurſcia Volſinienſium dea 99

O

OBSIDES in Germaniâ, item Italiâ, puellæ lxi
Obultronius Sabinus x:j
Occhoris rex liij
Octaua præmium ſeruorum pro accuſationibus 104
Octauia an in Aegyptum relegata 218
Odioſus orator lxxix
Odoratus Poppææ rogus 240
Oe diphthongus quomodo pronunciata 197
Oeënſes in Tacito repoſiti xlviij
Officia in codicillis à Principe data 187
Olearìorum tabernæ 227
Oleum in congiario datum 216

Nero primus ad gymnaſia dedit ibidem
Ollius Poppææ pater 196
Onufrij elogium 144. error 86. xxxvij
Operari, ad ſacra 43
Operæ pro Operariis 74
Operarum ingens numerus 173
Optiones, adminicula Centurionum 217
veteri & poſteriori æuo xij
Optio fabricæ, carceris ibid.
Optio teſſerarius ibid.
Opulens caſibus v
Oratores teneri lxxxi
Oratoribus fautores ſui aſſiſtebant lxxix
Orbi dimidium capiunt 79
ſolidum non capiunt ibid.
Orcheſtræ conſeſſu ſociorum legati honeſtabantur 197
in Ore agere xxxviij, lxxxij
Ornatus ad prœlium xl
Oroſij error 9, 54, 102
Ortalus, cognomen Hortenſiorum 52
Ortalus boni patris mala proles. ibid.
Ortalus Hortenſij nepos 32
Ortygia lucus 94
Oſci ludi 102, & ſeq.
Oſcus ſermo 103
Oſtentum Neroni factum 144
Oſtorius Sabinus 244
Othonis Friſingenſis error 50
Othonis Imp. mors quo die? xxvij
Ouatio & triumphus non poteſt ſine imperio 72
Ouidius illuſtratus 12, 16, 61, 189
Ouidij carmen de nouo Deo 12
eius natalis 208

P.

PAeonivs Agrippini philoſophi pater 244
Pacta & teſtamenta olim in templis 8
Pactio interpoſitâ perſonâ aliâ 215
Pactius Orfitus primipilus aut primipilaris, inconſtanter dicitur 220
Pædagogia veterum 236
ad delicias plerumque ibid.
Pædagogiani pueri ibid.
Pædagogium pro cœtu, non pro loco ibid.
Palamedes quot litteras inuenerit 146
Palatinum templum Auguſti quis exſtruxerit 12
Pallas à rationibus Claudij 184
Pallas per infamem adulationem è regibus Arcadiæ 172
ſeruus antea Antoniæ ibid.
Pallantis eximij honores ibid.
Palmerius refutatus xilij, xxv
comprobatus xviij, xxxi
Palpelius Hiſter 167
Paludes militi non adſignatæ 18
Panegyricus ſcriptor emendatus 71, 86
Pannonij vnde dicti lxv
Pantomimorum origo 30
Papia lex valebat ad honores conſequendos 56
de lege Papiâ liber excurſus 74
Papia quando cœpit 75 cauſſa nominis ibid.
cauſſa ferendi ibidem
Papia, Senatoria lex ibid.
Papiam legem imminuit Seuerus 62
item Conſtantinus Theodoſiusque ibid.
Parentalia nono die 128
cibi ſolemnes in parentalibus [illegible]
Pariare quid 124
Parthi venationi addicti 19
Parthorum reges quatenus ad Romanos pertinent 38
Parthorum mos in victimis & ſacris 223
Partim ſolitatim xvi
Paſſienus ſecundus Agrippæ maritus 160
alius Paſſienus pater huius ibid.
Patibulum à cruce diſtinctum. 123
Patiendi verbum agendi ſignificatione frequens antiquis 5
Patientiæ inſigne documentum lij
Patres maiorum gentium & minorum 153
Patres olim filios rus relegabant 190
Patroni cum libertâ connubium 76
Patruinus xlvij
Patruis fratrum filias ducere, non item ſororum licuit 168
Paulli baſilica & porticus 97
quis refecerit ibidem
Pauſanias culpatus per interpretis culpam 226
Peculio ſuo ſe ſerui liberabant 214
Pecuniæ in templis 8
Pecuniæ militum apud ſigna 26
Pedibus intectis incedere 59
Pedo emendatus 64
Pedo Pompeius 32
Pelamydes vbi natæ, & captæ 177
Pellacia 219
Pelles ad veſtem lxv
Pennina iugi xvi
Penthilus Arcadiæ rex 114
Peregrinationes vetitæ Senatoribus 164
à Iulio exemplum videtur ibid.
Perſæ multis in rebus Germanizant. lxvi.
deliberant inter pocula lxvij
Perſæ Reges ſuos pro diis colunt 110
Perſæ Soli equum immolant 157
Romani & Myſij Marti ibid.
Perſæ primi crediti virum excidiſſe 136
ſiue, vt alij, Semiramis ibid.
Perſius correctus 214
Petilius Cerialis 213. lij
Petrina ala 142
Petronius procurator xvij
Petrus San Iulianus 88
Petulantia feminæ 25
Pharus Capreis 119
Philippopolis 86. variè dicta ibid.
Philippus Macedo Antiocho infenſus quod milites in bello cæſos ſepeliſſet 32
Philopœmenes vltimus Græcorum dictus 108
Philoſtrati locus 84. & error 202
Phœbus libertus 240
Phœnix quando in Aegyptum venerit 134
de Phœnice contra Tacitum plerique ſcriptores 135
Phraatis liberi & nepotes 38
Phraſis non frequens 53. priſca xxxiiij
Phryxi oraculum 136
Piacularia ſacra à Tullo 162
Pighij iudicium 210
Pilæ in aquis, è lapide; vt ſublicę, è ligno 202
Pinciani laus 16
Piſo collega Aug. Tiberioq; in conſulatu 53, 72
Pilonis pater 2
Pius Aurelius Antonini maior 35

Plancina 53. virilia munera obit 82
Plautius Lateranus 156. eius virilis mors 134
Plautus explicatus & emendatus 49,107, 114,129.145,191,214
Plebs iniqua dominis 5
Plebs iuncta, audax 22
Plebeij Senatores in patres adſcripti 153
Plebiſcita non in vſu temporibus principum 147
Plinij proſocer 240
Plinius correctus & explicatus 4.17,18,19, 20,38 47,69.74.78 80,121,126,130,177, 180,182,188. 194,225.231,236,243. xv.
eius recepta lectio defenſa 45. lxxxi
diſſenſus aliquis à Tacito 91
Plinius hiſtoriam temporum ſcripſit 187
Plotius Firmus, præfectus xxv
Plutarchi duplex error 5
Plutarchus correctus 116,139,187. ix,x, xiiij.xxv. Tacitum amauit xxviij
Plutarchi & Taciti multa ſimillima xxiiij
Pœna damnatorum in x. diem dilata 90
à Theodoſio 10 xxx. ibid.
Pœna in libertos ab Auguſto 190
Pœna militaris 194
Polemo rex, eiuſque ſtirps 58
de Pollione celebris hiſtoria 11
Pompeius Theophanes 133
Pompeius primus auctor theatri manſuri 207
ſtultitia exercitus eius in Africa 238
Pomponij error in prætoribus 55
Pomponij error in Caſſio 132
Pomponius Flaccus 61,134
Pomponius poëta 144
ambiguum illi prænomen ibid.
ſeptem annis in cuſtodiâ habitus ibid.
Tragœdiarum ſcriptor ibidem
eius vitam Plinius ſcripſit 145
Pons in Rheno 33
Pontia C. Petronij filia 241
Pontifex Max. ad bellum non mittitur 93
funeſto adſpectu arcetur 108
Pontius Pilatus, ſextus Iudææ procurator 231
Poppæa 141. eius rogus odoratus 240
Porticus Capitolinæ xli
Porticus Liuiæ quâ cauſsâ facta 11
Poſſeſſorum vias reficere 83
Prædia Luculliana 157
Præfecti ærario tabulas publicas adſeruabant 123
Præfecti è prætoriis ſub Nerone 191
Præfecti vrbis iuriſdictio 190
ordo ſucceſſioque Præfecti vrbis 131
poteſtas eius & munera 131,214
Præfectus caſtrorum quando 13
quæque legio ſuum præfectum habuit ibid.
Præfectus Aegypti ſuprà ceteros ius habuit 175
Præfectus Latinarum è iuuentute 109
Præfectus vrbis cur in Tiberij verba non iurarit 7
Prægustator vitis principibus 179
quando iſtos cœpiſſe videatur ibidem
traductus eſt à Perſis ibidem
Præliares dies 221
Præmia maritis, patribuſque 77
Præmia patrum multa, etiam veteri rep. ibid.
auxit ea Auguſtus ibidem
Præmia [illegible] 77 & ſeq.
Præmium accuſatoribus quando datû, &c. 135
Præmium pecuniarium in miſſione 19
eius definita ſumma ab Auguſto ibid.
crocitum ea ipſa pecunia ibid.
an agrorum vice data ibidem
Præruptus animo 240
Prætextæ vſus in ſacris 43
Germanicus eâ vſus tamquam augur ibid.
Prætor qui de falſo cognoſcit 214
Prætoria 117
Prætorum origo & progreſſus 15
Prætores ſub Cæſare quot ibid.
& quot ſub Auguſto ibid.
varietas in numero ibidem.
Prætorum numerum auget Sulla ibid.
ſub Claudio quot ibid.
Prætores & conſules curru vecti in Circo 17
toga picta Præt. per ludos 16
Prætoriæ cohortes ſparſim habitæ 99
caſtra earum quâ parte vrbis ibidem
ſtipendium 20
Principem ſcuto imponendi mos xlv
Princeps iuuentutis 3
Princeps non ipſe ad omnia bella 89.
Principes populum adorare ſoliti 238
Principes, principum interfectores quare tollunt xiiij
Principis nomen & origo 1
Principatus olim inſignia 7
Principi ſemper xii. faſces 183
Domitianus xxiiij. ſumpſit 184
Principes in viuis numquam Diui dicti 258
de iis veriſſima ſcriptio cùm obierunt 2
Principia caſtrorû ſacra, in iis aquilæ & ſigna xv
Principis quæſtor orationes Cæſaris recitabat 244
Principium pro principatu poſitum 1
Principium apud Suetonium quid 139.
Principum orationes in æs inciſæ 182
Neronis in argentum ibid.
Principum filiis propria menſa 185
ſedebant non accumbebant ibid.
Proconſules & legati qui propriè 15
diſcrimina inter vtroſque ibid.
coniungit vtroſque Tacitus ibid.
Proconſulare Imperium deterius Præſidiali 35.
Proconſules, proprætores, legatos nefas amplecti 214
nec ad ædes eorum ſtatim ingreſſus ibid.
Proconſulis ſalarium lxxiiij
in Proconſulum prouinciis etiam procuratores 176.
Procuratores Cæſaris 175 prouinciæ minores iis ſolis rectæ ibid. iura dicere cœperunt ibid. vice Præſidis ibid. ex equite aut libertino ibid. ideo acta ipſorum iure non rata ibidem
Procuratores fiſci 55
Procuratores initio non aliud quàm Rationales 176
Prodigia ante euerſam coloniam 213
Prœlium ioturi cantant 115, lviij
verbi Profligare ſignificatio contra Agellium xxi
Promagiſter viceſimæ 193
Propertius illuſtratus 74 correctus 92, 103.
in Propertio coniectura 119.

Prouin-

Prouinciarum diuiſio facta primo die imperij Auguſti 9
Prouincia vetus 31
Prouinciæ publicæ ſiue populi 182
Prouinciæ aliquot, quibus ſolus procurator præfuit 175
Ptolemæus Africæ rex 106
Publicum, quid 196
quorum bona Publicari ſolita 135
publicationem primus Cæſar induxit ibid.
P. Anteius 188
P. Celerius 181
P. Corn. Dolabella 106
P. Suillius, Quæſtor Germanici 195
Puellæ pro obſidibus lxi
Pueri ad ceteros clari 69
Pueri noſtri quos paigios vocamus, oriundi à pædagogiis 236
Pugnæ ſignum, vexillum proponere 26, 220
Tunicæ forma fuit 27
Puniceus color in titulis librorum 145
Puteolanæ moles 202
Puteoli quando deducta 210
Putieuli 49
Pyrrhica ſaltatio 157
Pythœi lectio bona lxxvij, lxxix

Q

QVADI populi 69
Quadrageſimæ vectigal ſub Theodoſio & Arcadio 196
Quadruplatores vnde dicti? 104
Quæſtiones perpetuæ, quando? 15
Quæſtoria munera 149, 182. ſuſtulit Nero 149. impoſuit iterum Domitianus ibid.
Quæſtores primi quando? 149
Quæſtor miſſus ad cædem Vitaliani 6
Quæſtor Principis orationes eius recitabat 244
Quæſtor conſulis ſupplicij exactor 245
Quæſtorum prouinciæ 107
Quæſturæ ætas 81
Quarta, præmium in crimine maieſtatis, aut repetundarum 104. vulgare præmium accuſatorum ibid.
Quartadecima legio amota xxxvi
Quinctiliani ſimilis locus 106, xxxvij
Quinctilius Varus 199
Germanici gener ibid.
Quindecimuiri ſæculares ludos curabant 144
Quinquageſimæ vectigal 193, 196
Quinquatrus dies ſacri Mineruæ 202
conuiuiis læti ibid. pugnæ gladiatorum per illos ibidem
Quinquennale certamen Neapoli 207
etiam in Iudæâ ibidem
Q. Haterius 93, 117. eius ſenium 118
Quirinalis flamen ad bellum non mittitur 93
Quirinius conſul 89. eius expeditio in Homonadenſes ibid. in Syriam miſſus 90.
Quiritium compoſitæ modulatæq́; voces 239.

R

RAMI felices xlix
Rationem conſtare quid 6
Ræuardi laus 65
ſententia noua de lege Papiâ 69
Reditus duplices in quibuſdam prouinciis 176
Refragium 202
Reges Regum mortem vlciſcuntur xiiij
Regiones Italiæ xlij
Regiſtra publica 123
Reip. tres partes 13
Relationis ius ſoli conſules habent, aut iis abſentibus prætor 221
Relationum verba ibid.
Relegatio olim frequens 196
ad certum opidum ibidem
Religio in capiendis ſignis 28
Remittere & permittere contraria 9
Remitto pro Permitto ibid.
in Renuntiando militiæ mos 6
Repetundarum criminis quæ pœna 212
Repudium dicère, pro repudiare 73
Res Romana Tacito pro Imperio 92, 108
Res ſecundæ, aduerſæ xi
Reſpondere gratias 217
Rhamſes Aegypti rex 60
Rhaſcuporis rex ibid.
Rhenani errores 86, 138. xx, xxvi, xlv.
lectiones eius refutatæ xi, xv, xvi, xxvij
confirmatæ xi, xxxviij, xlvij
Rhenani laus xxxviij
Rheni etymon lxvi
Rhenus εὐλιγγύδινος ibidem
per Rheni ripam amplius quinquaginta caſtella Druſus direxit 100 hinc origo nobilium in eo tractu opidorum ibidem
Rhodiis libertas reddita 174
Rigodulum lij
Robur in carcere 107
de Robore præcipitari ibid.
Rodolphi Agricolæ lectiones xxij, xxxiiij, xxxv, xli, xlij, lxxviij, ibid. lxxix, lxxx, lxxxi, lxxxij. acumen 218, 233
Rodolphus librum pleniorem habuit lxxxij
Rogus Poppææ odoratus 240
Romanorum origo à Samothrace 17
Roma à Gallis incenſa quo die? 218, & ſeq.
Taciti de eo aſſertio defenſa contra virum doctum ibid.
Roma olim non ad normam 227
Romæ nouæ plures inſulæ quàm domus 230
Romæ templum quâ parte vrbis 116
quando primum extructum ibid.
Roſcia lex, tantùm de theatris 225
Rubellius Blandus 135
Rubellij Plauti cognomen retentum 187
eius genus ibidem
Rubellius Plautus diſcretus ab illo de quo Suetonius 218
Rubor timendus lxxv
Rudibus dimicare lxxxi
in Ruſo ſollicitata ſcriptio 206
Rufus Criſpinus 195
Ruminalis ficus 198
Ruſticus Arulenus lxxiiij
Rutilij verius ſuper Lepidis 201
Rutilius Rufus hiſtoricus lxx

S

SABINVS præfectus vrbis & prætorij xxix
Sabrina fluuius 167
Sacerdotes Claudiani 213
Sacerdotes coronati in ſacris 12
Sacerdotes vota concipiebant pro ſalute principum 243 ea obſignabantur in tabulis ibid.

Sacra externa repreſſa 67
Sacramentum ſub principibus militum 235
Sæmia lex 153
Sagina Vitellij xxx
Saginans eloquentia lxxviij
Salis parandi ratio in Germaniâ & Galliis 198
Salluſtiana imitatio 18,73,89,195,214. xlvi,lj,lxxiij
Salluſtius amicus Auguſti 6
Salluſtius illuſtratus 171
Saluiani locus adſimilis lxxiij
Saluius Cocceianus xxvi
Samothracia alia ab Imbraſiâ 57
Sami tres ibid.
Sanctitas templi Dianæ 94
Sanguinare lxxviij
Sanguinis guſtus ad ſacra 172
Sanquinius Maximus 127
idem præfectus vrbis ibidem
Sardes terræmotu concuſſæ 54
Sardinia an populi 216
de Sarisbarienſi ſiue Saluberienſi iudicium 177
Satrius Secundus 108
Saturnale ludicrum in creando rege 185
Saturni ædes xiij
Sauſcius Trogus 158
Saxonum etymon lxi
Scauri locus correctus 96
Scaurus ſcripſit orationes lxx
Scena ſcholaſticorum lxxxij
Scena temporaria 207
Scipionis ſiue ſceptri mittendi quàm vetus mos 106
Scitum, generale nomen 147
Scholiaſtæ Iuuenalis error 4,160
incuria 162
is corrigitur 216,240,241,245,146. xxiij,lx
iure laudatus 246
Scholiaſtes Perſij correctus 215
Scorta proſtabant nudis corporibus 227
Scribarum ordo 190. libertis pretio patebat ibid. in decurias tributus ibid.
Scribonij fratres xlvij
Scrutatores in aulâ 148
Claudius primus inſtituit ibid.
Veſpaſianus ſuſtulit ibidem
Græci olim tyranni habuerunt 149
Scuta & arma verſa in luctu 68
à transfugis ibid.
Scuto imponendi Principem mos xlv
Secundus Carina declamator 251
Sedes in theatris 63
quando inualuerit is mos 63
Sedes vulgaris in curiâ, quid 101
Segeſtani à Troianis orti 114
Segimundus, olim; hodie Segiſmundus 31
Seiani filia quando deſponſa Druſo Claudij filio 82,108
Seianus adoptionis nomen habuit 99
Seius Strabo Seiani pater 9
Sellarij, qui 235
Sellæ conſulum ſublimes 10.
eædem cælatæ ibidem
Semnones Sueuorum populi lxviij
Sempronius centurio prætorij xiiij
Sempronius Gracchus 30
Senatores non lædendi xlvij, & ſeq.
à Senatu ſæpe ad Principem appellatum 182
Senatoria ætas 81
Senatoribus ius fuit quod vellent pro ſententiâ dicere 211
Senatus ſæpe conſulta referebat ad Principem 189. in Palatium vocatus 182
Sc. ad ærarium deferri ſolita 90, & ſeq.
nec rata niſi delata 91
Sc. de tormentis ſeruorum 47
Sc. pro ſecuritate Romanorum 193
Seneca pater reſtitutus 10,31,83
eiuſdem fortaſſe error 4
Seneca filius correctus & explicatus 2, ibid. 6,11, ibid. 45,69.70,73,91,108.109,117, 112,126.131,136,160,162.185,188,196, 202,232,241,246
Seneca ab adulando auerſus 234. eius exſilium 162. reuocatur ab Agrippina erudiendo Neroni 162. eius de Nerone dictū ibid. eius frugalitas 232. oratio 203. vxor nobilis 234
Senecæ & Taciti pugna 235,222
Senecio quis? 239
ad Sepulcra epulæ 129
Sepulturâ qui prohibiti 135
Sericum quid 50 veſtes è ſerico pellucidæ 50
item è bombyce 51
Serica quando Romæ 52
Serrati nummi lx
Serui auditi in dominos vij
Serui pactio cum domino 214
Serui peculio ſuo ſe redimebant 214
quando torqueri in dominos poſſint 47
Serui publici agnominati à magiſtratibus 48
Seruij fragmentum 104
Serui recentiores in vili pretio lxxiij
Seruilij iudiciaria lex 176
Seruitutis iterationes 190
Seſtertium, locus ſeruilibus pœnis 234
is extra vrbem, & quæ nominis cauſſa ibid.
Seruorum immanis numerus Romanis & Græcis 91. quinque millia vni homini, ibid. imò viginti millia ibidem
Seueriſſimus, centurio xix
Seueri Sulpitij falſa ſcriptio xxviij
Seuerus imminuit Papias leges & abrogauit 80. & Conſtantinus Theodoſiuſque ibid.
Seuiri viatum 82
Sex. Africani ſtirps 187
Sex. Marij opes 134
Sextius Paconianus 127
Sex. Pompeius 71 Valerij Maximi amicus ibid. Proconſul Aſiæ ibidem
Sicilia & Gallia Narbonenſis à Senatoribus ſine commeatu adiri poterant 264
Sido rex 167
Sidonius explicatus xxxj, lvij, correctus xxxj.
eius memorialis error 91
Signa inuerſa in luctu lj
Signa incompta quid & quando 82
Signa in lucis xlv
apud Signa iuramenta fiebant, & pleriquc ſolemnes militiæ ritus. 220
in Signis Imp. nomen, xxxvij
Signa rutari, quid. 25
Signorum adoratio 44
Signum militiæ à Tribunis datum mihi 182.
tribunis à duce aut ab Imperatore ibid.

Sigonij

Sigonij lectio reiecta 138
Silani incautus amor 159
Silanorum aliquot collectio 180
Silanus ab Auguſt. deductus 181
Silanianum Sc. 215
Silanus Creticus 53
Silicernium 129
Silius Italicus emendatus 131, 178. illuſtratus xxviij, lj
Silius legatus damnatus à Tiberio 157
Silures populi 212
Sinueſſanæ aquæ xviij
Sinus, in prædandi ſignificatione aut congerendi xxx. homo ipſe in quem rapinæ omnes collatæ ibid.
Siraci populi 163
Sirpicus cur dictus 28
Siſtentare pro oſtentare 221
Smyrnam quis condiderit 116
Sohæmus rex 164, 183
Sobrina propior, quæ? 170
Sobrini Tacito pro Conſobrinis 161
Societas apud potentiores ſeruatus xliiij
Socrates à Tacito laudatus 129
Sodales Auguſtales 30
Sodales Titij ibid.
Solem adorant pleræque gentes xxxvj
Sol mergi putabatur lxix
Solemnia idem quod vota 243
Solidum capere 79
Solinus correctus 55
Solis templum in Circo 237
Solymi Homero celebrati. liiij
Somnia ſuſpecta & punita 142
Sonor, ôris 213
Sophonius Tigellinus 216. obſcuris parentibus ibid.
Soſibius Grammaticus 140
Spargere flores in aliquem, honoris 218 aut iacere coronas ibidem
Sparteoli xl
Spartianus correctus vel explicatus 43
Spectare pro… uè licitum in v… veſte 225
Spectatores … exilio pun… 37
Speculatores xj. arma eorum xij lancearij ibid. … Sculatores poſteà. ibid.
Speculatorum loco interdum milites xx
Speculatorum teſſerarius ſiue teſſerarius Speculator xij
Specus ſubterranei Germanorum lxv
Spei templum 55
Spes in altâ indole xxvj
Spelunca, villa prætoria 117
Splendida femina ibid.
Sponſa in mariti gremio 155
Sponſalibus data lex 75
Sponſalibus quando locus ibid.
Stagnum nauale 205
Statij locus emaculatus 69. explicatus 31, 222; xv. fluxæ fidei lxxij. occultior intellectus vj. acuta & breuis gnome xxvj
Statuæ deorum ſeſſiles 223
Statuæ hominum deo cuipiam dicari ſolitæ 95
Statuæ pro triumpho 106
Statuæ velabantur 102
Statuarum quarundam ius eximium 84
in Statuis capitum permutatio 34
Stipendij Græcanici modus 19
Stipendio aucto, non vltrà militi veſtis è publico ibid.
Stipendiorum verus numerus 17
Stipendium Prætorianum 20
Stipes ad ludos, diis poſitę, & ad capita fontium iactæ 205 & ſeq.
in Stoicos quæ torquentur xxv
Strabo correctus 30, 38, 54. vanus ſiue malè verſus x eius ſcriptio in quod tempus xxij
Strabo in Ægyptum iuit 60 quando deſierit ſcribere 100 diuerſus à Tacito 57, 95 mira eius adſeueratio 137
Stratonicea à Parthis obſeſſa 94
Suebarum origo lxiij
Studioſi auſpicabantur Vulcanalibus 110
Studiorum finis xliij
Stupra quomodo olim vindicata 65 permiſſa propemodum libertinis 66 etiam matronis, ſi profeſſæ; quæ habitum matronalem deponebant & lecticam ibid. profeſſio apud Ædiles ibid.
Sublaccum 209
Sublacenſis villa ibid.
Subſtillus 117
Succinum lxix
Suetonij à Tacito diſſenſus 6, 35, 91, 117, 134, 174, 178, 222. xxvj ibid. xlix
Suetonij locus deſperatus 72 incauta aſſertio 95, 222 error 114, 187, 227, lij
Suetonius correctus & explicatus 4, 8, 13, 14, 15, 16, 19, 22, 36, 56, 58, 74, 76, 75, 77, 82, 83, 85, 93, 97, 109, 111, 117, ibid. 121, 132, 134, 135, 137, 141, 150, 155, 158, ibid 162, 164, 165, 173, 181, ibid. 190, 201, 205, 209, ibid. 216, 227. v, x. xxvj, ibid. xl, xlix, lvj, lxxiij.
Suetonius Paullinus xxiij
Sueui apud Tacitum qui? vj. vicini Sarmatis ibid.
Sueui & Sugambri in Galliam traducti, poſteà Burgundiones dicti 45
Suidæ obſcurior nota 16, 164. error 218
Suidas emendatus 30
Suillius 108
Sulla auget Prætorum numerum 15
Sulla in campo Martio primus per honorem ſepultus. 9
Sullæ dictum xlj
Sullanum factum liij
Sulpicius Camerinus. 197
Sulpicij, Petici cognominati 197
Sulpicius Seuerus explicatus lvj. Tacitum tranſcripſit 227, 228, 230
Sumptuaria lex Auguſti 91 de eâ Agellius emendatus ibid.
Suouetaurilia xlix & ſeq. Solitaurilia dicta l
Supplicium nunquam die feſto 120 idem ſeruatum à Græcis ibidem
Supplicium moris maiorum 216
Symmachus correctus lxxx
Syneſij dictum 150
Syriæ mos, orientem Solem ſalutare. xxxvj

T.

TABERNAE oleariorum 227
Tabularium 113
Tabularum obſignatio in teſtamento 214

Taciti ſcripta ad Viſurgim reperta 42. prænomen quod 1. callidum ſed impium dictum vij ſententia compat Thucydidææ. 72.108. error 85, 101, 165. 169, 180 in eo defectus 124 ib. 159, 173, xlvj, liij
Tacito aduerſantur pleriqué ſcriptores, de Phœnice 135
Tacitus à ſe diſſidet 30, 168. tranſcriptus à Sulpicio 227, 228, 230
Tacitus, Epicuræus 203 Senecæ amicus 186 à Veſpaſiano Senatoi factus v. ſcripſit poſt Neruam ibid.
Talo creabatur rex ludicrus 185
Tanfanæ templum 29
Tarentinum fœdus 10
Tarpeium ſaxum 49
Taurina ala xvij vel Taurianâ xxxiiij
Tegere aduerſum aliquem 119
Templum Claudij 213
Templum Dianæ apud Epheſios 94
Templum Hieroſolymæ lvj
Templum Lunæ vetus 228
Templũ Palatinũ Auguſto quis exſtruxerit 12
Templa Romæ & Auguſti 110
Templum Romæ & Veneris 116
Templum Solis in Circo 237
Templum Spei 55
Tenerè dicere lxxxj
Tepor in oratione lxxx
Termiſium opidum ſiue Termes 116
Tertullianus correctus & illuſtratus 57, 136, 200, 207, 243. ibidem.
Tertullinus 140
Terræmotus magnus 54
Teſſeræ dandæ ratio 181. cur ſic dicta ibid. deorum nomina crebrò pro ſigno ibidem
Teſſera duplex ibid.
Teſtamenta olim in templis 8
Teſtamenta corũ rata qui ſe interfecerant 135
Teſtamentorum licentia 137, 216
Teutoburgienſis ſaltus 31
Theatrales operæ 17
Theatri factiones 17
Theatri mãſuri primus auctor Pompeius 207. cenſores antea tollebant ibid. & Scipio Naſica ibid.
In Theatris ſedes 63 & ſeq.
Theatrum Græcis pro Curiâ xxix
Theleboæ, pro Capreis 119. eas Auguſtus emerat ibid. manſeruntq; apud Cæſares ib.
Theophraſtus falſus lv
Theſei aſylum 84
Thori Germanorum lxvj
Thraces montani 115. liberi ſunt ibid.
Thracium bellum 175
Thraſea Pætus 242
Thraſullus 134
Thucydidæa imitatio 72, 108
Thyrſus 157
Tib. Alexander 221, 18
Tiberij ætas 139
Tiberina foſſa 38
Tiberis non niſi præſagio inundat xx
Tiberis curatores 37
Tiberius periurij reus 15. ſixus in Auguſti veſtigia 150
Tibullus explicatus 84, 101, 224
Tinnitus æris in defectu Lunæ 23
Tirocinij dies ſolemnis 81. In forum Capitoliumque ab agnatis deducebantur tirones ibid. ſportulas dabant 82
Titi laus liiij
Titus Ampius Flauianus xxxij
Ti. Plautius 106
Ti. Vinij auus proſcriptus xv
Ti. Sabinus 119
Titurius 187
Toga picta Prætoribus per ludos 16
Toga virilis quando data 169
Togata cohors xiij
Torquata, Veſtalis 96
Trabea lætitiæ, non luctus 68 ordinem diſtinguis 69
Trabeæ equitum propriæ ibid.
Traianus auxit Imperium 60
Tranſalpinorum quidam ciuitate donati 149
Transfugæ vertebant vexilla & ſcuta 69
Trebellienus Rufus 138
Tribunalis ceſpititij occultior mos 20
Tribunalis erectio quid ſignet ibidem
ſolius Imp id eſt ibidem
Tribuniciæ poteſtatis inuentor Auguſtus 93. aliter Dio ibid.
Tribuni militum ipſi poniunt, ſed plerumque ſpeculatores 235
Tribunorum locus melius in ſpectaculis 240
Tributi Ægyptiaci modus 152
pro Tributo equi dati 221. & coria boum ibid.
Triuia in Laginis 95
Triumphale funus 103
Triumphantium laurea in gremio Iouis 45
Triumphus & ouatio non poteſt ſine imperio 72
Triumuiri ſimiles vndecimuiris Græcorũ 124. eorum impotens factum ibid.
Turnebi ſententia comprobata 53. refutata xxxvij
Turranius Præfectus Annonæ, poſt Auguſtum 7 & ſeq.
Tuſcus vicus 119. vnde dictus ibid.
Tyranni mores xliij
Tyrrhenus in Italiam 117

V.

VACATIONES militares xiiij
Vada pro aquis xliij
Vagare gaudio xiiij
Vahalis fluuius lvij
Val. Potitus 149
Valerij Maximi à Tacito & Liuio diſſenſus xxxix. inquiſitio in eum & coniectura 51, 92. vocula ei addita è libro 154
Vannianum regnum 166
Varro explicatus 48. & correct. 50
Varronis lectio firmata 57
Vaſa luſtralia xlix
Vaſtitas quando illata Italiæ 170
Vatinius ſutor 225
Vbij à conditore Agrippinenſes dicti. lxvij. Germanicam originem agnoſcunt. ibid.
Vectigalia aliquot procos. colligebat in vſum plebis 176. Theodoſius in ſuum fiſcum retulit ibidem
Vectius Valens adulter 156
Vedius Pollio 11

Vegetius

Vegetius emendatus 11
Vela cubicularia 182. leuari ſolita venienti 184. velo leuato cognoſcere ibid.
Velaria ibidem
Veleda virgo lj,lxij
Velitationes doctorum xxxviij
Velleius correctus 181,207. Tacito conciliatus 4,11
Velleius de quo Tacitus, an hiſtoricus 86. diſſenſus in eius prænomine ibid.
Velum inter mortuum interiectum 120. quâ gratia ibid.
Verania Piſonis vxor xiij
Verba, occultâ patiendi ſignificatione. xxxviij
Vergens dominatio, vt vergens ætas 122
Verginius Rufus, rhetor 137
Verſus indicatus quem Tiberius adſpexit 115
Vertranij ridicula ſententia 14,79,98,103,138. error 218. xvij lectio proba xlij
Veſalia opidum Aliſo priſcis dicta 42
Veſpaſianus ſordidus xxviij
Veſpaſianorum imperium felix & infelix xxj
Veſperare xxvj
Veſtales in carpento vehunt 169
Veſtales in theatro vbi ſedebant 104
Veſtes pellucidæ ad viros abierunt 91
Veſtis Germanorum lxv. Maſtruca ibidem
Veſtis feminarum in luctu quæ 61. nigra vt multi adſerunt ibidem. alba vt alij, ibid. in concordiam ſcriptores ij reducti ibidem. coloris mutati cauſſa parum certa. 63
Veſtricius Spurinna xxiij
à Veſuuio clades vj
Veterani è prætorio 18. xxij
Veterani, iidem cum exauctoratis 18. Emeriti etiam dicti & Vexillarij ibid.
Vettius Bolanus 219
ad Vexillum retineri 17
Vexillum in tabernaculo ducis 26. tunicæ formâ 27
Vexillum proponere eſt ſignum pugnæ 26
Viarum curatores 82,83. Vias reficere, poſſeſſorum 83
Viatorum ſeſſio in theatro 240
Vibius Auitus 197
Vibius Virius 124
Viceſima hereditatium 193
Viceſimarium aurum 192
Viceſimæ vectigal vetus, in libertis 192
Viceſimæquintæ vectigal in ſeruis venalibus 193. etiam L^{ma} ibid.
Vicetia municipium xxxiiij
Vienna inter Romanas colonias x
Vigiles è libertis 190
Vigilum cohortes nullo, aut vili loco 101. quando inſtitutæ xl. earum præfecti 176
Vigintiuiratus capeſſendi neceſſitas 80. qui ſint xx. viri 81
Villa Cæſaris in Baiano 203
Villa Luculli 139
Villæ x 11. à deorum nominibus 119
Vinicianus Pollio 136
M Vinicius 133
Viocuri, id eſt qui vias curant 82
Vipſania vxor Aſinij Galli 98
Vipſanius Meſſalla xxxiij
Vipſtanus 199
Virilitas incerta 127
Viſellius Varro 86
Vitæ ratio duplex priſcis 143
Vitellij impudicum os 141
Vitellius inſignis adulator 136
inter Vitellij & Othonis imperium interuallum exiguum xviij
Vlpiani error aut ſcripturæ vitium 191. diſſidium inter eum & Cornelium 105
Vlpianus correctus 48,49
Vltimus, ſupremus ix
Vlyxes, in Germaniâ an fuerit? lix
ex Vmbris virorum equorumque fraus & error xxxvj
Vnaetuiceſima legio xvj
Vnciarium fœnus 133. ſemunciarium fœnus ibidem.
Vndeunde, Latinis quid xviij
Vnguentarium xxxix
Vocandi ius tribunis non eſt 191
Vogeſus mons xvij
Volentia pro Grata xxxix
Voleſus Meſſalla 96 eius inſignis crudelitas ibid.
Voluptates inter Romanas artes ad imperium firmandum lj
Voluſij diuitiæ 217
Voluſius Saturninus 192
Vortumnus deus Etruriæ 118,& ſeq.
Vota annua 104
Votiens pœna quæ? 111
Votorum quis dies 243
Vulcanalia 110
Vulgus religioſum & credulum in metu xx inuidum naturâ xxiij. ſequitur magis quàm ducit xvi de victu ſolicitum xivi
Vſuræ ſublatæ 133
Vxor in manu viri 56 ipſe cum propinquis de eâ ſtatuebat ibid. lxv
Vxores non comitabantur viros in prouincias 85. mutatum id ſub Auguſto ibid.
Vxores in conuiuiis ritu Rom. 140 iacebant in ſinu maritorum ibid.
Vxorum æs 74

X

X Littera non neceſſaria 246
Xenophontæa imitatio 32
Xiphilinus aliter, quam ab interprete eius, verſus 259
Xylandri lapſus 61,76,95,131

Y

Yγιεῖν quid 5
Ypſili & diphthongi œ non abſimilis pro-

APPROBATIO.

HOs *Iuſti Lipſij V.C. in caſtigatiſſima nunc ſupra omnes alias editiones C. Corn. Taciti opera Commentarios, non ſolùm Taciti nomine, quem in lucem magis magisq́, vbi is obſcurior contractiorq́, producit, verumetiam multorum aliorum Veterum, in quibus plurima paſſim hic obſeruata, emaculata ac illuſtrata reperias, digniſſimos cenſeo, qui recudantur.* VII. *Cal. Maij. Anno Domini noſtri* M. D. XCIX.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus ac Regius librorum Cenſor.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia, quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in literis liberalibusque diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur, vt tanquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant, qui diligentem iis ipſis in literis ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lumina præferant, eosque ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio, conceſſuque ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Literis poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingeniique tui dotes tibi à natura inſitas à primis temporibus ætatis tuę ita literarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeque vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis ſcriptoribus loca, quæ quædam tanquam luſtra erant, illuſtraſti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractes ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia ſcribere, quæq. à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam, probitatemque informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſa, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animãdum magis patrocinioq. noſtro defendendum pro benigna noſtra in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra ſacri Romani Imperij, Regnorumq. ac Dominiorum noſtrorum hæreditariorum fines triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorúmve hæredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, hæredibúſue tuis, auxilio Magiſtratus, vbicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici: alter verò ſemiſſis, tibi hęredibúſue tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & ſacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis extiterint, pręſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiámue exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces compererint, conſtituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuſcunque modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtra ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtra Regia Pragæ, die prima menſis Auguſti. Anno Domini Milleſimo, Quingenteſimo, Nonageſimo ſecundo. Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

Subſign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ M^tis proprium.

Io. Barvitius.

Additum ſigillum Cæſ. M^tis in cerâ rubrâ.



SVMMA PRIVILEGII REGII.

PHILIPPVS Dei gratia Hiſpaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate ſuo ſanxit, nequis, Iuſti Lipſij Hiſtoriarum in alma Vniuerſitate Louanienſi Profeſſoris, & item Hiſtoriographi ſui libros quoſcunque, à Cenſoribus legitimis approbatos, præter ipſius, heredúmve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima ſingulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ XIV. Feb. M.D.XCVII.

Signat.

Verreycken.

Tibi IOANNES MORETE, *pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis eſt ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti* C. CORNELII TACITI OPERA quæ poſtremùm recenſui, & COMMENTARIIS plenioribus illuſtraui, *typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio ſiue iubeo, ex lege quam magnus Cæſar & Rex meus dixerunt.*

Iuſtus Lipſius.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM.
M. D C.

